

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 75

**ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΟΑ' — ΠΗ'
(ΚΕΦ. 13 — 21)**

Κείμενον: Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ

Μετὰφρασις — Σχόλια

ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Δ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ

φιλόλογον

Καθηγητὸς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ριζοσπειῶν Σχολῆς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	11 - 259	
'Ομιλία ΟΑ' (Ίωάν. γ', 12 - 19)	11 (263)*	
'Ομιλία ΟΒ' (Ίωάν. γ', 20 - 35)	22 (269)	
'Ομιλία ΟΓ' (Ίωάν. γ', 36 — ιδ', 7)	38 (278)	
'Ομιλία ΟΔ' (Ίωάν. ιδ', 8 - 14)	50 (284)	
'Ομιλία ΟΕ' (Ίωάν. ιδ', 15 - 30)	60 (290)	
'Ομιλία ΟΤ' (Ίωάν. ιδ', 31 — ιε', 10)	79 (300)	
'Ομιλία ΟΖ' (Ίωάν. ιε', 11 — ιστ', 3)	91 (306)	
'Ομιλία ΟΗ' (Ίωάν. ιστ', 4 - 15)	106 (315)	
'Ομιλία ΟΘ' (Ίωάν. ιστ', 16 - 33)	121 (324)	
'Ομιλία Π'	(Ίωάν. ιζ', 1 - 5)	137 (333)
'Ομιλία ΠΑ'	(Ίωάν. ιζ', 6 - 13)	148 (340)
'Ομιλία ΠΒ'	(Ίωάν. ιζ', 14 - 26)	159 (346)
'Ομιλία ΠΓ'	(Ίωάν. ιη', 1 - 37)	172 (354)
'Ομιλία ΠΔ'	(Ίωάν. ιη', 37 — ιθ', 15)	191 (365)
'Ομιλία ΠΕ'	(Ίωάν. ιθ', 16 — κ', 9)	203 (373)
'Ομιλία ΠΤ'	(Ίωάν. κ', 10 - 23)	223 (385)
'Ομιλία ΠΖ'	(Ίωάν. κ', 24 — κα', 14)	236 (392)
'Ομιλία ΠΗ'	(Ίωάν. κα', 15 - 24)	249 (400)
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	263 - 406	

* Οι ἐντόχοι παρενόησαν ἄρθροισι παρεπέμψον ἐπὶ τὰς σελίδας τοῦ ἀντιστάτου πρωτοτύπου κειμένου.

ΤΟΥ ἘΝ ἉΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ἩΜῶΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ο Α' (71)

(Ίωάν. γ', 12 - 19)

«Καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἀγαπήσάν πάλιν εἶπεν αὐτοῖς: Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;»¹ κλπ.

α'. Δυσάρεστον, ἀγαπητοί, δυσάρεστον εἶναι νὰ φθάσῃ κανεὶς εἰς τὸν θυδὸν τῆς κακίας· διότι τοῦ λοιποῦ καθίσταται δυσκολοδιόρθωτος ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο πρέπει τὰ πάντα νὰ πράττωμεν, ὥστε νὰ μὴ κυριευθῶμεν ὑπὸ τῆς κακίας ἐξ ἀρχῆς· διότι εἶναι εὐκολώτερον νὰ μὴ περιπέσῃ κανεὶς εἰς αὐτήν, παρά, ἔταν περιπέσῃ κανεὶς, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του.

Βλέπε λοιπὸν, ὅταν ὁ Ἰούδας ἔβρωσε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰ κακά, πόσῃν βοήθειαν εὗρεσκε, καὶ ὅτε τότε συνέρχεται.

Εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι «εἰς ἐξ ὑμῶν διάδο-

1. Ίωάν. 13, 12.

λός ἔστιν»², εἶπεν ὅτι «οὐ πάντας πιστεύουσιν»³, εἶπεν ὅτι «οὐ περὶ πάντων λέγω»⁴, καὶ ὅτι «οἶδα ἐγὼ οὓς ἐξελεξάμην»⁵, καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀντιλαμβάνεται.

«Ὡς δὲ ἔνιψε τοὺς πόδας, καὶ ἀνέλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ κατεκλίθη, φησὶ Γινώσκετε, τί πεποίηκα ὑμῖν;»⁶. Δὲν ὁμιλεῖ πλέον μόνον πρὸς τὸν Πέτρον ἀλλὰ πρὸς ὅλους.

«Ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος» καὶ καλῶς λέγετε· εἰμί γάρ'. Ὑμεῖς φωνεῖτέ με». Δέχεται τὴν κρίσιν αὐτῶν. Κατόπιν, διὰ τὰ μὴ θεωρηθῶν οἱ λόγοι Του αὐτοὶ ὅτι ἐλέγθησαν πρὸς εὐχαριστησὶν ἐκείνων, προσθέτει: «Εἰμί γάρ'. Διότι μὲ τὸ νὰ εἰσαγάγῃ τὸ λεγόμενον⁸ ὑπ' αὐτῶν, ἀμέσως καθιστᾷ τὸν Ἐαυτὸν τοῦ ὄχι φορτικόν, μὲ τὸ νὰ ἐπιθεωραίωσῃ δὲ ἐκ μέρους τοῦ αὐτοῦ, καθιστᾷ τὸν Ἐαυτὸν τοῦ ὄχι ἀντικείμενον ὑποψίας⁹· εἰμί γάρ', λέγει.

Βλέπεις, ὅταν ὁμιλῇ πρὸς τοὺς μαθητάς, πῶς ὁμιλεῖ ἀποκαλύπτων περισσότερο τὰ σκεπτικά μετὰ τὸν Ἐαυτὸν τοῦ; Ὅπως λοιπὸν λέγει: «Μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς· εἰς γὰρ ὑμῶν ἔστιν ὁ καθηγητής»¹⁰, οὕτω λέγει: «Καὶ μὴ καλέσητε πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς»¹¹. Τὸ δὲ «εἰς» καὶ «εἰς» δὲν ἔχει λεχθῆ μόνον περὶ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ περὶ Αὐτοῦ· διότι ἐάν ἔλεγε ταῦτα, ἀποκλείων τὸν Ἐαυτὸν Του, πῶς λέγει: «Ἴνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε;»¹². Καὶ πάλιν, ἐάν διδάσκαλον ἔλεγε μόνον

2. Ἰωάν. 6, 70.

3. Ἰωάν. 6, 84.

4. Ἰωάν. 13, 18.

5. Ἰωάν. 13, 18.

6. Ἰωάν. 13, 12.

7. Ἰωάν. 13, 13.

8. Δηλ. «ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος». Ἰωάν. 13, 13.

9. Τῆ μὲν οὖν παρ' αὐτῶν τὸν λόγον εἰσαγαγὼν, εὐθὺς ἀνεπαχθῆ ποιεῖ, τῆ δὲ παρ' ἐκείνων εἰσρχθέντα θεδαίωσσι παρ' ἑαυτοῦ ἀνόητον.

10. Ματθ. 23, 8 - 10.

11. Ματθ. 23, 8.

12. Ἰωάν. 12, 39.

τὸν Πατέρα, πῶς λέγει: «Εἰμί γάρ;» καὶ πάλιν: «Εἰς ἔστιν ὑμῶν ὁ καθηγητής, ὁ Χριστός;»¹³.

«Εἰ ὅν ἐγώ», λέγει, «ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, καὶ ὑμεῖς ἀλλήλους ὀφείλετε νίπτειν· τοῦτο γὰρ ὑπόδειγμα ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιήτε»¹⁴. Καὶ ὁμοῦ δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ διότι Αὐτὸς μὲν εἶναι διδάσκαλος καὶ Κύριος, σεῖς δὲ ὁμόδουλοι μεταξὺ σας.

Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «οὕτω»; Σημαίνει «μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας»· διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον λαμβάνει τὸ παράδειγμα ἀπὸ ἀνωτέρας περιπτώσεως, διὰ τὰ ἐπιτελέσασθαι τουλάχιστον τὸ ὀλιγώτερον σημερινόν· διότι καὶ οἱ διδάσκαλοι γράφουν διὰ τοὺς παῖδας τὰ γράμματα μὲ πολὺ ὥρασιον σχῆμα, διὰ τὰ φθάσασθαι τουλάχιστον εἰς τὸ ἀτελέστερον σημεῖον τῆς μιμήσεως.

Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι περιφρονοῦν τοὺς ὁμοδούλους; Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀπαιτοῦν τὰς τιμὰς; Τοῦ προδότου τοὺς πόδας ὁ Ἰησοῦς ἔνιψε, (τοῦ Ἱεροσώλου, καὶ κλέπτου, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προδοσίας), καὶ ἐνῶ ἦτο ἀδιόρθωτος, τὸν κατέστησε μέτοχον τῆς τραπέζης, καὶ οὐ ὑπερηφανεύσασαι καὶ ἀνιψώνεις τὰς ὀφρῦς¹⁵.

Λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος νὰ νίπτωμεν τοὺς πόδας ἀλλήλων· καὶ τῶν δοῦλων λοιπὸν τοὺς πόδας. Καὶ τί σπουδαῖον εἶναι, ἐάν νίπτωμεν καὶ τῶν δοῦλων τοὺς πόδας; Διότι ἐδῶ μὲν ὁ δοῦλος καὶ ὁ ἐλεύθερος, ἀποτελοῦν διαφορὰν ὀνομασίας, ἐκεῖ δὲ ἀποτελοῦν πραγματικότητα· διότι ἐκ φύσεως Αὐτὸς ἦτο Κύριος, καὶ ἡμεῖς δοῦλοι, καὶ οὔτε τοῦτο ἀπέφυγε τώρα νὰ πράξῃ.

Τώρα δὲ εὐχάριστον θὰ ἦτο, ἐάν δὲν ἐχρησιμοποιοῦμεν τοὺς ἐλευθέρους ὡς δοῦλους, καὶ ὡς δοῦλους ἀγο-

13. Ματθ. 23, 8 - 10.

14. Ἰωάν. 13, 14 - 15.

15. Τὸ «ἀνιψῶν τὰς ὀφρῦς» εἶναι ἐνδεικτικὸν ὑπεροχῆς, καθ' ἣν ὁ ὑπερόπτης λαμβάνει ὑπεροπτικὸν ὄφρα. Δηλ. ἡ φράσις «ἀνιψῶν τὰς ὀφρῦς» ἀντιστοιχεῖ μετὰ τὴν Νεοελληνικὴν ἔκφρασιν «λαμβάνει ὄφρα».

ρασθέντας διά χρημάτων. Καί τί θά εἰπωμεν¹⁶ τότε, ὅταν τόσης μὲν ἀνεξικακίας ὑποδείγματα ἐλάβομεν, οἱ ἴδιοι δὲ οὔτε ἐλάχιστα δὲν μιμούμεθα αὐτά, ἀλλά εἰς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν ἰστάμεθα, καὶ ἀντιθέτως ἐξυψώσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ δὲν ἀποδίδωμεν τὸ χρέος¹⁷;

Διότι ὀφειλέτας τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἄλλον κατέστησεν ἡμᾶς ὁ Θεός, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἔκαμε ἀρχὴν τούτου, καὶ ὀφειλέτας κατωτέρας μοίρας· διότι ὁ ἴδιος μὲν ἦτο Κύριος, ἡμεῖς δὲ τοῦτο τὸ πράττομεν πρὸς τοὺς συνδούλους, ἐάν τὸ πράξωμεν αὐτοῦ δὲ ἀκριθῶς κάμνει ὑπαινιγμὸν διὰ τῶν λόγων: «Εἰ οὖν ἐγώ, ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος» καὶ πάλιν: «Οὕτω καὶ ὑμεῖς». Διότι ἐκεῖνο μὲν, τὸ ὅποιον ἤρξατο κανονικὰ εἰς τὴν σειράν τοῦ λόγου, ἦτο νὰ εἴπῃ: «Πόσα μᾶλλον ἡμεῖς οἱ δοῦλοι», ἀλλά ἀφῆκε τοῦτο εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν ἀκροατῶν. Διὰ τὴν σφοδρὰν γὰρ ἔχει κάμει τώρα αὐτό; Ἐπρόκειτο ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐπιτύχουν τιμὴν, ἄλλοι μὲν μεγαλυτέραν, ἄλλοι δὲ μικροτέραν.

θ'. Διὰ νὰ μὴ ὑπερφηανεύονται λοιπὸν ὁ εἰς ἕνα ἄλλο, καὶ λέγουν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔλεγον καὶ προηγουμένως, δηλαδή: «Τίς ἐστὶ μεῖζων»;¹⁸, οὔτε νὰ ἀγανακτοῦν ὁ εἰς κατὰ τοῦ ἄλλου, καταρρίπτει καθ' ἑαυτὸν τὰς ἰδέας αὐτῶν, λέγων ὅτι «καὶ ἂν εἴσαι πολὺ σπουδαῖος, ὀφείλεις ἔναντι τοῦ ἀδελφοῦ σου νὰ μὴ ὑπερφηανεύεσαι». Καὶ δὲν εἶπε τὸν σημαντικώτε-

16. «Τί εἰπόμεν»; Φράσις τοῦ Σωκράτους ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Κρίτων (Πλάτ. «Κρίτων» 11).

17. Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ σειρά διαδοχικῶν προτάσεων, αἷτινες καταλήγουσιν εἰς μετοχάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι τοποθετημέναι κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν ὁμοειδέστατον σχῆμα ἢ πρῶτη μετὰ τῆς τελευταίας, ἢ δευτέρα μετὰ τῆς τετάρτης (δευτέρα ἐκ τοῦ τέλους), καὶ μετὰ τῆς πέμπτης.

18. Ἐἴσαν προσοχῆς ἀσπρότης εἶναι, ἢ πρῶτη καὶ ἢ τελευταία ἔχουν ἀντίθετον σημασίαν. Παραθέσωμεν τὰς ἐν λόγῳ προτάσεις εἰς τοιοῦτον σχηματισμὸν, ὥστε νὰ φανῇ ἡ ἐν λόγῳ ἀσμετρία:

τοσοῦτος μὲν ἀνεξικακίας ὑποδείγματα λαθόντες αὐτοὶ δὲ οὐδὲ μίτρον μιμούμενοι ἀλλ' ὁ ἐναντίας ἐοικότες καὶ πρὸς διάμετρον ἀπαράνομοι καὶ τὴν ὀφειλὴν οὐκ ἀποδίδοντες

18. Μαθ. 18, 1.

ρον λόγον, ὅτι δηλαδή, «ἐάν ἐγὼ ἐνίψα τοὺς πόδας τοῦ προδότου, τί τὸ σπουδαῖον, ἐάν σὺ νίπτεις τοὺς πόδας ἀλλήλων;», ἀλλά, ἀφοῦ ἔβειρε τοῦτο διὰ τῶν ἔργων, ἐν συνεχείᾳ τὸ ἀφῆκεν εἰς τὴν κρίσιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔβλεπον.

Διὰ τοῦτο ἔλεγεν: «Ὅς ἂν ποιῆσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται»¹⁹· διότι τὸ νὰ διδάξῃς τοῦτο εἶναι, δηλαδή τὸ νὰ ἐπιτελέσῃς τοῦτο διὰ τῶν ἔργων²⁰· διότι ποῖαν ὑπερφηανείαν δὲν δύναται τοῦτο νὰ καταρρίψῃ; ποῖαν ἀνοησίαν ἢ ἀλαζονείαν δὲν δύναται νὰ ἐκμηδενίσῃ;

Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος κἀθηται ἐπὶ τῶν Χερουβεὶμ ἐνίψε τοὺς πόδας τοῦ προδότου, οὐ δὲ ἀνθρώπε, ὁ ὅποιος εἴσαι γῆ, καὶ τέφρα, καὶ κόνις, ἐξυψώνεις τὸν ἑαυτὸν σου, καὶ ὑπερφηανεύεσαι; καὶ πόσον ἀσχηρᾶς κολάσεως δὲν θά ἦσῃ ἄξιος;

Ἐάν λοιπὸν πράγματι ἐπιδικῆς ὑψηλὸν φρόνημα, ἐλθέ, διὰ νὰ σοῦ δείξω ἐγὼ τὴν ὁδὸν· διότι δὲν γνωρίζεις τί τέλος πάντων εἶναι τοῦτο²¹. Ἐκεῖνος λοιπὸν, ὁ ὅποιος στρέφει τὴν προσοχὴν του εἰς τὰ παρόντα μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι σπουδαῖα, αὐτὸς ἔχει εὐτελεῖ ψυχὴν.

Ὡστε οὔτε ταπεινοφροσύνη δύναται νὰ ὑπάρξῃ μόνη, ἀλλὰ κατὰ τὴν μεγαλοψυχίαν, οὔτε ὑπερφηανεία μόνη, ἀλλὰ προερχομένη ἐκ μικροψυχίας²¹· διότι ὅπως τὰ μικρὰ παιδιὰ ἔναντι τῶν μηδαμινῶν πραγμάτων φοβοῦνται, θλέπονται μὲ ἀνοικτὸν τὸ στόμα τὰς σφαίρας καὶ τοὺς τροχοὺς καὶ τοὺς ἀστραγάλους, τῶν δὲ σπου-

19. Μαθ. 5, 19.

20. Ἀποφθεγματικὴ ἡ φράσις αὕτη:

«Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ διδάσαι, τὸ διὰ τῶν ἔργων αὐτὰ ποιεῖν». Τοῦτο δὲν ἐφήρμοζαν αἱ Φαρισαῖοι, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰησοῦς λέγει περὶ αὐτῶν: «Πάντο ὅσον ὅσα ἐὼν εἰπωσὶν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι». (Μαθ. 23, 3).

20a. «Τί πατὴρ ἐστίν» — φράσις παρὰ Πλάτωνι: «Τί πατὴρ ἐστίν, ὁ Διονούσιος»; (Γοργ. 50, 88).

21. Λόγοι διδασκτικοὶ μετὰ σημάτων προσδιδόντων λεκτικὴν ἀσμετρίαν.

«Ὅσ' οὐδὲ ταπεινοφροσύνη γένοιτ' ἂν, εἰ μὴ μετὰ μεγαλοψυχίας, οὐδὲ ψύχη, εἰ μὴ ἀπὸ μικροψυχίας».

δολίων πραγμάτων δὲν δύνανται οὔτε τὴν ἔννοιαν νὰ συλλάβουν, οὔτε καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὁ μὲν φιλοσοφῶν τὰ παρόντα θὰ τὰ θεωρήσῃ μηδαμινά, (οὔτε λοιπὸν ὁ ἴδιος δὲν θὰ προτιμήσῃ νὰ τὰ ἀποκτήσῃ, οὔτε ἐκ μέρους ἄλλου νὰ τὰ λάθῃ), ἐκεῖνος δὲ, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι αὐτοῦ τοῦ χαρακτηρισμοῦ, θὰ φρονήσῃ τὸ ἀντίθετον, δεδομένου ὅτι φοβεῖται ἔναντι τῶν ἀραχνῶν, καὶ τῶν σκιῶν, καὶ τῶν ὕψεων, καὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡπιώτερα αὐτῶν.

«Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν· οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοι ἔστε, ἐάν ποιήτε αὐτά. Οὐδὲ ἀπόστολος μείζων λέγω, ἀλλ' ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ· ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον ἐπήρην ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ»²². Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπε προηγουμένως, τοῦτο λέγει καὶ ἐδῶ, διὰ νὰ ἐμβάλῃ εἰς αὐτοὺς αἰσχύνῃ²³· διότι ἐάν «οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν», ἐκ μέρους ὁμοῦ αὐτοῦ ἐπετελέσθησαν, πολὺ περισσότερον πρέπει αὐτὰ ἐκ μέρους σας νὰ ἐπιτελεσθοῦν.

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς: «Διὰ τί ἄρα γε λέγετε αὐτά; διότι τώρα δὲν γνωρίζομεν», προσέθεσε τοῦτο ἀκριβῶς: «Τὰ λέγω αὐτά, ὅχι μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ ἀγνοεῖτε, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξετε τὰ λεγόμενα δι' ἔργων· διότι τὸ νὰ τὰ γνωρίζῃ κανεὶς εἶναι ἴδιον ὄλων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸ νὰ τὰ πράττῃ δὲν εἶναι ὄλων· διὰ τοῦτο δηλαδὴ εἶπε: «Μακάριοι ἔστε, ἐάν ποιήτε αὐτά».

Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἐγὼ αὐτὸ συνεχῶς καὶ πάντοτε λέγω, ἐν καὶ σεῖς θεοβίως τὰ γνωρίζετε, διὰ νὰ σὰς κάμω νὰ προχωρήσετε εἰς τὴν ἐπιτέλεισιν αὐτῶν· διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὰ γνωρίζουν, ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτῶν· διότι δὲν ἐκτελοῦν αὐτά.

«Οὐδὲν περὶ πάντων, λέγει, ὁμῶν λέγω». Ὅποια ἀνε-

22. Ἰωάν. 13, 18 - 18. «Ἐπιῶρη τὴν πτέρναν» σημαίνει: σηκῶναι τὴν πτέρναν καὶ λακτίζω.

23. «Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα λέγει ἐντρέπων». Ἐνταῦθα ὁ θεὸς ἱεράρχης μιμεῖται λεκτικῶς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅστις ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ γράφει:

«Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα». (Α' Κορινθ. 4, 14).

ξικακία! οὔτε μέχρι τότε ἐλέγγει τὸν προδότην, ἀλλὰ συγκαλύπτει τὴν ὑπόθεσιν, παρέχων διὰ τούτου καιρὸν εἰς αὐτὸν πρὸς μετάνοιαν. Καὶ ἐλέγγει καὶ δὲν ἐλέγγει, ὁμιλῶν οὕτω: «Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπήρην ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν».

Μοῦ φαίνεται δὲ²⁴ ὅτι καὶ τὸ «οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ» ἔχει λεχθῆ καὶ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν, δηλαδὴ, ἐάν κάποτε ἐκ μέρους δούλων, ἢ ἄλλων κατωτέρας ἀξίας κάποιοι πάθουν κακόν, νὰ μὴ σκανδαλίζονται, στρέφοντες τὴν προσοχὴν εἰς τὸ παράδειγμα τὸ σχετικὸν μετ' Ἰούδου, ὁ ὁποῖος, ἐν καὶ εἰδὼν ἄπειρα ἀγαθὰ, τὰ ἀντίθετα ἀνταπέδιδεν εἰς τὸν Εὐεργέτην. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: «Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον», καὶ ἀφοῦ ἀφῆκε ὅλα τὰ ἄλλα, τοῦτο, τὸ ὁποῖον κυρίως ἦτο ἀρκετὸν νὰ συγκρατήσῃ αὐτόν καὶ νὰ προκαλέσῃ εἰς αὐτόν αἰσχύνῃ, τοῦτο ἔθεσεν: «Ὁ παρ' ἐμοῦ τρεφόμενος, καὶ ὁ γεγονότος ὑπ' ἐμοῦ μέτοχος τῆς τραπέζης», λέγει. Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγε, θέλων νὰ διδάξῃ αὐτοὺς νὰ εὐεργετοῦν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τοὺς θλάπτουν, καὶ ἐν παραμένον ἀδιόρθωτοι.

Ὅταν δὲ εἶπε: «Οὐδὲν περὶ πάντων ὁμῶν λέγω», διὰ νὰ μὴ προκαλέσῃ εἰς πολλοὺς σχετικὸν φόβον, διαχωρίζει ἐν συνεχείᾳ τὸν προδότην, ὁμιλῶν οὕτω: «Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον»· διότι τὸ «οὐδὲν περὶ πάντων» δὲν περιώριζε τὸν λόγον εἰς ἓν ἄτομον ὁπωσδήποτε²⁵· διὰ τοῦτο προσέθεσεν: «Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον», θέλων νὰ δείξῃ εἰς ἐκείνον τὸν ταλαίπαρον ὅτι συλλαμβάνεται ὅχι ἀγνοῶν ἀλλὰ καὶ καλῶς γνωρίζων πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἦτο περισσότερον ἐξ ὄλων ἀρκετὸν νὰ συγκρατήσῃ αὐτόν. Καὶ δὲν εἶπε: «Παραδίδωσιν ἐμὲ», ἀλλὰ «ἐπήρην ἐπ' ἐμὲ πτέρναν», θέλων νὰ δείξῃ τὸ δολερὸν, τὸ ὑπουλον καὶ τὸ κρυφὸν τῆς ἐπιβουλῆς.

24. «Ἀκεῖ δὲ μοι». Φράσις παρὰ Λυσίου συνήθης (ὑπὲρ ἀδυνάτου 9) καὶ παρὰ Ἰσοκράτει (πανηγυρικός 86).

25. Δηλ. τὸ «οὐδὲν περὶ πάντων» (= ἓχι δι' ὄλους) δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπονοῆ ἓν ἄτομον, ἀλλὰ καὶ δύο καὶ περισσότερα.

γ'. Αὐτὰ δὲ ἔχουν γραφή, διὰ²⁶ νὰ μὴ εἰμεθα μνησικακοὶ ἀπέναντι τῶν ἀδικούντων, ἀλλὰ νὰ ἐλέγχωμεν αὐτοὺς καὶ νὰ θρηνώμεν· διότι εἶναι ἄξιοι θρήνων, ὄχι οἱ θλαπτόμενοι, ἀλλ' οἱ θλάπτοντες· διότι τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς μέγιστον θαυμῶν ἀδικούν καὶ ὁ πλεονέκτης καὶ ὁ σοκοφάντης καὶ ὁ διαπράττων ἐν ἄλλο κακόν, ἡμᾶς δὲ εἰς μέγιστον θαυμῶν ὠφελοῦν, ἐὰν ἡμεῖς δὲν λάθωμεν ἐκδίκησιν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας.

Ἐνωσά τοιοῦτον τὶ π.χ. «Ἐκλεψεῖν ὁ τάδε; ἠγαρήσθησεν διὰ τὴν ἀδικίαν καὶ ἐδόξασεν τὸν Θεόν; Ἀπείρους μισθοὺς ἐπέτυχεν διὰ τῆς εὐχαριστίας ἐκείνης; ὅπως θεοβαίως ἐκεῖνος συνεκέντησεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἀνέκφραστον πῦρ²⁷.

Ἐάν δὲ λέγῃ κανεὶς: «Τὶ θὰ ἔπραττον θεοβαίως, ἐάν δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀποκρούσω τὸν ἀδικήσαντα, ἐφ' ὅσον θὰ ἦμην ἀσθενέστερος;», θὰ ἠδυνάμην νὰ εἶπω ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ «ἠδύνασα νὰ ἐκδηλώσῃς τὴν ἀγανάκτησίν σου, τὴν ἀπελπισίαν σου· διότι αὐτὰ εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν, δηλαδὴ τὸ νὰ εὐχόμεθα διὰ τὰ κακὰ τοῦ προξενήσαντος λύτην, τὸ νὰ ἐκτοξεύσωμεν κατ' αὐτοῦ ἀπείρους κατάραι, τὸ νὰ τὸν διαθάλωμεν πρὸς θάλασσαν. Ἐκεῖνος λοιπόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπραξεν αὐτὰ, θὰ λάθῃ μισθὸν καὶ διὰ τὸ ὅτι δὲν ἀπέκρουσε τὴν ἀδικίαν· διότι εἶναι φανερόν ὅτι, καὶ ἂν ἦτο κύριος ἐκεῖνου, δὲν θὰ ἔπραττε τοῦτο· διότι ὁ ἠδίκημένος χρησιμοποιοεῖ τὸ παρατυχὸν ὄπλον, ὅταν, ἐφ' ὅσον εἶναι μικρόψυχος, προσπαθῇ νὰ ἀποκρούσῃ τὸν διαπράξαντα τὴν ἀδικίαν με κατάραι, ὕβρεις καὶ ἐπιβουλὰς.

26. Ἦσα ἐντοῦθα ὁ Θεὸς ἱεράρχη μίμειται τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην· ταῦτα δύναται νὰ διαπισωθῇ διὰ τῆς ἀντιπαρολίης τοῦ χωρίου τούτου, καὶ ἐνὸς τοῦ Ἰωάννου. (20, 31).

Χρυσόστομος: ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα μὴ μνησικακῶμεν τοὺς ἀδικούν.

Ἰωάννου: ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσῃτε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

27. Πιθανὸν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐντοῦθα νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τὸ τοῦ Παύλου: «Ἐάν οὖν πεινῆ ὁ ἐχθρὸς σου ψώμιζε αὐτόν, ἐάν διψῆ, πότιζε αὐτόν· ταῦτα γὰρ ποῖόν ἄνθρωπον πρὸς σωτηρίαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ» (Ρωμ. 12, 20)· διὰ τοῦτο κάμνει λόγον περὶ πυρός.

Αὐτὰ λοιπόν καὶ αὐ ὄχι μόνον νὰ μὴ πράξῃς, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐχεσῇς ὑπὲρ τοῦ ἀδικούντος· διότι ἐάν ὄχι μόνον δὲν κάμῃς αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ εὐχεσῇς ὑπὲρ αὐτοῦ, θὰ καταστής ὁμοῖος μετὰ τὸν Θεόν· διότι λέγει: «Εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπιρραζόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε ὁμοῖοι τῷ Πατρὶ ὁμῶν, τῷ ἐν οὐρανοῖς»²⁸.

Βλέπει, πῶς συναποκομίζομεν μέγιστον κέρδος ἀπὸ τὴν διαβολὴν τῶν ἄλλων; Τίποτε δὲν εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν τόσον, ὅσον τὸ νὰ μὴ ἀνταποδίδωμεν κακὸν ἀντὶ κακοῦ²⁹. Καὶ τί λέγω νὰ μὴ ἀνταποδίδωμεν κακὸν ἀντὶ κακοῦ; Τὰ ἀντίθετα θεοβαίως ἔχομεν λάθει ἐντολήν νὰ ἀνταποδίδωμεν, δηλαδὴ εὐεργεσίας, εὐχὰς.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ προδώσῃ Αὐτόν, ὅλα τὰ ἀντίθετα ἀνταπέδωκεν ὅπως π.χ. ἔνιπτε τὸς πόδας αὐτοῦ, τὸν ἤλεγε συγκεκαλυμμένως, τὸν ἐπληττεν ἡπίως, τὸν ὑπηρετεῖ, τὸν καθίστα μετόχον τῆς τροφῆς καὶ τοῦ φιλήματος· καὶ οὕτω δι' αὐτῶν ἐπῆλθε θελήτως καὶ ὁμοῖος ἐξηκολούθει ὁ Χριστὸς νὰ ἐπιτελῇ τὰ ἐκ μέρους Του.

Ἀλλὰ ἐμπρὸς νὰ σὲ διδάξωμεν καὶ ἀπὸ τοὺς δούλους, καὶ ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν³⁰ τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ παραδειγμάτων, διὰ νὰ γνωρίσῃς ὅτι οὐδεμίαν θάσιν δικαιολογίας ἔχομεν, ὅταν μνησικακῶμεν.

Θέλετε λοιπόν νὰ ἀναφέρω τὸν Μωυσῆα, ἢ νὰ φέρω τὸν λόγον εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν; Διότι ὅσον ἀρχαιότερα παραδείγματα ἀναφερθῶν, τόσον περισσότερον ἡμεῖς νικώμεθα (δηλαδὴ ἀδυνατοῦμεν νὰ φέρωμεν ἀπείρημα περὶ τοῦ ἀντιθέτου). Ἀλλὰ διακί ἀρὰ γε τοῦτο; Διότι τότε ἦτο δυσκολιότερα ἢ ἐξάσκησις τῆς ἀρετῆς· διότι οὐτε γραπτὰς συμβουλὰς εἶχον τότε ἐκεῖνοι, οὐτε παραδείγματα ἐκ τοῦ θείου ἄλλων ἀνθρώπων,

28. Ματθ. 5, 44 - 45.

29. Τὴν ἀνεγκλίαν διδάσκουν καὶ πολλοὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ὁ Σωκράτης λέγει εἰς τὸν Κρίωνα: «Οὐτε ἀρα ἀντιδικεῖν δεῖ οὔτε κινῆσαι ποιεῖν οὐδένα ἀνθρώπων, οὐδ' ἂν ὅτιον πόσῃ ὑπ' αὐτῶν». (Πλάτ., Κρίτων 10).

30. «Ἐκ περιστοίας»· Ἐκφρασις παρ' ἀρχαίοις (Πρόβλ. Πλάτωνος Θεαιτήτων 154D).

ἀλλὰ ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου στερουμένη καθ' ἑαυτὴν ἠθικῶν ἐρεισμάτων, καὶ ὡς πλοῖον ἀνευ ἔρματος ἠναγκάζεται παντοῦ νὰ κολυμβᾷ (δηλαδή ἐπράττε ἐκείνο, τὸ ὅποιον ἠδύνατο).

Διὰ τοῦτο, καὶ τὸν Νῶε ἐπαινῶν ὁ Θεός, δὲν τὸν ἀπεκάλεσεν ἀπλῶς τέλειον, ἀλλὰ προσέθεσεν: «Ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ»³¹, δεικνύων ὅτι ἐξῆ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, ὅταν τὰ ἐμπόδια ἦσαν πολλά· διότι μετὰ ἀπὸ αὐτὸν διεκρίθησαν ἄλλοι, καὶ ὁμοῦς οὐδόλως ὑπῆρξε κατώτερος αὐτῶν· διότι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ἦτο τέλειος.

Ποῖος λοιπὸν πρὸ τοῦ Μωυσέως ὑπῆρξε μακροθυμίας; ὁ μακάριος καὶ γενναῖος Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ διεκρίθη εἰς τὴν σωφροσύνην, δὲν διεκρίθη ὀλιγώτερον εἰς τὴν μακροθυμίαν· διότι ἐπαλλήθη, χωρὶς νὰ ἔχη κάμει οὐδεμίαν ἀδικίαν, ἀλλ' ἀντιθέτως ὑπῆρξε, ἐδούλευε καὶ ἐπετέλει διὰ τὰ ἔργα τῶν δούλων. Κατέφεραν ἑναντίον του πονηρὰν κατηγορίαν, καὶ δὲν ἠμύνθη, ἀν καὶ εἶχε τὸν πατέρα του μὲ τὸ μέρος του, ἀλλὰ καὶ μετέθη φέρων πρὸς αὐτοὺς τροφήν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ὅταν δὲν εὑρεν αὐτοὺς, δὲν ἀπηλλάσθη, οὔτε ἐπέστρεψεν, (ἀν καὶ εἶχε δικαιολογίαν, ἐὰν θεσπιάς ἦθελεν), ἀλλὰ πλησίον τῶν θηρίων καὶ τῶν ὁμῶν ἐκείνων παρέμενε διατηρῶν τὴν διάθεσιν πραγματικοῦ ἀδελφοῦ· πάλιν ὅταν ἐμεινεν εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἠρωτήθη διὰ τὴν αἰτίαν, δὲν εἶπε τίποτε κακὸν περὶ τῶν ἀδικησάντων, ἀλλ' ὅτι «οὐδὲν ἐποίησα»³², καὶ «κλοπῆ ἐκλάτην ἐκ γῆς Ἑβραίων»³³· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, ἀφοῦ κατέστη κύριος, καὶ ἔθραψε καὶ ἀπηλλάξεν αὐτοὺς ἀπὸ πολλὰ κακά.

Ἄν θέσθαια εἴμεθα νηφάλιοι, δὲν δύναται ἡ κακία

31. Γεν. 6, 9.

32. Γεν. 40, 15.

33. Γεν. 40, 15. Τὸ τελευταῖον τοῦτο τμήμα εἶναι συντεταγμένον κατὰ μίμησιν χωρίου τοῦ Δημοσθένους (Α' Ὀλυμπ. 13). Ἄς ἀντιπροβάλλωμεν τὰ δύο χωρία:

Χρυσόστομος: «Πάλιν, τὸ δεσμωτήριον αἰκήσας, καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτηθεὶς, οὐδὲν εἶπε περὶ αὐτῶν πονηρῶν, ἀλλ' ὅτι «οὐδὲν ἐποίησα» καὶ «κλοπῆ ἐκλάτην ἐκ γῆς Ἑβραίων».

Δημοσθένης: «Πάλιν ῥαίσας οὐκ ἐπὶ τὸ ῥαθμειν ἀπέκλινεν, ἀλλ' εὐθὺς Ὀλυμπίας ἐπεχείρησεν».

τοῦ πλησίον νὰ ἀπομακρύνῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀρετῆς. Ἄλλ' ἐκείνοι δὲν ἦσαν τοῦτο τοῦ χαρακτήρος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐξέδυσαν, καὶ νὰ τὸν φονεύσουσιν ἐπεχείρησαν, καὶ ψέγουν τὸ δνειρὸν του³⁴, παρ' ὅτι καὶ τροφήν ἔλαβον ἐκ μέρους του, καὶ ἐπεχείρουν νὰ ἀπομακρύνουν αὐτὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ αὐτοὶ μὲν ἔτραγον, διὰ δὲ τὸν ἀδελφὸν των ἠδιαφόρουν ἐνῶ εἶχε ριφθῆ γυμνός εἰς τὸν λάκκον.

Ποῖα ἐνέργεια χειροτέρα δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν θηριωδίαν; ἀπὸ πόσους ἀνθρωποκτόνους δὲν ἦσαν χειρότεροι; καὶ μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἀνέσπυρον αὐτὸν, τὸν παρέδωκαν εἰς μωρίους θανάτους, ἐφ' ὅσον τὸν ἐπώλησαν εἰς ἀνθρώπους θαρσάλους καὶ ἀγρίους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο πρὸς θαρσάλους νὰ μετασθῶν.

Ἄλλὰ αὐτός, ὅταν κατέστη βασιλεὺς, οὐ μόνον ἀπέφυγεν αὐτοὺς νὰ τιμωρήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἀπηλλάξεν αὐτοὺς τῆς ἀμαρτίας, ὅσον ἐξηρτάτο ἀπὸ αὐτῶν, λέγων ὅτι τὰ συμβέβητα προήρχοντο ἐκ τῆς Προνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ οὐκ ἐκ τῆς πονηρίας ἐκείνων³⁵· καὶ ἐκεῖνα δὲ, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς, δὲν τὰ ἔκαμεν ἐκ μνησικακίας, ἀλλὰ προσεποιεῖτο διὰ αὐτὰ διὰ τὸν ἀδελφὸν του³⁶.

Μετὰ λοιπὸν αὐτὰ, ὅταν εἶδε ἐκείνους νὰ ὑπερασπίζουσαν τὸν ἀδελφὸν των, ἀφῆκε τὴν προσποίησιν ἀμέσως, καὶ ἔκλαυσε καὶ ἐνηγκαλίσθη αὐτὸν, ὡς νὰ εἶχε λάθει μεγίστας εὐεργεσίας, ὁ πρὸ πολλοῦ χρόνου ὑπ' αὐτῶν ὀδηγηθεὶς εἰς θάνατον· καὶ ἄλλους αὐτοὺς τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀνταπέδωκεν εἰς αὐτοὺς ἀπείρους εὐεργεσίας³⁷.

34. Γεν. 37, 19.

35. Γεν. 45, 4 - 9.

36. Γεν. 42 - 44.

37. Ἐθρῖσκοντες περιπτώσεις ἀμνησικακίας καὶ παρ' ἀρχαίαις. Οὕτω περὶ τοῦ Πιττακοῦ τοῦ Μυτιληναίου ἐνός ἐκ τῶν ἑπτά σοφῶν, οἱ ἀρχαῖοι διηγοῦνται: «Ἀλκαίον τὸν φονέα τοῦ Υἱοῦ ἀποχρήριον λαβὼν, καὶ ἔχων ἐξουσίαν τοῦ καλοῦσαι αὐτὸν, ἀφῆκεν, εἰπὼν, ὅτι οὐ γνήσιμη τιμωρία ἔμεινεν τὸ μὲν νόρ θηριωδίας, τὸ δὲ ἡμέρου ψεύδος ἐστὶ σημεῖον».

Περὶ τοῦ Περικλέους δὲ ὁ Πλούταρχος διηγεῖται τὰ ἑξῆς: «Λαιβρομέντος γὰρ οὗτε καὶ κακῶς ἀκούων ὑπὸ τινος τῶν βέλαιων καὶ ἀπελάτων ἄλλῃ τὴν ἡμέραν ὑπέμεινε αἰσιφ' ἀγορᾶν, ὅσα

Ποίαν λοιπόν ἀπολογίαὶν θὰ δώσωμεν μετὰ ἀπὸ νόμον καὶ χάριν καὶ ὑπεροχὴν τοιαύτης ἐγκαρτερήσεως, ὅταν δὲν μιμηθῶμεν ὅστε τὸν ἐπιδείξαντα αὐτὴν πρὸ τῆς καταρτίσεως τοῦ Νόμου καὶ τῆς χορηγήσεως τῆς Χάριτος; Ποίος θὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν τιμωρίαν;

Διότι δὲν ὑπάρχει περισσώτερον δυσάρεστον ἀπὸ τὴν μνησικακίαν. Καὶ τοῦτο ἔδειξεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὠφελε τὰ μύρια τάλαντα²· ἔπειτα ὅταν δὲν ἐζητήθησαν παρ' αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἐζητήθησαν δὲν τοῦ ἐζητήθησαν μὲν διὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐζητήθησαν δὲ διὰ τὴν πονηρίαν του καὶ τὴν μνησικακίαν κατὰ τοῦ συνδούλου.

Αὐτὰ ὅλα ἀφοῦ ἔχομεν μάθει, ὡς συγχωρήσωμεν εἰς τοὺς πλησίον μας τὰ ἀμαρτήματα καὶ ὡς ἀντιποδίδωμεν τὰ ἀντίθετα εἰς αὐτούς, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΒ' (72).

(Ἰωάν. ιγ', 20-35).

«Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν. Ὁ λαμβάνων ἕνα τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει, καὶ ὁ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμψαντά με»¹.

τι τῶν ἐπειπόντων καταπραττόμενος· ἐσπέρας δ' ἀπὸ τοῦ κόσμου οὐ καθε παρακολουθούστος τοῦ ἀνθρώπου καὶ πάρα χρωμένου βλασφημίας πρὸς αὐτόν. Ὡς δ' ἐμελλεν εἰσιέναι σκότους ὄντας ἤδη, προσέταξέ τινα τῶν οικητῶν φῶς λαθόντι παραπέμψαι καὶ καταστήσαι πρὸς τὴν οἰκίαν τὸν ἐνθρόνον. (Πλουτ. Περικλῆς 5, 2).

² Ματθ. 18, 24.

¹ Ἰωάν. 13, 20.

α'. Μεγάλη εἶναι ἡ ἀνταπόδοσις τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν περίθαλψιν τὴν προσφερομένην εἰς τοὺς δούλους Αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ἐδῶ παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀμοιβήν· διότι λέγει: «ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δεχεται»². «ὁ δὲ λαμβάνων ἐμὲ λαμβάνει τὸν πέμψαντά με». Τί δύναται δὲ νὰ ὑπάρξῃ ἴσως ἀξίας πρὸς τὸ νὰ δεχθῇ κανεὶς τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Πατέρα Τουτοῦ;

Καὶ ποίαν σχέσιν ἔχουν αὐτὰ μὲ τὰ λεχθέντα προηγουμένως; τί τὸ κοινὸν δὲ ἔχει πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν: «Ἐάν ποιῆτε ταῦτα, μακάριοι ἔστε»³, ἢ προσθήκη: «Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς»; Σπουδαία εἶναι ἡ ἐν λόγῳ συνοχὴ καὶ λίαν σύμφωνος· καὶ ἐξέτασε πᾶς.

Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐξέλθουν εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ πάθουν πολλὰ κακὰ, μὲ δύο τρόπους ἐνθαρρύνει αὐτούς· μὲ ἕνα μὲν, τὸν σχετικὸν μὲ τὸν Ἐαυτὸν Του, μὲ ἄλλον δὲ τὸν σχετικὸν μὲ τοὺς ἄλλους. Δηλαδὴ λέγει: Ἐάν δεικνύετε καρτερίαν, διατηροῦντες ἐμὲ πάντοτε εἰς τὴν μνήμην σας, καὶ ἀναλογιζόμενοι ὅλα καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔπαθον, καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐπέτελεσα, εὐκόλως⁴ θὰ ὑπομείνετε τὰ κακὰ. Ὅχι δὲ μόνον μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ τύχετε πολλῆς ὑπηρεσίας ἐκ μέρους ὄλων.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον (δηλαδὴ τὴν ἕνασι τῶν δεινῶν ἐγκαρτέρησιν) ἐδήλωσε διὰ τῶν λόγων: «Ἐάν ποιῆτε ταῦτα, μακάριοι ἔστε»⁵, τὸ δὲ ἄλλο (δηλαδὴ τὴν ἐκ μέρους τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὑποδοχὴν καὶ ἐν γένει περιποίησιν), διὰ τῶν λόγων: «ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δεχεται»· δηλαδὴ ἤνοιξε ὄλων τὰς αἰτίας εἰς αὐτούς, ὥστε

² Ματθ. 10, 40.

³ Ἰωάν. 13, 17.

⁴ «Ῥαδίως εἰστέ τὰ δεινὰ». Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἰεράρχης εἶπε ἕν ἕνα ἰσως τὸν δίστολον τοῦ Σωκράτους μὲ τὸν Κρίτων, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, ἐνθα ὁ Κρίτων λέγει εἰς τὸν Σωκράτην: «...ἐν παντὶ τῷ θεῷ εὐδομίᾳ τοῦ τρόπου, πολὺ δὲ μάλιστα ἐν τῇ καὶ παλαιᾷ εὐφορᾷ, ὡς ῥαδίως αὐτὴν καὶ πρῶτα φέρετε» (Πλάτ. Κρίτων 1).

⁵ Ἰωάν. 13, 17.

⁶ Ματθ. 10, 40.

καὶ ἐκ τῆς σωστῆς νοοτροπίας ποῦ διείπτε τὴν ζωὴν των⁷, καὶ ἐκ τῆς προθυμίας τῶν ὑπηρετούντων αὐτοῦς νὰ ἔχουν διπλὴν παρηγορίαν.

Ἔπειτα, ἀφοῦ τοὺς ἔδωκεν αὐτάς τὰς ἐντολάς, ἐφ' ὅσον ἐπράκειτο νὰ διατρέξουν ὅλην τὴν οἰκουμένην, σκεπτόμενος ὅτι ὁ προδότης ἔχει στερηθῆ τῶν δύο τούτων, καὶ δὲν θὰ εὕρῃ οὐδὲν ἐκ τούτων, δηλαδὴ οὔτε τὴν ὑπομονὴν εἰς τοὺς κόπους, οὔτε τὴν περιποίησιν τῶν ὑποδεχομένων, ἐταράχθη πάλιν τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς τονίζων, καὶ θέλων νὰ δείξῃ ὅτι ἐξ αἰτίας ἐκείνου (τοῦ προδότη) ταράσσεται, προσθέτει: «Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἔμαρτόρῃσε, καὶ εἶπεν· Εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με⁸».

Πάλιν εἰς ὄλους προκαλεῖ τὸν φόβον μὲ τὸ νὰ μὴ κατονομάσῃ τὸν προδότην· ἐκεῖνο δὲ κατέχοντα ὑπὸ ἀπορίας, ἂν καὶ δὲν συναρθάνοντο καθ' ἑαυτοὺς τίποτε κακὸν (δηλαδὴ ἡ συνειδήσις τῶν δὲν ἐπληροφῶρει περὶ κακοῦ τυχόν ὑπ' αὐτῶν διαπραχθέντος)· διότι ἐθεώρουν τὴν ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ ἔκφρασιν γνώμης ἀξιολιποτέρην ἀπὸ τοῦς ἰδικούς των λογισμούς. Διὰ τοῦτο καὶ ἔστρεφον τὰ βλέμματα ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον. Μὲ τὸ νὰ στρέψῃ μὲν τὴν ὅλην ὑπόθεσιν εἰς ἓν πρόσωπον, περιώριζε τὸν φόβον, μὲ τὸ νὰ προσθέσῃ δὲ: «Εἰς ἐξ ὑμῶν», προεκάλει ταραχὴν εἰς ὄλους.

Τὶ ἀπακολουθεῖ λοιπὸν; Οἱ μὲν ἄλλοι στρέφουν τὰ βλέμματα ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον, ὁ δὲ θερμὸς εἰς ὄλας τὰς περιπτώσεις Πέτρος κόμνει νεῦμα εἰς τὸν Ἰωάν-

7. «Ἐκ τῆς τῶν τρόπων φιλοσοφίας». Ἡ λέξις τρόπων θεσφαῖ διὰ δευτέρου φοράν, ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἶχε κατὰ νοῦν τὸ προαναφερθὲν χωρίον τοῦ Πλάτωνος (σημ. 4), ἐνθα ἀναφέρεται ἡ λέξις τρόπος («...εὐδοκίμοισα τοῦ τρόπου»). Ἰσως ὁ ῥήτωρ ἐνταῦθα νὰ συνοδῶζεν εἰς τὴν μνήμην του καὶ τὸ τοῦ Ἰσοκράτους: «...δπως τὰ τῶν τρόπων ἤθη σπουδαῖοι πεφυκέναι δόξουσι...» (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόν. 4).

8. Τρόπος ἐνταῦθα σημαίνει τὴν τῶσαν, τὴν νοοτροπίαν, τὸν χαρακτῆρα, τὴν διάθεσιν. Πρὸς τὸ κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς Μ. Πέμπτης φαλλόμενον κῆθισμα, τὸ ὁποῖον ἀρκεῖται διὰ τῆς φράσεως:

«Ποῖός σε τρόπος, Ἰουδα, προδότην τοῦ Σωτῆρος εἰργάσαστο;», 8. Ἰωάν. 13, 21.

νην⁹· διότι, ἐπειδὴ καὶ προηγουμένως ἐπετιμήθη¹⁰, καὶ ὅταν ἤθελεν ὁ Ἰησοῦς νὰ νύψῃ τοὺς πόδας του, τὸν ἤμπόδισε¹¹, καὶ πανταχοῦ εὐρίσκειται νὰ κατέχεται μὲν ὑπὸ τῆς ἀγάπης, νὰ ἐπιτιμᾶται δὲ, οὔτε ἠκούσασεν, οὔτε ἀμίλησε, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ Ἰωάννου θέλει νὰ μάθῃ.

Ἐκεῖνο δὲ εἶναι ἀπορίας ἀξίον, δηλαδὴ διατὶ δρᾶ γε, ἐνῶ ὄλοι εἶχον ἀγωνίαν, ἔτρεμον, ἐνῶ ὁ κορυφαῖός ἐφοθεῖτο, ὁ Ἰωάννης, ὡς ἂν διασκεδάξεν εἶναι ἐστραμμένος εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ Ἰησοῦ¹² καὶ οὐ μόνον εἶναι ἐστραμμένος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ στήθος¹³ κλίνει καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο ἀξίον ἐρεύνης, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο, ποῦ ἀκολουθεῖ μετὰ ταῦτα. Τί εἶναι δὲ τοῦτο; Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του λέγει: «Ὅν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς». Διατὶ δηλαδὴ κανεὶς ἄλλος δὲν εἶπεν αὐτὸ περὶ ἑαυτοῦ, ἂν καὶ οἱ ἄλλοι ἠγαπῶντο; Ἄλλ' αὐτὸς ἠγαπᾶτο περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἄλλος δὲν εἶπε τοῦτο περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὁ Ἰωάννης μόνον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, οὐδὲως εἶναι ἀπορίας ἀξίον. Κάνει δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν τὸ καλῆ ἡ περίπτωσις, τοιοῦτοτρόπως ὁμιλῶν: «Οἶδα ἄνθρωπον πρὸ ἐτῶν δεκαεπτασάκρων¹⁴», ἂν καὶ θεσφαίως διεξῆλθε καὶ ἄλλα ἐγκώμια δι' ἑαυτὸν ἔχι μικρά.

Ἡ σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀσημαντὸν τὸ ὅτι, ὅταν ἤκουσεν: «Ἀκολουθεῖ μοι¹⁵», ἀμέσως ἀφοῦ ἀφήκε τὰ δίκτυα καὶ τὸν πατέρα του ἠκολούθησε τὸν Κύριον, καὶ τὸ ὅτι μόνον αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τοῦ Πέτρου τὸν ἔλαθεν εἰς τὸ ὄρος¹⁶, καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν πάλιν ὅταν εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν¹⁷:

Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Ἰωάννης μέγα ἐγκώμιον διὰ τὸν Πέτρον διετύπωσε, καὶ δὲν ἀπέκρυψε τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶπε: «Πέτρα φιλεῖς με πλέον τούτων¹⁷». Καὶ πανταχοῦ δὲ βαι-

9. Ἰωάν. 13, 24.

10. Ματθ. 18, 22.

11. Ἰωάν. 13, 8.

12. Ἰωάν. 13, 23.

13. Β' Κορινθ. 12, 2.

14. Ματθ. 4, 20.

15. Ματθ. 17, 1.

16. Λουκ. 8, 51.

17. Ἰωάν. 24, 15.

κνύει ότι ο Πέτρος ήτο θερμός και είχε οικειότητα προς αυτόν. Όταν λοιπόν έλεγε: «Ουτός δε τίς;»¹⁸, εκ πολλής αγάπης προς αυτόν έλεγε τοϋτο.

Διά τοϋτο λοιπόν κανείς άλλος δέν ειπε περί αϋ- τοϋ, άλλ' οϋτε ο ίδιος δέν θά έλεγε, εάν δέν εφθανεν εις αϋτό τό μέρος τοϋ Εϋαγγελίου τοϋ· διότι, εάν, εις περίπτωσιν πού θά έλεγεν ότι ο Πέτρος έκαμε νεϋμα εις τόν 'Ιωάννην νά ερωτήσῃ, δέν προσέθετε τίποτε άλλο, θά προεκάλει πολλήν άπορίαν και θά ήνάγκαζεν ή- μάς νά ζητήσωμεν τήν αίτιαν· διά τοϋτο θέλων νά λύσῃ ο ίδιος αϋτήν τήν άπορίαν, «άνέκειτο», λέγει, «εις τόν κόλπον τοϋ 'Ιησοϋ»¹⁹.

Η νομίζεις ότι είναι άσημαντον πράγμα νά έχῃς μάθει, άφοϋ άκούσῃς ότι «άνέκειτο», ότι επίσης τόσον θάρρος παρείχεν εις αϋτούς ο Διδάσκαλος; Εάν δέ και τοϋτου (δηλαδή τοϋ ότι «άνέκειτο») ζητείς νά μάθῃς τήν αίτιαν, μάθε ότι τό σϋμφάν τοϋτο ήτο αποτέλεσμα αγάπης· διά τοϋτο λέγει: «Ον εφύλει ο 'Ιησοϋς».

Εγώ δέ νομίζω ότι αϋτός και δι' άλλον λόγον πράτ- τει τοϋτο, δηλαδή επειδή ήθελε νά δείξῃ ότι αϋτός ήτο ξένος προς τήν κατηγορίαν²⁰, διά τοϋτο όμιλεί έλευθε- ρως και έχει θάρρος. Διαιτί δέν ειπε τοϋτο²¹ εις άλλο χωρίον τοϋ Εϋαγγελίου, αλλά όταν ο κορυφαίος έκαμε νεϋμα εις αϋτόν; Διά νά μή νομίσῃς θεάταως ότι ο Πέ- τρος έκαμε νεϋμα εις αϋτόν, με τήν ιδέαν ότι είναι ανώ- τερός του, λέγει ότι τοϋτο συνέβη διά τήν παλλήν αγά- πην τοϋ 'Ιησοϋ προς αϋτόν.

Διαιτί δέ και πίπτει εις τό στήθος τοϋ 'Ιησοϋ; Τίποτε μέχρι τότε περί αϋτοϋ σπουδαίον δέν ενόμιζον· άλλως τε και τήν άθυμίαν αϋτόν ελάφρουν· διότι ήτο φυσικόν τό- τε και τά πρόσωπα αϋτόν νά είναι κατηγῆ· διότι εάν ε- ταράχθησαν κατά τās ψυχάς των, πολύ περισσότερο ή ταραχή αϋτόν εξεδηλώθη εις τά πρόσωπα.

Θέλων λοιπόν ο 'Ιησοϋς νά καταπραΰνη αϋτούς και

18. 'Ιωάν. 24, 21.

19. 'Ιωάν. 13, 23.

20. Δηλ. τοϋ Κυρίου τήν κατηγορίαν: «Είς έε ήμῶν ποροδόσει με».

21. «Ον ήγάπα ο 'Ιησοϋς».

διά τοϋ λόγου και διά τῆς ερωτήσεως δέχεται και συ- κατατίθεται νά πέσῃ εις τό στήθος του. Πρόσεξε δέ και τήν έλλειψιν καυχήσεως· διότι δέν άνεφερον ο 'Ιωάννης τό όνομά του, αλλά ότι «Ον ήγάπα», όπως και ο Παϋ- λος, όταν έλεγε: «Οΐδα άνθρωπον πρό έτόν δέκα τρι- σάρα»²².

Τότε λοιπόν κατά πρώτον ελέγγει αϋτόν ο 'Ιησοϋς, και οϋτε τότε με τό όνομά του, αλλά κατά ποίον τρό- πον; «Ω εγώ θάμης τό ψωμίον επιδώσω». Και ο τρόπος αϋτός προεκάλει αίσχύνην διότι οϋτε τήν τράπεζαν δέν έσεθάσθη άφοϋ έφαγεν εκ τοϋ αϋτοϋ άρτου. Έστω· άς παραδεχθώμεν ότι ή συμμετοχή εις τήν τράπεζαν δέν τοϋ προεκάλεσεν αίσχύνην· τό να δεχθῆ ήμῶς τόν άρτον εκ τῆς χειρός τοϋ 'Ιησοϋ ποίον δέν θά προσείλκεν; Έ- κείνον ήμῶς δέν προσείλκυσε· διά τοϋτο και «ο Σατα- νᾶς τότε εισηλθεν εις αϋτόν»²³, γελάσας εις θάρος του διά τήν άκαισχυντίαν· διότι όσον άνήκεν εις τήν χορείαν τῶν μαθητόν, δέν έτόλμα νά εισέλθῃ εις αϋ-τόν, αλλά άπ' έξω προσέβαλλεν αϋτόν, όταν δέ κατέ- στησε φανερόν αϋτόν ο Κύριος και άπεχώρισεν αϋ-τόν, εισηλθεν ο Σατανᾶς τοϋ λοιποϋ έλευθέρωσ εις αϋτόν· διότι δέν έπρεπεν έφ' όσον ήτο αϋτοϋ τοϋ χαρι- κτήρος και αδιόρθωτος νά τόν κρατῆ παραμένοντα έν-τός. Διά τοϋτο έν συνεχείᾳ εξέβαλεν αϋτόν, και άπα- χωρισθέντα τόν παραλαμβάνει εκείνος (ο Σατανᾶς), και άφοϋ ο 'Ιούδας έγκατέλειπεν αϋτούς, εξήλθε κατά τήν νύκτα.

«Λέγει αϋτῷ ο 'Ιησοϋς· έταίρε, ο ποιείς, ποιήσον τά- χιον. Και οϋδεις έγνω τῶν άνακειμένων»²⁴.

θ'. Πόσον μεγάλη είναι ή άκαισχυρία του! πῶς δέν έκάμφθη, οϋτε ήσχύνθη, αλλά, άφοϋ κατέστη περισσό-

22. Β' Κορινθ. 12, 2. Και οι άρχαίοι συγγραφείς, ιδίως οι Ιστο- ρικοί, όμιλοϋν περί εϋστον συγκεκαλυμμένας. Ο Έσνοφών εις τήν «Κόρου Ανάβασιν» όμιλεί περί εϋστοϋ ως περί τρίτου προσώπου, εις τῶν «Ελληνικά» λέγει περί εϋστοϋ: «Ο τῶν Κυρηνων προσθηκός» (=ο άρχηγός τοϋ στρατευματος τοϋ Κύρου) (Σενοφ. Έλληνικά 3, 1, 7).

23. 'Ιωάν. 13, 27.

24. 'Ιωάν. 13, 27 - 28.

τερον ἀναίσχυτος, ἐξήρχετο! Τὸ δὲ «ποίησον τάχιον» δὲν εἶναι φράσις ἑνός, ὁ ὁποῖος προστάττει ἢ συμβουλεύει, ἀλλὰ ἑνός, ὁ ὁποῖος ψέγει καὶ δεικνύει ὅτι Αὐτὸς μὲν ἤθελε νὰ τὸν διορθῶσιν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦτο ἀδιόρθωτος, τὸν ἀφήνει.

«Καὶ τοῦτο οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων», λέγει. Ἐδῶ δυνατόν νὰ δημιουργηθῆ εἰς κάποιον μεγάλη ἀπορία, ἐφ' ὅσον θεθαίως, ὅταν ἠρώτησαν οἱ μαθηταί, ποῖος εἶναι (ἐκεῖνος, πού θά παραδώσῃ Αὐτόν), λέγει: «*Ὡ θάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω», καὶ οὐτε τότε κατενόησαν οἱ μαθηταί τοῦτο ἔκτος ἐὰν δὲν τὸ ἔλεγε κρυφίως, ὥστε νὰ μὴ ἀκοῦσιν κανεὶς· διότι καὶ ὁ Ἰωάννης δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἀφοῦ ἔπεσεν εἰς τὸ στήθος Του, ἔρωτᾷ Αὐτόν σχεδὸν πάλισιν τοῦ ὠτός, ὥστε νὰ μὴ καταστῆ φανερός ὁ προδότης· καὶ ἐνῶ μὲν ἐκεῖνος λέγει μὲ ἔμφρασι: «*Ἐταῖρε, ὁ ποιεῖς ποίησον τάχιον», ἐν τούτοις αὐτοὶ οὐτε τότε κατενόησαν τοῦτο.

Τοῦτο δὲ τὸ ἔλεγε, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἦσαν ἀληθῆ τὰ λεχθέντα ὑπ' Αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους περὶ τοῦ θανάτου· διότι καὶ πρὸς ἐκείνους εἶπε τὸ «ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν»²⁵, καὶ «οὐδεὶς ἀφρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ»²⁶. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν τὴν ἐκράτει, οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ Τοῦ τὴν ἀφαιρέσῃ, ὅταν δὲ πλεόν τὴν ἀφήκεν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων, τότε ἡ ἐπιδιώξις των καθίσταται εὐκόλος.

Αὐτὰ λοιπὸν ὑπονοῶν εἶπεν: «*Ὁ ποιεῖς, ποίησον τάχιον», καὶ οὐτε τότε κατέστησεν αὐτὸν φανερόν· διότι ἴσως καὶ νὰ διεμέλιζον²⁷ αὐτόν, ἴσως ὁ Πέτρος καὶ νὰ ἐφόνευεν αὐτόν. Διὰ τοῦτο «οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων».

*Ἀρὰ γε οὐτε ὁ Ἰωάννης δὲν τὸ κατενόησε²⁸; Οὐτε αὐτός· διότι δὲν θά ἐπερίμενεν, ὅτι μαθητὴς θά φθά-

25. Ἰωάν. 10, 18.

26. Ἰωάν. 10, 18.

27. «Τάχ' ἐν αὐτὸν καὶ διέπασαν». Διὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν «ἦτο δυνατόν νὰ λυτάρουν αὐτόν».

28. Διὰ τὸ «ὁ ποιεῖς, ποίησον τάχιον».

σῃ εἰς τοιοῦτον σημεῖον παρανομίας. Διότι, ἐπειδὴ εὐρίσκοντο μακρὰν ἀπὸ τοιαύτην κακίαν, οὐτε περὶ ἄλλων εἶχον τοιαύτην ὑποψίαν.

Ὅπως λοιπὸν προηγουμένως εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι «Ὁὐ περὶ πάντων λέγω»²⁹, καὶ εἰς οὐθεμίαν περίπτωσιν ἀπεκάλυψεν αὐτόν, οὕτω καὶ ἐδῶ ἐνόμισαν ὅτι λέγεται περὶ ἄλλου.

«*Ἦν δὲ νύξ, ὅτε ἐξῆλθε», λέγει. Διατί μοῦ ἀναφέρεις τὸν χρόνον; Διὰ νὰ μάθῃς τὴν θρασύτητά σου, ὅτι δηλοῦσθ ἦτο τοιαύτη, ὥστε οὐτε ὁ χρόνος δὲν ἠμπόδισεν αὐτόν, νὰ ἐξορμήσῃ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σατανικοῦ σκοποῦ του. Ἀλλὰ οὐτε τοῦτο κατέστησεν αὐτὸν φανερόν.

Ἐκεῖνοι θεθαίως, ὑπὸ φόβου κατεχόμενοι καὶ πολλῆς ἀγωνίας τότε, εἶχον θορυβηθῆ, καὶ τὴν μὲν ἀληθῆ αἰτίαν τῶν λόγων δὲν ἐγνώριζον, ἐνόμιζον δὲ ὅτι, «τοῖς πένησιν ἴνα τι δῶ», ἔλεγεν αὐτά· διότι μεγάλην πρόνοιαν ἐλάμβανε διὰ τοὺς πτωχοὺς, διδάσκων καὶ ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν μεγάλην προθυμίαν εἰς τοῦτο. Δὲν ἐνόμιζον δὲ τοῦτο ἄνευ λόγου, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε τὸ κιβώτιον τῶν συνεισφερομένων χρημάτων³⁰, ἐν καὶ κανεὶς θεθαίως δὲν ἐφαίνετο ὅτι προσεκόμισεν εἰς Αὐτόν χρήματα· ἀλλ' ὅτι ἔτρεφον μὲν Αὐτόν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχον, αἱ μαθητρίαι, τὸ ἀνέφερον ὁ Εὐαγγελιστὴς³¹, περὶ αὐτοῦ δὲ (δηλαδὴ περὶ συνεισφοράς χρημάτων) εἰς οὐδὲν μέρος ἔκαμεν ὁπαινισμὸν.

Πᾶς δὲ, ἐνῶ διατάσσει νὰ μὴ φέρῃ κανεὶς μεθ' ἑαυτοῦ οὐτε σάκκον, οὐτε γόλικιν, νομίσματα, οὐτε ράβδον³², ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ κιβώτιον συνεισφορῶν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν πτωχῶν; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ ὁ εἰς μέγαν θαυμὸν ἀκτιμῶν καὶ ὁ φέρον τὸν Σταυρὸν πρέπει νὰ λαμβάνουν μεγάλην φροντίδα διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο·

29. Ἰωάν. 13, 18.

30. Ἰωάν. 12, 6. «Τὸ γλωσσόκομον εἶχε». Ἐνταῦθα ὁ θεὸς Ἰησοῦς ἐπανάλαμβάνει τὴν φράσιν τοῦ σχετικοῦ χωρίου.

31. Λουκ. 8, 2 - 3.

32. Ματθ. 10, 9 - 10. Μάρκ. 6, 8 - 8. Λουκ. 9, 3 καὶ 10, 4 καὶ 11, 35 - 36.

διότι έπραττε πολλά συντελοῦντα εἰς τὴν διδασκαλίαν ἡμῶν.

Ἐνόμισαν λοιπὸν οἱ μαθηταὶ ὅτι ἔλεγε καὶ τοῦτο, διὰ τὴν δόξην καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς· καὶ οὕτως τοῦτο προεκάλεσεν εἰς αὐτὸν αἰσχύνην, δηλαδὴ τὸ ὅτι οὐτε μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας ὁ Κύριος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκθέσῃ αὐτόν³³. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ πράττωμεν, καὶ νὰ μὴ ἐκθέσωμεν δημοσίᾳ τὰ παραπτώματα τῶν συντρόφων μας³⁴, καὶ ἂν εἶναι ἐξιδιόρθωτοι³⁵.

Διότι καὶ μετὰ ταῦτα εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἦλθε, διὰ τὴν νῆαν προδῶσθαι, ἔδωκε φίλημα, καὶ κατεδέχθη μίαν τῶσον σοφῶσαν ἐνέργειαν, καὶ προεχώρει εἰς τὸ πολὺ τολμηρότερον, δηλαδὴ εἰς αὐτὸν τὸν σταυρὸν, εἰς τὸν πλεον ἄτιμωτικὸν θάνατον· καὶ πάλιν ἐκεῖ ἐδείκνυε τὴν φιλοφροσύνην Αὐτοῦ.

Καὶ δόξαν ἐδῶ δὲν οὐμᾶζει τὸ γεγονός τοῦτο, θέλων νὰ διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι τίποτε δὲν εἶναι τῶσον αἰσχρὸν καὶ ταπεινωτικόν, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ καθιστᾷ ἐνδοξότερον τὸν ὑψιστάμενον αὐτό, ὅταν γίνεται ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

Ἄρα λοιπὸν ἦλθεν ὁ Ἰούδας, διὰ τὴν νῆαν παραδῶσθαι, λέγει: «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»³⁶, θέλων νὰ ἀνορθώσῃ τὸ καταβεβλημένον φρόνημα τῶν μαθητῶν καὶ νὰ πείσῃ αὐτοὺς ὅχι μόνον νὰ μὴ εἶναι κατηγορεῖς, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρουν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν Πέτρον

33. «Μὴ θελήσῃ αὐτὸν παραδειγματῆσαι». Ὅπως βλέπομεν, ὁ μέγας ῥήτωρ χρησιμοποιοῖ φράσιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου. («Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματῆσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν» (Ματθ. 1, 19)).

34. «τῶν συνόντων». Τὴν ἐκφρασὴν ταύτην πιθανόν εἶλασεν ὁ Χρυσόστομος ἐκ τῶν «Ἀπονημονευμάτων» τοῦ Ξενοφῶντος, ἐνθα ὁ συγγραφεὺς «συνόντας» ἀποκαλεῖ τοὺς μαθητὰς τοῦ Σωκράτους.

35. Τὴν γνώμην ταύτην, περὶ μὴ ἐκθέσεως τῶν παραπτωμάτων τοῦ πλησίον ἐκφράζει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ εἰς τὴν 14ην ὁμιλίαν τοῦ εἰς τὰς Πράξεις, ἐνθα γράφει: «Σὺ δὲ μηδὲν εἶπες, ὢν ἀνομιῶν, ἀλλὰ αἰγῶν, εἰ βούλῃ τὴν λαμπρὰν δόξαν λαβεῖν· οὐ γὰρ μόνον ἀναπρέμεις τὰ λεχθέντα, οὐδὲ καλύψεις, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐργάσῃ καλὸν οὐκ εἰ ποίησας κατὰ σοῦ τὴν ψήφον ἐνεχθῆναι» (Ὁμιλ. 14, 8').

36. Ἰωάν. 13, 31.

ἐξ ἀρχῆς ἐπετίμησε³⁷. Διότι τὸ νὰ ὑπερισχύσῃ τοῦ θανάτου ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὀδηγήθη εἰς τὸν θάνατον, ἀποτελεῖ μεγάλην δόξαν.

Καὶ τοῦτο εἶναι, τὸ ὁποῖον ἔλεγε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του: «Ὅταν ὀψωθῶ, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι»³⁸, καὶ πάλιν: «Λύσατε τὸν νακὸν τοῦτον»³⁹, καὶ πάλιν: «Σημεῖον οὐ δοθήσεται ὑμῖν, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωάν»⁴⁰.

Πῶς θέσθαι δὲν εἶναι μεγάλη δόξα τὸ νὰ δεῖξῃ μεγαλύτεραν ἰσχὺν μετὰ τὴν θάνατον, ἐκείνης, τὴν ὅποιαν ἐδείκνυε πρὸ τοῦ θανάτου; διότι, διὰ τὴν πιστευθῆ ἢ ἀνάστασις, ἐπέτελεσαν μεγαλύτερα θαύματα οἱ μαθηταί. Ἐὰν δὲ δὲν ἔξῃ καὶ δὲν ἦτο Θεός, πῶς ἐν ὀνόματι Αὐτοῦ ἐπέτελεσαν αὐτοὶ τόσα ἔργα;

«Καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτόν»⁴¹. Τί σημαίνει: «Καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτόν ἐν ἑαυτῷ»⁴²; σημαίνει: διὰ τοῦ ἑαυτοῦ Του, ὅχι δι' ἄλλου. «Καὶ εὐθέως δοξάσει αὐτόν»⁴³; τοῦτο σημαίνει: συγχρόνως μὲ τὴν Σταύρωσιν. Δηλαδὴ οὐτε κατόπιν μακροῦ χρόνου, λέγει, οὐτε μακρὸν χρόνον μετὰ τὴν ἀνάστασιν θά ἀναμείνῃ, οὐτε τότε θά ἀναδειξῇ Αὐτὸν λαμπρὸν, ἀλλὰ ἀμέσως κατ' αὐτὴν τὴν Σταύρωσιν θά φανῇ ἡ λαμπρότης.

Ὁ ἥλιος λοιπὸν ἐσκοτίσθη, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, τὸ καταπέτασμα ἐσχίσθη, πολλὰ σώματα τῶν ἀποθανόντων ἁγίων ἠγέρθησαν, καὶ ὁ τάφος εἶχε σφραγίδα καὶ φύλακες ἐκάθητο πλησίον, καὶ ὅταν ἐτέθη ὁ λίθος ἐπὶ τοῦ σώματος, ἀνεστήθη τὸ σῶμα, παρήλθον τεσσαράκοντα ἡμέραι, καὶ ἦλθεν ἡ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ὅλοι Αὐτὸν ἀμέσως ἐκήρυττον⁴⁴.

Τοῦτο σημαίνει: «Δοξάσει αὐτόν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθέως δοξάσει αὐτόν», δηλαδὴ ὅχι δι' ἀγγέλων καὶ ἀρ-

37. Ματθ. 16, 23.

38. Ἰωάν. 8, 28.

39. Ἰωάν. 2, 19.

40. Λουκ. 11, 28.

41. Ἰωάν. 13, 32.

42. Ἰωάν. 13, 32.

43. Ἰωάν. 13, 32.

44. Λουκ. 23, 45 καὶ Ματθ. 27, 51 - 52.

γαγγέλων, οὔτε δι' ἄλλης τινὸς δυνάμεως, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

γ'. Πῶς δὲ καὶ ἐδόξασεν διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του τὸν Υἱόν; Μὲ τὸ νὰ πράξῃ ὅλα τὰ συντελούμενα εἰς τὴν δόξαν τοῦ Υἱοῦ, ἂν καὶ ὅλα ὁ Υἱὸς τὰ ἐπέτελεσε. Βλέπετε ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τελοῦνται ὑπ' Αὐτοῦ τὰ ἀνάγει εἰς τὸν Πατέρα;

«Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. Ζητήσατέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι, ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι»⁴⁵. Ἀρχίζει ἐν συνεχείᾳ τὰς λυπηρὰς ἀγγελίας μετὰ τὸ δεῖπνον· διότι ὅταν ἐξῆλθεν ὁ Ἰούδας, δὲν ἦτο πλέον ἐσπέρας, ἀλλὰ νύξ. Διότι, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο ὀλίγον ὕστερον νὰ ἔλθουν νὰ συλλάβουν Αὐτόν, ἔπρεπε ὅλα νὰ τὰ εἶπῃ ἐμπιστευτικῶς εἰς αὐτούς, ὥστε νὰ τὰ διατηροῦν εἰς τὴν μνήμην των, μᾶλλον δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦς τὰ ὑπενθύμισεν ὅλα· διότι ἦτο φυσικὸν πολλὰ, ἐφ' ὅσον διὰ πρώτην φοράν τότε τὰ ἤκουον, καὶ τοιαύτας δοκιμασίας ἐπρόκειτο νὰ ὑποστοῦν, νὰ τὰ λησμονήσουν αὐτοί· διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατέχονται ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ὅπως καὶ ἄλλοις Εὐαγγελιστῆς λέγει⁴⁶, καὶ κυριεύονται ὑπὸ θλίψεως, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγει: «Ἄλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν»⁴⁷, πῶς ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ συνεκράτουν τελείως;

Διατὶ λοιπὸν ἔρα γε ἐλέγοντο αὐτά; Δὲν ὄπηρξεν εἰς αὐτούς μικρὸν κέρθος διὰ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ τὸ νὰ τὰ γνωρίζουν ἐπακριβῶς μετὰ ταῦτα, ἐφ' ὅσον ἐνεθυμοῦντο ὅτι παλαιότερον τὰ εἶχον ἀκούσει ἀπὸ τὸν Χριστόν. Διὰ ποῖον λόγον δὲ προδιαθέτει λυπηρὰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν λέγων «ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι»; Διότι εἰς μὲν τοῦς Ἰουδαίους εὐλόγως ἐλέγετο, ἡμᾶς δὲ διὰ ποῖον λόγον φέρεις εἰς τὴν αὐτὴν θαμίδα μὲ ἐκείνους τοῦς ἀγνωμόνας; Κατ' οὐδένα τρόπον δὲν πράττει τοῦτο. Καὶ τότε διὰ ποῖον λόγον εἶπε: «Καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις»; Ὑπενθυμίζει ὅτι αὐτὰ τὰ

45. Ἰωάν. 13, 33.

46. Λουκ. 22, 45.

47. Ἰωάν. 19, 8.

προλέγει ὅχι τῶρα ἐκ τῆς παρουσίας τῶν κακῶν, ἀλλὰ ἐξ ἀρχῆς ἐγνωρίζεν αὐτά, καὶ μάρτυρες εἶναι οἱ ἴδιοι, οἱ ὁποῖοι ἤκουσαν ὅτι τὰ ἔλεγε καὶ πρὸς τοῦς Ἰουδαίους.

Διὰ τοῦτο προσέθεσε καὶ τὸ «τεκνία», ὥστε, ὅσα ἀκούσουν: «καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις», νὰ μὴ νομίσουν ὅτι καὶ πρὸς αὐτούς ὁ λόγος αὐτὸς ἐλέγχῃ μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. Δὲν λέγει αὐτὰ λοιπὸν, διὰ νὰ κατασάλλῃ αὐτούς, ἀλλὰ διὰ νὰ τοῦς ἐνθαρρύνῃ, ὥστε νὰ μὴ ταραξοῦν αὐτούς τὰ κακά, παρουσιαζόμενα ἀπροσδοκῆτως.

«Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν». Δεικνύει ὅτι ὁ θάνατος Αὐτοῦ εἶναι μετάθασις καὶ μετάθεσις εἰς τόπον, ὃ ὁποῖος δὲν δέχεται σώματα φθαρτά. Αὐτὰ δὲ τὰ λέγει διὰ νὰ κινήσῃ τὴν ἀγάπην των ἀπέναντι Αὐτοῦ καὶ διὰ νὰ τὴν καταστήσῃ θερμότεραν. Διότι γνωρίζετε ὅτι, ὅταν ἴδωμεν κάποιους ἐκ τῶν ἀγαπητῶν μας προσώπων νὰ ἀναχωροῦν, εἰς μέγιστον βαθμὸν φλεγόμεθα, καὶ περισσώτερον, ὅταν ἴδωμεν νὰ ἀπέργωνται εἰς τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς νὰ μεταβῶμεν.

Εἰς μὲν τοῦς Ἰουδαίους λοιπὸν ἔλεγεν αὐτὰ⁴⁸, διὰ νὰ ἐμβάλῃ εἰς αὐτούς φόβον, εἰς τοῦς μαθητὰς δὲ, διὰ νὰ ἐξάψῃ τὴν ἀγάπην αὐτῶν.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ τόπος αὐτός, ὥστε ὅχι μόνον ἐκείνους, ἀλλὰ οὔτε σεῖς οἱ λίαν ἀγαπητοὶ νὰ μὴ δύνασθε νὰ φθάσετε ἐκεῖ. Ἐδῶ δεικνύει καὶ τὸ ἄξιμά Του.

«Καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι». Διατὶ ἔρτι» (δηλ. τῶρα); Κατ' ἄλλον τρόπον τὸ λέγει πρὸς ἐκείνους, κατ' ἄλλον τρόπον πρὸς σᾶς· δηλαδὴ ὅχι μαζὶ μὲ ἐκείνους.

Ποῦ ἐξήγησαν δὲ Αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι; ποῦ δὲ οἱ μαθηταί; Οἱ μαθηταὶ μὲν, ὅταν ἔφυγον, οἱ Ἰουδαῖοι δὲ, ὅταν ἔπασχον τὰ ἀθεράπευτα, τὰ ὁποῖα ὑπερέβαινον πάντα λογισμὸν, ἐφ' ὅσον ἡ πόλις ἡ Ἱδία ἐκυριεύθη, καὶ ἀπὸ παντοῦ ἐφέρετο κατ' αὐτῶν ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ. Εἰς ἐκείνους μὲν λοιπὸν τότε τὰ ἔλεγε λόγῳ τῆς ἀπιστίας των,

48. «Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν».

εις σὰς δὲ τώρα, διὰ νὰ μὴ ἐπέλθουν ἀπροσδοκῆτως τὰ κακά⁴⁹.

«Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν»⁵⁰ διότι ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ νὰ θορυβηθοῦν, ἀκούοντες αὐτὰ, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι πρόκειται νὰ μείνουν ἔρημοι, παρηγορεῖ αὐτοὺς, ἐφοδιάζων μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ρίζαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν πάντων τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ τὴν ἀγάπην ὡς ἐὰν εἴλεγει: «Αἰσθάνεσθε ὀδύνην, ἐπειδὴ ἀπέρχομαι ἐγώ; ἀλλὰ, ἐὰν ἀγαπᾶτε ὁ εἰς τὸν ἄλλον, θὰ ἦσθε ἰσχυρότεροι». Πῶς λοιπὸν δὲν εἶπε τοῦτο; Διδί- τι εἶπεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον περισσώτερον τούτου ὠφέ- λησεν αὐτούς: «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἔμοι- μαθηταὶ ἔστε»⁵¹. Διότι διὰ τούτου συγχρόνως ἐδήλω- σεν ὅτι δὲν θὰ διαλυθῆ ἡ χορεία αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἔθα- κεν εἰς αὐτούς καὶ χαρακτηριστικὸν γινώρισμα⁵².

Τοῦτο δὲ τὸ εἶπεν, ὅταν ὁ προδότης ἀπεχωρίσθη ἀπὸ αὐτούς.

Πῶς δὲ λέγει αὐτὴν ἐντολὴν **κ α ι ν ῆ ν** ἐφ' ὅ- σον εὐρίσκεται καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην⁵³; Αὐ- τὸς κατέστησεν αὐτὴν καινὴν διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἀ- γάπης: προσέθεσε λοιπὸν: «Καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς»⁵⁴, δηλαδὴ δὲν ἀπέδωκα εἰς σὰς χρεὸς διὰ προηγουμένως ἐπιτελεσθέντα⁵⁵ εὐεργετήματα, ἀλλὰ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔκα- μα τὴν ἀρχὴν, λέγει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρέπει καὶ σεῖς νὰ εὐεργετῆτε τὰ προσφιλή σας πρόσωπα, καὶ ὅ- χι ἐπειδὴ ἔχετε χρεὸς πρὸς αὐτά.

Καὶ ἀφοῦ παρέλειψε νὰ εἴπῃ τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα

49. Ἐξιοπαράτητος ἐντοῦθα ἢ κατὰ συμμετρικὸν τρόπον ἐκ- φραζομένη ἀντιθεσις:

«Ἐκεῖνοις μὲν οὖν τότε εἶπε διὰ τὴν ἀπιστίαν, ὑμῖν δὲ νῦν διὰ τὸ μὴ ἀπροσδόκητα ἔλθειν τὰ θεῖα».

50. Ἰωάν. 13, 34.

51. Ἰωάν. 13, 35.

52. Δηλ. τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην.

53. Λευτ. 19, 18.

54. Ἰωάν. 13, 34.

55. «Προῤηρηγμένον». Ἐνταῦθα ὁ θεὸς ἱερόρχος εἰς κατὰ νοῦν τὸ τοῦ Δημοσθένους «ὑπερηγμένον» (Δημοσθ. Α' Ὀλυμπ. 10), θεωρούμενος ὅτι καὶ ὁ ὀρχοῖος ῥήτωρ ὁμιλεῖ εἰς τὸ οἶκτον χωρίον, πε- ρὶ ὑποδόσεως εὐνυμοσύνης διὰ παρασχεθείσας δὲ ἀρχῆς εὐεργεσίας.

ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτελέσουν, ἀπὸ τὴν ἀγάπην διακρίνει αὐ- τοὺς. Διατί εἶρά γε; Διότι τοῦτο εἶναι κυρίως ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δεικνύει ἀνθρώπους ἀγίους· διότι εἶναι θάσις πά- σης ἀρετῆς. Διὰ τούτου κατὰ τὸ πλείστον καὶ σωζόμεθα ὅλοι· δηλαδὴ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικόν, λέγει, τοῦ ὅτι κάποιος εἶναι μαθητῆς. Τότε ὅλοι θὰ σὰς ἐπαινε- σουν, ὅταν ἴδουν ὅτι μιμίσητε τὴν ἰδικὴν μου ἀγάπην.

δ'. Τί λοιπὸν; τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο (δηλαδὴ ὅτι κάποιος εἶναι μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ) δὲν τὸ δεικνύ- ουν πολὺ περισσώτερον τὰ θαύματα; Κατ' οὐδένα τρό- πον δὲν συμβαίνει τοῦτο· «πολλοὶ γὰρ ἐροῦσι· Κύριε οὐκ ἐν τῷ ὀνόματί σου δαιμόνια ἐξεβάλαμεν»⁵⁶, καὶ πάλιν, ὅταν ἔχαιρον αὐτοὶ, διότι τὰ δαιμόνια ὑπήκουον εἰς αὐ- τοὺς, λέγει: «Μὴ χαίρετε ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑπα- κοῦει, ἀλλ' ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τοῖς οὐ- ρανοῖς»⁵⁷.

Καὶ ὅμως τοῦτο (δηλ. ἡ θαυματουργικὴ δύναμις) προσεδόκασε τὴν οἰκουμένην, ἐπειδὴ ἐκεῖνο (δηλ. ἡ ἀ- γάπη) ὑπῆρχε πρὶν ἂν δὲ δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖνο, δὲν θὰ διετηρεῖτο οὔτε τοῦτο.

Ἡ ἀγάπη λοιπὸν ἀμέσως κατέστησεν αὐτοὺς κα- λούς καὶ ἀγαθούς, καὶ συνετέλεσεν ὥστε ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ ὅλων νὰ εἶναι μία. Διότι ἐὰν ἐχωρίζοντο ἀπὸ ἀλλήλων, ὅλα θὰ εἶχον γαστήρ. Αὐτὰ δὲ τὰ ἐδίδασκεν ὅχι μόνον εἰς τοὺς μαθητὰς Του, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ πιστεῦσιν εἰς Αὐτὸν· διότι καὶ τώρα τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σκανδαλίζει τοὺς Ἑθνικούς, παρὰ τὸ νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀ- γάπη.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ὅτι δὲν γίνονται θαύματα κατηγοροῦν, δύνανται νὰ εἴπῃ τις. Ναί, ἀλλὰ ὅχι εἰς τόσον μέγαν θα- θμῶν.

Ποῦ ἔδειξαν δὲ τὴν ἀγάπην οἱ Ἀπόστολοι; Βλέ- πεις τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην ὅτι δὲν ἀπεχωρίζον- το ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερόν; Ἐλέπεις τὸν Παῦλον ὅτι εἶχε ταυατὴν διάθεσιν ἀπέναν-

56. Ματθ. 7, 22.

57. Λουκ. 10, 20.

τί των καὶ ἀπορεῖς; Διότι ἐάν εἶχον ἀποκτήσει τὰ ἄλλα ἀγαθὰ, πολὺ περισσότερον τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν διότι ἀπὸ ψυχῆν ἐνάρετον θλαστένει αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ὅπου ὑπάρχει δὲ ποιηρία, τοῦτο τὸ φυτόν ἐρηραίνεται διότι λέγει: «ἐταν πληθυνθῆ ἡ ἀνομία, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν»⁵⁸.

Καὶ τοὺς Ἐθνικούς δὲ δὲν τοὺς προσελκύνουν τόσον τὰ θαύματα, ὅσον ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τὸν τρόπον δὲ τῆς ζωῆς τίποτε δὲν τὴν διαμορφώνει τόσον, ὅσον ἡ ἀγάπη. Διότι ἐκείνους μὲν, οἱ ὅποιοι ἐπετέλουν τὰ θαύματα, πολλακίς τοὺς ἀπεκάλασαν καὶ πλάνους, βίον δὲ καθαρόν δὲν δύναται νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν ὡς ἀφορμὴν πρὸς κατηγορίαν.

Ὅταν μὲν λοιπὸν δὲν εἶχεν ἀκόμη διαδοθῆ τὸ κήρυγμα, εὐλόγως τὰ θαύματα προσεκάλουν τὸν θαυμασμόν, τώρα δὲ πρέπει ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς νὰ γίνεται κοινὴ ἀντικείμενον θαυμασμοῦ διότι τίποτε δὲν προκαλεῖ σεβασμὸν εἰς τοὺς Ἐθνικούς τόσον, ὅσον ἡ ἀρετὴ τίποτε δὲν σκανδαλίζει τόσον, ὅσον ἡ κακία.

Καὶ εὐλόγως⁵⁹ διότι ὅταν ὁ Ἐθνικὸς ἴδῃ, νὰ πλεονεκτῆ καὶ νὰ ἀρπάξῃ ἐκείνους, ὁ ὁποῖος συμβουλεύει τὰ ἀντίθετα, καὶ νὰ μεταχειρίζεται ὡς θηρία τοὺς δημοφύλους του ἐκείνους, ὁ ὁποῖος ἔχει λάθει ἐντολήν καὶ τοὺς ἑχθρούς του νὰ ἀγαπᾷ, φλυαρίαν θὰ ἀποκαλέσῃ τὰ λεγόμενα διδάγματα ὅταν ἴδῃ τὸν Χριστιανὸν νὰ τρέμῃ τὸν θάνατον, πῶς θὰ δεχθῆ τοὺς λόγους περὶ ἀθανασίας; ὅταν ἴδῃ Χριστιανούς νὰ εἶναι φιλαργοὶ καὶ δοῦλοι εἰς τὰ ἄλλα πάθη, θὰ παραμεινῇ σταθερώτερον εἰς τὰ δόγματα του, ἐφ' ὅσον δὲν σχηματίζει οὐδεμίαν γνώμην σπουδαίαν δι' ἡμᾶς διότι ἡμεῖς εἴμεθα αἴτιοι, ἡμεῖς, τοῦ

58. Ματθ. 24, 12.

59. Καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν μῆσαν τοῦ Δημοσθένους. Ἀντιπαραβάλλομεν τὸ χωρίον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ῥήτορος:

Χρυσόστομος: «Καὶ εἰκότως ὅταν γὰρ ἴδῃ πλεονεκτοῦντα, ἀρνούσαντα τὸ ἐναντία κελύοντα, καὶ τοῖς ἀμοφύλοις ὡς θηρίοις κερήμενον τὸν κελυαζέοντα καὶ ἐχθροὺς ἀγαπᾷ, ἄρῃν ἔρει τὰ εἰρημένα».

Δημοσθένης: «...εἰκότως τὸ μὲν γὰρ πόλλ' ἀποκωλύειν κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἡμετέρας ἀρεκείας ἂν τις θεῖη δικαίως...».

νὰ παραμένουν αὐτοὶ εἰς τὴν πλάνην των διότι τὰ μὲν δόγματα τὰ ἰδικὰ των πρό πολλοῦ καταδέκασαν, καὶ τὰ ἰδικὰ μας δὲ ὁμοίως θαυμάζουσι ἄλλ' ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐμποδίζονται διότι τὸ νὰ διδάξῃς μὲν διὰ λόγων εἶναι εὐκόλον, (διότι πολλοὶ καὶ ἐκ μέρους αὐτῶν τοῦτο ἐπραξάν), ζητοῦν ἕμους τὴν ἐμπρακτον ἀπόδειξιν τῶν διδασκομένων. Ἄς σκεφθοῦν τοὺς παλαιούς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀνῆκον εἰς τὴν παράταξίν μας.

Δὲν πιστεύουν ἕμους κατ' οὐδένα τρόπον εἰς ἐκείνους, ἀλλὰ ζητοῦν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ζοῦν τώρα, νὰ δείξουν ἐμπράκτως τὴν πίστιν των διότι λέγουσι: δεῖξτε εἰς ἐμὲ τὴν πίστιν διὰ τῶν ἔργων σου⁶⁰. Ἀλλὰ αὐτὰ δὲν πραγματοποιοῦνται ἄλλ' ἐφ' ὅσον θάλεπου ἡμᾶς περισσότερον καὶ ἀπὸ θηρία νὰ σπαράττωμεν τοὺς πλησίον, μᾶς ἀποκαλοῦν ἑλεθρον τῆς οἰκουμένης.

Αὐτὰ κρατοῦν τοὺς Ἐθνικούς, καὶ δὲν ἀφήνουν αὐτοὺς νὰ ἀσπασθοῦν τὴν ἰδικὴν μας θρησκείαν. Ὡστε ἡμεῖς καὶ δι' αὐτὰ θὰ τιμωρηθῶμεν, ὄχι μόνον δι' ἐκεῖνα τὰ ὅποια κακῶς πράττομεν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκεῖνα, ἕνεκα τῶν ὁποίων θλασφημεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Μέχρι ποτε θὰ ἡμεθα παραδεδομένοι εἰς τὰ χρίματα καὶ εἰς τὸν τρυφήν βίον καὶ εἰς τὰ ἄλλα πάθη; Ἄς ἀπομακρυνθῶμεν λοιπὸν εἰς τὸ ἔξῃ ἀπὸ αὐτῶν. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Προφήτης περὶ μερικῶν ἀνοήτων: «Φάγωμεν καὶ πίωμεν ἄβριον γὰρ ἀποθνήσκομεν»⁶¹. Διὰ δὲ τοὺς παρόντας οὔτε τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν οὔτω πολλοὶ σφετερίζονται τὰ ἀγαθὰ ἔλων τῶν ἀνθρώπων. Τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοὺς ψέγων ὁ Προφήτης ἔλεγεν: «Μὴ οἰκίσητε μόνον ἐπὶ τῆς γῆς»⁶².

Διὰ τοῦτο καὶ φοβοῦμαι μήπως συμβῆ τίποτε δυσάρεστον καὶ ἐπισύρωμεν μεγάλην τιμωρίαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ μὴ συμβῆ δὲ τοῦτο, ἄς φροντίζωμεν διὰ πᾶσαν ἀρετὴν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-

60. Ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος ἐπινοοῦσθαι τὸ χωρίον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου (2, 18): «δειξέτω μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου».

61. Ἦσ. 22, 13.

62. Ἦσ. 5, 8.

σοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ο Γ' (73)

(Ἰωάν. ιγ', 36 — ιδ', 7).

«Λέγει Σίμων Πέτρος: Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: Ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, οὐ δύνασαι μοι νῦν ἀκολουθεῖσαι· ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι¹.

α'. Μέγα καλὸν εἶναι ἡ ἀγάπη! εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ πυρός, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἀνέρχεται, καὶ δὲν ὑπάρχει ἐμπόδιον, τὸ ὁποῖον θά δυναθῆ νὰ ἀνακόψῃ τὴν μεγάλην ὁρμὴν αὐτῆς.

Ὁ θερμότερος λοιπὸν Πέτρος, ὅταν ἤκουσεν ὅτι «ὁποῦ ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν², τί λέγει; «Κύριε, ποῦ ὑπάγεις;». Τοῦτο δὲ τὸ εἶπεν, ὅχι τόσο ἐπειδὴ ἐπεθύμει νὰ μάθῃ, ὅσον ἐπειδὴ ἐπεθύμει νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Φανερώς μὲν λοιπὸν νὰ εἴπῃ ὅτι «ἔρχομαι» δὲν ἐτόλμησε κατ' ἀρχὴν, ἀλλὰ λέγει: «Ποῦ ὑπάγεις;».

Ὁ Χριστὸς δὲ ἀπήντησε λαμβάνων ὑπ' ἑσπιν ὅχι τοὺς λόγους τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ τὴν σκέψιν του· διότι, ὅτι τοῦτο ἤθελε (δηλ. νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ), καθίσταται φανερόν δι' ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Χριστὸς· τί λέγει δηλαδῆ; «Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαι μοι νῦν ἀκολουθεῖσαι». Βλέπετε ὅτι ἐπεθύμει νὰ τὸν ἀκολουθή-

1. Ἰωάν. 13, 30.
2. Ἰωάν. 13, 33.

σῃ, καὶ διὰ τοῦτο ἔρωτᾷ; Ὅταν ἤκουσε δὲ ὅτι «ἀκολουθήσεις ὕστερον», οὕτε τότε συνεκράτησε τὸν πόθον του, (ὅν καὶ ἔλασεν ἀγαθῆς ἐλπίδας), ἀλλὰ τόσοσὺν διάζεται, ὥστε νὰ εἴπῃ: «Διατί οὐ δύναμαι σοι νῦν ἀκολουθεῖσαι; Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω³.

Διότι, ἀφοῦ ἀπέβαλε τὸν φόβον τῆς προδοσίας, καὶ ἐφάνη ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν γνησίων, μετὰ θάρρους μόνος του τοῦ λοιποῦ ὑποβάλλει ἐρωτήσεις, ἐνῶ οἱ λοιποὶ σιωποῦν. Τί λέγεις, Πέτρε; Ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι «οὐ δύνασαι» καὶ σὺ λέγεις: «δύναμαι»; λοιπὸν θὰ γνωρίσῃς δι' αὐτῆς τῆς δοκιμασίας ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἡ ἀγάπη σου, ὅταν δὲν παρίσταται ἡ ἀνωθεν ἐνίσχυσις.

Ἐκ τούτου δὲ εἶναι φανερόν ὅτι καὶ τὸ ὀλισημά⁴ του ἐκεῖνο, ἐπειδὴ ἐνδιεφέρετο δι' αὐτόν, τὸ ἐπέτρεψεν ὁ Κύριος· διότι ἤθελε μὲν Ἐκεῖνος καὶ διὰ τῶν πρώτων λόγων νὰ διδάξῃ αὐτόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πέτρος ἐπέμενε εἰς τὴν ὀρηκτικότητά του, ὁ Ἰδιος μὲν δὲν ἔβριψεν οὕτε ἀθήσεν αὐτόν εἰς τὴν ἀρησίαν, ἀλλὰ τὸν ἀφήκεν ἔρημον, ὥστε νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀδυναμίαν του.

Εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι πρέπει νὰ παραβῇ, καὶ ὁ Πέτρος λέγει: «Ἰλεώς σοι⁵ οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο⁶» ἐπειτιμήθη καὶ δὲν ἐδιδάχθη, ἀλλὰ πάλιν, ὅταν ἤθελεν ὁ Χριστὸς νὰ νύψῃ τοὺς πόδας αὐτοῦ, λέγει: «Οὐ μὴ νύψῃς μοι τοὺς πόδας εἰς τὸν αἰῶνα⁶» ὅταν ἤκουσε πάλιν: «οὐ δύνασαι μοι νῦν ἀκολουθεῖσαι», λέγει: «Κάν πάντες ἀρνήσονται, ἐγὼ οὐκ ἀπαρνήσομαι⁷.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο φυσικὸν νὰ φθάσῃ εἰς ἀφροσύνην, ἐπινοῶν ἀντιλογίαν πρὸς τὸν Κύριον, τὸν διδάσκει τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ ἀντιδρᾷ. Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ Λουκᾶς ὑπομνησάμενος, λέγει ὅτι εἶπεν ὁ Χριστὸς: «Καὶ ἐγὼ ἐδειξάμην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου⁷» τοῦτο σημαίνει, «διὰ νὰ μὴ ἀπολεσθῆς τελείως», δεδομένου ὅτι

3. Ἰωάν. 13, 37.
4. Ἀπλ. τὴν ὀρηκτικότητά σου.
5. Ματθ. 16, 22.
6. Ἰωάν. 13, 8.
7. Λουκ. 22, 32.

ὁ Κύριος ἤθελε νὰ διδάξῃ αὐτὸν μὲ ὄλα αὐτὰ τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι τίποτε.

Διότι, ἐπειδὴ ἡ πολλὴ ἀγάπη κατέστησε τὸν Πέτρον τοιοῦτον, ὥστε νὰ φέρῃ ἀντιρρήσεις, τοῦ λοιποῦ ὁ Κύριος σωφρονίζει αὐτὸν, ὥστε νὰ μὴ πάθῃ τοῦτο καὶ κατὰ τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, ὅταν δηλαδὴ ἀναλάβῃ τὴν ρύθμισιν τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἐνθυμηταὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔπαθεν, νὰ ἔχῃ ἐπίγνωσιν τοῦ ἑαυτοῦ του.

Καὶ παρατήρει τὴν σφοδρότητα τοῦ ὀλισθηματὸς του· διότι δὲν ἔπαθε τοῦτο μίαν καὶ δύο φορές, ἀλλὰ τόσον παρεξέτρεψεν, ὥστε ἐντὸς μικροῦ χρόνου διὰ τρίτην φοράν νὰ προφέρῃ τὸν λόγον τῆς ἀρνήσεως, διὰ νὰ μάθῃ ὅτι δὲν ἠγάπησε τόσον, ὅσον ἠγαπήθη.

Ἄλλ' ὁμοίως εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τόσον ὠλίθησε, πάλιν λέγει: «Ἀγαπᾶς με πλέον τούτων;»⁸. Συνέβη οὕτως εἰς τὸν Πέτρον ὅχι λόγῳ ψυχράσεως τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ὅτι ἐστερήθη τῆς ἀνωθεν βοηθείας.

Τὴν μὲν ἀγάπην λοιπὸν τοῦ Πέτρου ἀποδέχεται, τὴν δὲ ἀντιλογίαν, τὴν δημιουργουμένην ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγάπης τὴν καταστέλλει· διότι, ἐάν ἀγαπᾶς, ὀφείλεις νὰ ὑπακούῃς εἰς τὸν ἀγαπώμενον. Ἐπεὶ καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς τοὺς συντρόφους σου: «Ὁὐ δύνασαι»· διατὶ ἀντιλέγεις; δὲν γνωρίζεις τί εἶναι τέλος πάντων ἀπαγόρευσις ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ;

Ἐπειδὴ δὲ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν δὲν θέλεις νὰ μάθῃς ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ συμβῇ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγω, εἰς τὴν ἀρνησίν θὰ μάθῃς αὐτό, ἂν καὶ τοῦτο σοῦ ἐφαίνετο τότε περισσώτερον ἀπίστευτον· διότι τοῦτο μὲν δὲν τὸ ἐγνωρίζεις, τὴν γνώσιν δὲ ἐκεῖνου⁹ ὁ ἴδιος εἶχες εἰς τὴν ψυχὴν σου, ἀλλ' ὁμοίως συνέβη τὸ ἀπροσδόκητον.

«Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω», διότι, ἐπειδὴ ἠκούουσαν, ὅτι κανεὶς δὲν ἔχει μεγαλύτεραν ἀγάπην ἀπὸ

8. Ἰωάν. 21, 15.

9. Δηλ. τὸ ὅτι ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ εἰς Ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ.

αὐτὴν τοῦ Χριστοῦ, ἔσπευσεν ἀμέσως, ἐπειδὴ ἦτο ἀκόρεστος καὶ ἤθελε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν κορυφὴν. Ἄλλ' ὁ Χριστὸς, δεικνύων ὅτι εἶναι ἴδιον Αὐτοῦ μόνου νὰ ὑπόσχεται αὐτὰ μὲ κύρος, λέγει: «Πρὶν ὀλέκτορα φωνῆσαι»¹⁰· τοῦτο σημαίνει «τώρα»· διότι δὲν ἦτο πολὺ τὸ διάστημα· διότι ὁμίλει κατὰ τὰς προκεχωρημένας ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ εἶχον παρέλθει καὶ ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα φυλακὴ τῆς νυκτὸς¹¹.

«Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά»¹². Τοῦτο λέγει, ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ ἐφ' ὅσον ἤκουσαν τοὺς λόγους Του νὰ ταραχθοῦν· διότι ἐάν ὁ κορυφαῖος¹³ καὶ τόσον θερμὸς μαθητὴς ἤκουσεν ὅτι πρὸ τῆς φωνῆς τοῦ ὀλέκτορος θὰ ἀπαρνηθῇ τρεῖς φορές τὸν Χριστόν, ἦτο εὐλογον αὐτοὶ νὰ ἀναμένουν κάποιο σοβαρὸν περιστατικὸν νὰ εὕρῃ αὐτοὺς, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀρκετὸν νὰ μεταστρέψῃ καὶ τὰς δυσκάμπτους ὡς ἀδάμαντας ψυχὰς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο ἐπόμενον, αὐτοὶ σκεπτόμενοι αὐτὰ καὶ τὴν ψυχραιμίαν τῶν νὰ χάσουν, παρατήρει πῶς παρηγορεῖ αὐτοὺς λέγων: «μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά»· μὲ αὐτὸν τὸν πρώτον λόγον δεικνύει τὴν δύναμιν τῆς θεότητος Αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ γνωρίζει αὐτὰ, τὰ ὁποῖα εἶχον κατὰ νοῦν, καὶ προσθέτει: «Πιστεῦτε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεῦτε»¹⁴· τοῦτο σημαίνει: «ὄλα τὰ κακὰ θὰ παρέλθουν· διότι ἡ πίστις εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὸν Πατέρα εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὰ ἐπερχόμενα κακὰ, καὶ δὲν θὰ ἀφήσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ δυσάρεστα νὰ ἐπικρατήσῃ».

10. Ἰωάν. 13, 38.

11. Ὁ χρόνος τῆς νυκτὸς ἔμπροσθεν ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπομένως καὶ τῶν ἄλλων αὐτῶν λαῶν βάσει διαρκείας ἐκάστη φυλακὴ (ἑβδ. φρουρᾶς), ἦτο φυλακὴ ἑπτάκι 3 ὥρας καὶ ὀνομαζέτο εἰς τὴν λατινικὴν VIGILIA (ἐκ τοῦ VIGIL=ἄγρυπνος). Ἐξ ἧς ὁ βυζαντινὸς ὄρος θήλα καὶ θυλάτωρ. Ἡ πρώτη φυλακὴ ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς μερήμερας τοῦ χρόνου συναντῶμεν συχνὰ εἰς τοὺς λατινοὺς συγγραφεῖς (ὡς ὁ Ἰούλιος Καίσαρ) καὶ εἰς τὰς Ἐυαγγέλια.

12. Ἰωάν. 14, 1.

13. Δηλ. ὁ Πέτρος.

14. Ἰωάν. 14, 1.

Κατόπιν προσθέτει: «Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου μὴ πολλὰ εἰσιν»¹⁵. Ὅπως τὸν Πέτρον, ἐνῶ ταράσσεται, τὸν παρηγορεῖ, λέγων: «Ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον», οὕτω καὶ εἰς αὐτοὺς δεῖκνυσι ἀμυδρῶς αὐτὴν τὴν ἐλπίδα· διότι, διὰ τὴν μὴ νομίσουν ὅτι ἡ ὑπόσχεσις μόνον εἰς τὸν Πέτρον ἔχει δόξῃ, λέγει: «Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου πολλὰ μὴ εἰσιν. Εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὁμῖν Πορεύομαι ἐτοιμασάσι τὸπον ὑμῖν»¹⁶ δηλαδὴ, «ὅτι καὶ σὰς ἐκεῖνος ὁ χώρος θὰ δεχθῆ, ὁ ὁποῖος θὰ δεχθῆ καὶ τὸν Πέτρον» διότι ἐκεῖ ὑπάρχει ἀφθονία καταλυμάτων, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἔχουν ἀνάγκην ἐτοιμασίας».

Διότι, ἐπειδὴ εἶπεν: «Οὐ δύνασθέ μοι νῦν ἀκολουθήσατε», διὰ τὴν μὴ νομίσουν ὅτι ἔχουν ἀποκοπὴν τελείως προσέθεσεν: «Ἴνα, ὅπου ἐγὼ εἰμι, καὶ ὑμεῖς ἐκεῖ ἦτε»¹⁷. «Τὴν φροντίδα ἔχω λάθει δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ὥστε ἤδη θὰ εἶχον ἐπιληφθῆ αὐτῆς, ἐάν δὲν εἶχε ἐτοιμασθῆ πρό πολλοῦ διὰ σὰς». Θέλει οὕτω νὰ δείξῃ ὅτι πρέπει αὐτοὶ νὰ ἔχουν θάρρος καὶ πεποιθῆσιν.

6'. Ἐπειτα, διὰ τὴν μὴ θεωρηθῆ ὅτι λέγει αὐτὰ, ὡς νὰ θέλῃ νὰ ψυχαγωγῆσῃ αὐτοὺς, ἀλλὰ διὰ τὴν πιστεύουσιν ὅτι εἶναι, ὅπως τὰ λέγει, προσθέτει: «Καὶ ὅπου ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε»¹⁸. Βλέπεις, πῶς παρέχει εἰς αὐτοὺς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι αὐτὰ δὲν ἔχουν λεχθῆ ἀσκόπως; Τοῦτο δὲ λέγει, ἐπειδὴ εἶδε καλῶς ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν συνεχείᾳ τοῦτο ζητεῖ νὰ μάθῃ· διότι ὁ μὲν Πέτρος ἔλεγε, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγε¹⁹, ὅχι διὰ τὴν μάθη, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀκολουθήσῃ, ὅταν δὲ ἐπιτιμῆθῃ ἐκεῖνος, καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὴν ἐφαίνετο ἀδύνατον, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τὸ ἀπέδειξεν ὡς δυνατὸν, ἐπειδὴ δὲ ἐφάνη ἀδύνατον, ὡδήγησε τὸν Πέτρον εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ μὲ ἀκρίθειαν, διὰ τοῦτο λέγει εἰς αὐτοὺς: «Καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε» διότι, ὅπως ὅταν εἶπε: «Ἀπαρνήθη με», ἐνῶ κανεὶς δὲν εἶ-

15. Ἰωάν. 14, 2.

16. Ἰωάν. 14, 2.

17. Ἰωάν. 14, 3.

18. Ἰωάν. 14, 4.

19. Ἰωάν. 13, 36.

πε τίποτε, ἐρεινῶν τὰς σκέψεις των, ἔλεγε: «Μὴ ταράττεσθε», οὕτω καὶ ἐδῶ, ὅταν εἶπεν: «οἴδατε», ἐδείκνυε τὴν ἐπιθυμίαν τὴν κυριαρχοῦσαν εἰς τὴν σκέψιν αὐτῶν, καὶ ὁ ἴδιος δίδει εἰς αὐτοὺς ἀφορμὴν νὰ ἐρωτήσουν.

Τὸ δὲ «ποῦ ὑπάγεις;» ὁ Πέτρος τὸ λέγει ἕνεκα τῆς πολλῆς φιλοστοργίας, ὁ Θωμᾶς δὲ ἕνεκα θεαλίας λέγει: «Κύριε, οὐκ οἶδαμεν ποῦ ὑπάγεις»²⁰. Τὸν τόπον δὲν γνωρίζομεν, λέγει, «καὶ τὴν ἐκεῖ φέρουσαν ὁδὸν πῶς εἰσάμεθα;»²¹. Καὶ παρατήρει μὲ πῶσῃ εὐλόθειαν διατυπῶναι τὴν ἐρώτησιν· διότι δὲν εἶπεν: «Εἰπέ ἡμῖν τὸν τόπον», ἀλλὰ: «οὐκ οἶδαμεν ποῦ ὑπάγεις» διότι τοῦτο πρό πολλοῦ ὅλοι ἐπεθύμουν νὰ μάθουν· διότι ἐάν οἱ Ἰουδαῖοι ἀκούοντες αὐτὸ ἠπόρουν, ἂν καὶ θεοαίως ἐπεθύμουν νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ Αὐτόν, πολὺ περισσώτερον ἐπεθύμουν νὰ τὸ μάθουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε ἤθελον νὰ χωρισθῶν ἀπὸ Αὐτόν²².

Ἐφοβοῦντο θεοαίως νὰ ἐρωτήσουν Αὐτόν, ἀλλ' ὁμῶς ἐκ τῆς πολλῆς ἀγάπης καὶ τῆς πολλῆς ἀγωνίας τὸν ἠρώτησαν. Τί λέγει λοιπὸν ὁ Χριστός; «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. Οὐδεὶς δύναται ἔλθειν πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ»²³.

Διὰ τὴν λοιπὸν, ὅταν ἠρωτήθῃ ὑπὸ τοῦ Πέτρον: «Ποῦ ὑπάγεις;», δὲν εἶπεν ἀμέσως: «Ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι· ἡμεῖς δὲ οὐ δύνασθε ἔλθειν νῦν», ἀλλὰ παρενέβαλε περίοδον τῶσαν λόγων, δημιουργήσας ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις· διότι εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους εὐλόγως δὲν ἔλεγε τοῦτο, εἰς τοὺς μαθητὰς του δὲ διὰ τὴν δὲν τὸ ἔλεγε; Εἶπε μὲν καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἦλθε καὶ πρὸς τὸν Θεόν

20. Ἰωάν. 14, 5.

21. Ἰωάν. 14, 5.

22. Ἴδε τὴν συμμετρίαν μετὰ τῆς ὁμοίας διατυπώσεως τὴν ἀντιθέσιν ταύτην ὁ Θεὸς Ἰερραχίς.

Εἰ γὰρ Ἰουδαῖοι διηπόρουν ἀκούοντες, καίτοι γε ὁλοκαρῆναι αὐτοὺς βουλόμενοι,

πολλῶ μᾶλλον οἱ μηδέποτε αὐτοῦ χωρισθῆναι βουλόμενοι

μαθεῖν ἤθελον.

23. Ἰωάν. 14, 6.

μεταβαίνει, και τώρα δε αυτό το λέγει σαφέστερον από πριν.

"Αλλως τε, και εις τους Ιουδαίους μὲν δὲν τὸ εἶπε μὲ τὴν σαφήνειαν, διότι, ἐάν ἔλεγεν «οὐ δύνασθε πρὸς τὸν Πατέρα ἔλθειν, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ», παρευθὺς θὰ ἐνόμιζον τοὺς λόγους τούτους ὡς ἔκφρασιν ἀλαζονείας, τώρα δὲ, ἀφοῦ ἀπέκρινε τούτο ἀπὸ αὐτοῦ, προσέκαλεσεν ἀγωνίαν. Ἀλλὰ και εἰς τοὺς μαθητάς και εἰς τὸν Πέτρον, θὰ ἔλεγέ τις, διατί δὲν ὠμίλησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Διότι ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ προθυμία αὐτοῦ και ὅτι ἕνεκα τούτου περισσότερον θὰ τὸν ἐτίεζεν ἐνοχλῶν Αὐτὸν.

Διὰ τὰ ἀποτρέψῃ λοιπὸν αὐτὸν ἀπὸ αὐτά, κρύπτει τοὺς ὡς ἄνω λόγους²⁴. Ἀφοῦ δὲ κατάρθωσεν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἠθέλε, διὰ τῆς ἀσαφείας και τῆς ἀποκρίψεως τοῦ λόγου, πάλιν ἀποκαλύπτει αὐτό· διότι ἔσαν εἶπεν· «ὅπου εἰμι, οὐδεὶς δύναται ἔλθειν», προσέθεσεν: «Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσι», και πάλιν: «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ».

Τούτο λοιπὸν δὲν ἠθέλεν εἰς αὐτοὺς νὰ τὸ εἴπῃ ἐξ ἀρχῆς, διὰ νὰ μὴ προκαλέσῃ περισσότεραν ἀθυμίαν· ἔταν δὲ κατεπράονεν αὐτοὺς, τότε λέγει τούτο· διότι, ἀπ' οὗτο ἐπετιμήθη ὁ Πέτρος, ἀπεμάκρυνεν ὁ Κύριος τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀθυμίας, και οἱ μαθηταὶ φοβηθέντες, μήπως ἀκούσουν τοὺς αὐτοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους εἶπεν εἰς τὸν Πέτρον, ἠμποδίζοντο περισσότερον νὰ ὠμίλῃσουν.

«Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός·» τούτο ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τοῦ «οὐδεὶς ἔρχεται εἰ μὴ δι' ἐμοῦ»· τὸ δὲ «ἡ ἀλήθεια και ἡ ζωὴ», ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι πάντως αὐτὰ θὰ γίνων. «Δὲν διατυπώνεται λοιπὸν ἐκ μέρους μου ψεῦδος, ἐάν ἐγὼ εἰμαι ἡ ἀλήθεια· ἐάν δὲ εἰμαι και ἡ ζωὴ, οὔτε αὐτὸς ὁ θάνατος δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ σᾶς ἐμποδίσῃ νὰ ἔλθετε πρὸς τὸν Πατέρα. Ἀλλως τε, ἐάν «ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός», δὲν θὰ ἔχετε ἀνάγκην ὁδηγοῦ· ἐάν δὲ εἰμαι και ἡ

24. «Ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα πορεύομαι· ὑμεῖς δὲ οὐ δύνασθε ἔλθειν νῦν».

ἀλήθεια, δὲν ἀποτελοῦν ψεῦδος τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενα· ἐάν δὲ εἰμαι και ζωὴ, και ἂν ἀποθάνετε²⁵, θὰ ἐπιτύχετε τὰ λεχθέντα».

Τὸ λεχθὲν θεθαίως περὶ τῆς ὁδοῦ και κατενόησαν και ὠμολόγησαν, τοὺς δὲ λοιποὺς λόγους ἠγνούουν, δὲν ἐτόλμων ὁμοῦ νὰ εἴπουν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἠγνούουν ἀλλὰ μεγάλη ἦτο ἡ παρηγορία, ποῦ ἔλαβον ἐκ τῶν λόγων περὶ τῆς ὁδοῦ. «Ἐάν λοιπὸν ἐγὼ εἰμαι Κύριος», λέγει, «τοῦ νὰ σᾶς ὁδηγήσω πρὸς τὸν Πατέρα, ὅπως δήποτε θὰ ἔλθετε ἐκεῖ»· διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔλθετε δι' ἄλλης ὁδοῦ.

"Ὅταν δὲ εἶπε προηγουμένως: «Οὐδεὶς δύναται ἔλθειν πρὸς με, ἐάν μὴ ὁ Πατὴρ ἑλκύσῃ αὐτόν»²⁶, και πάλιν: «Ἐάν ἐγὼ ὑμῶνθ ἀπὸ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν»²⁷, και τώρα πάλιν: «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ», δεικνύει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἴσου μὲ τὸν Πατέρα.

Πῶς δὲ, ἐνθ εἶπεν: «Ὅπου ὑπάγω σῶσατε, και τὴν ὁδὸν σῶσατε», προσέθεσεν: «Εἰ ἐμὲ ἐγνώκατε, και τὸν Πατέρα μου ἐγνώκατε ἂν, και ἀπ' ἄρτι γνώσεσθε αὐτόν, και ἐωράκατε αὐτόν»²⁸. Λέγει αὐτὰ ὄχι ἀντιφάσκων· διότι ἐγνώριζον μὲν Αὐτόν, ἀλλ' ὄχι ἔτσι, ὅπως ἔπρεπε· διότι ὡς Θεὸν μὲν τὸν ἐγνώριζον, ὡς Πατέρα δὲ ὄχι ἀκόμη²⁹· διότι κατόπιν τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα, ὅταν ἐπεφοίτησεν, ἐτελειοποίησεν εἰς αὐτοὺς ὄλην τὴν σχετικὴν γνῶσιν.

Ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὅποιον λέγει, σημαίνει περίπου τοῦτο: «Εἰ ἠδέετε τὴν ἐμὴν οὐσίαν και τὴν ἀξίαν, και τὴν τοῦ Πατρὸς ἠδέετε».

«Και ἀπ' ἄρτι γνώσεσθε αὐτόν, και ἐωράκατε αὐτόν», (τὸ μὲν πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸ μέλλον, τὸ δὲ

25. «Κάν ἀποθάνητε». Φράσις ληθηθεῖσα ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου· «ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κὴν ἀποθάνῃ, ζήσεται». (Ἰωάν. 11, 26).

26. Ἰωάν. 6, 44.

27. Ἰωάν. 12, 32.

28. Ἰωάν. 14, 7.

29. Δηλ. ἐγνώριζον μὲν τὴν ὑπαρξίν Θεοῦ, δὲν ἐγνώριζον ὁμοῦ ἀκόμη τὴν ὑπαρξίν τῶν Τριῶν ὑποστάσεων τῆς θεότητος (Πατρὸς, Υἱοῦ και Ἁγίου Πνεύματος).

δεύτερον εἰς τὸ παρόν), δηλαδὴ: «δι' ἐμοῦ». Λέγων δὲ «ἐωράκατε» ἐννοεῖ τὴν γνώσιν διὰ τῆς διανοίας· διότι τοὺς μὲν ὁρατοὺς δυνάμεθα καὶ νὰ θλέπωμεν καὶ νὰ ἀγνωώωμεν, τοὺς δὲ γνωστούς δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν καὶ νὰ ἀγνωώωμεν³⁰.

Διὰ τοῦτο λέγει: «καὶ ἐωράκατε αὐτὸν» ὅπως λέγει: «Ὁσφθη καὶ ἀγγέλους»³¹. Ἄν καὶ θεαίως δὲν παρουσιάσθη ἡ Ἰδέα ἢ Οὐσία τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ἡμῶς λέγει ὁ Κύριος ὅτι ἔχει παρουσιάσθη, δηλαδὴ ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς ἐκείνους νὰ ἴδουν Αὐτὴν.

Ἐχει δὲ λεχθῆ οὕτω, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶδε τὸν Υἱὸν γνωρίζει τὸν Πατέρα. Εἶδον δὲ Αὐτὸν ὅχι μὲ μόνην τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ περιθεβημένον μὲ σάρκα. Συνηθίζει δὲ εἰς ἄλλας περιπτώσεις καὶ τὴν ὁψιν³² νὰ τὴν ἀποκαλῆ γνώσιν, ὅπως, ὅταν λέγῃ: «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται»³³. Καθαροὺς δὲ λέγει τοὺς ἀπηλλαγμένους ὅχι μόνον ἐκ τῆς πορνείας ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅλων τῶν ἀμαρτημάτων διότι πᾶσα ἀμαρτία ἀποθέτει εἰς τὴν ψυχὴν ρυπαρότητα.

γ'. Ἄς πράττωμεν λοιπὸν τὰ πάντα, ὥστε νὰ ἐξαλειφώμεν τὴν ρυπαρότητα. Ἐκπλύνει δὲ ἐκ τῆς ἀμαρτίας κατ' ἀρχὴν τὸ λουτρὸν³⁴, κατόπιν δὲ καὶ ἄλλαι ὁδοὶ πολλὰ καὶ παντὸς εἶδους· διότι, ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς εἶναι φιλόανθρωπος, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ποικίλας ὁδοὺς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν ἀμαρτημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων πρώτη εἶναι ἡ ὁδὸς διὰ τῆς ἐλεημοσύνης· διότι λέγει: «ἐλεημοσύνας γὰρ καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἀμαρτία»³⁵.

30. Ἐξισοπαρήρητος ἐνταῦθα ἡ ἀσμετρία, μετὰ τῆς ὁποίας ἐκφράζει τὴν ἰδέαν τούτην:

«Τοὺς μὲν γὰρ ἀραμένους δυνάμεθα καὶ ὁρᾶν καὶ ἀγνωεῖν τοὺς δὲ γινωσκόμενους οὐ δυνάμεθα γινώσκειν καὶ ἀγνωεῖν». Παρατήρησον ἐνταῦθα τὰ σχήματα ἐπαναφορᾶς, ἀντιστροφῆς καὶ τὸ ἀμοιαιτέλευτον.

31. Τιμὸθ. 3, 16.

32. Δηλ. τὸ ὁρᾶν.

33. Ματθ. 5, 8.

34. Δηλ. τὸ βάπτισμα.

35. Περσ. 15, 27.

Δὲν ἐγνωῶ δὲ ἐλεημοσύνην, ἡ ὁποία προέρχεται ἐξ ἀδικίας, διότι τοῦτο οὔτε ἐλεημοσύνη δὲν εἶναι, ἀλλὰ ὠμότης καὶ ἀπανθρώπια³⁶. διότι τί τὸ ὄφελος νὰ ἐκδόσῃς ἕνα ἄνθρωπον καὶ νὰ ἐνδόσῃς ἄλλον; διότι πρέπει νὰ ἀρχίζωμεν τὴν πράξιν ὁρῶμενοι ἐκ τῆς εὐσπλαγχνίας· τοῦτο δὲ εἶναι ἀπανθρώπια.

Διότι καὶ ἂν ὄλα τὰ ἀρπαγέντα ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους τὰ δώσωμεν, δὲν προκύπτει οὐδὲν κέρδος δι' ἡμᾶς· καὶ δεικνύει τοῦτο ὁ Ζακχαῖος, ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι τότε ἐξιλῆσκει τὸν Θεόν, ὅταν δώσῃ τετραπλάσια ἐκ τῶν ἀφαιρέθέντων³⁷.

Ἡμεῖς δὲ ἀπειρα ἀρπάζοντες, καὶ ὀλίγα δίδοντες, νομίζομεν ὅτι ἐξευμενίζομεν τὸν Θεόν, μὴ γνωρίζοντες ὅτι περισσότερον Αὐτὸν παροργίζομεν. Εἰπέ μου: ἐάν ὄνον νεκρὸν καὶ ἀποσυντεθειμένον, ἀφοῦ τὸν ἔσυρες ἐκ τῶν διασταυρώσεων τῶν ὀδῶν καὶ ἐκ τῶν παρόδων, τὸν ἔφερες εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἀρὰ γε δὲν θὰ σὲ ἐλιθοβολοῦν ὄλοι ὡς θελυρὸν καὶ ἀκάθαρτον;

Τί λοιπὸν; ἐάν ἀποδείξω ὅτι ἡ θυσία ἢ προσερχομένη ἐξ ἀρπαγῆς εἶναι ἀκάθαρτος περισσότερον ἀπὸ τὴν προηγουμένην, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἐπιτόχωμεν; Διότι ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἐν κειμήλιον προέρχεται ἐξ ἀρπαγῆς δὲν ἀναδίδει δυσσομίαν περισσότερον ἀπὸ τὴν δυσσομίαν νεκροῦ ὄνου; Θέλεις νὰ μάθῃς πόση εἶναι ἡ ἀσπρότης τῆς ἀμαρτίας; Ἄκουσε τί λέγει ὁ Προφήτης: «Προσώξεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μῶλαπές μου»³⁸.

Σὺ δὲ διὰ λόγων μὲν διατυπώνεις τὴν ἀξίωσιν ὁ Θεὸς νὰ λησμονήσῃ τὰ κακὰ, τὰ ὁποῖα πράττεις, ὁ ἱεὺς δὲ μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πράττεις, δηλαδὴ ἀρπάζων καὶ πλεονεκτῶν, συντελεῖς ὥστε νὰ τὰ ἐνθυμῆται συνεχῶς, ἐφ' ὅσον θέτεις τὰ δημιουργήματα τῆς ἀμαρτίας σου εἰς τὸ θυσιαστήριον. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ αὐτὴν δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ ἀμάρτημα, ἀλλὰ καὶ τὸ βαρύτερον αὐτοῦ, ὅτι μολύνεις τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων.

36. Καταρρίπτεται οὕτω τὸ ὁμόθεγμα τῶν Ἰουδαίων ὅτι ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα.

37. Λουκ. 19, 8.

38. Ψαλμ. 37, 2.

διότι τό μὲν θυσιαστήριον εἶναι λίθος καὶ ἀγιάζεται, αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν ἁγίων φέρουν πάντοτε αὐτὸν τὸν Χριστὸν, καὶ τολμᾶς νὰ ἀνοπέμπης ἐκεῖ θυσίας προερχομένας ἀπὸ τοιαύτην ἀκαθαρσίαν³⁹;

Δὲν εἶναι αὐτὰ τὰ χρήματα, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ἀλλὰ εἶναι ἄλλα. Αὐτὰ ἐπισύρουν γέλωτα καὶ ἀποτελοῦν φλυαρίαν. Δὲν γνωρίζεις ὅτι, καὶ ὅταν εἰς πολὺ πλῆθος πέσῃ μία σταγὼν ἀδικίας, ὅλα μαλύνονται; Ὅπως λοιπὸν εἰς πηγὴν καθαρὰν ὅταν κανεὶς ρίψῃ κόπρον, τὴν καθιστᾷ ἄλην ἀκάθαρτον, οὕτω καὶ εἰς τὸν πλοῦτον, ὅταν εἰσέλθῃ πλεονεξία, τὰ κάμνει ὅλα νὰ ἀναδίδουν τὴν ἐξ αὐτῆς προερχομένην δυσωδίαν.

Ἐπειτα τὰς μὲν χεῖρας νίπτομεν, ὅταν εἰσερχώμεθα εἰς Ἐκκλησίαν, τὴν δὲ καρδίαν ὄχι; Μήπως αἱ χεῖρες ὁμιλοῦν⁴⁰; Ἡ ψυχὴ προφέρει τοὺς λόγους, εἰς ἐκείνην στρέφει τὸ θέλημα τοῦ ὁ Θεός; δὲν ὤφισταται οὐδεμία ἀνάγκη καθαρῶς τοῦ σώματος, ὅταν ἐκείνη ἔχη μολυνθῆ; διότι τί τὸ ὄφελος, εἴαν πλύνῃς τὸ ἐξωτερικὸν τῶν χειρῶν, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τὸ ἔχης ἀκάθαρτον;

Διότι τὸ σοβαρὸν καὶ τὸ μεταβάλλον τὰ πάντα εἶναι τοῦτο, ὅτι τὰ ἀσημαντὰ ἐνφ' φοβούμεθα, ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὰ σπουδαία. Τὸ νὰ προσευχηθῶμεν θεοβιαῶς μὲ ἀνίπτους χεῖρας, δὲν ἔχει σημασίαν, ἀλλὰ νὰ προσευχηθῶμεν μὲ ἀνίπτων (ὄχι καθαρὰν) διάνοιαν εἶναι τὸ χειρότερον ἐξ ὅλων τῶν κακῶν⁴¹.

Ἄκουσε τί ἔχει λεχθῆ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀσχοληθῆ μὲ τοιοῦτου εἶδους ἀκαθαρσίας: «Ἀποπλύναι ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου»⁴². Ἔως πό-

39. Ὁ Σολομὼν εἰς τὰς «Παροιμίας» του γράφει: «Τίμα τὸν Κύριον ἀπὸ πᾶν δικαίου νόμου καὶ ἀπάρχου αὐτῶ ἀπὸ πᾶν καρπῶν δικαιοσύνης. Ἴνα πληθῆται τὰ ταμεία σου πληρομένης στήθι, σὶναι δὲ αἱ ληνοὶ σου ἐκδιδύζωσιν» (Παροιμ. 3, 9-10).

40. «Ὁμνίην ἀφιάν». Ἐκφρασις πησανὸν ληρέσεια ἐκ τοῦ Δημοσθένους («...μόνον οὐχὶ λέγει φωνὴν ἀφίει...» Ὁλινθ. 2).

41. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς ἐξώθεν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας Κρήνης ἦτο ἀναγεγραμμένη ἡ φράσις:

ΝΙΨΘΝ ἈΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ὨΨΙΝ.

42. Ἱερ. 4, 14.

τε θὰ ἔχης σκέψεις διὰ τοὺς κόπους σου; Ἄς πλυθῶμεν καὶ ἡμεῖς ὄχι διὰ φοβόρου, ἀλλὰ διὰ καθαροῦ ὕδατος, δι' ἐλεημοσύνης καὶ ὄχι διὰ πλεονεξίας.

Κατὰ πρότον νὰ ἀπόσχῃς τῆς ἀρπαγῆς, καὶ τότε νὰ δεῖξῃς τὴν ἐλεημοσύνην. Ἐκκλινώμεν ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσωμεν ἀγαθόν⁴³. Κράτει τὰς χεῖρας σου μακρὰν τῆς πλεονεξίας, καὶ τότε νὰ ἀδηγήσῃς αὐτὰς εἰς τὴν ἐλεημοσύνην. Ἄν δὲ μὲ τὰς αὐτὰς χεῖρας ἐκδύσωμεν ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ ἂν δὲν ἐνδύωμεν δι' ἐκείνων τὰ ὅποια ἀφηρῆθησαν ἐξ αὐτῶν, οὐτε τότε θὰ ἀποφύγωμεν τὴν τιμωρίαν διότι τὸ μέσον τοῦ ἐξαγνισμοῦ καθίσταται μέσον παντὸς παραπτώματος διότι ἀπὸ τὸ νὰ ἐλεῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι προτιμότερον τὸ νὰ μὴ ἐλεῆς διότι καὶ εἰς τὸν Κάϊν⁴⁴ ἦτο προτιμότερον νὰ μὴ προσφέρῃ οὐδόπως θυσίαν. Ἐάν δὲ ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος προσέφερε τὰ κατώτερα παρώργισε τὸν Θεόν, πῶς δὲν θὰ τὸν παροργίσῃ ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος δίδει τὰ ξένα;

Ἐγὼ εἶπον εἰς σέ, λέγει, νὰ μὴ ἀρπάξῃς καὶ δι' αὐτῶν μὲ τιμᾶς; τί νομίζεις; ὅτι εὐχαριστοῦμαι μὲ αὐτά; Θὰ εἴπῃ λοιπὸν πρὸς σέ: «Υπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαι σοὶ ὁμοίος ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου»⁴⁵.

Ἄλλὰ εἶθε νὰ μὴ συμβῆ νὰ ἀκούσῃ κανεὶς αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀλλὰ ἀπὸ ἐξασκήσωμεν καθαρὸν ἐλεημοσύνην, καὶ διατηρήσωμεν φωτεινὰς τὰς λαμπάδας, νὰ εἰσέλθωμεν οὕτως εἰς τὸν νυμφῶνα διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

43. Ψαλμ. 36, 27.

44. Γεν. 4, 3-7.

45. Ψαλμ. 49, 21.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΔ' (74)

(Ίωάν. 18', 8 - 14).

«Λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅσοτον χρόνον μεθ' ἡμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκας με, Φίλιππε; Ὁ ἐνωκός ἐμὲ ἔώρακε τὸν Πατέρα»¹.

α'. Ὁ μὲν Προφήτης ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· «Ὅμις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπεισιγόντησας πρὸς πάντας»², ὅπως φαίνεται δὲ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ εἴπῃ κανεὶς αὐτὰ εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν³ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μὲ ἀναισχυντίαν στρέφονται ἀντιμέτωποι πρὸς τὴν ἀλήθειαν⁴. διότι, εἴαν ὁ Φίλιππος εἶπε πρὸς τὸν Χριστόν· «Δείξον ἡμῖν τὸν Πατέρα σου», Ἐκεῖνος λέγει· «Ὅσοτον χρόνον μεθ' ἡμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκας με, Φίλιππε»; Καὶ ὅμως ὑπάρχουν μερικά, οἱ ὅποιοι καὶ μετὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀποχωρίζουν τὸν Υἱὸν ἀπὸ τὸν Πατέρα.

Ποῖαν ἐν τούτοις μεγαλύτεραν συγγένειαν ἀπὸ αὐτὴν ζητεῖς⁵; διότι μερικά ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἔπεσαν

1. Ἰωάν. 14, 8 - 9.

2. Ἱερ. 3, 3.

3. Δηλ. τὴν Ἱερουσαλήμ.

4. «Πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀντιθέλουσι». Ἡ φράσις αὕτη ἐγράφη κατ' ἐπίβρασιν τοῦ Ἰσοκράτους, ὁστις γράφει πρὸς Δημόνιον· «Ἐλάσθεο τὸς διαβολὰς, κἄν ψευδεῖς εἴναι· οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποθέλουσιν». (Ἰσοκρ. Πρὸς Δημόν. 17).

5. «Καίτοι ποῖαν μεῖζω ταύτης ζητεῖς ἐγγύτητα». Τοιοῦτος τύπος ἐρωτήσεως μετὰ τοῦ καίτοι καὶ συγκρίσεως εὔρηται παρ' Ἰσοκράτη· «Καίτοι τίς ἂν ταύτης ἡγεμονίαν ἐπιδείξειεν ἢ πατριωτέραν τῆς ἡρώτερων γενομένης;...» (Ἰσοκρ. Πανηγυρ. 37).

εἰς τὴν ἀφρασίαν τοῦ Σαβελλίου⁶. Ἀλλὰ καὶ τούτους καὶ ἐκείνους ἀφοῦ ἀφήσωμεν ἡμεῖς ὡς διαπράττοντας παρανομίας ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους μεταξύ των, ὡς ἐξετάσωμεν τὴν ἀκριθεῖ ἔννοιαν τῶν λόγων.

«Ὅσοτον χρόνον μεθ' ἡμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκας με, Φίλιππε;», λέγει. Τί δηλαδὴ; Σὺ εἶσαι ὁ Πατήρ, τὸν ὅποιον ἐπιζητῶ; Ὅχι, λέγει. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν· «Ὅκ ἔγνωκας αὐτόν», ἀλλὰ «Ὅκ ἔγνωκας με;», μὴ δεικνύων τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ὁ Υἱός, παρὰ αὐτὸ ἀκριθὲς, τὸ ὅποιον εἶναι ὁ Πατήρ, μὲνων εἰς τὴν οὐσίαν Υἱός.

Διὰ ποῖον λόγον προέθη εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν ὁ Φίλιππος; Ὁ Κύριος ἔλεγεν· «Εἰ ἐμὲ ἐγνώκειτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἂν»⁷, καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους πολλάκις εἶπε τοῦτο· ἀφοῦ λοιπὸν ἠρώτησεν αὐτόν ὁ Πέτρος πολλάς φορές, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι· «Τίς ἐστὶν ὁ Πατήρ;», ἠρώτησεν αὐτόν καὶ ὁ Θωμᾶς, καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε τίποτε μὲ ἀκριθεῖαν, ἀλλὰ ἀκόμη ἠγνοοῦντο οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι εἶναι θαρετός ὁ Φίλιππος καὶ ὅτι ἐνοχλεῖ αὐτόν μετὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτὸς ἐρωτᾷ λέγων· «Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα σου», προσέθεσε· «Καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν» δὲν ζητοῦμεν τίποτε **περισσότερον**.

Καὶ ὅμως ὁ Χριστός ἔλεγεν· «Εἰ ἐμὲ ἐγνώκειτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἂν» καὶ δι' ἑαυτοῦ ἐδείκνυε τὸν Πατέρα, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀντέστρεψε τὴν τάξιν τῶν λεγομένων καὶ λέγει· «Τὸν Πατέρα δεῖξον», ὡς ἐὰν ἐγνώριζε τὸν Ἰησοῦν μὲ ἀκριθεῖαν.

Ἀλλὰ δὲν ἀνέχεται τοῦτον ὁ Χριστός, ἀλλὰ φέρει αὐτόν εἰς τὴν κανονικὴν ὁδόν, πείθων αὐτόν νὰ γινώρισθαι τὸν Πατέρα δι' αὐτοῦ· ὁ Θωμᾶς δὲ ἤθελε νὰ

6. Οὗτος ἐπρόσθευεν ὅτι τὰ τρία πρόσωπα τῆς Θεότητος δὲν ὁποτελοῦν τρεῖς ὑποστάσεις διακρινομένης ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ τρεῖς τρόπους ἐκφάνσεως τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ. Δηλ. ὁ Θεὸς ἐν μὲν τῇ δημιουργίᾳ ἐμφανίζεται ὡς Πατήρ, ἐν δὲ τῇ ἀπολυτρώσει ὡς Υἱός, ἐν δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς Ἅγιον Πνεῦμα.

7. Ἀξιοσημειώτητον ἔτι ὁ βίσιος Ἰεράρχησ δὲν ἀποκαλεῖ ταύτην «ἀφρασίαν» ὡς ἀπεδόθη ἐν τῇ μεταφράσει, ἀλλὰ «ἄσασιν».

7. Ἰωάν. 14, 7.

ἴδῃ τὸν Πατέρα διὰ τούτων τῶν ὀφθαλμῶν τῶν σωματικῶν, ἴσως ἐπειδὴ ἤκουε περὶ τῶν Προφητῶν ὅτι εἶδον τὸν Θεόν. Ἄλλὰ αὐτά, Φίλιππε, ἦσαν ἐκφράσεις προσαρμοζόμεναι εἰς τὴν νοητικὴν ἱκανότητα τῶν ἀνθρώπων.

Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἔλεγε: «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε», καὶ πάλιν: «Πᾶς ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μαθὼν ἔρχεται πρὸς με. Οὐτε φωνὴ αὐτοῦ ἀκηκόατε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε»⁸ καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην: «Οὐδεὶς ὄψεταί το πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται»⁹.

Τί κάμνει λοιπὸν ὁ Χριστὸς; Λέγει μὲ ἴσαν ἐπιτιμητικὸν τόνον: «Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; Καὶ δὲν εἶπεν: «Οὐκ εἶδές με», ἀλλ' «οὐκ ἔγνωκάς με». Μήπως, λέγει, θέλω νὰ γνωρίσω Σέ; Τὸν Πατέρα Σου ζητῶ νὰ ἴδω, Σὺ δὲ λέγεις εἰς ἐμέ: «Οὐκ ἔγνωκάς με»; Ποῖαν λοιπὸν λογικὴν σχέσιν ἔχει τοῦτο; Πολλὴν θεοαίως; Δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς καὶ ὁ Πατήρ, μένων Ἰός, εὐλόγως δεικνύει τὸν Πατέρα εἰς ἑαυτὸν.

Ἐπειτα, διακρίνων τὰς ὑποστάσεις, λέγει: «Ὁ ἑωρακῶς ἐμέ ἑώρακε τὸν Πατέρα», διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι Πατήρ· καὶ Ἰός; διότι ἐάν Αὐτὸς ἦτο ὁ Πατήρ, δὲν θά ἔλεγεν: «Ὁ ἑωρακῶς ἐμέ ἐκείνον ἑώρακε».

Πῶς δὲ δὲν εἶπεν εἰς αὐτόν: «Ἀδύνατα πράγματα ζητεῖς καὶ οὐκ ἀνάλογα πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, διότι εἰς ἐμέ μόνον εἶναι τοῦτο δυνατόν»; Ἐπειδὴ ὁ Φίλιππος εἶπεν: «Ἄρκει ἡμῖν», ὡς ἐάν ἐγνώριζε τὸν ἴδιον τὸν Ἰησοῦν, Οὗτος ἀποδεικνύει ὅτι οὔτε Αὐτὸν δὲν ἔχει ἴδει· διότι ἀληθῶς καὶ ἑκείνον (τὸν Πατέρα) θά ἔβλεπεν, ἐάν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ καὶ Αὐτὸν (τὸν Ἰόν). Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἔλεγεν: «Ὁ ἑωρακῶς ἐμέ ἑώρακε τὸν Πατέρα»· ἐάν κανεὶς μὲ εἶδε, θά ἴδῃ καὶ ἑκείνον». Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον λέγει, σημαίνει τοῦ-

8. Ἰωάν. 1, 18.

9. Ἰωάν. 8, 45 καὶ 8, 37.

10. Ἐξέδ. 33, 20.

το περίπου, δηλαδή ὅτι «οὔτε ἐμέ, οὔτε ἑκείνον εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς»· διότι ὁ Φίλιππος ἐζήτηε νὰ ἀποκτήσῃ γνῶσιν Αὐτοῦ διὰ τῆς ὁράσεως· καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὅτι ἔχει ἴδει Αὐτὸν (δηλ. τὸν Ἰησοῦν), ἤθελε δὲ καὶ τὸν Πατέρα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἴδῃ, ὁ Κύριος ἀποδεικνύει ὅτι οὔτε Αὐτὸν τὸν ἴδιον δὲν εἶδεν¹¹.

Ἐάν δὲ κανεὶς ἴδῃ¹² ἐδῶ ἐνόησεν τὴν γνῶσιν, οὔτε φέρω ἀντίρρησην εἰς αὐτόν· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισεν ἐμέ, ἐγνώρισε τὸν Πατέρα. Δὲν εἶπεν ὁμοῦ τοὺς λόγους τούτους, ἀλλὰ, διὰ νὰ δεῖξῃ τὸ ὁμοούσιον, εἶπεν: «Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὴν ἰδικὴν μου οὐσίαν, γνωρίζει καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Πατρὸς».

Καὶ τί εἶναι τοῦτο; Δύναται νὰ εἴπῃ τις· ἐφ' ὅσον καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὴν κτίσιν, γνωρίζει καὶ τὸν Θεόν. Καὶ ὁμοῦ οἱ γνωρίζουν τὴν κτίσιν καὶ τὴν ἔχουν ἴδει, ἀλλὰ τὸν Θεὸν δὲν τὸν γνωρίζουν οἱ.

Ἄλλως τε, ὡς ἴδωμεν τί ζητεῖ νὰ ἴδῃ ὁ Φίλιππος. Ἄρα γε ζητεῖ νὰ ἴδῃ τὴν σοφίαν τοῦ Πατρὸς; μήπως τὴν ἀγαθότητα Αὐτοῦ; Ὅχι· ἀλλὰ ζητεῖ νὰ ἴδῃ, νὰ γνωρίσῃ τοῦτο, δηλαδή τί τέλος πάντων εἶναι ὁ Θεός, αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Ὡς πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς: «Ὁ ἑωρακῶς ἐμέ». Ἐκεῖνος δὲ, ὁ ὁποῖος εἶδε τὴν κτίσιν, δὲν εἶδε καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ.

«Εἰ τις εἶδεν ἐμέ, τὸν Πατέρα μου εἶδε», λέγει· ἐάν δὲ ἦτο ὁ Ἰησοῦς ἄλλης οὐσίας (καὶ οὐκ τῆς αὐτῆς μετὰ τὸν Πατέρα), δὲν θά ἔλεγε τοὺς λόγους τούτους. Διὰ νὰ χρησιμοποιοῦσα δὲ κοινοτέρων ἐκφρασιν, κανεὶς, ὅταν ἀγνοῇ τὸν χρυσόν, δὲν δύναται εἰς τὸν ἀργυρον νὰ ἴδῃ τὴν οὐσίαν τοῦ χρυσοῦ· διότι ἡ φύσις ἐνὸς ὀλικοῦ δὲν φαίνεται διὰ τῆς φύσεως ἄλλου ὀλικοῦ.

Διὰ τοῦτο καὶ καλῶς ὁ Κύριος ἐπέτιμψε τὸν Φί-

11. Δηλ' ἐδῶ διὰ τῆς ἐκφράσεως «ἑώρακεν» ὁ Κύριος δὲν δηλοῖ ὅρασιν σωματικὴν, διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν ἐνεργουμένην, ἀλλὰ ἐμβόθυνσιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ.

12. Διὰ τῆς λέξεως μεταφυσικῶν τὴν λέξιν «ἴδω» (ἴδω, βλέπειν), ἦν χρησιμοποίησεν ὁ θεὸς ἱεράρχης ὡς οὐσιαστικῶν συγγενῶν πρὸς τὸ «ἑώρακεν».

λιππον λέγων: «Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὁμῶν εἰμι». Τόσπν διδασκαλίαν ἐγεύθησ, εἶδες θαύματα με κύρος, καὶ ἄλλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἦσαν χαρακτηριστικὰ τῆσ θεότησ, καὶ τὰ ὁποῖα μόνον ὁ Πατήρ ἐπιτελεῖ, δηλαδὴ ἁμαρτήματα νὰ συγχωρῶνται, κρυψτὰ νὰ φέρωνται εἰς τὴν δημοσιότητα¹³, τὸν θάνατον νὰ φύγη¹⁴, δημιουργίαν νὰ ἐπιτελεῖται ἐκ τῆσ γῆσ¹⁵, «καὶ οὐκ ἔγνωκάσ με»:

θ'. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶχε περιβληθῆ σάρκα, διὰ τοῦτο εἶπεν: «Οὐκ ἔγνωκάσ με». Εἶδες τὸν Πατέρα; Νὰ μὴ ζητῆσ τίποτε ἐπὶ πλέον νὰ ἴδῃσ; διότι εἰς Αὐτὸν με ἔχεισ ἴδει. Ἐάν με εἶδες, νὰ μὴ ἐκδηλώνησ οὐδόλωσ περιέργειαν διότι καὶ εἰς ἐμὲ ἔγνωρίωσ Ἐκεῖνον,

«Οὐ πιστεύεισ ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ;»¹⁶, δηλαδὴ: «εἰς ἐκεῖνην τὴν οὐσίαν φαίνομαι».

«Τὰ ρήματα, ἃ ἐγὼ λαλῶ, ἅπ' ἐμουτοῦ οὐ λαλῶ»¹⁷. Εἶδες ἔκφρασιν ἐξαίρουσαν τὴν συγγένειαν καὶ ἀποδεικνύουσαν τὴν ὑπαρξίν μιᾶσ καὶ τῆσ αὐτῆσ οὐσίασ;

«Ὁ δὲ Πατήρ, ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸσ ποιεῖ τὰ ἔργα»¹⁸. Πῶσ, ἀφοῦ ἤρχισεν ἀπὸ τούσ λόγουσ, ἦλθεν εἰς τὰ ἔργα; Διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κανονικῶσ ἠκολούθει, ἦτο νὰ εἴπῃ: «Αὐτὸσ λαλεῖ τὰ ρήματα»· ἀλλὰ ἐδῶ δύο ἐπιχειρήματα φέρει, τὸ περὶ διδασκαλίασ καὶ τὸ περὶ τῶν θαυμάτων, ἢ ἀκολουθεῖ αὐτὴν τὴν πορείαν τοῦ λόγου (δηλαδὴ ἐκ τῶν λόγων εἰς τὰ ἔργα), ἐπειδὴ καὶ οἱ λόγοι ἀπετέλουσ ἔργα.

Πῶσ λοιπὸν Αὐτὸσ ἐπιτελεῖ ἔργα; Καὶ ὁμῶσ ἀλαχοῦ λέγει: «Εἰ μὴ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι»¹⁹; πῶσ λοιπὸν ἐδῶ λέγει ὅτι ὁ Πατήρ ἐπιτελεῖ τὰ ἔργα; Τὸ λέγει διὰ νὰ δηλώσῃ αὐτὸ

13. «Ἐσ μέσον ἀνόμωσ». Κατὰ τὴν ἀνάλογον Νεοελληνικὴν ἔκφρασιν: «νὰ θγάνωσ σπὶ μέσπ».

14. Ἐνοεῖται τὰ θαύματα τῆσ Ἀναστάσεωσ νεκρῶν.

15. Πρόκειται περὶ τῆσ θεραπειασ τοῦ τυφλοῦ διὰ τῆσ ἐπιχρῶσεωσ πηλοῦ εἰς τοὺσ ὀφθαλμοὺσ αὐτοῦ.

16. Ἰωάν. 14, 10.

17. Ἰωάν. 14, 10.

18. Ἰωάν. 14, 10.

19. Ἰωάν. 10, 37.

τοῦτο, ὅτι δηλ. ὅτι δὲν μεσολαθεῖ τίποτε μεταξὺ τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ.

Ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὁποῖον λέγει, σημαίνει τοῦτο: «Οὐκ ἂν ἄλλωσ ἐποίησεν ὁ Πατήρ, καὶ ἄλλωσ ἐγὼ»· καὶ ὁμῶσ εἰς ἄλλην περίπτωσιν λέγει ὅτι καὶ Αὐτὸσ καὶ ὁ Πατήρ ἐργάζεται: «Ὁ Πατήρ μου ἕωσ ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι»²⁰, διότι ἐκεῖ μὲν θέλει νὰ δείξῃ τὴν μὴ ὑπαρξίν διαφορᾶσ εἰς τὰ ἔργα, ἐδῶ δὲ τὴν ταυτότητα εἰς αὐτὰ.

Ἐάν δὲ ἡ συνήθησ διὰ λόγων ἐμφάνισισ παρουσιάσῃ κάποιασ ταπεινότητα, νὰ μὴ ἀπορήσῃσ; διότι ὅταν ὁ Κύριωσ εἶπε προηγουμένωσ: «Οὐ πιστεύεισ», τότε εἶπε τοῦτο, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι ἐσημάτισε τοὺσ λόγουσ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διὰ νὰ φέρῃ τὸν Φίλιππον εἰς τὴν πίστιν διότι εἰσεχώρει εἰς τὰσ καρδίασ αὐτοῦ.

«Πιστεύετε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοὶ;»²¹. Ἐπρεπε μὲν σείσ, ἀκούοντεσ Πατέρα καὶ Υἱόν, νὰ μὴ ζητεῖτε τίποτε ἄλλο πρὸσ παράστασιν τῆσ κατὰ τὴν οὐσίαν συγγενείασ Αὐτῶν, ἐάν δὲ δὲν ἀρκῆ τοῦτο εἰς σᾶσ διὰ τὴν ἀπόδειξίν τοῦ ὁμοτίμου καὶ ὁμοουσίου, τουλάχιστον μάθετε περὶ τοῦτοῦ ἐκ τῶν ἔργων.

Καὶ ἐάν τὸ «ὁ ἑωρακῶσ ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα μου» ἐλέγετο διὰ τὰ ἔργα, δὲν θὰ ἔλεγεν κατόπιν: «Εἰ δὲ μὴ, διὰ τὰ ἔργα πιστεύετέ μοι»²².

Ἐπειτα, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι δύνανται νὰ ἐπιτελῇ ὄχι αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἔργα πολὺ σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ, ἐκθέτει αὐτὰ με ἔξαρσιν διότι δὲν λέγει: «καὶ μείζονα τούτων δύνανται ποιῆσαι», ἀλλὰ, πρῶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ περισσότερον ἀξιοθαύμαστον, λέγει: «Καὶ εἰς ἄλλουσ δύνανται νὰ δώσω τὴν δύναμιν, νὰ ἐπιτελέσωσ ἔργα σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ, (τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἔχετε ἴδει)».

Ἄμην, ἀμην λέγω ὁμῖν ὅτι ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, καὶ ἐκεῖνοσ ποιῆσει, καὶ μείζονα τοῦ-

20. Ἰωάν. 5, 17.

21. Ἰωάν. 14, 11.

22. Ἰωάν. 14, 11.

των ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι²³. Τοῦτο σημαίνει: «εἰς σὺς τοῦ λοιποῦ ἀνήκει τὸ ἔργον τῆς ἐπιτελέσεως θαυμάτων διότι ἐγὼ ἀπέρχομαι».

Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐπέτυχεν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεσκόπει ὁ λόγος Του, λέγει ὅτι, «ὅ ἂν αἰτήσησθε ἐν τῷ ὀνόματί μου, λήψεσθε, καὶ ἐγὼ τοῦτο ποιήσω, ἵνα ἐν ἐμοὶ δοξασθῇ ὁ Πατήρ²⁴. Βλέπετε πῶς πάλιν ὁ ἴδιος ἐπιτελεῖ τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει²⁵; διότι λέγει: «ποιήσω ἐγὼ». Καὶ δὲν εἶπε: «Τὸ ζητῶ ἀπὸ τὸν Πατέρα», ἀλλὰ εἶπεν: «ἵνα δοξασθῇ ἐν ἐμοὶ ὁ Πατήρ». Καὶ ὁμοίως εἰς ἄλλην περίπτωσιν ἔλεγεν: «Ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἐαυτῷ²⁶, ἔδῶ δὲ λέγει: «Αὐτὸς δοξάσει τὸν Πατέρα»· διότι ὅταν ὁ Υἱὸς φαίνεται ὅτι δύναται νὰ ἐπιτελῇ μεγάλα ἔργα, θὰ δοξασθῇ ὁ Πατήρ.

Τί σημαίνει δὲ: «Ἐν τῷ ὀνόματί μου»; Σημαίνει ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον ἔλεγον οἱ Ἀπόστολοι: «Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔγειραι καὶ περιπάτει²⁷· διότι ὅλα τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἐπετέλεσαν, ὁ Κύριος τὰ ἐνήργει. «Καὶ χεῖρ Κυρίου ἦν μετ' αὐτῶν²⁸».

«Ἐγὼ ποιήσω», λέγει. Βλέπετε κύριος; Δηλαδή τὰ δι' ἄλλων πραγματοποιούμενα ἔργα ὁ ἴδιος τὰ ἐπιτελεῖ²⁹, ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐπιτελούμενα δι' Αὐτοῦ αὐτοπροσώπως δὲν ἔχει τὴν ἰσχύν, ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Πατρὸς ἐπιτελεῖ αὐτὰ³⁰.

Καὶ ποῖος δύναται νὰ εἴπῃ αὐτοὺς τοὺς λόγους³¹; Διὰ ποῖον λόγον δὲ λέγει αὐτοὺς κατόπιν; Διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὸν λόγον Του καὶ νὰ δείξῃ ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐλέγησαν προηγουμένως, ἦσαν λόγοι προσαρμοζόμενοι εἰς τὴν νοητικὴν δυνατότητα τοῦ ἀνθρώπου.

23. Ἰωάν. 14, 12.

24. Ἰωάν. 14, 13.

25. Δηλ. τὸ «ὅ ἂν αἰτήσησθε».

26. Ἰωάν. 13, 32.

27. Πράξ. 3, 8.

28. Πράξ. 11, 21.

29. «Τὸ αὐτὸ ποιήσω», Ἰωάν. 14, 13.

30. «Ὁ δὲ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὰ ποιεῖ τὰ ἔργα» Ἰωάν. 14, 10.

31. «Ἐγὼ ποιήσω».

Τὸ δὲ «πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι» σημαίνει τοῦτο: «Δὲν θὰ ἀφανισθῶ, ἀλλὰ παραμένω εἰς τὴν ἰδίαν μου ἀξίαν, καὶ εἶμαι εἰς τοὺς οὐρανοὺς». Ὅλα αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγε, διὰ νὰ παρηγορήσῃ αὐτοὺς· διότι, ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν οἱ μαθηταί, ἐφ' ὅσον ἀκόμη δὲν εἶχον κατανοήσει τοὺς περὶ ἀναστάσεως λόγους τοῦ Κυρίου, νὰ ἐπιδιδῶνται εἰς θλιβεράς σκέψεις, ὑπόσχεται ὅτι αὐτοὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἰς ἄλλους θὰ ἐπιτελέσουν³², ἐνῶ ἕκείνος φροντίζει δι' αὐτοὺς, καὶ δεκνύει ὅτι μένει αἰώνως καὶ δὲν μένει μόνον, ἀλλὰ καὶ μεγαλύτεραν δύναμιν θὰ παρουσιάσῃ³³.

γ'. Ἄς ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν Αὐτόν, καὶ ἅς λάβωμεν τὸν σταυρὸν διότι ἂν καὶ δὲν εἶναι τὴν ὥρην περιόδου διωγμοῦ, ὀφίσταται ὁμοίως περίπτωσις ἄλλης μορφῆς θανάτου· διότι λέγει: «νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς³⁴. Ἄς σθέσωμεν λοιπὸν τὴν ἐπιθυμίαν, ἅς νεκρώσωμεν τὸν θυμὸν, ἅς ἐξαλείψωμεν τὸν φθόνον³⁵. Τοῦτο ἀποτελεῖ θυσίαν ζῶσαν³⁶».

Ἡ θυσία αὕτη δὲν καταλήγει εἰς τέφρον, οὔτε διασκορπίζεται εἰς καπνόν, οὔτε ἔχει ἀνάγκη ξύλων, καὶ πυρός, καὶ μάχαιρας³⁷· διότι ὡς πῦρ καὶ μάχαιραν ἔχει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Αὐτὴν τὴν μάχαιραν ἀφοῦ χρησιμοποίησῃ, νὰ ἀπακόψῃ ἐκ τῆς καρδίας σου τὸ περιττὸν καὶ ξένον, νὰ ἀνοίξῃ τὴν κεκλεισμένην ἀκοήν σου· διότι αἱ ἀσθένειαι καὶ αἱ πονηραὶ ἐπιθυμίαι συνηθίζουσι νὰ φράττουσι τὴν εἴσοδον τοῦ λόγου· δηλαδή καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, ὅταν τεθῇ πρὸ ἡμῶν, δὲν ἀφήνει νὰ ἀκούσωμεν τὸν λόγον περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ὁ φθόνος ὅταν παρουσιασθῇ, παρακαλύει ὡς τεῖχος τὴν περὶ ἀγάπης διδασκαλίαν, καὶ ἄλλο ἔλατ-

32. «Καὶ ἐκεῖνος ποιήσει» Ἰωάν. 14, 12.

33. «Καὶ μείζονα τούτων ποιήσει». Ἰωάν. 14, 12.

34. Κολοσ. 3, 5.

35. Παραστήσει τὰς μεταφορικὰς ἐκφράσεις καὶ τὸ κληρικῶν ὄχημα: «Στέσωμεν οὖν ἐπιθυμίαν, ἀποκτείνωμεν θυμὸν, ἀνέλωμεν φθόνον».

36. Ρωμ. 12, 1.

37. Ταῦτα ἦσαν τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν θυσιῶν τῶν ζώων.

τωμας, όταν παρουσιασθῆ, νωθροτέραν καθιστᾷ τὴν ψυχὴν δι' ἄλλα.

*Ὅς ἐξαλείψωμεν λοιπὸν τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας διότι καὶ ἀρκεῖ νὰ θελήσωμεν, καὶ ἄλλα θὰ σβεσθῶσιν. Νὰ μὴ παρατηρήσωμεν θεθαίως τὸ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ καταδυναστεύει ἡμᾶς ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, ἀλλὰ ἡ καταδυναστευσις αὕτη εἶναι δημιούργημα τῆς ὀκνηρίας μας.

Πολλοὶ θεθαίως λέγουσιν ὅτι οὐτε τί εἶναι ὁ ἀργυρὸς δὲν γνωρίζουν διότι ἡ ἐπιθυμία αὕτη δὲν εἶναι φυσικὴ διότι αἱ φυσικαὶ ἐπιθυμίαι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς (ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς δημιουργίας του) ἐνεφυτεύθησαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ χρυσὸς δὲ καὶ ὁ ἀργυρὸς ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον δὲν ἦτο γνωστὸν τί τέλος πάντων εἶναι^{37α}.

*Ἐκ ποίας αἰτίας λοιπὸν ἠυξήθη ἡ ἐπιθυμία δι' αὐτά; ἐκ τῆς ματαιοδοξίας καὶ τῆς μεγίστης ὀκνηρίας διότι ἐκ τῶν ἐπιθυμιῶν ἄλλαι μὲν εἶναι ἀναγκαῖαι, ἀλλαι δὲ φυσικαί, ἀλλαι δὲ οὐδὲν ἐκ τῶν δύο τούτων.

*Ἀναφέρω σχετικὰ παραδείγματα³⁸; ὅσαι ἐπιθυμίαι, ὅταν δὲν ἐκπληρῶνται, καταστρέφουν τὸ ζῆλον, αὐταὶ εἶναι φυσικαὶ καὶ ἀναγκαῖαι (ὅπως τῶν τροφίμων, τῶν ποτῶν, καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ὕπνου), ὁ δὲ ἔρως τῶν σωμάτων, εἶναι μὲν φυσικός, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαῖος, (διότι πολλοὶ ἔχουν κατακινήσει αὐτόν, καὶ δὲν καταστράφησαν), ἡ δὲ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων δὲν εἶναι φυσικὴ οὔτε ἀναγκαῖα, ἀλλὰ περιττὴ καὶ ἂν θέλωμεν, δὲν δεχόμεθα τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς.

*Ἠσύχασε³⁹, καὶ ὁ Χριστὸς ὁμιλῶν περὶ παρθενίας λέγει: «ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω»⁴⁰. Περὶ τῶν χρη-

37α. Τὸ αὐτὸ περίπου λέγει καὶ εἰς τὴν 85ην ὁμιλίαν του (παράγραφ. γ').

38. «Ὅσον». Ἐκφρασις συνήθης παρὰ Πλάτων.

39. «Ἀμέλει». Ἐκφρασις παρὰ Πλάτων. Πιθανὸν ὁ βραχὺς ἱεράρχης νὰ ἐχρησιμοποίησεν ἀφοστέρως τὰς λέξεις ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ χωρίον 31 (82 β) τοῦ «Φαιδῶνος», διαλόγου τοῦ Πλάτωνος. Ἐνθα ἐξετάζεται ζήτημα σχετικὸν μὲ τὴν ἀρετὴν.

40. Ματθ. 19, 12.

μάτων δὲ δὲν ὁμιλεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ τί λέγει: «Ἐάν μὴ τις ἀποτάξῃται αὐτοῦ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν οὐκ ἔστι μου ἄξιος»⁴¹. δηλαδὴ ἐκεῖνο μὲν, τὸ ὁποῖον ἦτο εὐκόλον⁴², τὸ συνεβούλευεν, ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὁποῖον ὑπερῖσχυει τῶν περισσότερων ἀνθρώπων⁴³, τὸ ἀφῆκεν εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν. Διατί λοιπὸν ἀποστρεφόμεν ἑαυτοὺς πάσης δικαιολογίας; Διότι ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὁποῖος ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ τυραννικωτέρου πάθους δὲν θὰ τιμωρηθῆ πολὺ, ὁ δὲ αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς πάθους, εἶναι ἐστερημένος οἰασθήποτε δικαιολογίας διότι, τί θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅταν λέγῃ ὁ Κύριος: «Πεινῶντά με εἶδετε, καὶ οὐκ ἐθρέψατε»⁴⁴; ποῖαν δικαιολογίαν θὰ προβάλωμεν; τὴν πτωχείαν; ἀλλὰ δὲν εἴμεθα πτωχότεροι ἀπὸ τὴν χῆραν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀφοῦ ἔρωμε δύο ὄβολούς, ὑπερέβαλεν ὄλους⁴⁵ διότι ὁ Θεὸς δὲν ζητεῖ πᾶσιν εἰσφορὰς, ἀλλὰ θαυμῶν διαθέσως καὶ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς προνοίας Αὐτοῦ.

*Ἀφοῦ θαυμάσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὴν φιλοφροσίαν Αὐτοῦ, ὅς συνεισφέρωμεν κατὰ τὰς δυνάμεις μας, διὰ νὰ δυνηθῶμεν, ἀφοῦ καὶ κατὰ τὴν παρούσαν καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἐπιτύχωμεν τὴν φιλοφροσίαν τοῦ Θεοῦ εἰς μέγα θαυμῶν, νὰ γευθῶμεν τὰ ὑπεσχημένα εἰς ἡμᾶς ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλοφροσύνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

41. Λουκ. 14, 33.

42. Δηλαδὴ ἡ ἀνομιγῆ τῆς φιλοφροσύνης.

43. Δηλ. τὸ σχετικὸν μὲ τὴν αμαρτανὴν ἐπιθυμίαν.

44. Ματθ. 25, 42.

45. Μάρκ. 12, 42-44.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ο Ε' (75)

(Ίωάν. 14', 15-30).

«Ἐάν ἀγαπάτε με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσατε» καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μείνη μεθ' ὑμῶν εἰς αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό»¹.

α'. Ὑπάρχει ἀνάγκη ἐπιτελέσεως ἔργων καὶ πράξεων ἐκ μέρους ἡμῶν, εἰς πάσαν περίπτωσιν, καὶ ὄχι ἐπιδείξεως διὰ τῶν λόγων διότι τὸ νὰ εἴπῃ κανεὶς λόγους καὶ νὰ ὑποσχεθῇ εἶναι εὐκολον θεοβλαβῆς εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ νὰ ἐπιτελέσῃ κανεὶς πράξεις δὲν εἶναι ἐξ ἴσου εὐκολον².

Διατί λοιπόν³ εἶπον αὐτά; Διότι πολλοὶ εἶναι τῶ-

1. Ἰωάν. 14, 15-17.

2. Ὅρα τὴν ἀντίθεσιν, ἐνθα εἰς τὸ τέλος τῶν δύο ἀντιτιθεμένων προτάσεων δὲν ἔβητε τὴν αὐτὴν λέξιν, ἀλλὰ συνωνύμους:

-Εἰπεὶν γὰρ καὶ ὑποσχεσθαι παντὶ που ρόδιον, πρᾶξι δὲ οὐκ ἐπὶ ὁμοίως εὐκολον.

3. Ἀξιοπαράτητος ἡ ἐρώτησις «Τί δηλοῦσι...» καὶ ἡ διὰ τοῦ ὃ «ὅτι...» εἰσαγομένη ἀπάντησις. Τὸ εἶδος τοῦτο σχήματος ὑποφωρὰ καὶ ἀνυποφωρὰ εἶναι ἐν χρήσει παρὰ Δημοσθένει, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν ἀντιπαραβάλλοντες, τὸ αἰκείον χωρίον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ρήτορος πρὸς χωρία τοῦ Ἀρχαίου ρήτορος:

Χρυσοστόμου: «Τί δηλοῦσι δὲ ταῦτα εἶπον, ὅτι πολλοὶ νῦν εἰσι, λέγοντες φοβεῖσθαι τὸν Θεὸν καὶ ἀγαπᾶν, τοῖς δὲ ἔργοις τὰ ἐναντία ἐπιδείκνυται».

Δημοσθένους: «Καίτοι τί δηλοῦσι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νομίζετε τὴν μὲν τῶν Παναθηναίων ἐορτὴν καὶ τὴν τῶν Διονυσίων αἰὶ τοῦ καθήκοντος χρόνου γίνεσθαι... ὅτι ἐκεῖνα μὲν ἅπαντα νόμῳ τέτακται...». (Α' Φίλιπ. 35).

-Τί δηλοῦσι, ὅτι πρὸς πλεονεξίαν...

... εἶδε τοῦτ' ἀρᾶσα. (Β' Φίλιπ. 7).

ρα ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι λέγουσι ὅτι φοβοῦνται καὶ ἀγαποῦν τὸν Θεόν, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα ἀποδεικνύουσι τὸ ἀντίθετον· ὁ δὲ Θεὸς ζητεῖ τὴν ἀγάπην, ἢ ὅποια δεικνύεται διὰ τῶν ἔργων. Διὰ τοῦτο ἔλεγε καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς Του: «Ἐάν ἀγαπάτε με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε».

Διότι, ἀφοῦ εἶπεν: «ὃ ἐάν αἰτήσητε, ἐγὼ ποιήσω»⁴, διὰ τὸ νὰ μὴ νομίσουν οἱ Μαθηταὶ ὅτι τὸ νὰ ζητοῦν ἔχει ἰσχύϊν εἰς πάσαν περίπτωσιν, προσέθεσεν: «Ἐάν ἀγαπάτε με»⁵ τότε, λέγει, θὰ πραγματοποιήσω τὸ ζητούμενον.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτο φυσικόν, ὅταν αὐτοὶ ἤκουσαν νὰ λέγῃ: «ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι»⁶, νὰ βορυθηθοῦν, λέγει: «δὲν εἶναι ἐκδηλώσις ἀγάπης τοῦτο, δηλ. τὸ νὰ ταράσσεσθε τώρα, ἀλλὰ τὸ νὰ πείθεσθε εἰς τοὺς λόγους μου· ἔδωκα εἰς σᾶς ἐντολὴν νὰ ἀγαπάτε ὃ εἰς τὸν ἄλλον, νὰ κάμνετε ὃ εἰς εἰς τὸν ἄλλον, ὅτι καὶ ἐγὼ εἰς σᾶς». Τοῦτο εἶναι ἀγάπη, τὸ νὰ πείθεσθε δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ νὰ ὑποτάσσεσθε εἰς τὸν ἀγαπώμενον⁷.

«Καὶ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν». Ὁ λόγος πάλιν οὗτος προσαρμόζεται εἰς τὴν νοητικὴν ἱκανότητα τῶν ἀνθρώπων. Δηλαδὴ ἐπειδὴ ἦτο φυσικόν οἱ Μαθηταί, ἔφ' ὅσον δὲν εἶχον μέχρι τότε γνωρίσει τὸν Πατέρα, νὰ ζητοῦν πολὺ ἐκείνην τὴν συνάντησιν, τοὺς λόγους Του, τὴν κατὰ σάρκα παρουσίαν Αὐτοῦ, καὶ νὰ μὴ δέχωνται οὐδεμίαν παρηγορίαν, ὅταν Ἐκεῖνος ἦτο ἀπών, τί λέγει; Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν» δηλαδὴ, «ἄλλον, ὡς εἶμαι ἐγὼ».

Ἄς ἀσθασίνοῦν αἰσχύνῃ οἱ πρεσβεύοντες τὰς νοσηρὰς ἰδέας τοῦ Σαβελλίου⁸ καὶ οἱ μὴ ἔχοντες τὴν ὀρθὴν γνώμην περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁹ διότι τὸ θεῶν τοῦ λόγου τούτου εἰς τοῦτο ἔγκειται, ὅτι τὰς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους αἱρέσεις δι' ἑνὸς πληγμματος κατέβαλε· διό-

4. Ἰωάν. 14, 14.

5. Ἰωάν. 14, 12.

6. Δηλαδὴ εἰς τὸν Κύριον.

7. Ἰδε ὁμιλίαν 74 σμ. 8.

τι με τὸ νὰ εἶπῃ: «Ἄλλον» δεικνύει τὴν διαφορὰν τῆς ὑποστάσεως Αὐτοῦ, με τὸ νὰ εἶπῃ δὲ «Παράκλητον» δεικνύει τὴν συγγένειαν τῆς οὐσίας⁸.

Διατί δὲ λέγει: «Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα»; Διότι, ἐὰν ἔλεγεν: «Ἐγὼ πέμψω», δὲν θὰ ἐπίστευον ἐς Ἰησοῦ τὴν ἰσότητα, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκεται ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι τοῦτο, δηλαδὴ νὰ γίνῃ πιστευτὸς ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος· διότι κατόπιν λέγει ὅτι Αὐτὸς ὁ ἴδιος στέλλει Αὐτὸν (δηλαδὴ τὸν Παράκλητον), ὅταν λέγῃ: «Λάθετε Πνεῦμα Ἅγιον»⁹, ἐδῶ δὲ λέγει ὅτι παρακαλεῖ¹⁰ τὸν Πατέρα, ὥστε νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτοὺς ἀξιόπιστον τὸν λόγον αὐτόν.

Ἐφ' ὅσον ὁ Ἰωάννης λέγει περὶ Αὐτοῦ ὅτι «ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν»¹¹, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχε, πῶς τὸ λαμβάνει ἀπὸ Ἄλλον; καὶ πάλιν: «Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίζει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ»¹². Τί περισσότερο ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους εἶχε, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ δώσῃ εἰς ἄλλους Ἅγιον Πνεῦμα, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνοι πολλάκις καὶ ἄνευ προσευχῆς φαίνονται ὅτι ἐπιτελοῦν τὸ ἔργον τοῦτο; Πῶς δὲ, ἐὰν κατόπιν παρακλήσεως ἀποστέλλεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, Αὐτὸ (δηλαδὴ τὸ Πνεῦμα) ἀφ' ἑαυτοῦ ἵπταται ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων; Πῶς δὲ στέλλεται ἐκ μέρους Ἄλλου Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πανταχοῦ παρευρίσκεται καὶ διανέμει ἰδιαίτερος εἰς ἕκαστον τὰς δωρεὰς Αὐτοῦ, ὅπως θέλει, καὶ λέγει με κύριος: «Ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν»¹³.

Ἄν καὶ εἰς τὸν Θεὸν ᾔσαν λειτουργοὶ ἐκεῖνοι, οἱ

8. Ὅρα κατὰ ποῖον συμμετρικὸν τρόπον ἐκφράζει ὁ θεὸς ἰεράρχης τὰς ἰδέας ταύτας:

«Τῷ μὲν γὰρ εἶπεν· «Ἄλλον» δεικνύειν αὐτοῦ τῆς ὑποστάσεως τὴν διαφορὰν, τῷ δὲ εἶπεν· «Παράκλητον» τῆς οὐσίας τὴν συγγένειαν».

9. Ἰωάν. 20, 22.

10. «Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα». Τὸ ρῆμα «ἐρωτῶ» ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ πολλάκις σημαίνει: «παρακαλῶ». (Πρβλ. λατίν. ROGŌ).

11. Ἰωάν. 1, 16.

12. Λουκ. 3, 16.

13. Πράξ. 13, 2.

ὁποῖοι ἐλειτούργουν, ἐν τούτοις με κύριος ἐκάλεσεν Αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα εἰς ἰδικόν Του ἔργον· δὲν ἔλεγε τοῦτο, διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι ἐκάλεε αὐτοὺς εἰς ἔργον ἄλλο, ἀλλὰ διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν ἐξουσίαν Αὐτοῦ.

Τί σημαίνει, δύναται τις νὰ εἶπῃ, λοιπὸν τὸ: «Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα»; Τὸ λέγει ὁ Ἰησοῦς θέλων νὰ δεῖξῃ ὅτι εἶναι καιρὸς τῆς παρουσίας Αὐτοῦ (τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) διότι ὅταν ἐκαθάρισεν αὐτοὺς διὰ τῆς θυσίας Του, τότε ἐπαφοίτησε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Καὶ διατί λοιπὸν, ἐφ' ὅσον ὁ Ἰησοῦς ἦτο μετ' αὐτῶν, δὲν ἐνεφανίζετο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; Διότι ἀκόμη ἡ θυσία δὲν εἶχε προσφερῆθῃ.

Ὅταν δὲ ἐν συνεχείᾳ καὶ ἡ ἁμαρτία ἐλύθη, καὶ οἱ ἴδιοι ἐστέλλοντο εἰς ἀποστολάς ἐπικινδύνους, καὶ ἦτο μάζοντο διὰ τοὺς ἀγῶνας, ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἤλειφεν αὐτούς¹⁴; διὰ ποῖον λόγον δὲ δὲν ἔρχεται μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τὸ Πνεῦμα; διὰ νὰ δεχθῶν τοῦτο λίαν εὐχαρίστως, ὅταν αἰσθανθῶν εἰς μέγα βαθμὸν τὴν ἐπιθυμίαν δι' Αὐτόν διότι, ὅσον ἦτο μετ' αὐτῶν ὁ Χριστὸς, δὲν κατείχοντο ὑπὸ θλίψεως, ὅταν δὲ ἀπῆλθεν, ἀποστερηθέντες Αὐτοῦ καὶ καταληφθέντες ὑπὸ πολλοῦ φόβου, ἐπρόκειτο με πολλὴν ἐπιθυμίαν νὰ δεχθῶν Αὐτόν.

«Μεθ' ὑμῶν μένει». Ὁ λόγος οὗτος δεικνύει ὅτι δὲν ἀπέρχεται οὔτε μετὰ τὸν θάνατον. διὰ νὰ μὴ ὑπονοήσουν δὲ πάλιν ἄλλην ἐνσάρκωσιν, ὅταν ἀκούσων περὶ Παρακλήτου, καὶ ἀναμείνουν, νὰ ἴδων αὐτὴν πραγματοποιουμένην, θέλων ὁ Κύριος νὰ διορθώσῃ τὴν σκέψιν τῶν αὐτῶν λέγει: «Ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν αὐτό». Διότι δὲν θὰ συναναστράφῃ με σὰς, ὡς συναναστράφην ἐγὼ, ἀλλὰ θὰ κατοικήσῃ εἰς αὐτὰς τὰς ψυχὰς σὰς· διότι αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει τὸ «ἐν ὑμῖν ἔσται»¹⁵.

14. «... καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀπεδύοντο, εἶδε τὸν ἀδελφόντα ἐλθεῖν». Ἡ μεταφορὰ ἀλήθη ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀγῶνων, καὶ διὰ ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς πόλεως, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἀντίπαλοι ἤλειφοντο δι' ἑλπίου, διὰ νὰ εἶναι τὸ σῶμα τῶν εὐκαρινόν.

15. Ἰωάν. 14, 17.

ὀνομαζέει δὲ Αὐτὸ Πνεῦμα ἀληθείας¹⁶, θέλων διὰ τῆς ὀνομασίας αὐτῆς νὰ δείξῃ τὰς προεικονίσεις τὰς περιεχομένους εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην¹⁷.

«Ἴνα μεθ' ὑμῶν ᾦ». Τί σημαίνει «μεθ' ὑμῶν ᾦ»; Ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον λέγει ὁ Ἰδιος διὰ τὸν ἑαυτὸν Του, δηλαδὴ: «ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι»¹⁸. Ἄλλως τε ὁπαινίσσεται καὶ κατὰ ἄλλο, δηλαδὴ ὅτι «δὲν θὰ πάθῃ αὐτὰ, τὰ ὅποια θὰ πάθω ἐγώ, οὐτε θὰ ἀπέλθῃ».

«Ὁ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαθεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό». Τί λοιπὸν; εἰπέ μοι¹⁹; εἶναι ἐκ τῶν ὁρατῶν; οὐδὲν ἄλλο. Ἀλλὰ ἐδῶ ὁμιλεῖ ὁ Κύριος περὶ γνώσεως Προσέθεσε λοιπὸν; «Οὐδὲ γινώσκει αὐτό» διότι συνηθίζει καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιμελοῦς γνώσεως νὰ κάμνῃ λόγον περὶ ὁράσεως; διότι, ἐπειδὴ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἢ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ὄρασις, δι' αὐτῆς πάντοτε εἰκονίζει τὴν ἐπιμελῆ γνώσιν.

Κόσμον δὲ ἐδῶ ἐνοεῖ τοὺς πονηροὺς, καὶ οὕτω παρηγορεῖ αὐτοὺς, λέγων ὅτι δῶσθ εἰς αὐτοὺς δῶρον ἐξαιρέτων. Παρατῆρει μὲ πῶσας ἐκφράσεις πλουτίζει τὸν λόγον περὶ αὐτοῦ τοῦ δῶρου. Εἶπεν: «εἶναι ἄλλος, ὅπως ἐγώ»²⁰ εἶπεν ὅτι «οὐκ ἀφίησιν ὑμᾶς» εἶπεν ὅτι «πρὸς ὑμᾶς μόνους ἔρχεται, ὡσπερ οὖν καὶ ἐγώ» εἶπεν ὅτι «ἐν ὑμῖν μένει» ἄλλα οὐτε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέβαλε τὴν θλίψιν αὐτῶν. Διότι οἱ Μαθηταὶ Αὐτὸν ἐζήτουν ἀκόμη, καὶ τὴν συναναστροφὴν μὲ Αὐτὸν φροντίζων λοιπὸν δι' αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν των, λέγει: «Οὐδὲ ἐγὼ ἀφήσω ὑμᾶς ὄρφανούς; ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς»²¹.

«Μὴ φοβηθῆτε», λέγει, «δὲν εἶπον ὅτι στέλλω ἄλ-

16. Ἰωάν. 15, 26.

17. Δηλαδὴ τὴν ἰαχὴν τῶν διατάξεων τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, τὸν ὅποιον συνεπλήρωσαν ὁ Κύριος.

18. Ματθ. 28, 20.

19. «εἰπέ μοι». Ἡ πρότασις αὕτη ἢ συχνὰ παρεμβαλλομένη εἰς τὰς ἐρωτήσεις τὰς ρητορικὰς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἱεράρχου, ἔχει ληφθῆ ἐκ τοῦ Δημοσθένους, ὅστις ποιεῖται χρῆσιν τῆς τοιαύτης ἐκφράσεως. Π.χ. «Ἡ βούλησθ' εἰπέ μοι, περιμόντες συνάνασθαι...». (Α' Φιλ. 10).

20. «Ἄλλον παράκλητον δῶσει».

21. Ἰωάν. 14, 17.

λον Παράκλητον διὰ τὸν λόγον τοῦτον, δηλαδὴ ἐπειδὴ μέχρι τέλους ἀπομακρύνομαι ἀπὸ σᾶς; δὲν εἶπον ὅτι «παρ' ὑμῖν μένει» διὰ τοῦτο, δηλαδὴ ἐπειδὴ δὲν πρόκειται νὰ σᾶς ἴδω πλέον; διότι (μαζὶ μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα) καὶ ἐγὼ ὁ Ἰδιος ἔρχομαι πρὸς σᾶς.

«Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὄρφανούς». Διότι, ἐπειδὴ δταν ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ ἔλεγε: «Τεκνία»²², διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ λέγει: «Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὄρφανούς»²³.

Θ'. Κατ' ἀρχὴν μὲν λοιπὸν ἔλεγε ὅτι «ἤξετε, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω»²⁴ καὶ ὅτι «ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου μὴ εἶναι πολλοὶ εἰσιν»²⁵, ἐδῶ δὲ, ἐπειδὴ ἦτο μακρὸς ὁ χρόνος ἐκεῖνος²⁶, δίδει τὸ Πνεῦμα. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ, ἐφ' ὅσον δὲν ἐγνώριζον τί τέλος πάντων ἐσημαίνειν ὁ λόγος αὐτός, δὲν ἠσθάνοντο ἀρκετὴν παρηγορίαν, «Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὄρφανούς», λέγει; διότι τοῦτο κυρίως ἐζήτουν.

Ἀλλὰ, ἐπειδὴ τὸ «ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς» ἦτο φράσις ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος δηλοῖ ἐμφάνισιν, διὰ νὰ μὴ ἐπικητοῦν πάλιν ἐμφάνισιν ὁμοίαν μὲ τὴν προηγουμένην, παρατῆρει πῶς δὲν ὁμιλήσῃ μὲν σαφῶς περὶ τοῦτο, ἀλλὰ ἔκαμεν ὁπαινισμὸν διότι, δταν εἶπεν: «Ἐτι μικρόν, καὶ ὁ κόσμος οὐ θεωρεῖ με»²⁷, προσέθεσεν: «Ἐμὲ ἰσχυροῦτε με»²⁸; ὡς νὰ ἔλεγε: «Ἐρχομαι μὲν πρὸς σᾶς ἔχει ὁμοίως καθ' ὁμοίον τρόπον, καθ' ὃν ἦλθον καὶ προηγουμένως συναναστρεφόμενος μὲ σᾶς πάντοτε καθ' ἡμερινῶς».

Καὶ διὰ νὰ μὴ λέγουν: «Πῶς λοιπὸν εἶπες εἰς τοὺς Ἰουδαίους; «Ἄπ' ἄρτι οὐκ ὄψεσθέ με»²⁹, ἐξάλειψε τὴν φαινομένην ἀντίθεσιν, ἀφοῦ εἶπε: «πρὸς ὑμᾶς» μόνους; διότι καὶ τὸ Πνεῦμα τοιαύτης φύσεως³⁰ εἶναι.

22. Ἰωάν. 13, 33.

23. Δηλ. ὁ Κύριος χρησιμοποιοῖ ἐκφράσεις οἰκογενειακῶν ἀχέσεων.

24. Ἰωάν. 14, 3.

25. Ἰωάν. 14, 4.

26. Δηλ. ὁ μέχρι τῆς πραγματοποιήσεως τῶν λόγων τούτων.

27. Ἰωάν. 14, 19.

28. Ἰωάν. 14, 19.

29. Ἰωάν. 16, 10.

30. Δηλαδὴ νὰ μὴ ἐμφανίζεται εἰς ὅλους τοὺς ἄνθρώπους.

«Ότι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε»³¹. Δὲν χωρίζει θεσπάζων ἡμᾶς ὁ Σταυρὸς μέχρι τέλους, παρὰ μόνον ἐν μικρῶν διάστημα καλύπτει ἐμέ. Εἰς ἐμέ δὲ φαίνεται ὅτι ζῶν ἔνοιε ἄχι μόνον τὴν παρούσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν.

«Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν»³². Οἱ λόγοι οὗτοι ὡς πρὸς μὲν τὸν Πατέρα ἀναφέρονται εἰς τὴν οὐσίαν, ὡς πρὸς δὲ τοὺς Μαθητὰς εἰς τὴν ὁμολογίαν καὶ εἰς τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ σοφίαν.

Καὶ πῶς δικαιολογεῖται³³ τοῦτο; εἰπέ μου, δύναται νὰ εἴπῃ τις πῶς λοιπὸν δικαιολογεῖται ἡ ἀντιθεσις; διότι εἶναι μεγάλη καὶ λίαν ἀπειρος ἡ ἀπόστασις μεταξύ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν ἂν δὲ χρησιμοποιοῦνται οἱ αὐτοὶ λόγοι³⁴, νὰ μὴ ἀπορήσῃς· διότι συνηθίζει ἡ Γραφή πολλὰς τὰς αὐτὰς ἐκφράσεις, αἱ ὁποῖα λέγονται ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, νὰ μὴ τὰς χρησιμοποιοῖ μετὰ τὴν αὐτὴν ἔνοιαν· διότι καὶ θεοὶ λεγόμεθα³⁵, καὶ υἱοὶ Θεοῦ³⁶, καὶ ἐκάστη ἐκφρασις ἀναφερομένη εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὸν Θεὸν δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν ἔνοιαν· καὶ εἰκὼν λέγεται ὁ Υἱὸς³⁷, καὶ δόξα³⁸· καὶ ἡμεῖς λαμβάνομεν αὐτὰς τὰς ὀνομασίας· ἀλλὰ μεγάλη εἶναι ἡ ἀπόστασις, (ἡ διαφορά).

Καὶ πάλιν: «Ἔμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ Θεοῦ»³⁹· ἀλλὰ δὲν ὑφίσταται ὁμοία σχέσις τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἡμῶν πρὸς τὸν Χριστόν.

31. Ἰωάν. 14, 19.

32. Ἰωάν. 14, 20.

33. «Καὶ πῶς ἔχει λόγον»· Ἡ συχνὰ χρησιμοποιομένη ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἐκφρασις «ἔχει λόγον», πιθανὸν ἐληφθῆ ἔκ τοῦ Πλάτωνος· π.χ. «Ἄλλ' ἴσως ἔχει τινὰ λόγον» (Πλ. Φαῖδρον 8)· «Τὸ γὰρ μὴ ἀναγκαστὴν τοὺς φρονιμωτάτους ἐκ τούτου τῆς θεραπείας ἀπόστασις, ἐν ἡ ἐπιστατοῦσιν αὐτῶν οἴσθρ' ὄριστοί εἰσι τῶν ὄντων ἐπιστάται, θεοί, οὐκ ἔχει λόγον». (Πλ. Φαῖδρον 7).

34. Ὡς ἐν Ἰωάν. 14, 20.

35. Α' Κορινθ. 8, 5.

36. Γαλ. 3, 26.

37. Κολοσ. 1, 15.

38. Α' Κορινθ. 11, 7.

39. Α' Κορινθ. 3, 23.

Τί σημαίνει δὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει; «Όταν ἀναστῶ», λέγει, θὰ γνωρίσετε ὅτι δὲν ἔχω ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ἔχω τὴν αὐτὴν δύναμιν, καὶ ὅτι μὲ σὰς εἶμαι συνεχῶς, δεδομένου ὅτι τὰ πράγματα θὰ διακηρύττουν τὴν σοφίαν πρὸς σὰς, ἡ ὁποία παρέχεται ἐκ μέρους μου, οἱ ἐχθροὶ θὰ καταβάλλωνται, σεῖς θὰ ὁμιλήτε θαρραλέως, τὰ κακὰ θὰ φεύγουν⁴⁰, τὸ κήρυγμα θὰ ἀκμάζη καθημερινῶς, οἱ οὐκ ἐπιχωροῦν καὶ θὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸν λόγον τῆς εὐαγγελίας.

«Καθὼς ἀπέστειλέ με, καὶ γὰρ ἀπέστειλα ὑμᾶς»⁴¹. Βλέπετε ὅτι οὔτε ἐδῶ δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν ἡ λέξις; Διότι ἐάν δεχθῶμεν τὴν αὐτὴν λέξιν μετὰ τὴν αὐτὴν σημασίαν καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τῶν Μαθητῶν, οὐδὲν ἄλλο θὰ διαφέρουν οἱ Ἀπόστολοι ἀπὸ τὸν Χριστόν.

Διὰ τί λέγει δέ: «Τότε γνώσεσθε»; Διότι τότε⁴² εἶδον Αὐτὸν νὰ ἔγῃ ἀναστηθῆ καὶ νὰ συναναστρέφεται μετὰ αὐτούς, τότε ἐγνώρισαν τὴν ὁρθὴν πίστιν διότι ἦτο μεγάλη ἡ δύναμις τοῦ Πνεύματος, ἡ ὁποία καθ' ὅλα ἐξ-επαίδευεν Αὐτούς.

«Ὁ ἔχων μου τὰς ἐντολάς, καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με»⁴³· διότι δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ νὰ ἔχωμεν τὰς ἐντολάς, ἀλλὰ καὶ νὰ τηρῶμεν αὐτάς μετὰ ἐπιμέλειαν. Διὰ τί λέγει δὲ πολλὰκις εἰς αὐτούς τὸν αὐτὸν λόγον; (π.χ. «Ἐάν ἀγαπᾶτε με τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε», καὶ «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς», καὶ «ἐάν τις μου ἀκούσῃ τὸν λόγον, καὶ τηρήσῃ αὐτόν, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με» ὁ μὴ ἀκούων μου τοὺς λόγους, οὐκ ἀγαπᾶ με⁴⁴).

Νομίζω ὅτι ὁ Κύριος κάμνει ὑπαινυγμὸν περὶ τῆς θλίψεως αὐτῶν. Διότι ἀφοῦ πολλὰ ἐδίδασκεν εἰς αὐτούς περὶ θανάτου, λέγων: «Ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν

40. «Ἐκ μέρους γινόμενων». Κατὰ τὴν κοινὴν ἐκφρασιν: «φεύγουν ἀπὸ τῆ μέση».

41. Ἰωάν. 20, 21.

42. Δηλ. κατὰ τὴν ἐπιφάντησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

43. Ἰωάν. 14, 21.

44. Ἰωάν. 14, 23-24.

τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν»⁴⁵, καὶ «ἐάν μή τις λάβῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήσῃ μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος»⁴⁶, πρόκειται δὲ καὶ ἄλλα περισσότερα νὰ εἴπῃ, ψέγων τοὺς μαθητάς, λέγει: «Νομίζετε σεῖς ὅτι ἕνεκα ἀγάπης ὑποφέρετε ἐκ λύτης; Τὸ νὰ μὴ λυθῆσθε θεαίως θά ἦτο χαρακτηριστικὸν τῆς ἀγάπης» (ἐπειδὴ θέλει δὲ τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα καθ' ὁλοκληρίαν νὰ στηρίξῃ, προχωρῶν εἰς τὸν λόγον Του τὸν σχετικόν, ἐπαναλαμβάνων αὐτὸ κλείει τοῦτον δηλαδὴ λέγει: «Εἰ ἠγαπήσατέ με, ἐχάρητε ἂν, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα μου πορεύομαι»⁴⁷· διότι τὰρα λόγῳ δειλίας ὑποφέρετε ἐκ λύτης; τὸ νὰ λαμβάνετε δὲ τοιαύτην στάσιν ἀπέναντι τοῦ θανάτου δὲν εἶναι γνώρισμα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐνθυμοῦνται τὰς ἐντολάς μου· διότι ἔπρεπε σεῖς νὰ σταυρωθῆτε»⁴⁸, ἐάν πράγματι μὲ ἠγαπήσατε· διότι καὶ ὁ λόγος μου συμβουλεύει νὰ μὴ φοβείσθε ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θανατώνουν τὸ σῶμα»⁴⁹. Τοὺς ἀνθρώπους τοῦ χαρακτηρισμοῦ τούτου καὶ ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ, καὶ ἐγὼ ἀγαπᾷ.

«Καὶ ἐμφανίσω αὐτοῖς ἑμαυτὸν»⁵⁰. Κατόπιν ὁ Ἰούδας⁵¹ λέγει: «καὶ τί, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν»;⁵².

γ'. Παρατηρεῖς ὅτι ὑπὸ τῆς δειλίας ἔχει συνθλιβῆ ἡ ψυχὴ αὐτῶν; διότι ὁ Ἰούδας συνεκινήθη καὶ ἐταράχθη, καὶ ἐνόμισεν ὅτι ὅπως τοὺς νεκροὺς τοὺς βλέπομεν εἰς ὄνειρον, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐπρόκειτο νὰ ἐμφανίζεται εἰς αὐτούς. Διὰ νὰ μὴ σχηματίσων λοιπὸν τὴν γνώμην ταύτην, ἀκούσε τί λέγει: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα πρὸς αὐτόν, καὶ μόνῃ παρ' αὐ-

45. Ἰωάν. 12, 25.

46. Ματθ. 10, 28.

47. Ἰωάν. 14, 28.

48. Ματθ. 16, 24.

49. Ματθ. 10, 28.

50. Ἰωάν. 14, 21.

51. Ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐνταῦθα διευκρινίζει περὶ τούτου, λέγων:

«οὐχ ὁ Ἰουδαίος» (Ἰωάν. 14, 22).

52. Ἰωάν. 14, 22.

τῷ ποιήσομεν»⁵³· σχεδὸν τοῦτο λέγει: «Ὡσπερ ὁ Πατὴρ ἐμφανίζει ἑαυτόν, οὕτω καὶ ἐγὼ».

Ὅχι μόνον δὲ διὰ τῶν λόγων τούτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς φράσεως: «μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν» ἐξήλειψε τὴν γνώμην αὐτῶν (περὶ ἐμφανίσεως Αὐτοῦ εἰς ὄνειρον)· αὐτὴ δὲ ἡ φράσις δὲν εἶναι χαρακτηριστικὴ ὄνειρων.

Σὺ δὲ παρατήρει ὅτι ὁ μαθητὴς καὶ θορυβεῖται καὶ δὲν τολμᾷ νὰ εἴπῃ καθαρὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει νὰ εἴπῃ· διότι δὲν εἶπεν: «Ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς, ἀφοῦ ἀποθνήσκεις, καὶ πρόκειται νὰ παρουσιάσῃσαι εἰς ἡμᾶς, καθ' ὃν τρόπον παρουσιάζονται ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀποθάνει»· δὲν ὠμίλησεν ὁ Ἰούδας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ εἶπε: «Τί ἔστιν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ»;

Λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος: «ὡμᾶς ἀποδέχομαι, ὅτι ὁμεις τὴν ἐντολήν μου τηρεῖτε». Δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ νομίσουν οἱ μαθηταί, θλιπόντες Αὐτὸν κατόπιν, ὅτι εἶναι φάντασμα, διὰ τοῦτο προλέγει αὐτά. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι θά παρουσιασθῇ εἰς αὐτούς, καθ' ὃν τρόπον ἀνέφερα, διὰ τοῦτο λέγει καὶ τὴν αἰτίαν δηλαδὴ λέγει: «Ἐπειδὴ τηρεῖτε τὰς ἐντολάς μου, καὶ τὸ Πνεῦμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρόκειται νὰ παρουσιασθῇ εἰς σᾶς (δηλαδὴ καθ' ὃν τρόπον Ἐγὼ)».

Ἐάν δέ, ἐνῶ τὸσον χρόνον συνασπαστρέφόμενοι μὲ Αὐτὸν οἱ Μαθηταί, ἀκόμη δὲν ὑπομένουν τὴν ἐμφάνισίν Του ἐκείνην, μᾶλλον δὲ οὔτε κατανοοῦν αὐτήν, τί θά ἔπασχον, ἐάν ἐμφανίζετο ὁ Κύριος εἰς αὐτούς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Διὰ τοῦτο καὶ τρώγει μετ' αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ φάντασμα διότι ἐάν ἐπὶ τῶν ὕδατων ὄταν εἶδον Αὐτόν, ἐσημάτισαν αὐτὴν τὴν γνώμην⁵⁴, ἂν καὶ παρουσιάζετο ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, καὶ πρὸ ὀλίγου χρόνου εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ αὐτούς, ποῖαν γνώμην θά ἐσημάτιζον, ἐάν θεαίως ἔβλεπον Αὐτόν ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, Αὐτὸν τὸν ὁποῖον

53. Ἰωάν. 14, 23.

54. Ματθ. 14, 28 καὶ Μάρκ. 8, 48.

είχον ἴδει νά κρατῆται καί νά εἶναι ἐσπαργανωμένος;

Διὰ τοῦτο συνεχῶς λέγει εἰς αὐτούς ὅτι θά παρουσιασθῆ, καί διατί θά παρουσιασθῆ, καί πῶς θά παρουσιασθῆ, διὰ νά μή ἐκλάβουν Αὐτόν ὡς φάντασμα.

«Ὁ μὴ ἀγαπᾶν με τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ. Καί ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε, οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με»⁵⁵. «Ὅστε ὄχι μόνον ἐμέ δὲν ἀγαπᾷ, ἀλλὰ οὔτε τὸν Πατέρα, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀκούει τοὺς λόγους μου· διότι ἐάν τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ἀγάπης, δηλαδὴ τὸ νά ἀκούῃ κανεὶς τὰς ἐντολάς, αἱ ἐντολαὶ δὲ εἶναι τοῦ Πατρὸς, τότε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀκούει αὐτάς, ὄχι μόνον τὸν Υἱόν, ἀλλὰ καὶ τὸν Πατέρα ἀγαπᾷ. Ἄλλὰ πῶς ὁ λόγος εἶναι ἰδικός Του, (Υἱὸς Θεοῦ), καὶ ὄχι ἰδικός Σου; Τοῦτο σημαίνει: ἐτίποτε δὲν λέγω ξένον πρὸς τὸν Πατέρα, οὔτε τίποτε ἄλλο ἰδικόν μου ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προσθεύει Ἐκεῖνος».

«Ταῦτα ἐλάλησα ὑμῖν, παρ' ὑμῖν μένων»⁵⁶. Ἐπειδὴ δὲ αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶπεν ἦσαν ἀσαφῆ, καὶ ἄλλα μὲν δὲν τὰ κατενόουν, διὰ τὰ περισσότερα δὲ εἶχον καὶ ἀμφιβολίας, διὰ νά μὴ ταράσσωνται πάλιν, οὔτε νά ἐρωτοῦν: «Ποίας ἐντολάς;», ἀπήλλαξεν τοὺς Μαθητάς ἀπὸ τῆν ἀγωνίαν αὐτῆν, ἀφοῦ εἶπεν: «Ὁ δὲ Παράκλητος, ὃν πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματι μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει»⁵⁷. «Ἰσως αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν εἰς σὰς τῶρα, νά εἶναι ἀσαφῆ· ἀλλὰ σαφῆς διδάσκαλος τοῦτων εἶναι Ἐκεῖνος (ὁ Παράκλητος).

Τὸ δὲ «παρ' ὑμῖν μένει» εἶναι ὀπαινιγμός, ὅτι Αὐτός (ὁ Ἰησοῦς) θά ἀπέλθῃ. Ἐπειτα, διὰ νά μὴ λυπῶνται, λέγει ὅτι, ἐφ' ὅσον μένει πλησίον αὐτῶν, καὶ τὸ Πνεῦμα δὲν ἔρχεται, τίποτε σπουδαῖον, οὔτε ὀψηλὸν δὲν θά βυνηθοῦν νά κατανοήσουν. Αὐτὰ δὲ λέγει, θέλων νά προπαρασκευάσῃ αὐτούς νά ὀπομείνουν μὲ γενναϊότητα τὴν ἀναχώρησιν Αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον αὐτῆ θά καταστῆ αἰτία μεγάλων ἀγαθῶν δι' αὐτούς.

55. Ἰωάν. 14, 24.
56. Ἰωάν. 14, 25.
57. Ἰωάν. 14, 26.

Συνεχῶς δὲ ὀνομάζει «Παράκλητον»⁵⁸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, λόγῳ τῶν βλαβῶν, αἱ ὁποῖαι κατεῖχον τότε αὐτούς. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ αὐτὰ θύαν ἤκουον οἱ Μαθηταὶ ἐταράσσοντο, ἀναλογιζόμενοι τὰς ἐνοχλήσεις, τοὺς πολέμους, τὴν ἀναχώρησιν Αὐτοῦ, παρατήρει πῶς ὁ Κύριος καθηγουάζει αὐτούς λέγων: «Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν»⁵⁹. σχεδὸν λέγει: «Τί ἐλάττεσθε ἀπὸ τὴν ταραχὴν τοῦ κόσμου, ἐφ' ὅσον ἀπέναντί μου τηρεῖτε εἰρήνην; διότι ἡ ἐν λόγῳ εἰρήνη δὲν εἶναι, ὅπως ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου· διότι ἡ μὲν ἔξωθεν προερχομένη εἰρήνη, καὶ διὰ κακῶν συνάπτεται πολλῶς καὶ ἀνωφελὴς εἶναι, καὶ τοὺς ἔχοντας αὐτὴν οὐδόλως ὀφελεῖ, ἐγὼ δὲ παρέχω τοιαύτην εἰρήνην, ὥστε μεταξὺ σας νά εἰρηνεύετε, πράγμα τὸ ὁποῖον σὰς καθιστᾷ ἰσχυροτέρους».

Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶπε πάλιν: «Ἀφήμι», τὸ ὁποῖον ἦτο λόγος ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀναχωρεῖ, καὶ ἦτο ἀρκετὸς ὁ λόγος αὐτὸς νά ταράξῃ τοὺς Μαθητάς, διὰ τοῦτο ὁ Κύριος λέγει πάλιν: «Μὴ ταρασσέσθε ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω»⁶⁰. Βλέπετε ὅτι ἐταράσσοντο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα φιλοστοργίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕνεκα δειλιάς;

Ἐκκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὅτι ὀπάγω πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι παρευῆκα πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι ὁ Πατὴρ μείζων μου ἔστι»⁶¹. Καὶ ποῖαν χαρὰν ἐπρόκειτο τοῦτο νά φέρῃ εἰς αὐτούς; ποῖαν παρηγορίαν;

Ὅ. Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἐλέχθη; Δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη περὶ τῆς Ἀναστάσεως, οὔτε εἶχον περὶ τοῦ Κυρίου τὴν γνώμην, τὴν ὁποῖαν ἔπρεπε νά ἔχουν (διότι πῶς ἦτο δυνατόν αὐτὸ δι' ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι οὔτε ὅτι θά ἀναστῆθῆ δὲν ἐγνώριζον;) ἐνόμιζον δὲ ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι μέγας. Λέγει λοιπὸν: «ἐ-

58. Παράγεται ἐκ τοῦ «παρκαλῶ», ὅπερ εἰς τὴν προκειμένην περιήγησιν σημαίνει: «παρηγοροῦμαι, παρηγορῶ» ἀπομύνας: Παράκλητος = Παρηγορός.

59. Ἰωάν. 14, 27.
60. Ἰωάν. 14, 27.
61. Ἰωάν. 14, 28.

άν και δι' ἐμέ φοβείσθε, με τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν δύναμαι ἐγὼ νὰ προστατεύσω τὸν ἑαυτὸν μου, οὔτε ἔχετε τὴν πεποίθησιν ὅτι μετὰ τὴν σταύρωσιν πάλιν θὰ σὰς ἴδω, ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον ἠκούσατε ὅτι ἀπέρχομαι πρὸς τὸν Πατέρα, ἔπρεπε τοῦ λοιποῦ νὰ χαρῆτε διότι θὰ μετασθῶ πρὸς Ἄνωτερον καὶ Δυναμέον νὰ ἐξαλείψῃ ὅλα τὰ κακά».

«Ὑμεῖς ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν». Διατί ἔχει προσθέσει αὐτοὺς τοὺς λόγους; Διότι τόσον μεγάλην πεποίθησιν ἔχω, λέγει δι' ἐκεῖνα, τὰ ὅποια συμβαίνουν, ὥστε καὶ νὰ προείπω αὐτὰ διὰ τοῦτο δὲν φοβούμαι. Τούτων τὸν λόγον λοιπὸν καὶ διὰ τὸ μέλλον «εἶπον ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα, ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἶμι»⁶² ὡς νὰ εἴλεγε: «Μήπως ἐγνωρίζετε αὐτὰ, ἐάν ἐγὼ δὲν τὰ εἴλεγον; ἀλλὰ δὲν θὰ τὰ εἴλεγον, ἐάν δὲν εἶχον πεποίθησιν ὅτι θὰ πραγματοποιηθῶν».

Εἶδες ὅτι ὁ λόγος οὗτος προσαρμόζεται εἰς τὴν νοητικὴν ἰκανότητά αὐτῶν⁶³; Διότι καὶ, ὅταν λέγῃ: «Δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα, καὶ

62. Ἰωάν. 14, 29.

63. «Εἶδες συγκαταβάσως τὸν λόγον ὕψι». Ὁ θεὸς Ἰεράρχη χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν «συγκαταβάσιν», ὅταν θέλῃ νὰ τονίσῃ, ὅτι ὁ Κύριος χρησιμοποιοῖ λέξεις συμφάνους πρὸς τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, διὰ νὰ τονίσῃ ὀμηλῆς ἐννοίας. Αὐτὰ δὲν θὰ ἦσαν κατονηταὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐάν ἐχρησιμοποιούντο ἐκφράσεις ἀνάλογαι πρὸς τὰ ὅμοια αὐτῶν. Τόσο μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφων εἰς ἐπιστολὴν ταυ τὰ εἶλε: «Οἶδα ἀνθρώπων ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων... ὁραγένητα τῶν τοιούτων ἕως τρίτου οὐρανοῦ. Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἀνθρώπον... ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἠκουσεν ὀρητὰ ῥήματα, ἃ οὐκ ἔξον ἀνθρώπου λαλῆσαι». (Β' Κορινθ. 12, 2-4).

Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐπίσκοποι διὰ τοὺς θεοὺς των, ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦν τὰς αὐτὰς ἐκφράσεις με τοὺς ἀνθρώπους. Οὕτως ὁ Ὁμιλος λέγει περὶ τοῦ Σκαράνδρου ποταμοῦ:

«Ὁν Ἐδόνον καλέουσι θεοί, ἀνδρες δὲ Σκάμανδρον». (Ὁμ. 1Α, γ 78). Περὶ δὲ ἄλλοις εἰδους ὀρητικῶν ἀρνέου ὁ αὐτὸς ποιητὴς λέγει: «Κακκίδα κικλήσκουσι θεοί, ἀνδρες δὲ κωμῆν». (Ὁμ. 1Α, ε 281). Δηλαδὴ ἐπίσκοποι οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι οἱ θεοὶ χρησιμοποιοῦν τελεσιτέρας ἐκφράσεις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. (Δῆλον γὰρ εἶ ὅτι οἱ θεοὶ αὐτὰ καλοῦσι πρὸς ὀρθότητα ἄπερ ἔστι φύσει ὀνόματα. Πλάτ. Κρατύλος 391 D).

παραστήσει μοι δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων»⁶⁴, ὁμιλεῖ σύμφωνα με τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῶν ἀκουόντων διότι οὕτω ἐκεῖνο δύναται νὰ εἴπῃ τις, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι λίαν παράφρων, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ βοηθῆσῃ τὸν ἑαυτὸν Του, ἀλλὰ εἶπεν ἀνάγκην ἀγγέλων, ἐπειδὴ ὅμως οἱ Μαθηταὶ εἶχον γνῶμην περὶ Αὐτοῦ ὡς ἀνθρώπου, διὰ τοῦτο λέγει: «Δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων» καὶ ὅμως θέσθαι ἀπλῶς μίαν ἐρώτησιν ἀπήθυνε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ τοὺς ὑπηρέτας, καὶ ἔρριψεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὀπίσω⁶⁵.

Ἐάν δὲ λέγῃ κανεὶς ὅτι εἶναι μεγαλύτερος ὁ Πατήρ, ὡς πρὸς τὸ ὅτι ἀποτελεῖ πηγὴν προελεύσεως τοῦ Υἱοῦ, οὔτε εἰς τοῦτο ἐκφράζομεν ἀντίθετον γνώμην⁶⁶. Ἄλλ' ὅμως τοῦτο δὲν κάμνει τὸν Υἱὸν νὰ εἶναι ἄλλης οὐσίας. Ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὅποῖον λέγει ὁ Κύριος, σημαίνει τοῦτο περίπτου: «Ἐφ' ὅσον εἶμαι ἐδῶ, εἶναι εὐλογον νὰ νομίζετε σεις ὅτι κινδυνεύομεν, ἐάν δὲ ἀπέλω ἔκει, νὰ ἔχετε τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐρρισκόμεθα ἐν ἀσφαλείᾳ διότι οὐδεὶς θὰ δυνηθῆ νὰ ὑπερισχύσῃ Ἐκεῖνου (δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ)» ὅλοι δὲ οἱ λόγοι οὗτοι ἐλέγοντο προσαρμοζόμενοι εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν μαθητῶν: «διότι καὶ ἐγὼ μὲν ἔχω θάρρος, καὶ δὲν ὑπολογίζω τὸν θάνατον».

Διὰ τοῦτο θεθαίως εἶπε: «Ταῦτα εἶπον ὑμῖν, πρὶν γενέσθαι». «Ἐπειδὴ δὲ», λέγει, «ἀκόμη δὲν δύνασθε νὰ κατανοήσῃτε τὸν λόγον περὶ αὐτῶν, διὰ τοῦτο σὰς λέγω παρηγορητικούς λόγους ἀναφέρον τὸν Πατέρα, διὰ τὸν Ὅποῖον λέγετε ὅτι εἶναι μέγας».

64. Μαρθ. 26, 53.

65. Ἰωάν. 18, 8.

66. Ἦν αὐτὴν τὴν ἐννοίαν μόνον δύναται ὁ Πατὴρ νὰ ὀνομασθῆ «μεῖζον» οὐκ μεῖζον ὑπὸ τὴν κυρίαν ἐννοίαν, ἀλλὰ πρότερος ὡς αἰσθητὸς πατὴρ δὲν εἶναι φύσει μεῖζον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον πρότερος. Ἀδὴν εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Χρυσοστόμου. (Ἦνασμα εἰς ἀρχαῖον ἐν τῇ Πατρολογία τοῦ MIGNÉ, P.G. T. 50 στήλῃ 408 Ἀστυκὴ μετάφρασις, ὕποση. (α). Ἀστυκὴ εἶχει ὡς εἶλε: «EA SOLUM RATIONE POTEST PATER MAIOR DICI: IMO NON PROPRIE MAIOR, SED PRIOR: UT QUIVIS PATER NON EST NATURA MAIOR FILIO SUO, SED PRIOR TANTUM. EA EST MENS CHRYSOSTOMI»). Τὸ πρότερος ἐνταῦθα δὲν λέγεται ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου.

Ἄφοῦ λοιπὸν παρηγόρησεν αὐτούς, λέγει πάλιν λόγους προκαλοῦντας λύπην: «Οὐκέτι λαλήσω μεθ' ὑμῶν»⁶⁷. Διὰ ποῖον λόγον; «Ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ ἔχει οὐδέν»⁶⁸. Ἀποκαλεῖ δὲ ἄρχοντα τοῦ κόσμου τὸν διάβολον, ὀνομάζων αὐτὸν καὶ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους· δὲν ἐξουσιάζει δηλαδὴ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, διότι θλα θά τὰ ἀνέτρεπε καὶ θά τὰ κατέρριπτε· ἐξουσιάζει δὲ αὐτούς, οἱ ὅποιοι παραδίδουσι εἰς αὐτὸν τοὺς ἑαυτούς των. Διὰ τοῦτο ὀνομάζει αὐτὸν καὶ ἄρχοντα τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου⁶⁹, σκότος ἐδῶ πάλιν ἀποκαλῶν τὰς πονηρὰς πράξεις.

Τι λοιπὸν; ὁ διάβολος Σὲ θανατώνει; Οὐδὲλως⁷⁰· διότι δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἐπ' ἐμοῦ. Πῶς λοιπὸν Σὲ θανατώνουν; Διότι τὸ θέλω, καὶ διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν Πατέρα· διότι, ἐνῶ δὲν εἶμαι ὀπίλογος διὰ θάνατον, λέγει, οὐτε ὀφείλω εἰς Ἐκείνον, ἐν τούτοις διὰ τὴν ἀγάπην ἀπέναντι τοῦ Πατρὸς ὑπομένω τὸν θάνατον.

Τοῦτο δὲ λέγει διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ πάλιν τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν, καὶ διὰ νὰ μάθουν ὅτι ἔχι παρὰ τὴν θέλησίν Του, ἀλλὰ μετὰ τὴν θέλησίν του ἔρχεται πρὸς τὸ σταυρικὸν πάθος, καὶ περιφρονῶν τὸν διάβολον.

Διότι δὲν ἦτο ἄρκετόν νὰ εἶπῃ ὅτι «μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἶμι»⁷¹, ἀλλὰ συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει τοῦτο, τὸ ὅποιον προξενεῖ λύπην, εὐλόγως, μέχρις ὅτου καταστήσῃ αὐτὸ παραδεκτὸν ἐκ μέρους τῶν Μαθητῶν, ἀφοῦ παρεμβάλλει εἰς τοῦτο καὶ τὰ ἀγαθὰ. Διὰ τοῦτο ἔκτοτε λέγει: «Υπάγω καὶ ἔρχομαι» καὶ ὅτι «ἔπου εἰμι ἐγώ, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἦτε»⁷², καὶ «οὐ δύνασθε μοι νῦν ἀκο-

67. Ἰωάν. 14, 30.

68. Ἰωάν. 14, 30.

69. Ἐφεσ. 6, 12.

70. «Τι οὖν; ὁ διάβολος Σὲ θανατῶν; οὐδὲλως». Τύπος ἐρωτησίου ἀπεθελῆς ἐκ τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων. (Πρβλ. Πλ. Κριτ. 8, 10, 12, Φαίδρον 9, 10, 16, 18, 21, 26, 29, Κρατύλος 425α, κ.δ.).

71. Ἰωάν. 7, 33.

72. Ἰωάν. 14, 3.

λουθήσαι, ἀκολουθήσετε δὲ ἕτερον»⁷³ καὶ «πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι», καὶ «ὁ Πατὴρ μείζων μου ἔστιν», καὶ «πρὶν γενέσθαι εἰρηκα ὑμῖν», καὶ ὅτι «οὐκ ὑπ' ἀνάγκης ταῦτα πάσχω, ἀλλὰ δι' ἀγάπην τοῦ Πατρὸς», ὅστε νὰ ἐννοήσουν οἱ Μαθηταὶ εἰς τὸ συμβαίνον δὲν εἶναι ὀλέθριον, οὔτε προξενεῖ θλάσθην, ἐὰν θεσπιάσῃ Ἐκείνος, ὁ Ὅποιος ἀγαπᾷ εἰς μέγαν βαθμὸν Αὐτὸν (τὸν Ἰησοῦν), καὶ ἀγαπᾶται ὑπ' Αὐτοῦ θέλει τοῦτο.

Διὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν λόγον συνεχῶς ὀμιλεῖ ἀναμιγνύων τὰ εὐχάριστα καὶ τὰ δυσάρεστα, θέλων νὰ ἀσκήσῃ τὸ φρόνημα αὐτῶν διότι καὶ τὸ «παρ' ὑμῖν μένει» καὶ τὸ ὅτι «συμφέρι ὑμῖν»⁷⁴, ἢ ἀναχωρήσῃς μου, ἦσαν λόγοι ἀνθρώπου παρηγοροῦντος αὐτούς.

Διὰ τοῦτον δηλαδὴ τὸν λόγον ἐκ τῶν προτέρων ἀπειρὸς λόγους εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος, τὸ «ἐν ὑμῖν ἔστι» καὶ «ὁ κόσμος οὐ δύναται λαθεῖν», καὶ «αὐτὸς ἀναμνήσει πάντα», καὶ «Πνεῦμα ἀληθείας», καὶ «Πνεῦμα ἅγιον», καὶ «Παράκλητον» καὶ ὅτι «συμφέρι ὑμῖν», διὰ νὰ μὴ θλιθῶνται οἱ Μαθηταί, μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ὁ ὅποιος θά τοὺς προστατεύσῃ καὶ θά τοὺς βοηθήσῃ. Λέγει δὲ ὅτι συμφέρι εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναχωρήσῃ, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι θά καταστήσῃ αὐτοὺς πνευματικούς.

ε'. Τοῦτο θεσπιάς βλέπομεν καὶ ὅτι ἔχει πραγματοποιηθῆ· διότι ἐκείνοι οἱ ὅποιοι ἔτρεμον καὶ ἐφοβοῦντο, ὅταν ἔλαθον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐρρίπτοντο εἰς τὸ μέσον τῶν κινδύνων, καὶ ἠτοιμάσθησαν διὰ τὸν σθῆρον, τὸ πῦρ, τὰ θηρία, τοὺς θαλασσίους κινδύνους καὶ παντὸς εἴδους τιμωρίαν, καὶ αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀγράμματοι καὶ ἀπαιδεῦτοι ὀμιλοῦν μετὰ τὸσον θάρρος ὅστε νὰ ἐκπλήττουν τοὺς ἀκρατάς· διότι ἀπὸ πηλίου τοῦ Πνεύματος κατέστησεν αὐτοὺς σιδηροῦς, καὶ περρωτούς, καὶ δὲν ἀφήκεν αὐτοὺς νὰ ὑποπέσουν εἰς οὐδεμίαν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν· διότι εἶναι τοιαύτη ἡ χάρις ἐκείνη (τοῦ Ἁγίου Πνεύματος), καὶ ἐν εὐρῇ θλι-

73. Ἰωάν. 13, 36.

74. Ἰωάν. 16, 7.

ψιν, τὴν διαλύει, καὶ ἂν εὖρη ἐπιθυμίαν πονηρὰν, τὴν ἀφανίζει, καὶ ἂν εὖρη δειλίαν, τὴν ἀπομακρύνει, καὶ δὲν ἀκίνηται ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος μετέχει Αὐτοῦ νὰ εἶναι τοῦ λοιποῦ ἀνθρώπου⁷⁵, ἀλλὰ, ὡς ἔαν μετέθῃ εἰς τὸν οὐρανόν, νὰ φαντάζεται ὅλα τὰ ἐκεῖ εὐρισκόμενα, προετοιμάζει αὐτόν⁷⁶.

Διὰ τοῦτο καλεῖς δὲν ἔλεγεν ὅτι κάτι ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχεν, εἶναι ἰδικόν του, ἀλλὰ ἐπεδίδοντο μὲ ζήλον εἰς τὰς προσευχάς, καὶ μὲ χαρὰν καὶ ἀπλότητα καρδίας⁷⁷. διότι τοῦτο κυρίως θέλει τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα"· «ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ Πνεύματος, χαρὰ, εἰρήνη, πίστις, πραότης»⁷⁸.

Καὶ ἡμῶς πολλακίς θλίβονται οἱ πνευματικὸι ἀνθρώποι, δύναται νὰ εἴπῃ τις· ἀλλὰ ἡ λύπη εἶναι ἐδῶ περισσότερο εὐχάριστος ἀπὸ τὴν χαρὰν. διότι καὶ ὁ Κἀν ἔλυπηθη, ἀλλὰ κατὰ τὴν κοσμικὴν λύπην· καὶ ὁ Παῦλος ἔλυπηθη, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν κατὰ Θεὸν λύπην⁷⁹.

Διότι πᾶν ὅ,τι εἶναι πνευματικόν, ἀποφέρει μέγιστον κέρδος· ὅπως πᾶν κοσμικόν ἀποφέρει τὴν χειρίστην ζημίαν.

"Ἄς προσελκύσωμεν λοιπὸν τὴν ἀκαταμάχητον βοήθειαν τοῦ Πνεύματος, φυλάσσοντες τὰς θείας ἐντολάς, καὶ οὐδόλως θὰ ἤμεθα κατώτεροι τῶν ἀγγέλων· διότι οὔτε ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ εἶναι ἀσώματα, εἶναι τοιοῦτοι, δηλ. ἐνάρετοι (διότι, ἔαν συνέβαινε τοῦτο, καλεῖς ἐκ τῶν

75. "Ἀνθρώπος θεθαίος ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ γήινου, τοῦ αἰματικῶν.

76. Ἦσαν διδασκτικὸι καὶ ἀπαθρησκτικὸι οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ θεοῦ ἱερέως περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος:

"Τοιαύτη γὰρ ἡ χάρις ἐκείνη, κἂν ἀθυρίαν εὖρη, διαλύει
κἂν ἐπιθυμίαν πονηρὰν, βασανθ
κἂν δειλίαν, ἐκβάλλει.

καὶ οὐκ ἀφήσει λοιπὸν ἀνθρώπων εἶναι τὸν μετασθέντα αὐτοῦ, ἀλλὰ, ὡσπερ εἰς αὐτὸν μεταστάνα τὸν οὐρανόν, πάντα τὰ ἐκεῖ φαντάζεσθαι παρασκευάζει».

77. Πρὸ Ε. 2, 48.

78. Γαλ. 5, 22-23.

79. Ὅρα τὴν ἀντίθεσιν: Ἐπεὶ καὶ ὁ Κἀν ἔλυπηθη, ἀλλὰ τὴν τοῦ κόσμου λύπην καὶ ὁ Παῦλος ἔλυπηθη, ἀλλὰ τὴν κατὰ Θεόν.

ἀσωμάτων δὲν θὰ καθίστατο πονηρός), ἀλλὰ ἡ διάθεσις εἰς πᾶσαν περίπτωσιν εἶναι αἰτία ὄλων τῶν πραγμάτων.

Διὰ τοῦτο καὶ μεταξύ τῶν ἀσωμάτων εὐρέθησαν κατώτεροι ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ δὴ μὴ ἔχοντας λογικόν, καὶ μεταξύ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν σώματα ἀντιθέτως εὐρέθησαν ἀνθρώποι ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀσωμάτους. "Ὅλοι λοιπὸν οἱ δίκαιοι, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν τὴν γῆν, ἂν καὶ ἔχουν σώματα, κατώρθωσαν, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατώρθωσαν· διότι κατώκησαν ὡς ἔαν ἦσαν παρεπιδημοὶ, τὸν δὲ οὐρανὸν ὡς πόλιν⁸⁰.

Νὰ μὴ λέγῃς λοιπὸν ὅτε σύ: «Περιβάλλομαι σάρκα, δὲν δύναμαι νὰ ὑπερτερῆσω, οὔτε νὰ καταβάλω τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς μόχθους». Νὰ μὴ κατηγορήσῃς τὸν Δημιουργόν· διότι ἔαν τὸ νὰ φέρωμεν σάρκα καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἀρετὴν, τότε ἡ κατηγορία δὲν στρέφεται ἐναντίον μας· ἀλλὰ τὸ ὅτι τὸ νὰ φέρωμεν σάρκα δὲν καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἀρετὴν, τὸ ἀπέδειξεν ἡ χρεῖα τῶν ἁγίων.

Τὸν Παῦλον λοιπὸν δὲν τὸν ἠμποδίσεν ἡ φύσις τῆς σαρκὸς νὰ καταστή τοιοῦτος, ὅπως κατέστη, οὔτε τὸν Πέτρον νὰ λάθῃ τὰς κλείδας τῶν οὐρανῶν⁸¹· καὶ ὁ Ἐνώχ δὲ, ἐνῶ περιεβλήθη σάρκα, μετέστη καὶ δὲν εὐρίσκετο⁸²· οὕτω καὶ ὁ Ἡλίας ἠρπάγη εἰς τὸν οὐρανὸν μὲ τὴν σάρκα, καὶ ὁ Ἀβραάμ μετὰ τοῦ Ἰσαάκ καὶ τοῦ Ἰακώβ, ἐνῶ εἶχον σάρκα, ἔλαμψαν· καὶ ὁ Ἰωσήφ μὲ τὴν σάρκα ἐπάλασε πρὸς τὸ ἀκόλαστον ἐκεῖνο γύναιον⁸³.

Καὶ διατί νὰ ἀναφέρω τὴν σάρκα; Καὶ ἔλυσιν

80. Τοῦτο ἐνθυμίζει ἐν χωρίῳ τοῦ Κικέρωνος, ὁ ὁποῖος γράφει: «EX VITA ITA DISCEDO TAMQUAM EX HOSPITIO, NON TAMQUAM EX DOMO. COMMORANDI ENIM NATURA DEVERSUTUM DEDIT, NON HABITANDI». [CIC. «CATO MAIOR DE SENECTUTE» 84]. [Ἐκ τοῦ οἴου ἀσχωρῶ ὡς ἐκ τόπου φιλοξενίας, οὐχὶ ὡς ἐξ οἴκου. Διότι ἡ φύσις ἔδωκε τόπον παρεπιδημίας καὶ οὐχὶ κατοικίας].

81. Ματθ. 18, 18-19.

82. Γεν. 5, 24 καὶ Σοφ. Σειρ. 44, 18.

83. Γεν. 39, 7-13.

ἀκόμη ἐάν θέσῃς περίε τῆς σαρκός σου, οὐδόλως θλάπτεται· διότι ὁ Παῦλος λέγει: ἄν καί ἐγώ ἔχω δεθῆ, ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέβεται»¹.

Καί τί ἀναφέρει τὰ δεσμά καί τὴν ἄβυσσον; Πρόσθεσε τὸ δεσμοτήριον καί τὰ κλείθρα, καί οὔτε τότε καθίστανται αὐτὰ ἐμπόδια εἰς τὴν ἀρετὴν. Οὕτω λοιπὸν ἐδίδασκεν ὁ Παῦλος· διότι δεσμός τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι ὁ σίδηρος, ἀλλὰ ἡ δειλία καί ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, καί τὰ ἀπειρα πάθη· αὐτὰ δεσμεύουν τὸ σῶμα, καί ἂν ἀκόμη εἶναι λελυμένον (ἀπὸ τὰ ὕλικά δεσμά).

Ἄλλὰ αὐτὰ γεννῶνται ἀπὸ τὸ σῶμα, δύναται νὰ εἴπη τις. Αὐτὰ ἀποτελοῦν ψευδῆ δικαιολογίαν καί πρόφασιν· διότι, ἐάν ἐγεννῶντο ἀπὸ τὸ σῶμα, ὅλοι θὰ τὰ ὀφίσταντο αὐτὰ δηλαδὴ ὅπως τὸν κόπον καί τὸν ὕπνον καί τὴν πείναν καί τὴν δίψαν δὲν δυνάμεθα νὰ διαφύγωμεν, ἐπειδὴ ὑπάρχουν ἐκ φύσεως, οὕτω καί τὰ πάθη, ἐάν ἦσαν τοιαῦτα, δὲν ἀφῆναν κανένα μακρὰν τῆς ἐξουσίας. Ἐάν δὲ πολλοὶ ἄνθρωποι τὰ διαφεύγουν, εἶναι καταφανές ὅτι τὰ τοιαῦτα ἐλαττώματα εἶναι δημιουργήματα ψυχῆς, ἢ ὅποια περιπίπτει εἰς ὀκνηρίαν.

Αὐτὰ λοιπὸν ἄς ἀποκόψωμεν, καί ἄς μὴ κατηγορῶμεν τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἄς ὑποτάξωμεν αὐτὸ εἰς τὴν ψυχὴν, ὥστε, ἔχοντες αὐτὸ ἐγκαταναλώγητον, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ διὰ χάριτος καί φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

84. Β' Τιμῶθ. 2, 9.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ο Ξ' (76)

(Ἰωάν. 16', 31 — 18', 10).

«Ἐγείρεσθε, ἔγωγεμ ἐνταῦθεν»¹.

α'. Δειλὴν καί ἀνανδρον καθιστᾷ τὴν ψυχὴν ἡ ἀμάθεια, ὅπως θεάσιως μεγάλην καί ὑψηλὴν ἢ ἐκπαίδευσις διὰ τῶν οὐρανίων δογμάτων· διότι μία ψυχὴ, ὅταν δὲν κατακόλλη ἐπιμέλειαν, εἶναι δειλὴ ὅχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ ἐκ διαθέσεως²· διότι ὅταν ἴδω τὸν ἀνδρεῖον ὅλως μὲν δεκνύοντα τὸ λῆμν, ἄλλοτε δὲ δειλίαν, δὲν ἰσχυρίζομαι πλέον ὅτι τὸ πάθος ὀφίσταται ἐκ φύσεως· διότι τὰ ἐκ φύσεως ὑπάρχοντα δὲν μεταβάλλονται.

Πάλιν, ὅταν ἴδω αὐτούς, οἱ ὅποιοι τώρα εἶναι δειλοὶ, νὰ καθίστανται διὰ μιᾶς τολμηροὶ, πάλιν τὴν αὐτὴν γνώμην σχηματίζω, ἀποδίδων τὸ πᾶν εἰς τὴν διάθεσιν. Διότι καὶ οἱ Μασθαῖοι ἦσαν εἰς μέγαν θαθμὸν δειλοὶ, πρὶν μάθουν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔπρεπε, καί πρὶν ἀξιωθοῦν τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατόπιν ὁμῶς κατέστησαν θαρραλεώτεροι ἀπὸ τοὺς λέοντας.

Καί ὁ Πέτρος, ἐνῶ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ ἀπειλὴν προερχομένην ἐκ τῶν λόγων κορασίου³, ἐκρέματο μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, καί ἐμισστιγώνετο, καί, ἐνῶ διέτρεχε μύριους κινδύνους, δὲν ἐσιώπη, ἀλλὰ ὡς

1. Ἰωάν. 14, 31.

2. «οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ προαίρεσιν». Ταῦς δροσε φύσιν καί προαίρεσιν πῖθανόν ὁ θεὸς ἱεράρχης νὰ ἐλάσεν ἐκ τοῦ Ἰσραήλου· ἢ ὅτι. «ἠγεῖτο γὰρ εἰς πρὸς εἰρησιν πολλῶ κρείττω φύσιν νόμου καί τρόπον γένους καί προαίρεσιν ἀνάγκης». (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόν. 10).

3. Ματθ. 26, 69-75. Μάρκ. 14, 68-72. Λουκ. 22, 55-62. Ἰωάν. 18, 17 καί 25-27.

νά ύφίστατο έν όνειρω, έκείνα τά όποια έπασχεν, παρ-
ταύτα έδεικνυε θάρρος· αλλά δέν έκαμνε τούτο πρό
της Σταυρώσεως του Κυρίου.

Διά τούτο ό Χριστός έλεγεν: «έγείρεσθε, άγωμεν
έντεύθεν». Διά ποιόν λόγον; ελπé μου· δέν έγνώριζε
την ώραν, κατά την όποian έπρόκειτο νά παρουσιασθή
ό 'Ιούδας; αλλά έφοβείτο μήπως, αφού έλθη εκεί εδ-
ρη αυτού, και πριν ό Κύριος συμπληρώση την άρι-
στην διδασκαλίαν του, μήπως παρουσιασθούν οι σχε-
διάζοντες τά κακά έναντίον Αυτού;

'Απομάκρυνε από σου τοιαύτην Ιδέαν! διότι αυτά
είναι ασύμφωνα προς την άξίαν Αυτού. 'Εάν λοιπόν δέν
έφοβείτο, διατί εβρά γε απομακρύνει αυτούς από εκεί,
και αφού συνεπλήρωσε την διδασκαλίαν, άδηγεί τότε
αυτούς εις τόν κήπον, ό όποιος ήτο γνωστός εις τόν
'Ιούδαν; Και άν άκόμη ήρχετο ό 'Ιούδας, δέν ήδύνατο
νά έκτυφλώση τούς οφθαλμούς αυτών, πράγμα τό
όποion έκαμε και όταν ό 'Ιβιος δέν παρευρίσκετο;

Διατί λοιπόν αποχωρεί από εκεί; Δίθει καιρόν εις
τούς Μαθητάς νά αναπνεύσουν όλίγον· διότι και εβλό-
γον ήτο αυτοί, έπειδή εύρίσκοντο εις φανερόν μέρος,
νά τρέμουν και νά φοβώνται και ένεκα του χρόνου
και ένεκα του τόπου· δηλαδή και νύξ ήτο θαυτάτη,
και δέν ήτο δυνατόν εις τούς Μαθητάς νά προσέχουν
εις τούς λόγους του Κυρίου, αλλά πάντοτε νά στρέ-
φουν εις τόν νούν των και νά φαντάζονται αυτούς, οι
όποιοι θά παρουσιασθούν· και μάλιστα ήτο έπόμενον
νά συμβαίνον αυτά, έφ' όσον και ό λόγος του Διδασ-
κάλου έκαμεν αυτούς νά αναμένουν τά δεινά· «έτι γάρ
μικρόν»⁴, λέγει, «και ούκ ειμι μεθ' όμών», και «έρχε-
ται ό του κόσμου τούτου άρχών»⁵.

'Αφού λοιπόν, όταν ήκουον τούτους τούς λόγους
και παρομοίους, εταράσσοντο, με την Ιδέαν ότι έντός

4. 'Ιωάν. 18, 5.
5. 'Ιωάν. 14, 18.
6. 'Ιωάν. 14, 30.

όλίγου· θά συλληφθούν, άδηγεί αυτούς εις άλλον τό-
πον, ώστε, αφού νομίσουν ότι εύρίσκονται έν ασφαλεία,
του λοιπού νά άκούουν τούς λόγους Αυτού άνευ φόβου·
καθ' όσον μάλιστα έπρόκειτο νά άκούσουν σπουδαία
δόγματα. Διά τούτο λέγει: «έγείρεσθε, άγωμεν έν-
τεύθεν».

Κατόπιν προσθέτει: «Εγώ ειμι ή άμπελος, ύμεις
τά κλήματα»⁶. Τι θέλει νά ύπαινιχθή διά της παραβο-
λής αυτής; Ότι εκείνος, ό όποιος δέν προσέχει εις
τούς λόγους του Κυρίου δέν είναι δυνατόν νά ζήση, και
ότι τά μέλλοντα θαύματα έπιτελούνται διά της δυνά-
μεως του Χριστού.

«Ό Πατήρ μου ό γεωργός έστι»⁷. Τι λοιπόν; «Ε-
χει ανάγκην βοηθείας ό Υιός; 'Απομάκρυνε τοιαύτην
Ιδέαν από σου! Διότι τό παράδειγμα της άμπελου
δέν δεικνύει τούτο. Πρόσεχε λοιπόν με πόσην έπιμέ-
λειαν διατυπώνει την παραβολήν· δηλαδή δέν λέγει
ότι ή ρίζα γεύεται την φροντίδα του γεωργού, αλλά
τά κλήματα. Η ρίζα δέ εις την παραβολήν αυτήν έχει
παραλειφθή· όχι δι' άλλον λόγον, αλλά διά νά μάθουν
οι Μοθητάι ότι δέν δύνανται τίποτε νά έπιτελέσουν
άνευ της δυνάμεως Αυτού, και ότι κατά τοιούτον τρό-
πον πρέπει νά είναι ήνωμένοι με την πίστιν, καθ' όν
τρόπον τό κλήμα με την άμπελον.

«Πάν κλήμα έν έμοι φέρον καρπόν, αρει αυτό ό
Πατήρ»⁸. 'Εδώ ύπαινίσσεται την ζωήν, αποδεικνύων
ότι δέν είναι δυνατόν άνευ έργων νά εύρίσκειται κανείς
εις αυτήν.

7. «... έβορυσούντο, ως αύτjκα μάλα άλωσόμενοι». Τό τμήμα τού-
το έγραψεν ό Ιερός Χρυσόστομος έχων ύπ' όμνιν πιθανόν χωρίον της
«Κύρου Αναβάσεως» του Ξενοφώντος, ένθα ό έν λόγω συγγραφέας
γράφει: «ένθα δη πολύς τέραχος έγένετο· αύτjκα γάρ έδόκουν οι
'Ελληνες και πάντες δέ άπόκτοιο σφισιν έπιπεσείσθαι». (Ξενοφ. Κύ-
ρου Αναβάσις, 1, 8, 2).

Εις άμφοτέρα τά χωρία παρίσταται έκδήλωσις φόβου περί όμ-
σου κινδύνου.

8. 'Ιωάν. 15, 1.
9. 'Ιωάν. 15, 1.
10. 'Ιωάν. 15, 2.

«Καί πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτό»¹¹. τοῦ σημαίνει: «πολλῆς ἐπιμελείας ἀπολαύειν ποιεῖ». Παρ' ὅτι ἡ ρίζα ἔχει ἀνάγκη νὰ τύχη φροντίδος πρὸ τῶν κλημάτων, ἀκαπτομένη περίε αὐτῆς, καὶ γυμνουμένη, ἐν τούτοις ὁ Κύριος ἐδῶ δὲν ἀμιλεῖ οὐδόλως περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ καθ' ὁλοκληρίαν ἀμιλεῖ περὶ κλημάτων, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι ὁ Ἰδιος μὲν εἶναι αὐτάρκης, οἱ δὲ Μαθηταὶ ἔχουν ἀνάγκη πολλῆς βοηθείας ἐκ μέρους τοῦ γεωργοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι εἰς μέγαν βαθμὸν ἐνάρετοι.

Διὰ τοῦτο λέγει: «Τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει» δηλαδὴ τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ εἶναι ἀκαρπὸν, οὔτε εἰς τὴν ἀμιελον δύναται νὰ παραμῆνῃ, τὸ δὲ δεύτερον, ἐπειδὴ καρποφορεῖ, καθιστᾷ αὐτὸ γονιμώτερον. Δύναται δὲ νὰ εἴπῃ τις, ὅτι τοῦτο ἔχει λεχθῆ ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὰς θλίψεις αὐτῶν, αἱ ὅποια τότε θὰ ἐπηκολούθουν διότι τὸ «καθαίρει αὐτό» σημαίνει «περικόπτει», πρᾶγμα τὸ ὅποιον καθιστᾷ γονιμώτερον τὸ κλῆμα. Ἐκ τούτου δεικνύεται ὅτι αἱ δοκιμασίαι ἀκόμη ἰσχυροτέρους καθιστοῦν αὐτούς.

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ λέγουν: «Περὶ τίνων ταῦτα λέγεις;» καὶ πάλιν ἐμβάλλῃ αὐτούς εἰς ἀγωνιώδεις σκέψεις¹², λέγει: «Ἦδη ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν»¹³. Βλέπει πῶς παρουσιάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ, ὅτι φροντίζει διὰ τὰ κλήματα; Διότι λέγει: «Ἐγὼ σὰς ἐκαθάρισα» (ἂν καὶ προηγουμένως δεικνύει ὅτι ὁ Πατὴρ ἐπιτελεῖ τοῦτο, ἐν τούτοις τίποτε δὲν μεσολαβεῖ μεταξύ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ)¹⁴. πρέπει δὲ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐπιτελεσθοῦν τὰ ἐκ μέρους σας ἔργα».

Κατόπιν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἔκαμε τοῦτο, ὄχι ἐπειδὴ ἔχει ἀνάγκη τῆς ἐκ μέρους αὐτῶν ὀηρησίας, ἀλλὰ διὰ νὰ προκόπτουν, προσθετεῖ: «Ὡσπερ τὸ κλῆμα οὐ δύναται ἀφ' ἑαυτοῦ φέρειν καρπὸν, οὕτως οὐδὲ ὁ ἐν ἐμοὶ μὴ

11. Ἰωάν. 15, 2.

12. Κατὰ τὸ κοινὸν λεγόμενον: «ὁ δὲ ἐννοεῖς».

13. Ἰωάν. 15, 3.

14. Δηλ. δὲν ὑπάρχει οὐδεμία διαφορά μεταξύ Αὐτῶν.

μένον»¹⁵. Διότι, διὰ νὰ μὴ ἀποχωρισθοῦν ἔνεκα τῆς βελίας, τὴν ἐξασθενήσανον ψυχὴν τῶν Μαθητῶν τὴν ἐνισχύει καὶ τὴν ἐνώνει μετ' ἑαυτοῦ τοῦ, καὶ παράγει διὰ τὸ μέλλον ἐλπίδας ἀγαθῆς¹⁶. δηλαδὴ ἡ μὲν ρίζα παραμένει, ἡ δὲ ἀφαίρεσις καὶ ἡ διατήρησις εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὑφίστανται τὰ κλήματα.

Κατόπιν, ἀφοῦ προέτρεψε τοὺς Μαθητὰς καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς, δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τὰ εὐχάριστα καὶ ἀπὸ τὰ δυσάρεστα, ζητεῖ πρῶτον ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δύναται νὰ ἐπιτελεσθοῦν ἐκ μέρους ἡμῶν. «Ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, καὶ ἐν αὐτῷ»¹⁷. Παρατηρεῖς ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν Πατέρα συμβάλλει εἰς τὴν φροντίδα διὰ τοὺς Μαθητὰς; διότι ὁ μὲν Πατὴρ καθαρίζει αὐτούς, ὁ δὲ Υἱὸς τοὺς κρατεῖ μεθ' ἑαυτοῦ. Ἡ δὲ παραμονὴ εἰς τὴν ρίζαν, αὐτὴ κάνει νὰ καρποφοροῦν τὰ κλήματα διότι ἐκεῖνο μὲν, τὸ ὅποιον δὲν καθρίζεται, παραμένει δὲ εἰς τὴν ρίζαν, φέρει καρπὸν, ἂν καὶ ὄχι ὅσον ἔπρεπε, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον δὲν παραμένει εἰς τὴν ρίζαν, οὐδόλως φέρει καρπὸν. Ἄλλ' ὅμως καὶ ὁ καθαρισμὸς ἐδείχθη ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἡ παραμονὴ εἰς τὴν ρίζαν ἔργον τοῦ Πατρὸς, ὁ ὅποιος καὶ τὴν ρίζαν ἔχει γεννήσει.

Ἔ', Εἶδες πῶς εἶναι ὅλα κοινὰ, δηλαδὴ καὶ ἡ καθαίρεσις καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῆς δυνάμεως τῆς ἀντιλουμένης ἐκ τῆς ρίζης; Μεγάλῃ ζημίᾳ εἶναι θεθαίως, τὸ νὰ μὴ δύναται κανεὶς νὰ ἐπιτελέσῃ οὐδὲν ἔργον δὲν τερματίζει ὅμως ὁ Κύριος μέχρι τούτου τοῦ σημείου τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ περαιτέρω συνεχίζει τὸν σχετικὸν λόγον δηλαδὴ λέγει: «ἐβλήθη ἔξω»¹⁸ (δεδομένου ὅτι δὲν εἶναι πλέον ἀντικείμενον τῆς ἐργασίας τοῦ γεωργοῦ),

15. Ἰωάν. 15, 4. Τὸ κείμενον τῆς Κ.Δ. ἔχει ὡς εἴη: «καθὰς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμιελῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε».

16. «Καὶ χρηστὰς ὑποστίνει λοιπὸν ἐλπίδας». Ἐκφρασις ἐν χρήσει παρὰ Δημοσθένει οὕτω πρὸς: «Τὰς ἐλπίδας ὑμῶν ὑποστίνων». (Δημοσθ. «Περὶ συντάξεως» 19). «... Καὶ τῶν ἐλπίδων, ἀς ὑπέτεινον ὁ Ἀριστόμαχος» (Δημοσθ. «Κατὰ Ἀριστοκράτους» 14).

17. Ἰωάν. 15, 5.

18. Ἰωάν. 15, 6.

«καὶ ξηραίνεται»¹⁹. τοῦτο σημαίνει: «ἐάν εἶχε μέρος τῆς ρίζης, τὸ ἀπομακρύνει» ἐάν εἶχε κάποιαν χάριν, στερεῖται αὐτῆς, καὶ μένει ὄνευ τῆς θοηθείας τῆς προερχομένης ἐξ Ἐκείνου καὶ τῆς ζωῆς».

Καὶ ποῖον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα; «Εἰς τὸ πῦρ θάλλεται»²⁰. Ἄλλὰ δὲν περιέργεται εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἕκείνος, ὁ ὁποῖος παραμένει πλησίον τοῦ Κυρίου.

Κατόπιν ὁ Κύριος δευκνύει τί σημαίνει τὸ νὰ παραμείνη κανεὶς πλησίον Αὐτοῦ, καὶ λέγει: «Ἐάν τὰ ρήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ»²¹. Βλέπετε ὅτι καὶ προηγουμένως δικαίως ἔλεγον ὅτι ζητεῖ ὁ Κύριος τὴν ἀπόδειξιν τῆς πίστεως τὴν ἐκδηλουμένην διὰ τῶν ἔργων; Διότι, ὅταν εἶπεν: «ὃ ἐάν αἰτήσητε ποιήσω»²², προσέθεσεν: «Ἐάν ἀγαπάτε με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσατε»²³ καὶ ἔδω λέγει: «Ἐάν μένητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ρήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐάν θελήσητε, αἰτήσασθε, καὶ γινήσεται ὑμῖν»²⁴.

Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγε, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ μὲν σκεδιάζοντες κακὸν κατ' Αὐτοῦ θὰ κατακαοῦν, οἱ δὲ Μαθηταὶ θὰ φέρουν καρπὸν. Τὸν φόβον λοιπὸν, ὁ ὁποῖος ἐξεδηλώνετο ὑπὸ τῶν Μαθητῶν, ἀφοῦ μετέθεσαν εἰς ἐκείνους (τοὺς ἐπιθούλους)²⁵, καὶ ἔδειξεν ὅτι οἱ Μαθηταὶ θὰ εἶναι ἀκαταύχητοι, λέγει: «Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ μου, ἵνα ὑμεῖς μοι γένησθε μαθηταί, καὶ καρπὸν πολὺν φέριτε»²⁶.

Ἐκ τούτων τῶν φράσεων καθιστᾷ ἀξιόπιστον τὸν λόγον· διότι ἐάν ἡ καρποφορία τεῖνῃ πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς, δὲν θὰ ἀμελήσῃ διὰ τὴν Ἱδικὴν Του δόξαν.

19. Ἰωάν. 15, 8.

20. Ἰωάν. 15, 8.

21. Ἰωάν. 15, 7.

22. Ἰωάν. 14, 14.

23. Ἰωάν. 14, 15.

24. Ἰωάν. 15, 7.

25. Δηλοῦν ἤθελε νὰ τόνισῃ ὅτι ἐκεῖνοι (οἱ ἐπιθούλοι) πρέπει νὰ φοβῶνται καὶ ὄχι οἱ Μαθηταί.

26. Ἰωάν. 15, 8. Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης θέτει τὰς προτάσεις κατὰ σείρον ἀντίστροφον τῆς τοῦ αὐθεντικοῦ κειμένου.

«Καὶ γένησθε ἐμοὶ μαθηταί»²⁷. Παρατηρεῖς, πῶς ἕκείνος, ὁ ὁποῖος καρποφορεῖ, ἕκείνος εἶναι μαθητής; Τί σημαίνει δέ: «Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ»; Σημαίνει: «χαίρει, ὅταν ἐν ἐμοὶ μένητε, ὅταν καρπὸν φέριτε».

«Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ ἠγάπησα ὁ μᾶς»²⁸. Ἐδῶ τοῦ λοιποῦ ἡμιλεῖ κατὰ τρόπον περισσώτερον νοητὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους²⁹· διότι ὁ λόγος αὐτός, δεδομένου ὅτι ἔχει ἀπευθυνθῆ πρὸς ἀνθρώπους, ἔχει τὴν ἀνάλογον ἰσχύν· διότι Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος καὶ νὰ ἀποθάνῃ προετίμησεν, καὶ ἤξιώσεν τούτης τιμῆς ἕκείνους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν καὶ θαύλοι καὶ ἔχθροὶ καὶ πολέμιοι, καὶ ὕψωσεν αὐτοὺς εἰς τοὺς οὐρανοὺς, πόσῃ ἔκτασιν ἀγάπης ἔδειξεν;

Ἐάν λοιπὸν σὰς ἀγαπῶ, ἔχετε θάρρος· ἐάν ἡ καρποφορία ἀποτελῇ δόξαν τοῦ Πατρὸς, μὴ ὑποπεύετε τίποτε κακόν.

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀδιαφόρους, ἔλεπε πῶς πάλιν ἐπιστᾷ τὴν προσοχὴν αὐτῶν. «Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ»³⁰· διότι τοῦτο ἀπὸ οὗ ἐξαρτᾶται. Ἄλλὰ πῶς θὰ πραγματοποιηθῇ τοῦτο; «Ἐάν τὰς ἐντολάς μου τηρήτε», λέγει, «καθὼς ἐγὼ τοῦ Πατρὸς μου τὰς ἐντολάς τητήρηκα»³¹.

Πάλιν ὁ λόγος προχωρεῖ κατὰ ἀνθρώπινον τρόπον· διότι θεθαίως ὁ Νομοθέτης δὲν ἐπρόκειτο νὰ ὑποταγῇ εἰς ἐντολάς³². Βλέπετε ὅτι, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πάντοτε λέ-

27. Ἰωάν. 15, 8.

28. Ἰωάν. 15, 9.

29. Εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον συχνὰ ὁ Ἱερός Χρυσόστομος καλεῖ «συγκατάθεσιν».

30. Ἰωάν. 15, 9.

31. Ἰωάν. 15, 10.

32. Δηλοῦν ὁ Ἱεροῦς ὡς θεὸς εἶναι Νομοθέτης τοῦ Θείου Νόμου, ὡς ὁ Πατήρ ἠγορεύει, ὡς εἶδον τὰς Ἐντολάς, δὲν ὑπέκειται εἰς αὐτάς, ὡς οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ, ἐφ' ὅσον χρησιμοποίησεν ἐκφράσεις κατὰ ἀνθρώπινον αἴσημα, λέγει μετ᾽ αὐτῶν ἄλλαν ὅτι ὡς Υἱὸς τηρεῖ τὰς ἐντολάς τοῦ Πατρὸς, ὑπὸ τὴν ἀνθρώπινον βεβαιὰ ἰδιότητα.

«Οὐ γὰρ ἔγνω ὁ νομοθέτης ὑπὸ ἐντολάς ἐμελλε κείσασθαι». Πρβλ. τὸ τοῦ Λουίου: «Οὐ γὰρ ἔγνω τὸν αὐτὸν ὕμεις μὲν ὡς δυνάμενον ἀραιρῆσθε, οἱ δὲ θεομαθεῖται ὡς ἀδύνατον ὄντα κληροῦσθαι

γω, τούτο και εδώ δεικνύεται λόγω της αδυναμίας των άκροατών; Δηλαδή τους περισσότερους λόγους τους λέγει σύμφωνα με την σκέψιν αὐτῶν (προσαρμόζει αὐτούς εἰς τὴν νοητικὴν ἰκανότητα αὐτῶν), καὶ δι' ἑλῶν δεικνύει εἰς τοὺς Μαθητὰς ὅτι εὐρίσκονται ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ ὅτι οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν θὰ ἀφανισθοῦν, καὶ ὅτι πᾶν ὅ,τι ἔχουν ἀποκτήσει, τὸ ἔχουν λάθει ἀπὸ τὸν Υἱόν, καὶ ὅτι, ἐὰν ἐπιδείξουν ἐνάρτερον βίον, οὐδεὶς θὰ καταθά-
λη ποτὲ αὐτούς.

Νὰ σκεφθῆς δὲ ὅτι ὁ Κύριος ὁμιλεῖ εἰς τοὺς Μαθητὰς μὲ μεγαλύτερον κύρος· διότι δὲν εἶπεν: «Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Πατρὸς», ἀλλὰ εἶπεν: «ἐν τῇ ἐμῇ».

Ἐπειτα, διὰ τὰ μὴ λέγουσι: «ὅτε μᾶς κατέστησες πολεμίους»³³ πρὸς πάντας, τότε μᾶς ἐγκαταλείπεις καὶ ἀναχωρεῖς, δεικνύει ὅτι δὲν ἐγκαταλείπει αὐτούς, ἀλλὰ ὅτι εἶναι ἠνωμένοι μετ' αὐτούς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ἐὰν θέλουν ἐκεῖνοι, καθ' ἕνα τρόπον τὸ κλῆμα μετ' αὐτῶν. Καὶ πάλιν, διὰ τὰ μὴ καταστοῦν ἀδιάφοροι ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῶν λόγων Ἐκείνου, λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἀμετάβλητον τὸ καλόν, ἐὰν δεικνύουν ἀδιαφορίαν.

Ἐπειτα, διὰ τὰ μὴ παρουσιάσῃ τὴν ἄληθιν ὑπόθεσιν ὡς ἀνήκουσαν εἰς Αὐτόν, καὶ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ ἐκπέσουν περισσότερο ἐκ τῆς Πίστεως οἱ Μαθηταί, λέγει: «Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ»· δηλαδή εἰς πᾶσαν περίπτωσιν δεικνύει τὴν ἰδικὴν Του ἀγάπην καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Πατρὸς πρὸς αὐτούς.

Ἐπομένως δὲν ἀπετέλουν δόξαν αἱ ἐκδηλώσεις τῶν Ἰουδαίων³⁴, ἀλλὰ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ λάθουν³⁵.

Κατόπιν, διὰ τὰ μὴ λέγουσι: «Ἐξεπέσαμεν ἀπὸ τὰ πατρικὰ ἀγαθὰ, ἐγκαταλείψομεν, ἔστερηθημεν τῶν

καλύψεων». (Λυα. «ὅτι ἀδυνατῶν» 13). Ἀμφότερα τὰ χωρία εἰσαγόμενα διὰ τοῦ αὐτοῦ γὰρ ἔθου. δεικνύουν τὸ νομικὸν καὶ λογικὸν ἀδύνατον.

33. «ἐξοπολέμωσας». Πρὸλ. «Ὀλυμπίους ἐκπολεμῶσαι δεῖν φιλιππῶν» (Δημοσθ. Α' Ὀλυμπ. 7).

34. Δηλαδή ἡ τυπικὴ πῆρσις τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ τὰ παρεμφερέα.

35. δηλ. τὴν θεῖον Χάριν μετὰ τῶν διαρεῶν Αὐτῆς.

πάντων», λέγει: «παρητήρησατέ με· ἐγὼ ἠγαπήθην ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ὅμως ὑφίσταμαι αὐτὰ, τὰ ὅποια παρουσιάζονται πρὸ ἐμοῦ· δὲν σὰς ἐγκαταλείπω δὲ διὰ τὴν ἑλλειψὴν ἀγάπης τώρα διότι ἐὰν ἐγὼ πρόκειται νὰ θανατωθῶ, καὶ δὲν θεωρῶ τούτο ὡς ἀπόδειξιν ἐλλείψεως ἀγάπης ἐκ μέρους τοῦ Πατρὸς, οὐτε σὺς πρέπει νὰ ταρασσοθεῖς· διότι ἐὰν παραμένετε σταθεροὶ εἰς τὴν ἀγάπην μου, οὐδόλως θὰ δυνηθῶν τὰ κακὰ αὐτὰ, τὰ ἐπερχόμενα, νὰ προξενήσουν ζημίαν εἰς βίαν ἀφορᾷ τὴν ἀγάπην.

γ'. Ἄφοῦ λοιπὸν ἡ ἀγάπη εἶναι κατὰ σπουδαῖον καὶ ἀκαταμάχητον, ὡς δεῖξομεν αὐτὴν διὰ τῶν ἔργων. Ὁ Κύριος ἐκέλευσε, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐχθροὶ, τοὺς συνφιλιώσαν μετ' Αὐτόν, ἡμεῖς δὲ, ἀφοῦ κατέστημεν φίλοι, ὡς παραμένωμεν τοιοῦτοι· Ἐκεῖνος ἔκαμε τὴν ἀρχὴν, ἡμεῖς ὡς τὸν ἀκολουθήσωμεν· Ἐκεῖνος δὲν μᾶς ἀγαπᾷ ἀποθλέπων εἰς προσωπικόν Του κέρδος, (διότι δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀνάγκην), ἡμεῖς τοῦλάχιστον ὡς ἀγαπῶμεν ἀποθλέποντες εἰς τὸ συμφέρον μας· Ἐκεῖνος αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐχθροὶ ἠγάπησεν, ἡμεῖς αὐτόν, ὁ ὅποιος εἶναι φίλος, ὡς ἀγαπήσωμεν³⁶· διότι τώρα θεοβαλῶς πράττομεν τὰ ἀντίθετα· διότι καθημερινῶς ἐξ αἰτίας ἡμῶν, ἑλασσημεῖται ὁ Θεός, ἕνεκα τῶν ἀρπαγῶν καὶ τῆς πλεονεξίας.

Καὶ ἴσως κανεὶς ἀπὸ σὰς νὰ εἴπῃ: «Καθημερινῶς ὁμιλεῖς περὶ πλεονεξίας». Εἶθε νὰ ἦτο δυνατόν καὶ καθ' ἑκάστην νύκτα νὰ λέγοι τούτοις εἶθε καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν ἀκολουθῶν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς τὴν τράπεζαν (δηλαδή ἐν ὥρᾳ γεύματος)· εἶθε καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ οἱ φίλοι, καὶ τὰ τέκνα, καὶ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ γεργοί, καὶ οἱ γείτονες, καὶ αὐτὸ τὸ βεβαρὸς, καὶ οἱ τοῖ-

36. Παρητήρησατέ τοὺς συμμετρικοὺς παραλληλισμοὺς μετὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν:

«Αὐτὰς ἐχθροὺς ὄντας κατήλλαξεν, ἡμεῖς φίλοι γενόμενοι μένωμεν· αὐτὰς ἤρατο, ἡμεῖς κἂν ἀκολουθήσωμεν· αὐτὰς οὐκ εἰς οἶκτον κέρδος ἀγαπᾷ»

(ὁ νένησθε γὰρ ἐστίν), ἡμεῖς κἂν εἰς τὸ συμφέρον ἡμῶν· αὐτὰς ἐχθροὺς ὄντας ἐφίλησεν, ἡμεῖς κἂν φίλον ὄντα ἀγαπήσωμεν».

χοι να ἴη δυνατόν πάντοτε να ἐκτομίζουσι αὐτὸν τὸν λόγον, ὥστε να ἤθουνάμεθα οὕτω να παύσωμεν ἐπ' ὀλιγον, να θυμώσωμεν σχετικῶς! διότι ἄληθιν τὴν οἰκουμένην τὴν προσέβαλεν αὕτη ἡ ἀσθένεια, καὶ καταλαμβάνει τὰς ψυχὰς ὄλων, καὶ οὕτω μεγάλη καθίσταται ἡ τυραννία τοῦ μαμμωνᾶ³⁷.

Ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἀπλευθερώθημεν, καὶ εἰμεθα δοῦλοι εἰς τὸν χρυσόν· Ἄλλου ἀνακηρύττομεν τὴν Ἐξουσίαν, καὶ εἰς ἄλλον ὑπακούομεν· καὶ εἰς δεξιὰ διατάξῃ μετὰ προθυμίας ὑπακούομεν καὶ τὴν συγγένειαν, καὶ τὴν φιλίαν, καὶ τὴν φύσιν, καὶ τοὺς νόμους, καὶ ὅλα τὰ ἀγνοοῦμεν ἐξ αἰτίας ἐκείνου.

Κανείς δὲν στρέφει τὸ βλέμμα του εἰς τὸν οὐρανόν, κανείς δὲν σκέπτεται τὰ μέλλοντα. Ἄλλὰ θὰ ἔλθῃ καιρός, ὅταν δὲν θὰ προκύψῃ κέρδος οὔτε ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ λόγου· διότι λέγει: Ἐν τῷ ἄδῃ, τίς ἐξομολογήσεται σοι;³⁸

Ποθητὸς εἶναι ὁ χρυσός, καὶ πολλὴν ἀπόλαυσιν παρέχει εἰς ἡμᾶς, καὶ συντελεῖ εἰς τὸ να τιμώμεθα, ἀλλὰ ὄχι καθ' ἕνα τρόπον ὁ οὐρανός· διότι τὸν πλούσιον πολλοὶ καὶ ἀποστρέφονται καὶ μισοῦν, ἐκείνον δὲ ὁ ὁποῖος διάγει ἐνάρετον θίαν σέβονται καὶ τιμοῦν³⁹.

Ἄλλὰ ὁ πτωχὸς περιγελάται καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἐνάρετος, δύναται να εἰπῇ τις. Δὲν γίνεται ὅμως τοῦτο ἐκ μέρους ἀνθρώπων λογικῶν, ἀλλ' ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἶναι παράλογοι· διὰ τοῦτο δὲν πρέπει οὔτε να δίδωμεν σημασίαν· διότι οὔτε καὶ ἂν ἐμυκῶντο μὲν οἱ ὄνοι, καὶ ἔκραζον οἱ κολοιοί⁴⁰, οἱ δὲ σοφοὶ ὄλοι ἔλεγον ἐπαίνους, θὰ κατελίπομεν τὴν ἀμύγηρον αὐτῶν⁴¹.

37. Μομμωνᾶς. Ἀραμαϊκὴ λέξις σημαίνουσα τὸν πλοῦτον. (Πρβλ. Ματθ. 6, 24, Λουκ. 16, 13 καὶ Κολ. 3, 5).

38. Ψαλμ. 8, 6.

39. Ἴδιον διδακτικὸν οἱ λόγοι οὗτοι:

«Τὸν γὰρ πλοῦτον οὐκ ἀποστρέφονται πολλοὶ καὶ μισοῦσι, τὸν δὲ ἐν ἀρετῇ ζῶντα αἰδοῦνται καὶ τιμῶσιν».

40. Κολοιοίς. εἶδος πτηνοῦ (ἡ κοινῶς λεγομένη «κολοιοῦδα»).

41. Θεᾶτρον ἀποκαλεῖται αὕτη ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, διὰ τὸ δεῖξαι ὅτι, ὅταν εὐρίσκειται τις εἰς θεᾶτρον, προσέχει τὰ ἐν αὐτῷ λεγόμενα, μὴ δίδων σημασίαν εἰς τοὺς ἐξωθεν βορῶθους· πολλὰ μάλιστα πρέπει να συμβαίνει τοῦτο εἰς τὰς ἱερὰς ἀμύγηρας τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐν γενεῖ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστιανοῦ.

καὶ θὰ ἐστρέφομεν τὴν προσοχὴν πρὸς τὰς κραυγὰς τῶν μὴ ἐχόντων λογικόν· διότι εἶναι ὅμοιοι μὲ κολοιοῦς, καὶ κατώτεροι ἀπὸ ὄνου ὅσοι θαυμάζουσι τὰ τῆς παρούσης ζωῆς.

Ἐπειτα, ἂν μὲν ἐπίγειος φουλεύς σὲ θαυμάζῃ, δὲν δίδεις σημασίαν εἰς τὸ πλῆθος, καὶ ἂν ἀκόμη ὄλοι γελῶσι εἰς θάρος σου, ἂν δὲ σὲ ἐπαινῇ ὁ Δεσπότης τῶν ὄλων, ἐπιζητεῖς τοὺς ἐπαίνους τῶν κενθάρων καὶ τῶν κωνόπων; Διότι οἱ παράλογοι ἀνθρώποι μὲ αὐτὰ τὰ ἔντομα ὁμοιάζουσι ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Θεόν, μάλιστα δὲ οὔτε μὲ αὐτὰ, ἀλλὰ εἶναι κάπως κατώτεροι ἀπὸ αὐτά.

Μέχρι πότε θὰ κινούμεθα ἐντὸς τοῦ βορῶθρου; μέχρι πότε θὰ καθιστῶμεν δι' ἡμᾶς θεατὰς τοῦ ἀργουσιόλου καὶ τοῦ γαστριμάργου; Ἐκεῖνοι δύναται να ἐπιδοκιμάζουσι τοὺς παίζοντας κύβου⁴², τοὺς μεθύοντας, τοὺς κοιλισοῦλους· ἀλλὰ εἰκόνα τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κακίας δὲν δύναται οὔτε εἰς τὸ δνειρόν των να σχηματίσων.

Ἐπειτα, ἂν κανείς σὲ σκόπη, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζεις να κατασκευάζῃς τοὺς ὄχτους τῶν ὑδραγωγείων, δὲν θὰ τὸ θεωρήσῃς κακόν, ἀλλὰ καὶ θὰ γελάσῃ εἰς θάρος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει εἰς σὲ τὴν ἐν λόγῳ ἀγνοίαν, ὅταν θέλῃς δὲ να ἀσκῆσῃς τὴν ἀρετὴν, ἐκεῖνος, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν γνῶσιν αὐτῆς, τοὺς καθιστᾷς κριτὰς ἐν σχέσει πρὸς αὐτήν.

Διὰ τοῦτο οὐδέποτε φθάνομεν εἰς τὴν τέχνην ἐκείνην⁴³· διότι δὲν ἀναθέτομεν τὴν ὑπόθεσιν μας εἰς τοὺς ἐμπείρους, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀμάθεις. Ἐκεῖνοι δὲ κρίνουσι ὄχι σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀμάθειάν των.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἅς μὴ λοιμθάνωμεν ὅπ' ὀψιν

42. Παιγνίον τῶν ἀρχαίων. (Πρβλ. τὰ σημερινὰ «ζάρια»).

43. Ἐνταῦθα ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος πορομοιάζει τὴν ἀρετὴν μὲ τέχνην, τὴν ὁποῖαν προσποδοῦμεν να μάθωμεν.

τούς πολλούς⁴⁴ (ὡς πρὸς τὴν γνώμην των), μάλλον δὲ οὔτε ἐπαίνους νὰ ἐπιθυμῶμεν, οὔτε χρήματα, οὔτε πλοῦτον, οὔτε κακὸν νὰ θεωρῶμεν τὴν πτωχείαν· διότι καὶ τῆς φρονήσεως, καὶ τῆς καρτερίας καὶ πάσης φιλοσοφίας εἶναι διδάσκαλος εἰς ἡμᾶς ἡ πτωχεία⁴⁵· διότι καὶ ὁ Λάζαρος⁴⁶ μὲ τὴν πενίαν ἔζη, καὶ ἐστεφανώνητο, καὶ ὁ Ἰακώβ μόνον ἄρτιον νὰ εὖρη ἐπεθύμει, καὶ ὁ Ἰωσήφ εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν, καὶ ἦτο ὄχι μόνον δοῦλος, ἀλλὰ καὶ δεσμώτης, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον περισσότερον αὐτὸν θαυμάζομεν· καὶ δὲν ἐπαινοῦμεν τόσον αὐτόν, ὅταν διένεμε τὸν σίτον, ὅσον, ὅταν ἔμενεν εἰς τὸ δεσματήριον· οὔτε ὅταν περιεβάλλετο τὸ διάδημα, ἀλλὰ ὅταν περιεβάλλετο τὴν ἄλωσιν· οὔτε ὅταν ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀλλὰ ὅταν καθίστατο ἀντικείμενον ἐπιφουλῆς καὶ ἐπωλείου⁴⁷.

Αὐτὰ λοιπὸν δια ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, καὶ τοὺς στεφάνους, οἱ ὅποιοι πλέκονται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας, ἔχει τὸν πλοῦτον, τὴν τιμὴν, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ τὴν πενίαν, τὴν ἄλωσιν, τὰ δεσμά καὶ τὴν καρτερίαν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς νὰ θαυμάζομεν· διότι τὸ μὲν τέλος τῶν πρώτων εἶναι πλήρες θορύβων καὶ ταραχῆς καὶ ἔχει συνδεθῆ μετὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, τὸ δὲ κέρδος τῶν τελευταίων εἶναι ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ εὐρισκόμενα εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀγαθὰ, τὰ ὅποια οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν⁴⁸· τὰ ὅποια εἶθε νὰ συμμέτῃ βλοιοὶ νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

44. Πρβλ. τὸ τοῦ Σωκράτους, λέγοντος εἰς τὸν Κρίτων: «Οὐκ ἄρθ. ὡ βέλπιστα πάνυ ἡμῖν οὕτω φροντιστῶν, τί ἔραβον οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ,τι ὁ ἐποίων περὶ δικαίων καὶ ἀδίκων, ὁ εἰς καὶ αὐτῆ ἡ ἀλήθεια».

45. Πρβλ. «Διογενὴς τὴν πενίαν αὐτοδιδάκτων ἔφη εἶναι ἐπικώρημα πρὸς φιλοσοφίαν· ἃ γὰρ ἐκείνην πείθειν τοῖς λόγοις πειράσθαι, τοῦτ' ἐν ἔργοις τὴν πενίαν ἀναγκάζει» (Στοβ. Ἀνθ.).

46. Ἴδε παραβολὴν πλουσίου καὶ Λαζάρου (Λουκ. 16, 19-31).

47. Γεν. 37 κ.ε.

48. Ἐνταῦθα ὁ θεὸς ἱερῶς ἐπιναλαμβάνει τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν» (Α' Κορινθ. 2, 8).

ΟΜΙΛΙΑ ΟΖ' (77).

(Ἰωάν. ιε', 11 — ιστ', 8).

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνη, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αἰσθη εἰσὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς»¹.

α'. Πάντα τὰ ἀγαθὰ τότε ἀποφέρουν τὴν ἀμοιβὴν, ὅταν φθάσουν εἰς τὸ ἀρμόζον ἀποτελεσμα, ἐδὼν δὲ διακοπῇ ἐν τῷ μεταξῷ ἡ ἐπιτελεσίς των, τότε ἀποτελοῦν ναυάγιον. Καὶ ὅπως τὸ πλοῖον τὸ φέρον ἄπειρα φορτία, ἐδὼν δὲν φθάσῃ εἰς τοὺς λιμένας, ἀλλὰ θυθισθῇ εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους, οὐδεμίαν ὠφέλειαν συναποκομίζει ἐκ τοῦ μακροῦ ταξειδίου, ἀλλὰ καὶ μεγαλυτέραν ζημίαν δημιουργεῖ, ὅσον μεγαλυτέρους κότους ὑπέμεινεν, οὕτω ζημιοῦνται καὶ αἱ ψυχαί, αἱ ὅποιαί, ἐνῶ πλησιάζουν πρὸς τὸ τέλος τῶν κόπων, καταπίπτουν καὶ καταρρέουν, ἐνῶ εὐρίσκονται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγῶνος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν ὅτι δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη θὰ συναντήσῃ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι τρέχουν μὲ ὑπομονὴν διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν ἔργων ἀγαθῶν²· τοῦτο λοιπὸν ἀκριβῶς καὶ διὰ τοὺς Μαθητὰς τώρα ἐτοιμάζει ὁ Χριστός. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἐδέχθη αὐτοὺς, καὶ ἐκεῖνοι ἔχαίροντο δι' Αὐτόν, κατόπιν τὸ πάθος, ὅταν θὰ ἐτελείτο, καὶ οἱ δυσάρεστοι λόγοι ἐπρόκειτο νὰ διακόμουν αὐτὴν τὴν εὐχαρίστησιν, ἀφοῦ ὠμίλησεν ἀρκετὰ καὶ παρηγόρησεν αὐτοὺς, λέγει: «Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνη, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ».

1. Ἰωάν. 15, 11-12.

2. Ρωμ. 2, 7. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ στοδίου, ἐνθα οἱ ἔρμεις ἀγωνίζονται νὰ φθάσουν εἰς τὸ τέμα.

τοῦτο σημαίνει, «διά νά μή ἀπομακρυνθῆτε ἀπ' ἐμοῦ, διά νά μή δικαώσητε τόν δρόμον»³· ἐχαίρετε δι' ἐμέ, καί εἰς μέγαν θαυμὸν, ἀλλά σὰς κατέλασθε θλίψεις· αὐτήν λοιπόν ἐγὼ θά ἐξαλείψω, διά νά ἔλθῃ εἰς τὸ τέλος ἡ χαρὰ· θέλει νά δείξῃ ὅτι τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν δέν εἶναι ἀξία λύπης, ἀλλὰ τέρψεως.

«Εἶδον ὅτι σεις ἐσκανδαλίσθητε» δέν σὰς καταφρόνησα, δέν εἶπα: διατί νά μή παραμένετε γενναῖοι; ἀλλά εἶπον εἰς σὰς λόγους προκαλοῦντας παρηγορίαν. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θέλω διά παντός νά σὰς διατηρήσω σταθεροῦς εἰς τὴν αὐτὴν ἀγάπην. Ἐκούσατε περὶ βασιλείας⁴ ἠσθάνθητε χαρὰν. Διά νά καταστῇ λοιπὸν πλήρης ἡ χαρὰ σας, εἶπον τούτους τοὺς λόγους.

«Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐντολή, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς». Βλέπεις ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἰδικήν μας καί ἔχει συναφθῆ κατά τοιοῦτον τρόπον, ὡς νά ἀποτελῇ σειράν μετ' αὐτῆς; Διά τοῦτο ἄλλοτε μὲν λέγει ὅτι εἶναι δύο αἱ σχετικαὶ ἐντολαί, ἄλλοτε δὲ μία· διότι δέν εἶναι δυνατόν, ὅταν λάθῃ κανεὶς τὴν μίαν ἐντολήν, νά μή ἔχῃ καί τὴν ἐντολήν τὴν ἄλλην· διότι ἄλλοτε μὲν λέγει: «Ἐν τούτῳ ὁ νόμος καί οἱ προφῆται κρέμονται»⁵, ἄλλοτε δὲ λέγει: «Ὅσα θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, τὰ αὐτὰ καί ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καί οἱ προφῆται»⁶, καί «πλήρωμα νόμου ἡ ἀγάπη»⁷· πράγμα, τὸ ὁποῖον καί ἐδῶ λέγει.

Διότι ἐάν τὸ νά «παραμείνουν» ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἡ δὲ ἀγάπη ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν, ἡ δὲ ἐντολή εἶναι: «ἵνα ἀγαπᾶμεν ἀλλήλους», τὸ νά παραμείνῃ κανεὶς εἰς τὸν Θεὸν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀγάπης πρὸς ἀλλήλους⁸.

3. Ἐνταῦθα ὁ θεὸς Ἰεράρχη εἶχει ὑπ' ἑσῶν τὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «Τὸν δρόμον τετέλεκα (β' Τιμόθ., 4, 7)».

4. Ματθ. 22, 40.

5. Ματθ. 7, 12.

6. Ρωμ. 13, 10.

7. Ἰωάν. 15, 10. Ὁ ἐκκλ. ρήτωρ προβαίνει εἰς ἐν εἶδος σωφειῶν συλλογισμῶν, δηλαδὴ διὰ νά ἀποδείξῃ ὅτι τὸ νά παραμείνουν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν Θεὸν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀ-

καί δέν λέγει διά τὴν ἀγάπην, ἀλλὰ δεικνύει καί τὸν τρόπον αὐτῆς: «Καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς». Πάλιν δεικνύει ὅτι ἡ ἀναχώρησίς Του αὕτη δέν εἶναι ἐκ δόλως μίσους, ἀλλὰ ἀγάπης· «ὥστε ἔπρεπε περισσότερο δι' αὐτὸν τὸν λόγον νά θαυμάζωμαι· διότι πρὸς χάριν τῶν ψυχῶν σας θυσιάζω τὴν ζωὴν μου». Ἄλλ' εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν δέν ἠμιλεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν περιγράφων τὸν ἀριστὶ ποιμένα⁹, ἐδῶ δὲ ἐνῶ νοθεύει αὐτοὺς καί δεικνύει τῆς ἀγάπης τὸ μέγεθος, καί τὸν ἑαυτὸν Του, Ποῖος εἶναι.

Ἄλλὰ διά ποῖον λόγον εἰς πᾶσαν περίπτωσιν τονίζει τὴν ἀγάπην; Διότι τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν Μαθητῶν Του, τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνθέτει τὴν ἀρετὴν. Διά τοῦτο καί ὁ Παῦλος τόσα λέγει περὶ αὐτῆς, δεδομένου ὅτι ἦτο γνώσιος Μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ καί ἔλασθε πείραν αὐτῆς¹⁰.

«Ἵμεῖς φίλοι μου ἐστέ· πάντα γάρ ὅσα ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου, ἐγνώρισα ὑμῖν»¹¹. Πῶς λέγει λοιπὸν: «Πολλὰ ἐγὼ λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε θαυμάζειν ἄρτι»¹²; Τίποτε ἄλλο δέν ἀποδεικνύει διά τοῦ «πάντα» καί τοῦ «ἀκούσαι», παρὰ ὅτι τίποτε ξένον δέν λέγει, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἤκουσεν ἐκ τοῦ Πατρὸς. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο κυρίως θεωρεῖται χαρακτηριστικὸν φιλίας ὅτι εἶναι, δηλαδὴ τὸ νά σὰς λέγω τὰ ἀπόρητα, ἐκρίθητε, λέγει, ἀξιοὶ καί αὐτῆς τῆς συμμετοχῆς¹².

Ὅταν δὲ λέγῃ «πάντα», ἐννοεῖ ὅσα ἔπρεπεν ἐκεῖνοι νά ἀκούσουν.

Ἐπειτα φέρει καί ἄλλην ἀπόδειξιν τῆς φιλίας ὁ-

γῆς, συλλογίζεται ὡς εἴης:

Τὸ «μεῖναι» ἀπὸ τῆς ἀγάπης γίνεται

ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν γίνεται

ἐντολή τοῦ Θεοῦ ἐστίν: «ἵνα ἀγαπᾶμεν ἀλλήλους».

* Ἀρα τὸ μεῖναι ἐν τῷ Θεῷ, ἀπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης γίνεται.

8. Ἰωάν. 10, 11-14.

9. Α' Κορινθ. 13, 1-8. Τὸ χωρίον τοῦτο χαρακτηρίζεται ὡς ὕμνος τῆς ἀγάπης.

10. Ἰωάν. 15, 14.

11. Ἰωάν. 18, 12.

12. Δηλαδὴ εἰς τὴν γνώσιν τῶν ἀπορρήτων.

χι τυχαίαν. Πόσα λοιπόν είναι αὕτη; «Ὅχι ὑμεῖς με ἐξελέξασθε», λέγει, «ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς»¹³. τοῦτο σημαίνει: «ἐγὼ ἐπεδίωξα τὴν φιλίαν σας». Καὶ δὲν ἐστάθη ἐδῶ, ἀλλὰ λέγει «ἔθηκα ὑμᾶς»¹⁴, δηλαδὴ, «ἐφάρτευσα», εἶνα ὑμεῖς ὁπάγητε»¹⁵ (ἀκόμη χρησιμοποιεῖ τὴν μεταφορὰν τῆς ἀμπέλου) δηλαδὴ «εἶνα ἐπεκταθῆτε», «καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη»¹⁶.

Ἐάν δὲ παραμένη ὁ καρπός, πολὺ περισσότερον σεῖς· διότι δὲν ἠγάπησα μόνον σᾶς, λέγει, ἀλλὰ καὶ μεγίστην ἐδεργείαν παρέσχον, ἐκτείνων τὰ κληματα σας εἰς πᾶν μέρος τῆς οἰκουμένης.

6'. Παρατηρεῖς διὰ πόσων τρόπων δεικνύει τὴν ἀγάπην Του; μετὸ νὰ λέγῃ εἰς τοὺς Μαθητάς τὰ ἀπόρρητα, μετὸ νὰ ἐπιδιώξῃ πρῶτος τὴν φιλίαν αὐτῶν, μετὸ νὰ χάριση εἰς αὐτοὺς σπουδαία ἀγαθὰ, μετὸ νὰ πάθῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τότε ἔπαυχε.

Ἐκ τούτων ἀποδεικνύει ὅτι καὶ παραμένει συνεχῶς με αὐτούς, οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ δώσουν καρπὸν τῆς διδασκαλίας Του· διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβουν τὴν ἐκ μέρους Αὐτοῦ βοήθειαν, διὰ νὰ καρποφορήσουν.

«Ἴνα, ὃ ἐάν ἀπῆσθη τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματι μου, δῶ ὑμῖν»¹⁷. ἐάν δὲ ὁ Πατὴρ λαμβάνῃ τὸ αἴτημα, πῶς τὸ πραγματοποιεῖ ὁ Υἱός; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ Υἱός δὲν εἶναι κατώτερος.

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἀγαπήτε ἀλλήλους»¹⁸. τοῦτο σημαίνει: «δὲν λέγω αὐτοὺς τοὺς λόγους, διὰ νὰ διατυπώσω μομφήν, ὅτι θυσιάζω τὴν ζωὴν μου, ὅτι πρῶτος ἦλθον πρὸς σᾶς, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς παροτρύνω εἰς φιλίαν.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ τὸ νὰ καταδιώκωνται ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ νὰ ἀνεβίζωνται ἦτο δυσάρεστον καὶ ἀνυπόφο-

13. Ἰωάν. 15, 16.

14. Ἰωάν. 15, 16.

15. Ἰωάν. 15, 18.

16. Ἰωάν. 15, 16.

17. Ἰωάν. 15, 16.

18. Ἰωάν. 15, 17. (Τὸ αὐθεντικὸν κείμενον ἀντὶ τοῦ «λελάληκα» ἔχει τὸ «ἐντέλλομαι»).

ρον, καὶ ἀρκετὸν καὶ τὴν ὑψηλὰ ἱσταμένην ψυχὴν νὰ καταβάλλῃ, διὰ τοῦτο, ἀφοῦ προεῖπε πολλὰ, καταλήγει εἰς τοῦτο· δηλαδὴ ἀφοῦ προητοίμασε τὴν ψυχὴν αὐτῶν, τότε φθάσει εἰς αὐτὰ, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ἐν ἀσφονίᾳ ὅτι αὐτὰ, τὰ ὁποῖα προλέγει, εἶναι ὑπὲρ αὐτῶν, ὅπως ἀκριβῶς ἀπέδειξε καὶ τὰ ἄλλα· δηλαδὴ ὅπως εἶπεν ὅτι «δὲν πρέπει νὰ θλίβεσθε, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρεσθε, διότι ἀπερχομαι πρὸς τὸν Πατέρα» (διότι πράττει τοῦτο ὅχι ἐγκαταλείπων, ἀλλὰ εἰς μέγαν βαθμὸν ἀγαπῶν αὐτούς), αὐτὸ καὶ ἐδῶ δεικνύει ὅτι πρέπει νὰ χαίρουν καὶ ὅχι νὰ λυπῶνται.

Καὶ παρατῆρει πῶς ἀποδεικνύει αὐτὸ· δηλαδὴ δὲν εἶπε: «γνωρίζω ὅτι εἶναι λυπηρὸν τὸ μέλλον νὰ συμβῆ, ἀλλὰ πρὸς χάριν μου νὰ τὸ ὑπομείνετε, ἀφοῦ καὶ δι' ἐμὲ πάσχετε»· διότι αὐτὴ ἡ δικαιολογία δὲν ἦτο ἀρκετὴ νὰ παρηγορήσῃ. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἀφοῦ ἀφήκεν αὐτὴν, προβάλλει ἄλλην. Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὕτη; Ὅτι αὐτὸ (δηλαδὴ τὸ διώκεσθαι καὶ ἀνεβίζεσθαι) εἶναι ἀπόδειξις τῆς προτέρας ἀρετῆς. Καὶ ἀπεναντίας ἔπρεπε νὰ λυπῆσθε, ὅχι διότι μισεῖσθε τώρα, ἀλλὰ ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἀγαπήσθε ὑπὸ τοῦ κόσμου· διότι τοῦτο ὁπαινίσσεται ὅταν λέγῃ: «Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει»¹⁹.

Ὡστε ἐάν ἠγαπήσθε, εἶναι φανερόν ὅτι οὕτω θὰ παρῆκατε μίαν ἐνδειξιν πονηρίας. Ἐπειτα, ἐφ' ὅσον ὅταν προεῖπεν αὐτὸ δὲν τὸ ἐτελείωσαν, τὸ συμπληρῶναι πάλιν διὰ τοῦ λόγου: «Ὅκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν»²⁰. Ἐδειξεν ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο θὰ γίνοντο οἱ Μαθηταὶ εἰς μέγιστον βαθμὸν μιμηταὶ Αὐτοῦ· διότι ἐφ' ὅσον μὲν ἦτο ἐν σαρκὶ ὁ Χριστός, οἱ Ἰουδαῖοι κατ' Ἐκεῖνου διεξήγαγον τὸν πόλεμον, ὅταν δὲ μετέστη, κατ' ἐκείνων πάλιν ἐστράφη ἡ μάχη.

Ἐπειτα ἐπειδὴ, ἐφ' ὅσον ἦσαν ὀλιγοί, ἐταράσσοντο, δεδομένου ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀντιμετωπίσουν πόλεμον τόσο μεγάλου πλήθους, ἐναρρῶνει τὴν ψυχὴν αὐτῶν ὁ

19. Ἰωάν. 15, 19.

20. Ἰωάν. 15, 20.

Κύριος, λέγων ὅτι «τοῦτο κυρίως ἀποτελεῖ ἔργον χάριος δηλαδή τὸ ὅτι μισήσατε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ συμμετάσχετε τῶν παθῶν μου. Δὲν πρέπει λοιπὸν σεῖς νὰ θορυβήσθε· διότι σεῖς δὲν εἴσαθε ἀνώτεροι ἀπὸ ἐμέ· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ προηγουμένως εἶπα: «Ὄκ ἔστι δούλος μεῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ». Ἐπειτα ἀκολουθεῖ καὶ τρίτος παρηγορητικὸς λόγος, ὅτι δηλαδή καὶ ὁ Πατὴρ ὑβρίζεται μετὰ τῶν Μαθητῶν· οὕτως λέγει: «Ταῦτα ἅπαντα ποιήσουσι διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με»²¹· δηλαδή «κακεῖνον ὑβρίζουσι».

Πρὸς τούτοις θέλων νὰ στερήσῃ τοὺς Ἰουδαίους δικαιολογίας, καὶ προσθέτων καὶ ἄλλαν παρηγορητικὸν λόγον, λέγει: «Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐχ εἶχον»²², ἀποδεικνύων ὅτι ἀδίκως θὰ ἐπιτελέσων τὰς εἰς θάρος Αὐτοῦ καὶ τῶν Μαθητῶν ἐνεργείας.

«Διατί λοιπὸν μᾶς ὠδήγησες εἰς τόσα κακά; δὲν ἐγνώριζες ἐκ τῶν προτέρων τοὺς πολέμους καὶ τὸ μῦθος;». Διὰ τοῦτο λέγει πάλιν: «Ὁ ἐμέ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ»²³, προλέγων εἰς αὐτοὺς σοβαρὴν τιμωρίαν προερχομένην ἐκ τῆς διαθέσεως ταύτης.

Διότι ἐπειδὴ πάντοτε ἐδικαιολογοῦντο, ὅτι χάριν τοῦ Πατρὸς ἐδίωκον Αὐτόν, ὁ Κύριος καταρρίπτων τὴν δικαιολογίαν αὐτῶν, εἶπε τοὺς λόγους τούτους· (οὐ γὰρ ἔχουσι πρόφασιν)· «παρέσχον τὴν διὰ τῶν λόγων διδασκαλίαν, προσέθεσα τὴν διδασκαλίαν διὰ τῶν ἔργων σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως, ὁ ὁποῖος προσέταξεν ἄλους νὰ πείθωνται εἰς ἐκείνον, ὁ ὁποῖος πράττει καὶ λέγει τοιαῦτα διδάγματα, ὅταν μάλιστα αὐτὰ ὀδηγοῦν εἰς τὴν εὐσέθειαν, καὶ παρουσιάζουν σπουδαιότατα θαύματα».

Δὲν εἶπε δὲ ἀπλῶς «σημεῖα», ἀλλὰ εἶπεν: «Ἄ μηδεὶς ἄλλος ἐποίησε»²⁴. Καὶ αὐτῶν τῶν θαυμάτων οἱ Ἰεδοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπῆρξαν μάρτυρες, λέγοντες: «Οὐ-

21. Ἰωάν. 15, 21.
22. Ἰωάν. 15, 22.
23. Ἰωάν. 15, 23.
24. Ἰωάν. 15, 24.

δέποτε οὕτως ἐφάνη ἀνθρώπου ἐν τῷ Ἰσραὴλ»²⁵, καὶ «οὐκ ἠκούσθη ἐκ τοῦ αἰῶνος ὅτι ἠνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου»²⁶ καὶ τὸ σχετικὸν μὲ τὸν Λάζαρον, καὶ ἄλλα τὰ ἄλλα παρόμοια, καὶ ὁ θαυματουργικὸς τρόπος· ὅλα εἶναι καινοφανῆ καὶ παράδοξα.

Διατί λοιπὸν, θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τις, καὶ Σὲ καὶ ἡμᾶς διώκουν; «Ὅτι ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἔστε. Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει»²⁷.

Κατ' ἀρχὴν ὑπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους εἶπε καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς²⁸ αὐτοῦ· ἀλλὰ ἐκεῖ μὲν κατὰ ἠπιώτερον τρόπον τὰ λέγει, διὰ νὰ μὴ θορυβήσῃ αὐτούς, ἐδῶ δὲ ἀντιθέτως, ἀπεκάλυψε τὸ πᾶν.

Καὶ ἀπὸ τί εἶναι φανερὸν ὅτι μισοῦμεθα δι' αὐτὸν τὸν λόγον; Ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα γίνονται εἰς θάρος μου. Δηλ., εἰπέ μου, τί ἐκ τῶν λεχθέντων ἢ πραχθέντων ἔχοντες νὰ κατηγορήσων, δὲν με ἐδέχθησαν; Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις ἠδύνατο εἰς ἡμᾶς νὰ προκαλέσῃ ἐκπληξιν, ἀνέφερε καὶ τὴν αἰτίαν· δηλαδή τὴν πονηρίαν τῶν Ἰουδαίων.

Καὶ οὐτε ἀρκεῖται εἰς αὐτό, ἀλλὰ ἐπικαλεῖται καὶ τὸν Προφήτην, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ Προφήτης εἶχε προσαναγγεῖλει αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἔλεγεν: «ἐμίσησάν με διαρεῶν»²⁹, πράγμα, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Παῦλος πράττει. Δηλαδή, ἐπειδὴ πολλοὶ ἠγόρουσαν, πῶς οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐπίστευσαν, ἀναφέρει προφήτας, οἱ ὁποῖοι προλέγουσαν ἐξ ἀρχῆς, καὶ δεικνύουσιν τὴν αἰτίαν, ὅτι δηλαδή ἡ πονηρία αὐτῶν καὶ ἡ ἀφροσύνη εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἀπιστίας αὐτῶν.

Ἐάν τὸν λόγον Σου δὲν ἐτήρησαν, διὰ τοῦτον τὸν λόγον οὐτε τὸν ἴδικόν μας δὲν θὰ τηρήσων· ἐάν ἐδίωξαν Σὲ, διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς θὰ καταδιώξων· ἐάν εἶδον θαύματα, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς ἄλλος ἐπετέλεσεν, ἐάν ἤκουσαν

25. Ματθ. 8, 33.

26. Ἰωάν. 9, 32.

27. Ἰωάν. 15, 19.

28. Πιστῶν ὁ θεὸς Ἰερραρχὸς νὰ ἐνοῆ τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποῖαν ἐδωκεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς νομιζομένους ἀδελφοὺς του, ἦτοι τὰ τέκνα τοῦ Ἰωσήφ ἐκ τῆς πρώτης γυναικὸς αὐτοῦ. (Ἰωάν. 7, 3-8).

29. Ψαλμ. 68, 5.

λόγους, τούς οποίους οὐδείς ἄλλος εἶπεν, ἐάν μισοῦν τὸν Πατέρα σου, καὶ Σὲ μαζί με' Ἐκεῖνον, διὰ ποῖον λόγον, θά ἔλεγέ τις, μᾶς ἔρριψες ἐν μέσῳ αὐτῶν; πῶς ἡμεῖς τοῦ λοιποῦ θά ἡμεθα ἀξιόπιστοι; Ποῖος δὲ ἀπὸ τούτων ὁμοειθεῖς μας θά προσέξῃ εἰς ἡμᾶς;

γ'. Διὰ τὰ μὴ ταράσσονται λοιπὸν σκεπτόμενοι αὐτά, παρατήρει ποῖαν παρηγορίαν προσθέτει. «Ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ»³⁰. Ἐκεῖνος θά εἶναι ἀξιόπιστος, διότι εἶναι Πνεῦμα ἀληθείας.

Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος δὲν ὠνόμασεν αὐτὸ «Πνεῦμα θυγιον», ἀλλὰ «ἀληθείας». Τὸ δὲ «ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» φεῖκνυται ὅτι δια ἀκριβῶς τὰ γνωρίζει, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἰησοῦς λέγει περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι δηλαδὴ «οἶδα πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω»³¹; καὶ ἐκεῖ τὰ λέγει αὐτὰ ὁμῶν περὶ τῆς ἀληθείας.

«Ὅν ἐγὼ πέμψω». Ἰδοὺ ὅτι ὁ ἀποστέλλων τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι μόνον ὁ Πατήρ, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱός. Καὶ σεις δὲν θά ᾤσθε ἀξιόπιστοι, οἱ ὅποιοι μετ' ἐμοῦ συνανεστράφητε, καὶ δὲν ἠκούσατε τὴν διδασκαλίαν μου ἀπὸ ἄλλου.

Καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲ ἐκ τούτων τῶν λόγων διαβεβαιώσονται λέγοντες: «Ὅτινες συνεφέγομεν καὶ συνεπίσταν αὐτῷ»³². Ὅτι αὐτὰ δὲ ἔχουν λεχθῆ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὄχι πρὸς εὐχαρίστησιν ἀπλῶς τῶν Μαθητῶν, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπιβεβαιώνει αὐτὸ ὡς μάρτυς διὰ τούς λόγους.

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε»³³. δηλαδὴ, «ἐάν ἴδητε πολλούς ἀπειθοῦντας, καὶ δεινὰ πάσχοντας ὑμᾶς».

Ἐ' Ἀποσυναγωγῶν ποιήσουσιν ὑμᾶς»³⁴. Διότι συνε-

30. Ἰωάν. 15, 26 - 27.

31. Ἰωάν. 8, 14.

32. Πρῶτ. 10, 41.

33. Ἰωάν. 18, 1.

34. Ἰωάν. 18, 2.

φώνησαν πλέον, ἐάν κανεὶς ὁμολογήσῃ τὸν Χριστόν, νὰ ἀπομακρυνθῆ τῆς συναγωγῆς»³⁵.

Ἐ' Ἄλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτεῖνας ὑμᾶς δόξῃ λατρεῖν προσφέρειν τῷ Θεῷ»³⁶. Ὅθω θά ἐπιβιάξουν τὸν ἰδικόν σας φόνον, μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι πράξις εὐσεβῆς καὶ ἀρεστῆ εἰς τὸν Θεόν.

Ἐπειτα προσθέτει πάλιν τούς παρηγορητικούς λόγους: «Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ ἐγνώσαν τὸν Πατέρα, οὐδὲ ἐμέ»³⁷. Ἄρκει εἰς σᾶς ὡς παρηγορία τὸ ὅτι θά πάσχετε αὐτὰ δι' ἐμέ καὶ διὰ τὸν Πατέρα. Ἐδῶ ὑπεθυμίζει πάλιν εἰς αὐτούς τὸν μακαρισμόν, τὸν ὁποῖον ἔλεγεν, ὅταν ἤρχιζεν αὐτόν, ὡς ἔξῃς: «Μακάριοι ἐστέ, ὅταν οὐκ ἐπίσταν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἰπωσὶ πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἐνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς»³⁸.

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε τούτων»³⁹. Ὅστε ἀπὸ αὐτῶν τούς λόγους καὶ τούς λοιπούς νὰ τούς θεωρῆτε ἀξιόπιστους; διότι δὲν θά ἔχετε νὰ εἰπῆτε ὅτι, διὰ τὰ καλὰ κείνων, ἔλεγον μόνον τὰ εὐχάριστα, ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ ἦσαν λόγοι ἀπάτης; διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει πρόθεσιν νὰ ἐξαπατήσῃ, δὲν θά προέλεγεν εἰς σᾶς καὶ λόγους ἀπαρηγορητικούς.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν προεῖπον εἰς σᾶς τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, ὥστε νὰ μὴ διαταράξουν σᾶς, ὅταν παρουσιασθοῦν ἀπροσδοκῆτως, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον λόγον, δηλαδὴ διὰ τὰ μὴ λέγετε ὅτι δὲν ἐγνωρίζον ἐκ τῶν προτέρων ὅτι αὐτὰ θά συμβοῦν.

Ἐμνημονεύετε ὅν ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν» διότι πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν Μαθητῶν

35. «Ἡὸν γὰρ συνέθεντο, ἐάν τις ὁμολογήσῃ τὸν Χριστόν, ἵνα ἀποκτείνωσιν γένηται». Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἰεράρχης ἐπαναλαμβάνει σχεδὸν τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελιστῆ, ὁμολογῶντος περὶ τῆς θρανηείας τοῦ κυρίου (Ἰωάν. 9, 22).

36. Ἰωάν. 16, 2.

37. Ἰωάν. 18, 3.

38. Μάρθ. 5, 11-12.

39. Ἰωάν. 16, 4.

προέβαλλον πονηράν δικαιολογίαν, καταδιώκοντες αὐτοὺς ὡς καταστροφεῖς. Ἄλλὰ δὲν ἐτάρασε τοὺς Μαθητάς τούτο, ἐφ' ὅσον ἤκουσαν ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐγνώριζον τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἔπασγον· διότι ἦτο ἀρκετὴ ἡ αἰτία τῶν συμβαινόντων νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτοὺς. Διὰ τοῦτο τὴν αἰτίαν αὐτὴν εἰς πᾶσαν περιπτώσιν ἐπαναλαμβάνει ὁ Κύριος λέγων: «Ὅκ ἐγνωσάν με», καὶ ὅτι «εἰ ἐμὲ ποιήσουσι, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου καὶ διὰ τὸν Πατέρα»⁴⁰, καὶ ὅτι «ἐγὼ πρῶτος ἔπαθον, καὶ ὅτι ἐδὲν ἀποτολμοῦν αὐτάς τὰς πράξεις ἀπὸ δικαιολογημένην αἰτίαν».

δ'. Αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὡς σκεπτόμεθα εἰς τὰς δοκιμασίας, ὅταν ὑποφέρωμεν κάτι ἐκ μέρους πονηρῶν ἀνθρώπων, στρέφοντες τὸ βλέμμα μας εἰς τὸν Ἀρχηγὸν ἡμῶν καὶ τελειωτὴν τῆς πίστεως, καὶ ὅτι πάσχομεν ἐκ μέρους χυδαίων ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ δι' Ἐκεῖνον· διότι ἂν σκεπτόμεθα αὐτά, ἴσως θὰ εἶναι εὐκολώτατα καὶ ὑποφερτά· διότι ἐὰν κανεῖς, ὅταν πάσχη δι' ἀγαπητὰ πρόσωπα, καυχᾶται ἐπίσης διὰ τοῦτο, ἐὰν κανεῖς πάθῃ κάτι διὰ τὸν Θεόν, ποῖαν ἀίσθησιν θὰ δοκιμάσῃ διὰ τὰ κακά;

Διότι ἐὰν ὁ Ἰδιὸς ἕνα συμβᾶν προκαλοῦν ἀποδοκιμασίαν, δηλαδὴ τὴν σταύρωσιν, τὴν ἀνόμαζε δόξαν πρὸς χάριν ἡμῶν, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς πρέπει νὰ ἔχωμεν τοιαύτην διάθεσιν διότι, ἐὰν δυνάμεθα τόσον νὰ περιφρονῶμεν τὰ πάθη, πολὺ περισσότερον τὰ χρήματα καὶ τὴν πλεονεξίαν.

Πρέπει λοιπὸν, ὅταν πρόκειται νὰ πάσχωμεν κάτι δυσάρεστον, ὅχι τοὺς πόνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς στεφάνους νὰ σκεπτόμεθα⁴¹· διότι ὅπως ἀκριθῶς οἱ ἔμποροι ὅχι μόνον τὰ πελάγη, ἀλλὰ καὶ τὰ κέρδη σκέπτονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ ἐλευθερίαν λόγου πρέπει νὰ ἀναλογιζόμεθα.

40. Ἰωάν. 15, 21.

41. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐφάνη λίαν συνεισὴς εἰς τοὺς λόγους τούτους, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τοῦ ὅλου βίου αὐτοῦ, καὶ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ τέλους αὐτοῦ.

Καὶ ἂν φανῇ εὐχάριστος ἡ πλεονεξία, νὰ σκεφθῆς ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν τὴν θέλει, καὶ ἀμέσως θὰ σοῦ φανῇ ὅχι εὐχάριστος· πάλιν ἐὰν εἶναι θαρρὺ τὸ νὰ διῶξῃς εἰς τοὺς πτωχοὺς, νὰ μὴ σταματήσῃς τὴν σκέψιν σου εἰς τὴν σχετικὴν διακρίσιν, ἀλλὰ νὰ μεταφέρῃς ἀμέσως τὴν διάνοιάν σου εἰς τὸν θερισμὸν⁴² ἐκ τῆς σχετικῆς σκορᾶς.

Καὶ ὅταν εἶναι θαρρὺ τὸ νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ ἐπιθυμίαν ξένης γυναικός, νὰ σκεφθῆς τὸν ἐκ τοῦ κόπου τούτου στέφανον, καὶ εὐκόλως θὰ ὑπομείνῃς τὸν κόπον διότι ἐὰν ὁ φόβος τῶν ἀνθρώπων ἀποτρέπει ἀπὸ τὰς ἀτόπους πράξεις, πολὺ περισσότερον ὁ φόβος διὰ τὸν Χριστόν.

Σκληρὰ εἶναι ἡ ἀρετὴ⁴³· ἀλλὰ ὡς περιβάλλομεν τὴν ὄψιν αὐτῆς μὲ τὴν ἔκτασιν τῆς ὑποσχέσεως τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διότι οἱ μὲν ἐνάρετοι καὶ ἀνευ αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν τὴν βλέπουσιν καθ' ἑαυτὴν ἡραίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐξασκοῦν αὐτὴν, καὶ διὰ τὸ ὅτι ἀρέσκει εἰς τὸν Θεόν, δὲν ἐργάζονται δι' αὐτὴν μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀμοιβῆς, καὶ θεωροῦν σπουδαίαν τὴν σωφροσύνην, ὅχι διὰ νὰ μὴ τιμωρηθῶν, ἀλλὰ διότι τοιαύτην ἐντολήν ἔδωκεν ὁ Θεός. Ἐὰν δὲ κανεῖς εἶναι ἀσθενέστερος (ὡς πρὸς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς), ὡς σκεφθῆ καὶ τὰ θραθεῖα.

Τοιοιουτρόπως ὡς πράττωμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ὡς ἐλεῶμεν τοὺς συνανθρώπους μας, καὶ νὰ μὴ βλέπωμεν μὲ ἀδιαφορίαν νὰ ἀφανίζονται ἐκ τῆς πείνης· διότι πῶς δὲν εἶναι ἀτοπρὸν οἱ ἴδιοι μὲν νὰ καθήμεθα ἐπὶ τῆς τραπέζης γελώντες καὶ ἐπιβιβόμενοι εἰς τρυφλὸν βίον, ἐνῶ δὲ ἀκούομεν ἄλλους, οἱ ὁποῖοι διέρχονται διὰ τῆς γειτονικῆς ὁδοῦ, θηρνοῦντας, νὰ μὴ στρεφώμεθα πρὸς τὸν κλαυθμὸν, ἀλλὰ καὶ νὰ δυσανασ-

42. Διὰ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐπισημὴν διὰ τὴν ἐλεημοσύνην.

43. Πρβλ. τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους: «Ἀρετὰ πολυμοχθε γένει βροτερί».

σχετῶμεν, καὶ νὰ ἀποκαλῶμεν τὸν θρηνοῦντα ἀκα-
τεῶνα⁴⁴;

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; δι' ἄρτον ἕνα σοφίζεται κα-
νεὶς ἀπάτην; Καί, δύνανται νὰ ἀπαντήσῃ τις. Δι' αὐτὸν
λοιπὸν τὸν λόγον κυρίως ἄς ἐλεῆται· δηλαδὴ ἄς ἀπαλ-
λάσσεται, δι' αὐτὸν κυρίως τὸν λόγον ἐκ τῆς ἀνάγκης.

Ἄλλ' ἐάν δὲν θέλῃς νὰ δώσης, νὰ μὴ ὑβρίσῃς τὸν
ζητοῦντα ἐάν δὲν θέλῃς νὰ παύσῃς τὸ ναυάγιον, νὰ
μὴ ὠθήσῃς τὸν ναυαγὸν εἰς θάλασσαν.

Διότι, νὰ σκεφθῇς, ὅταν τὸν πτωχόν, ποῦ θὰ προσ-
έλθῃ εἰς σέ, τὸν ἀπωθήσῃς, εἰς ποίαν κατάστασιν θὰ
εὔρεθῇς, ὅταν παρακαλῇς τὸν Θεόν διότι λέγει: «ὦ
μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν»⁴⁵.

Νὰ σκεφθῇς πῶς ὁ πτωχὸς θὰ ἀπέλθῃ συντετρι-
μένος, κύπτων κάτω τὴν κεφαλὴν, ὀδυρόμενος, ἀφοῦ
ἔλαβε μαζὶ μὲ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν πληγὴν τὴν προε-
ρχομένην ἐκ τῆς ὕβρεως· διότι ἐάν τὴν ἐπαιτεῖαν τὴν
θεωρῆτε σεις κατὰραν, τὸ νὰ μὴ λάθῃ κανεὶς, ὅταν
ζητῇ, καὶ νὰ ἀπέλθῃ, ἀφοῦ ὑβρίσθῃ, πῶσιν κακοδαι-
μονίαν δημιουργεῖ;

Μέχρι ποῦτε θὰ ἑμοιάζωμεν μὲ τὰ θηρία, καὶ αὐ-
τὴν τὴν ἀνθρωπίνην ἡμῶν φύσιν θὰ ἀγνοῶμεν ἕνεκα
τῆς πλεονεξίας; Πολλοὶ στενάζουν δι' αὐτὰ ἀλλὰ δὲν
θέλω μόνον τώρα, ἀλλὰ πάντοτε νὰ διατηροῦν αὐτὴν
τὴν εὐσπλαγγίναν⁴⁶.

44. «Πῶς γὰρ οὐκ ἀποπν αὐτοῦ μὲν ἐπὶ ἰπῆς τραπέζης καθε-
ζομένου γελῶντος καὶ τρυφῶντος, ἐτέρων δὲ διὰ τοῦ ἀμφόβου παρὶόν-
των ἀκούοντος ἀλαφρομένου, μηδὲ ἐπιστρέφουσι πρὸς τὴν ἀλάλυ-
γιν, ἀλλὰ καὶ δυσχεραίνουσι καὶ ἀπεχεῖνα καλεῖν;». Αἰὶν ἀποφθεγμα-
τικαὶ οἱ λόγοι οὗτοι. Ἐκ πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ τιμήματος ταύτου ὁ
θεὸς ἱερότης πιθανὸν νὰ ἔλαθεν ὑπ' ὄψιν χωρίων λόγου τοῦ Λυ-
αίου, τὸ ὅποιον καὶ παραθέτουμεν.

45. Καίτοι πῶς οὐκ ἀποπν ἔστιν, ὡ θεοὺ, ταῦτον αὐτὸν, εἰ μὲν
ἐπὶ ἀσπράθης ὄχουμένου ἐάρα με. σιωπῶν. (τί γὰρ ἂν καὶ ἔλεγεν;),
ὅτι δ' ἐπὶ τοὺς ἡγμένους ἵππους ἀναβαίνω, περὶ σβαί πειθεῖν ἡμᾶς,
ὡς δυνατός εἰμι;» (Λυα. ὑπὲρ οὐδυνάτου» 12).

46. Ματθ. 7, 2.

48. Δηλαδὴ πολλοὶ ὀκροσάει, καθ' ἣν στιγμὴν ὁμιλεῖ ὁ ῥήτωρ, αἰ-
σθάνονται ἔλεος, ἀλλὰ οὕτως συνιστᾷ εἰς αὐτοὺς, νὰ μὴ αἰσθάνονται
τοῦτο προοικίως, καθ' ἣν στιγμὴν ὁμιλεῖ, καὶ κατόπιν νὰ παρέλθῃ τὸ
αἰσθημα ταῦτο, ἀλλὰ πάντοτε νὰ αἰσθάνονται ἔλεος.

Νὰ σκεφθῇς τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν θὰ στα-
θῶμεν πρὸ τοῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ θὰ παρακα-
λῶμεν νὰ τύχωμεν ἑλέους, καὶ ἀφοῦ φέρῃ ὁ Χριστὸς
εἰς τὸ μέσον τοὺς πένητας, καὶ θὰ λέγῃ πρὸς ἡμᾶς εἰτι
«δι' ἕνα ἄρτον καὶ ἕνα ὄβολον προεκαλέσατε εἰς τὰς
ψυχὰς αὐτῶν τόσον μεγάλην θύελλαν», τί θὰ ἀπαντή-
σῶμεν; τί θὰ ἀπολογηθῶμεν δέ;

Διὰ νὰ θεσπαιωθῇς δὲ εἰτι καὶ αὐτοὺς θὰ φέρῃ εἰς
τὸ μέσον, ἀκουσε τί λέγει: «Ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποίησατε
ἐνὶ τούτων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποίησατε»⁴⁷. διότι ἐκεῖνοι (οἱ
πένητες) δὲν θὰ εἴπουν τίποτε πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ὁ Θεὸς
ὅπερ αὐτῶν θὰ ἐπιτιμῆσῃ ἡμᾶς. Διότι καὶ τὸν Λάζα-
ρον εἶδεν ὁ πλούσιος, καὶ ὁ μὲν Λάζαρος τίποτε δὲν
εἶπε πρὸς αὐτόν, ὁ δὲ Ἀβραάμ ὠμίλησε δι' ἐκεῖνον.

Οὕτω θὰ συμβῇ καὶ ἐν σχέσει μὲ τοὺς πτωχοὺς,
οἱ ὅποιοι τώρα καταφρονοῦνται ἐκ μέρους μας· δηλα-
δὴ δὲν θὰ ἴδωμεν αὐτοὺς νὰ προτείνουσι τὰς χεῖρας μὲ
δψιν ἀξιολύπητον, ἀλλὰ νὰ εὐρίσκονται ἐν ἀναπαύσει·
ἡμεῖς δὲ θὰ λάθωμεν τὴν δψιν ἐκείνων, καὶ εἶθε μόνον
τὴν δψιν, καὶ ὄχι τὸ πολὺ σκληρότερον, δηλαδὴ τὴν τι-
μωρίαν!

Διότι οὐτε ὁ πλούσιος ἐπεθύμει ἐκεῖ νὰ χορτασθῇ
ἀπὸ τὰ ψυχία, ἀλλὰ ἐφλέγετο, καὶ ἐτιμωρεῖτο σκληρῶς,
καὶ ἤκουσεν: «ἀπέλαυες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου
καὶ ὁ Λάζαρος τὰ κακά»⁴⁸.

Νὰ μὴ θεωρῶμεν λοιπὸν τὸν πλοῦτον ὡς κάτι τὸ
μέγα διότι αὐτὸς εἶναι δι' ἡμᾶς ἐφόδιον διὰ τὴν κόλα-
σιν, ἐάν δὲν προσέχωμεν ὅπως θεσπαιως, ἐάν προσέχω-
μεν, καὶ ἡ πτωχεία καθίσταται προσθήκη καὶ ἀνέσεως
καὶ ἀναπαύσεως εἰς ἡμᾶς· διότι καὶ τὰ ἀμαρτήματα
ἐξαλείφωμεν, ἐάν εὐχαριστως ὀπομένωμεν τὴν πτωχεί-
αν, καὶ πολλὴν ἐλευθερίαν λόγου ἀποκτῶμεν ἐνώπιον
τοῦ Θεοῦ.

ε'. Νὰ μὴ ζητῶμεν λοιπὸν πάντοτε τὴν ἀνεσιν,
διὰ νὰ εὐρωμεν ἀνεσιν ἐκεῖ, ἀλλὰ νὰ δεχθῶμεν νὰ ὑπο-
μείνωμεν τοὺς κόπους διὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ νὰ περικό-
πτωμεν τὰ περιττά, καὶ τίποτε περισσότερο νὰ μὴ ζη-

47. Ματθ. 25, 45.

48. Λουκ. 16, 26.

τῶμεν, ἀλλὰ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μας νά τὰ δαπανῶμεν διὰ τοὺς ἔχοντες ἀνάγκην· διότι ποῖαν δικαιολογίαν θά προβάλλωμεν, ὅταν Ἐκεῖνος μὲν ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς τὸν οὐρανόν, ἡμεῖς δὲ δὲν δίδωμεν εἰς Αὐτόν οὔτε ἄρτον; ὅταν Ἐκεῖνος μὲν πρὸς χάριν σου ἀνατέλλῃ τὸν ἥλιον⁴⁹, καὶ σοῦ προσφέρῃ ἄλλην τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κτίσεως, σὺ δὲ οὔτε ἕνδομα δίδῃς εἰς Αὐτόν, οὔτε φροντίδης νά εὕρῃ στέγην;

Καὶ τί ἀναφέρω τὴν κτίσιν καὶ τὸν ἥλιον; Σοῦ ἔδωκε τὸ σῶμα Του, τὸ Τιμίον Αἷμα Του, σὺ δὲ οὔτε νά πῃ δὲν δίδεις εἰς Αὐτόν; Μίαν φοράν ἔδωκες εἰς Αὐτόν; Ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ τοῦτο ἔλεημοσύνην· διότι ἐφ' ὅσον, ἐνῶ ἔχεις, δὲν δίδεις, δὲν ἔχεις ἀκόμη ἐκπληρῶσαι τὸ ὅλον ἔργον σου· διότι καὶ αἱ παρθένοι, ἐνῶ εἶχον τὰς λαμπάδας, εἶχον ἔλαιον, ἀλλὰ ἔχι ἀρκετόν⁵⁰.

Ἐπρεπε θεοβαίως, καὶ ἂν ἀκόμη παρείχες ἀπὸ τὰ ἰδικά σου, νά μὴ ἦσαι τόσοσ φειδωλός· τῶρα δὲ, ἐνῶ δίδεις τὰ προερχόμενα ἐκ τοῦ Δεσπότου, διὰ ποῖον λόγον εἶσαι φειδωλός; Μήπως θέλετε νά μάθετε τὴν αἰτίαν αὐτῆς τῆς ἀποκθρωπίας. Οἱ μὴ ἐλεημονες τὰ ὑπάρχοντά των τὰ συλλέγουσιν ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην δὲν εἶναι πρόθυμοι· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μανθάνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νά κερδίξῃ, δὲν γνωρίζει (δὲν συνηθίζει) νά δαπανᾷ.

Διότι, πῶς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει προπαρασκευασθῆ, διὰ νά ἀρπάξῃ, δύναται νά ἀσκήσῃ τὸν ἑαυτὸν του δι' ἀντίθετον ἐνέργειαν; διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λαμβάνει τὰ ἀνήκοντα εἰς ἄλλους, πῶς θά δυνηθῇ νά παραχωρήσῃ τὰ ἰδικά του εἰς ἄλλο;

Διότι καὶ ὁ κύων, ὅταν συνηθίσῃ νά τρώγῃ σάρκα, δὲν δύναται πλέον νά φυλάττῃ τὴν ἀγέλην· διὰ τοῦτο τοὺς κύνας αὐτοὺς οἱ ποιμένες τοὺς θανατώνουσι. Τοῦτο δὲ, διὰ νά μὴ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς ἀπέχωμεν ἀπὸ γεῦμα αὐτοῦ τοῦ εἶδους· διότι γεύονται σάρκα

49. Ματθ. 5, 45.

50. Ματθ. 25, 1-13.

καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν τὸν διὰ τῆς πείνης θάνατον⁵¹.

Δὲν βλέπετε πῶς ὁ Θεὸς ἀφήκεν εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ πράγματα κοινά; Διότι, ἐὰν ἐπέτρεψε νά ὑπάρχουν πτωχοὶ ἀπὸ ἀπόψεως χρημάτων, καὶ αὐτὸ τὸ ἔκαμε χάριν τῶν ἀποκτώντων πλοῦτη, ὥστε νά δύνανται οὗτοι νά ἐξαλείψουν τὰ ἁμαρτήματά των διὰ τῆς ἐλεημοσύνης πρὸς ἐκεῖνους· σὺ δὲ καὶ εἰς τοῦτο κατέστης σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος.

Διὰ τοῦτο εἶναι φανερόν ὅτι, ἐὰν καὶ εἰς τὰ σπουδαιότερα ζητήματα ἐλάμβανες αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν⁵², θά ἐνήργεις μυρίους φόνους, καὶ θά ἀπέκλειες καὶ τὸ φῶς καὶ ἄλλην τὴν ζωὴν· διὰ νά μὴ συμβῇ δὲ αὐτὸ, ἀναγκαστικῶς ἠμπόδισε τὴν ἀπληστίαν εἰς ἐκεῖνα.

Ἐὰν δὲ πονήτε, ἀκούοντες αὐτοὺς τοὺς λόγους, πολὺ περισσότερον ἐγώ, θέλω νά συμβαῖνουν αὐτά⁵³. Μέχρι πάτε σὺ θά εἶσαι πλούσιος, καὶ ἐκεῖνος πτωχός; Μέχρι τῆς ἐσπέρας⁵⁴, περαιτέρω δὲ ἔχι πλέον· διότι εἶναι τόσοσ θραχὺς ὁ θῖος, καὶ ὅλα πλέον συντόμως θά ἀπέλθουν, ὥστε τὸ πᾶν νά θεωρῆται ὡς σύντομος ὥρα.

Ποία ἀνάγκη ὑπάρχει εἰς σὲ ἀποθηκῶν μὲ ἀφθονίαν πραγμάτων, καὶ πλήθους δούλων καὶ οἰκονόμων; διὰ τί νά μὴ ἔχῃς κήρυκα τῆς ἐλεημοσύνης; Διότι ἢ μὲν ἀποθήκῃ οὐδεμίαν φωνὴν ἀφήνῃ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ληστὰς θά προσελκύσῃ, αἱ δὲ ἀποθήκαι τῶν πτωχῶν πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν θά ἀναβοῦν, καὶ θά καταστήσουσιν εὐχάριστον τὴν παρούσαν ζωὴν, καὶ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα θά ἐξαλείψουν, καὶ δόξουσιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, καὶ τιμὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων θά φέρουσι.

Διατί λοιπὸν ἀρνεῖσαι εἰς τὸν ἑαυτὸν σου τόσα ἀγαθά; Διότι ἔχι ἐκεῖνους (τοὺς πένητας), ἀλλὰ τὸν

51. Τισαῖτοι ὑπῆρσαν οἱ κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς ἀποκρίνοντες τὰ τροφίμα καὶ πωλοῦντες αὐτὰ εἰς ὑπερόγκους τιμὰς, οἱ καλούμενοι «μισοσφραῖται».

52. Ὅπως ἐπὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς χρήσεως τοῦ πλοῦτου.

53. Παρατρέπει τὸν παραλληλισμόν:

«Εἰ δὲ ἄγαυτε, ταῦτα ἀκούοντες πολλὰ μᾶλλον ἐγώ, ταῦτα γινόμενα ὄρωσιν.

54. «Ἐσπέραν» ἐνοεῖ τὸν θάνατον.

ἑαυτὸν σου θὰ ὠφελήσης εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν, ὅταν εὐεργετῆς ἐκείνους· διότι εἰς μὲν τοὺς πένητας θὰ ἐπανορθώσης τὴν κατάστασιν τῆς παρουσίας ζωῆς, διὰ δὲ τὸν ἑαυτὸν σου, θὰ ἀποταμιεύσης ἐκ τῶν προτέρων τὴν μέλλουσαν δόξαν καὶ τὸ θάρρος⁵⁵· τὰ ὅποια εἶθε νὰ συμῆθαι ἴλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλοανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Α Ι Α Ο Η' (78).

(Ἰωάν. ια', 4-16).

«Ταῦτα δὲ ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὑμῖν, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἦ-
μην. Ἦν γὰρ δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με καὶ οὐδεὶς ἐξ
ὑμῶν ἐρωτᾷ με· Ποῦ ὑπάγεις; Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα
ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν»¹.

α'. Μεγάλη εἶναι ἡ τυραννία τῆς θλίψεως καὶ ἔχομεν ἡμεῖς ἀνάγκην πολλῆς ἀνδρείας, ὥστε νὰ σταθῶμεν μετὰ γενναιότητα ἀπέναντι αὐτοῦ τοῦ πάθους, καὶ ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἐξ αὐτοῦ προκύπτουσαν χρησιμότητα, νὰ ἀφήνωμεν τὸ περιττὸν· διότι τὸ πάθος τοῦτο ἔχει καὶ κάποιαν χρησιμότητα δηλαδὴ ὅταν μὲν ἀμαρτάνωμεν ἡμεῖς ἢ ἄλλοι, τότε μόνον εἶναι ὀρθὸν νὰ λυπώμεθα, ὅταν δὲ εὐρεθῶμεν εἰς περιπτώσεις ἀνθρωπίνων ὀ-

55. Ἡ δὲ ἀπόφραση μετὰ θαυμασίου παραλληλισμοῦ: «Οὐ γὰρ ἐκείνους, ἀλλὰ ἑαυτὸν εὐνοήσεις μεζόνως εὐεργετῶν» ταῖς μὲν γὰρ τὰ παρόντα ἐπανορθώσεις αὐτῶ δὲ τὴν μέλλουσαν δόξαν καὶ πυρρησίαν προσηύδα.
1. Ἰωάν. 10, 4-8.

ποθέσεων, τοῦ λοιποῦ εἶναι ἀχρηστὰς ἡ θλίψις.

Ἀφοῦ λοιπὸν καὶ τοὺς μαθητὰς, ἐφ' ὅσον δὲν ἦσαν ἀκόμη τέλειοι, ἡ θλίψις προσέβαλε, παρατήρει πῶς ὁ Κύριος διορθῶναι αὐτοὺς διὰ τῆς ἐπιπλήξεως· διότι ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι ὑπέσθαιλλον προηγουμένως εἰς αὐτὸν μυρίας ἐρωτήσεις, (διότι καὶ ὁ Πέτρος ἔλεγε: «Ποῦ ὑπάγεις;»², καὶ ὁ Θωμᾶς: «Οὐκ οἶδαμεν, ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι;»³, καὶ ὁ Φίλιππος: «Δείξον ἡμῖν τὸν Πατέρα σου»)· αὐτοὶ τώρα, ὅταν ἤκουσαν ὅτι «ἀποσυνοχώρους ποιήσουσι»⁴, καὶ ὅτι «μισήσουσιν ὑμᾶς»⁵ καὶ ὅτι «ὁ ἀποκτείνων ὑμᾶς δόξει λατρεῖαν προσφέρειν τῷ Θεῷ»⁶, τόσοι ἀπεθαρρύνθησαν, ὥστε νὰ μὴ δύνανται ἐν συνεχείᾳ οὔτε νὰ ἀρθρώσουσιν λέξιν, οὔτε νὰ συζητήσουσιν μετὰ τὸν Κύριον.

Τοῦτο ἀκριβῶς λοιπὸν ψέγων εἰς αὐτοὺς ἔλεγε: «Ταῦτα ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὑμῖν, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἦμην. Ἦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με· Ποῦ ὑπάγεις; Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν». Διότι εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα ἡ ἀμετρος θλίψις φοβερόν πρᾶγμα καὶ πρόξενος θανάτου.

Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Μὴ πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος»⁷.

«Ταῦτα δὲ ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὑμῖν», λέγει. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον δὲν τὰ εἶπεν ἐξ ἀρχῆς; Διὰ νὰ μὴ λέγῃ κανεὶς ὅτι ἐκφράζει εἰκασίας ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια πολλάκις συμβαίνουν. Καὶ διατί λοιπὸν ἐπιχειρεῖ πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἔχει τὴν τὴν δυσκολίαν; Τὰ ἐγνώριζον μὲν, λέγει, αὐτὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ δὲν τὰ ἔλεγον, ὅχι ἐπειδὴ δὲν τὰ ἐγνώριζον, ἀλλὰ «ὅτι μεθ' ὑμῶν ἦμην».

Καὶ τοῦτο πάλιν τὸ λέγει κατὰ τρόπον νοητὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ἔλεγεν: «Ἐπει-

2. Ἰωάν. 13, 16.

3. Ἰωάν. 14, 5.

4. Ἰωάν. 14, 8.

5. Ἰωάν. 16, 2.

6. Ἀποκ. 8, 22.

7. Ἰωάν. 16, 2.

8. Β' Κορινθ. 2, 7.

δὴ ἦσθε ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ ἦτο δυνατόν νὰ μοῦ ὑποβάλλετε ἐρωτήσεις, ὅταν ἠθέλατε, καὶ ἐναντίον ἐμοῦ ὄλος ὁ πόλεμος ἐστρέφεται, καὶ ἦτο περιττόν νὰ εἶπω αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς».

* Ἀρὰ γε λοιπὸν δὲν τὸ εἶπε τοῦτο; δὲν εἶπεν, ἀφοῦ ἐκάλεσε τοὺς δώδεκα: «Ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀγθῆσαθε καὶ μαστιγώσουσιν ὑμᾶς ἐν ταῖς συναγωγαῖς»; Πῶς λοιπὸν λέγει: «Ἄπ' ἀρχῆς οὐκ εἶπον»; Διότι ἐκεῖ προεῖπε μαστιγώσεις καὶ προσαγωγὰς αὐτῶν ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων, δὲν εἶπεν ἡμῶς ὅτι τὸσον θὰ θεωρηθῆ ὁ θάνατος αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων σημαντικός, ὥστε τὸ γεγονός νὰ θεωρηθῆ καὶ ὡς λατρεία διότι τοῦτο κυρίως περισσότερο ἐξ ἄλλων ἦτο ἀρκετὸν τοὺς Μαθητὰς νὰ καταφοβῆσθαι, δηλαδὴ τὸ ἐάν ἐπρόκειτο νὰ δικασθοῦν ὡς ἀσεβεῖς καὶ καταστροφεῖς.

Πλὴν τούτων δὲ τῶν λόγων δυνάμεθα καὶ τοῦτον τὸν λόγον νὰ προσθέσωμεν, ὅτι εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν εἶπεν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ ὑποσταῖν ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν, εἰς αὐτὴν δὲ ἐδῶ τὴν περίπτωσιν προσέθεσε καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ ὑποσταῖν ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων, μὲ μεγαλυτέραν ἔξαρσιν, καὶ ἐπιηροφόρησεν αὐτοὺς ὅτι αὐτὰ πλησιάζουσιν.

«Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν λέγει: Ποῦ ὑπάγεις; Ἄλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἢ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν». Καὶ αὐτὴ ἢ παρηγορία δὲν εἶναι μικρά, τὸ ὅτι δηλαδὴ οἱ Μαθηταὶ ἔμαθον ὅτι ὁ Κύριος ἐγνώριζε τὴν υπερβολικὴν θλίψιν τῶν· διότι ἐκ τῆς ἀγωνίας διὰ τὴν ἀναχώρησιν Αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἀναμονῆς τῶν ἐπικειμένων θειῶν (διότι δὲν ἐγνώριζον, ἐάν θὰ δυνηθοῦν νὰ ὑπομένουν αὐτὰ μὲ γενναιότητα) ἔμειναν ἐμψρόντητοι.

Διατὶ λοιπὸν ὁ Κύριος δὲν προεῖπεν εἰς τοὺς Μαθητὰς αὐτὰ κατόπιν, ὅταν δηλαδὴ ἠξιώθησαν νὰ λάβουν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἦσαν εἰς μέγαν θαυμὸν ἐνάρστοι· διότι ἐάν, ἐνῶ ἀκόμη δὲν εἶχον ἀξιωθῆ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν ἀπεσκήρτησαν ἀπὸ τῶν διδάσκαλων, σκέψου ποίου χαρακτήρος ἐπρόκειτο νὰ εἶναι, ὅταν ἠξιώθησαν τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διότι ἐάν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου περὶ τῶν μελλόντων ἤκουον τότε (δηλαδὴ μετὰ τὴν ἐπι-

φοιτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) καὶ ὑπέμενον, τότε τὸ πᾶν θὰ ἀπεδίδομεν εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· τῶρα δὲ ὀλόκληρος ὁ καρπὸς εἶναι δημιούργημα τοῦ φρονήματος αὐτῶν, καὶ καθαρὰ ἀπόδειξις τοῦ πόθου Αὐτῶν διὰ τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἐβασάνιζε τὴν ἀκόμη γυμνὴν⁹ διάνοιαν αὐτῶν.

«Ἄλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λέγω»¹⁰. Παρατήρει, πῶς παρηγορεῖ αὐτοὺς πάλιν: «διότι δὲν λέγω τοὺς λόγους τοὺς προκαλοῦντας εὐχαρίστησιν», λέγει, «ἀλλὰ, καὶ ἐν ἀπείρους φορές λυπηθῆτε, πρέπει νὰ ἀκούσετε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συμφέρε· διότι συμφωνοῦν μὲν μὲ τὴν ἐπιθυμίαν σας εἶναι νὰ εἶμαι ἐγὼ παρών, ἀλλὰ τὸ συμφέρον σας εἶναι ἄλλο».

Ἰβιον δὲ Ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος λαμβάνει πρόνοιαν, εἶναι διὰ τὰ συμφέροντα τῶν φίλων νὰ μὴ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν καὶ νὰ μὴ ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοὺς ὠφελεῖ· διότι λέγει: «Ἐάν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐ μὴ ἔλθῃ»¹¹. Τί λέγουν ἐδῶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν τὴν ὀρθὴν γνώμην περὶ τοῦ Πνεύματος¹²; συμφέρε νὰ ἀπέλθῃ ὁ Κύριος, καὶ νὰ ἔλθῃ δοῦλος; Βλέπετε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀξία τοῦ Πνεύματος;

«Ἐάν δὲ ἀπέλθω, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς»¹³. Καὶ ποῖον θὰ εἶναι τὸ κέρδος; Ἐκεῖνος ὅταν ἔλθῃ θὰ ἐλέγξῃ τὸν κόσμον¹⁴· δηλαδὴ, «δὲν θὰ πράξουν αὐτὰ, χωρὶς νὰ τιμωρηθοῦν, ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος· διότι ἀρκετὰ μὲν εἶναι τὰ ἔργα τὰ ὅποια ἤδη ἔχουν γίνῃ νὰ ἀποστομώσουν τοὺς Ἰουδαίους· ὅταν δὲ καὶ δι' Ἐκεῖνου ἐπιτελῶνται αὐτὰ, καὶ διατυπωθοῦν διδύγματα τελειότερα καὶ τελεσθοῦν θαύματα μεγαλυτέρα, πολὺ περισσότερο θὰ κατακριθοῦν, ἐλέποντες τόσα νὰ γίνονται ἐν τῷ Ὄνοματί μου· τοῦτο δὲ καθιστᾷ σαφεστέραν τὴν ἀπό-

9. Δηλ. μὴ φωτισθεῖσαν ἀκόμη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

10. Ἰωάν. 16, 7.

11. Ἰωάν. 16, 7.

12. Ὑπονοεῖ τοὺς αἰρετικούς τοὺς πρεσβεύοντας ἐσφαλμένην δοξαίαν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

13. Ἰωάν. 16, 7.

14. Ἰωάν. 16, 8.

δειξιν τῆς Ἀναστάσεως διότι τώρα μὲν δύνανται νὰ λέγουν: Εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ τέκτονος, τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· ὅταν ὅμως ἴδουν τὸν ὄνατον νὰ καταργῆται, τὴν κακίαν νὰ ἐκθάλῃται τὴν χαλότηα τῆς φύσεως νὰ διαρθῶνεται¹⁵, τοὺς δαιμόνας νὰ ἐκδιώκωνται, τὴν ἀνέκφραστον χορηγίαν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἅλα αὐτὰ νὰ γίνωνται διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Ὁνόματός μου, τί θὰ εἶπουν; Διότι περὶ ἐμοῦ ἐμαρτύρησε καὶ ὁ Πατήρ, θὰ μαρτυρήσῃ δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα ἂν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν¹⁶ ἐμαρτύρησεν, ἐν τούτοις καὶ τώρα θὰ πράξῃ τούτο».

8'. Τὸ δὲ «ἐλέγξει περὶ ἁμαρτίας»¹⁷, σημαίνει τοῦτο: «Οἰανδήποτε δικαιολογίαν αὐτῶν θὰ ἀποκλείσῃ, καὶ θὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὑπέπεσαν εἰς παραπτώματα ἀσυγχώρητα» καὶ περὶ δικαιούσης, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι, καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με»¹⁸· δηλαδή, «παρέσχον ἀμεμπτον βίον».

Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τὸ ὅτι μεταβαίνει πρὸς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ δηλαδὴ πάντοτε κατηγοροῦν τὸν Ἰησοῦν ὅτι δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν Αὐτὸν ἁμαρτωλῶν καὶ παράνομον, λέγει ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν θὰ τὴν καταρρίψῃ· «διότι, ἐάν τὸ νὰ θεωροῦμαι ἐγὼ ὅτι δὲν προέρχομαι ἐκ τοῦ Θεοῦ τοῦτο ἀποδεικνύει παράνομίαν, ἔ- ταν τὸ Πνεῦμα δεῖξῃ ὅτι ἐγὼ ἀπῆλθον ἐκεῖ, καὶ ὄχι προσωρινῶς, ἀλλ' ὅτι παραμένω ἐκεῖ, (διότι τὸ «οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με», εἶναι φράσις Ἐκεινοῦ, ὁ Ὅποιος ἀποδεικνύει τοῦτο), τί θὰ εἶπουν ἐν συνεχείᾳ;

Παρατήρει ὅτι διὰ τῶν δύο τούτων ἐπιχειρημάτων καταρρίπτεται ἡ πονηρὰ γνώμη τῶν Ἰουδαίων· δηλαδὴ οὔτε τὸ νὰ ἐπιτελῇ κανεὶς θαύματα εἶναι χαρακτηριστικὸν ἁμαρτωλοῦ (διότι δὲν δύναται ἁμαρτωλὸς νὰ ἐπιτελῇ θαύματα)¹⁹, οὔτε τὸ νὰ εὕρισκεται πλησίον τοῦ

15. Πράξ. 3, 1-28.

16. Ματθ. 3, 18. Μάρκ. 1, 10. Λουκ. 3, 22. Ἰωάν. 1, 32.

17. Ἰωάν. 18, 8.

18. Ἰωάν. 18, 10.

19. Ἰωάν. 9, 16, καὶ 31-33.

Θεοῦ αἰωνίως εἶναι ἴδιον ἁμαρτωλοῦ. Ὡστε δὲν δύνασθε πλέον νὰ λέγετε ὅτι «οὗτος ἁμαρτωλὸς ἐστίν, ὅτι οὐκ ἐστίν ἐκ τοῦ Θεοῦ».

«Περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται»²⁰. Πάλιν ἐδῶ ἐπαναφέρει τὸν λόγον περὶ δικαιούσης, διότι κατενίκησε τὸν ἀντίδικον²¹. Δὲν θὰ κατενίκα δὲ αὐτόν, ἐάν ἦτο ἁμαρτωλὸς· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, οὔτε κανεὶς δίκαιος ἐκ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ. «Διότι, ὅτι ἔχει κατακριθῆ δι' ἐμέ, θὰ τὸ γνωρίσουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ ταῦτα θὰ καταπατοῦν αὐτόν, καὶ θὰ γνωρίζουν καλῶς τὴν Ἀνάστασίν μου, γεγονός τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν Ἐκεινοῦ, ὁ Ὅποιος κατακρίνει· διότι ὁ ἀντίδικος δὲν ἠδυνήθη νὰ με καταβάλλῃ.

Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον ὅτι δαιμόνιον ἔχω, καὶ ὅτι εἰμαι πλέονος, καὶ αὐτοὶ οἱ λόγοι κατόπιν θὰ ἀποδειχθοῦν ὅτι εἶναι ἀνυπόστατοι· διότι δὲν θὰ κατέβαλον αὐτόν, ἐάν ἦμην ὑπόλογος δι' ἁμαρτίαν τώρα δὲ καὶ ἔχει κατακριθῆ καὶ ἔχει ἐκτοπισθῆ».

«Ἐτι πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε θασταῖζειν ἄρτι»²². Λοιπὸν «συμφέρι ἐμὲ ἀπελθεῖν»²³, ἐάν θεβῶς τότε πρόκειται νὰ θασταῖσετε αὐτὰ, ὅταν δηλαδὴ ἀπέλθω. Καὶ τί ἔχει γίνεαι; Ἀνώτερον σοῦ εἶναι τὸ Πνεῦμα, ἐφ' ὅσον τώρα μὲν δὲν θασταῖζομεν αὐτὰ, τότε δὲ Ἐκεῖνο θὰ παρασκευάσῃ ἡμᾶς ὥστε νὰ δυνηθῶμεν τοῦτο; ἀνωτέρα εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος καὶ τελειότερα;

Δὲν συμβαίνει τοῦτο· διότι καὶ Ἐκεῖνος (δηλ. ὁ Παράκλητος) θὰ εἴπῃ τοὺς ἰδιούς μου λόγους. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἄφ' ἑαυτοῦ λαλήσει οὐδὲν, ἀλλὰ ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ βοήσσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήμεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἐστίν»²⁴.

20. Ἰωάν. 18, 11.

21. Δηλαδὴ τὸν διάβολον.

22. Ἰωάν. 18, 12.

23. Ἰωάν. 18, 7.

24. Ἰωάν. 18, 13-15.

Διότι, επειδή ειπεν ότι «εκείνος ὑμᾶς διδάξει καὶ ἀναμνήσει, καὶ ἐν ταῖς θλίψεσιν ὑμᾶς παραμυθήσεται», πράγμα τὸ ὅποσον ὁ Ἰδιος ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔκαμε, καὶ ὅτι «συμφέροι ἐμὲ ἀπελθεῖν», «κἀκεῖνον ἐλθεῖν», καὶ «νῦν μὲν οὐ δύνασθε βαστάζειν, τότε δὲ δύνησεσθε», καὶ ὅτι «ὀδηγήσει εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»²⁵, διὰ τὰ μὴ θεωρήσουσιν οἱ Μαθηταί, ἀκούοντες αὐτοῦ τοὺς λόγους, ὡς ἀνώτερον τὸ Πνεῦμα, καὶ καταλήξουσιν εἰς τὴν χειροτέραν γνώμην ἀσεβείας, διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐκ τοῦ ἔμου λήψεται»· τοῦτο σημαίνει: «Ἐκεῖνα ἀκριβῶς, τὰ ὅποια ἐγὼ, αὐτὰ θὰ εἶπῃ καὶ Ἐκεῖνος».

Ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν λέγῃ περὶ Ἐαυτοῦ: «Ἄπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ»²⁶, ἐννοεῖ τοῦτο, ὅτι τίποτε ἐξ ὧν λέγει δὲν εἶναι ἐκτὸς τῶν λόγων τοῦ Πατρὸς, τίποτε ἰδιαιτέρον ἀπέναντι Ἐκεῖνου ἢ ξένον πρὸς Ἐκεῖνον, οὕτω ὁμιλεῖ καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος.

Τὸ δὲ «ἐκ τοῦ ἔμου» σημαίνει: «ἐξ ὧν ἐγὼ γνωρίζω, ἐκ τῆς ἰδικῆς μου γνώσεως· διότι ἢ γνώσις ἢ ἰδική μου καὶ τοῦ Πνεύματος εἶναι μία».

«Καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ἡμῖν». Ἐξέψωσε τὸ φρόνημα αὐτῶν διότι διὰ τίποτε ἄλλο δὲν διψᾷ τόσο τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅσον διὰ τὰ μαθήσασθαι τὰ μέλλοντα. Διὰ τοῦτο συνεχῶς ἠρώτων τὸν Κύριον «Ποῦ ὑπάγεις;», ποῖα εἶναι ἡ ὁδός²⁷; Ἀπαλλάσσωσιν λοιπὸν τοὺς Μαθητάς καὶ ἀπὸ αὐτῆν τὴν φροντίδα λέγει ὅτι «πάντα θὰ προεῖπῃ εἰς σᾶς, ὥστε νὰ μὴ καταβληθῆτε ἀπροφύλακτοι».

«Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει». Πᾶς: «Ἐν τῷ ὄνοματί μου θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτέλειον τῶν ἔργων». Διότι, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτελέσωσιν σπουδαιότερα θαύματα, ὅταν θὰ ἀναφανίζετο τὸ Πνεῦμα, διὰ τοῦτο, πάλιν τονίζων τὴν ἰσοτιμίαν Αὐτοῦ, λέγει: «Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει».

Ποῖαν ἐννοεῖ «πᾶσαν ἀλήθειαν»; Διότι καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ δι' Αὐτὸν (τὸν Παράκλητον), ὅτι Αὐτὸς δηλ.

25. Ἰωάν. 16, 13.

26. Ἰωάν. 14, 10.

27. Ἰωάν. 14, 5 καὶ 13, 36.

ἡμᾶς «ὀδηγήσει εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»· διότι ὁ Ἰδιος μὲν ὁ Χριστὸς καὶ ἐπειδὴ εἶχε περιβληθῆ σάρκα, καὶ διὰ τὰ μὴ θεωρηθῆ ὅτι ὁμιλεῖ περὶ Ἐαυτοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη οἱ Μαθηταί δὲν ἐγνώριζον σαφῶς περὶ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ἐπειδὴ ἦσαν ἀτελέστεροι, καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τὰ μὴ θεωρηθῶσιν ὅτι τιμωροῦν Αὐτὸν ὡς παρανομούντα, συνεχῶς δὲν ἐξέφερε κανένα ὑψηλὸν λόγον, οὕτε σαφῶς ἢ διδασκαλίᾳ Του παρουσίας διαφοράς ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου· ὅταν δὲ οἱ Μαθηταί ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου, καὶ ἐκεῖνοι τοῦ λοιποῦ ἦσαν ἔξω τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Ἰησοῦ καὶ πολλοὶ ἐπρόκειτο νὰ πιστεύουσιν καὶ νὰ συγχωρηθῶσιν διὰ τὰ ἀμαρτήματά των, καὶ ἄλλοι ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν περὶ Αὐτοῦ, εὐλόγως Ἐκεῖνος δὲν ἔλεγεν ὁ Ἰδιος πλέον μεγάλους λόγους περὶ Ἐαυτοῦ.

«Ὡστε δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀγνοίας μου», λέγει, «τὸ ὅτι δὲν εἶπον ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ εἶπω, ἀλλὰ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀκουόντων». Διὰ τοῦτο, ὅταν εἶπεν: «ὀδηγήσει εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, προσέθεσεν: «Ἄφ' ἐαυτοῦ οὐκ ἔρει». Διὰ τὰ θεβαιωθῆς δηλαδὴ ὅτι τὸ Πνεῦμα δὲν ἔχει ἀνάγκην διδασκαλίας, ἀκούσε τί λέγει ὁ Παῦλος: «Ὅτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»²⁸.

Ὅπως λοιπὸν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου γνωρίζει, χωρὶς νὰ μαθήσῃ ἀπὸ ἄλλου, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον «ἐκ τοῦ ἔμου λήψεται»· τοῦτο σημαίνει: «θὰ εἶπῃ λόγους συμφώνους πρὸς τοὺς ἰδικούς μου». «Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἐστίν»: «Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐκεῖνα εἶναι ἰδικὰ μου, ὁ δὲ Παράκλητος θὰ εἶπῃ λόγους τοῦ Πατρὸς μου, τοὺς ἰδικούς μου θὰ εἶπῃ»²⁹.

γ'. Ἀλλὰ διατί δὲν ἤρχετο τὸ Πνεῦμα πρὶν ὁ Χρι-

28. Α' Κορινθ. 2, 11.

29. Ἐπιτοβὰ ὁ θεὸς Ἰερέρχη χρησιμοποίησε εἶδος κατηγορικοῦ συλλογισμοῦ:

Ὁ Παράκλητος ἐκ τῶν τοῦ Πατρὸς ἔρει.

Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἐστίν.

Ἄρα ὁ Παράκλητος ἐκ τῶν ἐμῶν ἔρει.

στός απέλθη; Διότι ἐφ' ὅσον ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀρῆν ἢ κατάρτα, τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα δὲν εἶχε λυθῆ, ἀλλ' ἀκόμη ὅλοι ἦσαν ὀπλόγοι διὰ τὴν τιμωρίαν, δὲν θὰ ἤρχετο. Πρέπει λοιπὸν, λέγει, νὰ λυθῆ ἢ ἐχθρα, καὶ νὰ συμφιλιωθῆτε σὺς μὲ τὸν Θεόν, καὶ τότε νὰ δεχθῆτε τὴν δωρεὰν ἐκείνην.

Ἄλλὰ διὰ τί λέγει: «Πέμψω αὐτόν»; Τοῦτο σημαίνει: «Θὰ σὺς προπαραικειώσασθε διὰ νὰ ὑποδεχθῆτε Αὐτόν» διότι πῶς ἀποστέλλεται Ἐκεῖνο, τὸ Ὅποῖον εὐρίσκεται παντοῦ; Ἄλλως τε δεκνύει καὶ τὴν διαφορὰν τῶν ὑποστάσεων. Διὰ δύο λόγους δὲ λέγει αὐτὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ δυσκόλως θὰ ἀπεσιῶντο ἀπὸ Αὐτόν, νὰ τοὺς πείσῃ νὰ προσκολληθοῦν εἰς τὸ Πνεῦμα, καὶ διὰ νὰ λατρεύσουσιν Αὐτόν διότι ἠδύνατο μὲν καὶ ὁ Ἰδιὸς νὰ ἐπιτελέσῃ αὐτά, ἀλλὰ διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἀφήνει νὰ ἐπιτελῆ καὶ Ἐκεῖνο θαύματα, διὰ νὰ μάθουσι τὴν ἀξίαν Αὐτοῦ· διότι ὅπως ὁ Πατὴρ δύναται νὰ δημιουργήσῃ τὰ θιντα, ὁ δὲ Υἱὸς πράττει τὸ αὐτό, διὰ νὰ μάθωμεν τὴν Δύναμιν Αὐτοῦ, ὁμοίως συμβαίνει καὶ μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰδιὸς ἐσαρκώθη, φυλάττων τὴν ἐνέργειαν διὰ τὸ Πνεῦμα³⁰, καὶ φράττων τὰ στόματα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι λαμβάνουν τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀνεκφράστου φιλανθρωπίας ὡς εὐκαιρίαν ἀσεβοῦς δοξασίας³¹· διότι, ὅταν λέγουσι διὰ τοῦτο ἐσαρκώθη ὁ Υἱὸς, ἐπειδὴ ἦτο κατώτερος τοῦ Πατρὸς, θὰ εἴπωμεν πρὸς αὐτούς: «Τί δύνασθε λοιπὸν νὰ εἴπητε περὶ τοῦ Πνεύματος; Διότι δὲν ἔλαθε σάρκα, καὶ δὲν θὰ εἴπητε διὰ τὸν λόγον τοῦτον θεσπίας ὅτι Αὐτὸ εἶναι ἀνώτερον τοῦ Υἱοῦ, οὔτε ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος Αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος ἡ Τριάς λαμβάνεται· διότι καὶ ὁ Πατὴρ δύναται τὸ πᾶν νὰ ἐπιτελέσῃ, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀλλά, ἐπειδὴ περὶ

30. Δεδωμένου ὅτι, ὅπως λέγει ἄλλοθι ὁ Ἱερὸς Χρυσοστόμος, τὰ σπουδαιότερα θαύματα ἐπετελέσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων μετὰ τὴν Ἐπιφάνειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. (Ἴδε καὶ Ἰωάν. 7, 38-39 καὶ 14, 28).

31. Ἐννοεῖ τοὺς αἰρετικούς.

τοῦ Πατρὸς οὐδεὶς ἀμφισβᾶλλει, ἡ δὲ ἀμφισβῶλια ἦτο περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, διὰ τοῦτο ἔχει ληφθῆ εἰς τὴν μυσταγωγίαν ἡ Ἁγία Τριάς, ὥστε κατὰ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, νὰ μάθωμεν καλῶς καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ἀξίας αὐτῶν.

Διότι, διὰ νὰ θεσπισθῆς, ὅτι δύναται ὁ Υἱὸς νὰ ἐπιτελέσῃ μόνος αὐτά, τὰ ὅποια δύναται ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος μετὰ τοῦ Πατρὸς νὰ ἐπιτελέσῃ Ὁστος, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, πρέπει νὰ ἀκούσῃ σαφῶς περὶ αὐτῶν· δηλαδὴ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγεν: «Ἴνα γὰρ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας»³² καὶ πάλιν: «Ἴνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε»³³, καὶ «ἐγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς»³⁴· κατόπιν μετὰ ταῦτα λέγει: «Ἴνα ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσοὺν ἔχωσιν»³⁵.

Ἄς ἴδωμεν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα νὰ ἐπιτελῆ αὐτὸ τοῦτο. Ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἴδωμεν; Ἐκάστῳ δὲ ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος, λέγει, «δίδοται πρὸς τὸ συμφέρον»³⁶. (Ἐκεῖνος λοιπὸν, ὁ Ὅποῖος παρέχει αὐτά, πολλὰ μᾶλλον ἔχει τὴν δύναμιν νὰ συγχωρῆ καὶ ἁμαρτήματα)· καὶ πάλιν: «Τὸ Πνεῦμα ἐστὶ τὸ ζωοποιόν»³⁷, καὶ «ζωοποιήσῃ διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν»³⁸, καὶ «Τὸ Πνεῦμα ζωὴν διὰ δικαιοσύνην»³⁹, καὶ πάλιν: «Εἰ δὲ Πνεῦματι ἀγεσθε, οὐκ ἐστέ ὑπὸ νόμον»⁴⁰· οὐ γὰρ ἐλάθετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάθετε Πνεῦμα υἰοθεσίας⁴¹· καὶ τότε δὲ ὅλα, ὅσα θαύματα ἐπετέλουν, διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Πνεύματος, τὰ ἐπετέλουν· καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους γράφων ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Ἄλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλ'

32. Μάρκ. 2, 10.

33. Ἰωάν. 12, 38.

34. Ἰωάν. 10, 28.

35. Ἰωάν. 10, 10.

36. Α' Κορινθ. 12, 7.

37. Ἰωάν. 8, 63.

38. Ρωμ. 8, 11.

39. Ρωμ. 8, 10.

40. Γαλ. 5, 18.

41. Ρωμ. 8, 15.

ἡγιασθήτε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.⁴²

Ἐπειδὴ λοιπὸν περὶ μὲν τοῦ Πατρὸς πολλὰ ἤκουσαν, καὶ τὸν Υἱὸν δὲ εἶδον ὅτι ἐπέτελεσε πολλὰ, περὶ δὲ τοῦ Πνεύματος τίποτε ἀκόμη σαφῶς δὲν ἐγνώριζον, θαυματουργεῖ καὶ αὐτὸ καὶ εἰσάγει τὴν τελείαν γνώσιν.

Ἄλλὰ διὰ τὴν μὴ σχηματισθῆ γνώμην ὅτι εἶναι ἀνώτερον, (τοῦτο πρὸ ἀλλοῦ εἶπον), διὰ τοῦτο ὁ Κύριος λέγει: «Ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐργάμενα ἀναγγελεῖ». Διότι ἐὰν δὲν συνέβαινε τοῦτο, πῶς δὲν θὰ ἦτο παράξενον, ἐὰν τότε ἐπρόκειτο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ ἀκούσῃ τοὺς λόγους τοῦ Πατρὸς, καὶ πρὸς χάριν τῶν Μαθητῶν; Διότι οὕτε ἐπρόκειτο τότε σύμφωνα μετὰ τὴν γνώμην σας νὰ λάβῃ γνώσιν, παρὰ μόνον χάριν μόνον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θὰ ἤκουον. Καὶ ποῖος λόγος παραινόμενος ἀπὸ αὐτῶν δὲν θὰ ὑπῆρχε;

Ἄλλως τε καὶ τί ἐπρόκειτο νὰ ἀκούσῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα; δὲν τὰ εἶπεν ὅλα αὐτὰ διὰ τῶν προφητῶν; Διότι ἐὰν μὲν ἐπρόκειτο νὰ διδάξῃ περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ Νόμου, εἶχε λεχθῆ τοῦτο, ἐὰν δὲ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς οικονομίας, καὶ αὐτὰ εἶχον λεχθῆ; καὶ τί δηλαδὴ σπουδαιότερον ἐπρόκειτο μετὰ ταῦτα νὰ εἴπῃ;

«Καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ». Ἐδῶ κυρίως δεικνύει τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον τοῦτο κυρίως ἀποτελεῖ ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸ νὰ λέγῃ τὰ μέλλοντα. Ἐὰν δὲ καὶ αὐτὸ ἐμάνθανεν ἀπὸ ἄλλου, δὲν θὰ εἶχεν οὐδεμίαν ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῶν Προφητῶν· ἀλλ' ἐδῶ μὲ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ὁ Κύριος δεικνύει τὴν ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεὸν ἀκριθεῖ γνώσιν, ὅτι δηλαδὴ τὸ Πνεῦμα εἶναι ἀδύνατον νὰ εἴπῃ τι διάφορον.

Τὸ δὲ «ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήφεται» σημαίνει: «ἐκ τοῦ χαρίσματος, τὸ ὁποῖον ἦλθεν εἰς τὴν σάρκα μου» ἢ: «ἐκ τῆς γνώσεως, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐγὼ ἔχω, ὅχι ὡς ἔχον ὁ Παράκλητος ἔλαβεν αὐτῆς, οὕτε ὡς ἐὰν ἐμαθε ἀπὸ ἄλλου, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ γνώσις εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή».

42. Α' Κορινθ. 8. 11.

Καὶ διατί ὁ Κύριος ἐξεφράσθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὄχι κατ' ἄλλον; Διότι ἀκόμη δὲν ἐγνώριζον τὰ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο ἀκριθῶς μίαν μόνον φροντίδα λαμβάνει, δηλαδὴ νὰ γίνῃ πιστευτὸς καὶ ἀποδεκτὸς ἐκ μέρους τῶν Μαθητῶν, καὶ νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν ἐκ τῶν λόγων τούτων· διότι ἐπειδὴ εἶπεν: «Εἰς ἐστὶν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος, ὁ Χριστός»⁴³, διὰ τὴν μὴ νομίσουν ὅτι δὲν πειθαρχοῦν εἰς αὐτόν, ἐὰν πεῖθονται εἰς Ἐκεῖνον (τὸ Πνεῦμα), «μία», λέγει, «εἶναι ἡ ἰδική μου διδασκαλία καὶ ἡ διδασκαλία Ἐκείνου» ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο ἐγὼ νὰ διδάξω, ἐκ τῶν ἰδίων καὶ Ἐκείνου θὰ ὁμιλήσῃ. Μὴ νομίσετε λοιπὸν ὅτι ἄλλα εἶναι τὰ διδάγματα Ἐκείνου· διότι καὶ ἐκεῖνα εἶναι ἰδικὰ μου καὶ τὴν δόξαν μου ἀπῆχον»· διότι ἐν εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οὕτω θέλει νὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, ὅταν λέγῃ: «Ἵνα ᾧσιν ἐν, καθὼς καὶ ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἑσμεν»⁴⁴.

δ'. Διότι τίποτε δὲν εἶναι ὁμοῖον μετὰ τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν συμφωνίαν· διότι ὁ εἰς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται τὸ πολλαπλάσιον μέρος τῶν ἄλλων· διότι ἐὰν ὑπάρχουν δύο ἢ δέκα μετὰ τὴν αὐτὴν ψυχικὴν διάθεσιν, ὁ εἰς πλέον δὲν εἶναι εἰς, ἀλλὰ ἕκαστος ἐκ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καθίσταται δεκαπλάσιος, καὶ θὰ εὕρῃς εἰς τοὺς δέκα τὸν ἕνα, καὶ εἰς τὸν ἕνα τοὺς δέκα.

Καὶ ἂν ἔχουν ἐγθρόν, δὲν καταβάλλεται τόσον, ὅταν προσβάλῃ τὸν ἕνα, ὅσον ὅταν προσβάλῃ τοὺς δέκα· διότι δὲν θάλλεται ὑπὸ ἑνὸς μόνου, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν δέκα.

Ἐστερήθη τις; ἀλλὰ δὲν ὑφίσταται στέρησιν· διότι καθίσταται εὐπορος διὰ τοῦ μεγαλύτερου μέρους (δηλ. διὰ τῶν ἐννέα φίλων), καὶ τὸ στερούμενον μέρος, δηλ. τὸ μικρότερον, καλύπτεται, ἀναπληρώνεται, διὰ τοῦ μεγαλύτερου μέρους, τὸ ὁποῖον εὐπαρεῖ.

Ἐκαστος ἐκ τούτων ἔχει εἴκοσι χεῖρας, καὶ εἴκοσιν ὀφθαλμούς, καὶ ἄλλους τὰσους πόδας· διότι δὲν

43. Ματθ. 23. 8.

44. Ἰωάν. 17. 11.

θλέπει μόνον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἰδικῶν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἄλλων, δὲν στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῶν ἰδικῶν του ποδῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ποδῶν τῶν ἄλλων, δὲν ἐργάζεται μόνον διὰ τῶν ἰδικῶν του χειρῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν χειρῶν ἐκείνων.

Ἔχει φυγὰς δέκα· διότι δὲν μεριμνᾷ μόνον ὁ ἴδιος διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ καὶ ἐκείναι αἱ ψυχαὶ δι' αὐτόν. Ἐάν δὲ γίνουσι καὶ ἑκατόν, τὸ αὐτὸ πάλιν θὰ συμβῆ καὶ θὰ ἐπεκταθῆ ἡ δύναμις των.

Εἶδες τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀγάπης, πῶς καθιστᾷ τὸν ἕνα ἀκαταγώνιστον καὶ πολλαπλάσιον; εἶδες, πῶς ὁ εἰς δύναται νὰ εἶναι καὶ εἰς πολλὰ μέρη, δηλαδὴ ὁ αὐτός καὶ εἰς τὴν Περσίδα καὶ εἰς τὴν Ρώμην; καὶ εἶδες, ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτυγχάνει ἡ φύσις τὸ ἐπιτυγχάνει ἡ ἀγάπη; Δηλαδὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐκεῖ εἶναι καὶ ἐδῶ, ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐδῶ εἶναι καὶ ἐκεῖ· μᾶλλον δὲ ὀλόκληρος ὁ φίλος εἶναι ἐδῶ, ὀλόκληρος καὶ ἐκεῖ.

Ἐάν λοιπὸν ἔχη κανεὶς χιλίους φίλους ἢ δύο χιλιάδες, νὰ σκεφθῆ εἰς ποῖον σημείον πάλιν θὰ ἀξήσῃ τὴν δύναμιν του. Παρατηρεῖς πῶσον αὐθητικὴν δύναμιν ἔχει ἡ ἀγάπη; Διότι τοῦτο εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστον, τὸ νὰ καταστήσῃ τὸν ἕνα δυνατόν ὡς εἶναι χιλιοὶ ἀνθρώποι.

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν δὲν ἀποκτῶμεν τὴν δύναμιν αὐτὴν, καὶ καθιστῶμεν ἀσφαλεῖς τοὺς ἑαυτοὺς μας; Τοῦτο εἶναι ἰσχυρότερον οἰασθήποτε ἐξουσίας καὶ πλοῦτου, τοῦτο εἶναι ἀνώτερον καὶ τῆς υγείας καὶ αὐτοῦ τοῦ φωτός, τοῦτο εἶναι ἡ θάσις τῆς χαρᾶς⁴⁵.

Μέχρι πότε θὰ περιορίζωμεν τὴν ἀγάπην εἰς ἕν καὶ δύο πρόσωπα; Μάθε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι κά-

45. Ἄξιονημόνευτοι οἱ λόγοι αὗτοι: «Τοῦτο δυναστείας καὶ πλοῦτου κρείττον παντός, ταῦτα υγείας, τοῦτο αὐτοῦ τοῦ φωτός πλεον, τοῦτο εὐθυμίας ὑπόθεσις».

Περὶ τῆς ὀφείας τῆς φιλίας ἔχουν διδάξει πολλοὶ ἄρχαιοι ὡς ὁ Σωκράτης. (Ἰσο - Ἀπονημονεύματα - Ξενοφάντος), ὁ Ἰσάκρητης (Λόγος πρὸς «Δημόνικον»), ὁ Κικέρων (DE AMICITIA) κ.ά.

ποιος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει κανένα φίλον, πράγμα τὸ ὁποῖον εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς μεγαλυτέρας ἀνοησίας (διότι ὁ ἀνόητος θὰ εἴπῃ: «δὲν ἔχω φίλον»)· ὁ ἀνθρώπος αὐτός ποῖαν ζωὴν θὰ διέλθῃ διότι καὶ ἂν εἰς ἀπειρον θαυμῶν εἶναι πλούσιος, καὶ ἂν εὐρίσκεται ἐν μέσῳ ἀφθόνων καὶ πολυτελῶν πραγμάτων, καὶ ἂν ἔχη ἀποκτήσει ἀπειρα ἀγαθὰ, καθίσταται ἔρημος καὶ γυμνός ἀπὸ ὅλα.

Εἰς τοὺς φίλους ὅμως δὲν συμβαίνει τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι πτωχοί, καθίστανται εὐπορώτεροι· καὶ ἐκείναι, τὰ ὁποῖα κάποιος δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ εἴπῃ ὁ ἴδιος ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του, αὐτὰ θὰ τὰ εἴπῃ ὁ φίλος του· καὶ ὅσα δὲν δύναται νὰ παράσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, θὰ δυνηθῆ δι' ἄλλου, καὶ πολλὸν περισσότερα, καὶ οὕτω ἡ φιλία θὰ καταστήσῃ δι' ἡμᾶς θάσις πάσης ἀπολαύσεως καὶ ἀσφαλείας· διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θλασθῆ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶσαν δορυφύλων· δὲν εἶναι θεθαίσις οἱ σωματοφύλακες τοῦ βασιλέως τῶσον ἐπιμελεῖς, ὅσον αὐτοὶ (δηλαδὴ οἱ φίλοι)· διότι ἐκεῖνοι μὲν (δηλαδὴ οἱ σωματοφύλακες) ἔξ ἀνάγκης καὶ φόβου ἐνεργοῦν τὴν φρουρήσιν, οὗτοι δὲ ἔξ εὐνοϊκῆς διαθέσεως καὶ ἀγάπης, αὐτὴ δὲ ἔχει μεγαλυτέραν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν φόβον· καὶ ὅποιος μὲν (ὁ βασιλεὺς) τοὺς φρουροὺς αὐτοῦ φοβεῖται, οὗτος δὲ (ὁ φίλος) εἰς αὐτοὺς μᾶλλον παρὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἔχει πεποιθήσιν, καὶ χάρις εἰς αὐτοὺς κανένα δὲν φοβεῖται, ἔξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σχεδιάζουν κακὸν ἐναντίον του.

Ἄς ἐκμεταλλευθῶμεν λοιπὸν τὸ ἀγαθὸν τοῦτο⁴⁶, ὁ μὲν πτωχός, διὰ νὰ ἔχη ἀνακούφισιν τῆς πτωχείας, ὁ πλούσιος, διὰ νὰ ἔχη τὸν πλοῦτον ἐν ἀσφαλείᾳ, ὁ ἄρχων, διὰ νὰ διοικῆ με ἀσφάλειαν, ὁ ἐξουσιαζόμενος, διὰ νὰ ἔχη εὐνοϊκοὺς τοὺς ἄρχοντας.

Τοῦτο εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἡμερότητος, τοῦτο εἶναι ἡ θάσις τῆς πραότητος. Διότι καὶ μεταξὺ τῶν θηρίων

46. «Ἐμπορευσάμεθα οὖν τὴν ἐμπορίαν ταύτην». Ὁ θεὸς ἱεράρχης ἀρεσκόμενος εἰς τὴν χρῆσιν μεταφορῶν καὶ παρομοιώσεων, παρομοιάζει ἐδῶ τὴν φιλίαν με ἑπικερδῆ ἐμπορίαν.

κυρίως είναι σκληρά και άπιαστα εκείνα, τα οποία δεν σχηματίζουν αγέλας.

Διά τούτο κατοικοῦμεν πόλεις, και ἔχομεν ἀγοράς, διά νά συναναστρέφωμεθα μεταξύ μας. Τούτο και ὁ Παῦλος συνέστησε λέγων: «Μή ἐγκαταλιμπάνοντες τήν ἐπισυναγωγὴν αὐτῶν»⁴⁷; διότι τίποτε δέν εἶναι τόσο κακόν, ὅσον ἡ μόνωσις, και ἡ ἑλλειψις συμφωνίας και ἡ μή προσέγγισις πρὸς ἀλλήλους⁴⁸.

Θά εἴπῃ τις: Τί εἶναι λοιπόν οἱ Μοναχοὶ και ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν καταλάβει τὰς κορυφάς τῶν ὀρέων; Οὔτε ἐκεῖνοι εἶναι ἀνευ φίλων, ἀλλά ἀπέφυγον μὲν τοὺς θορύβους τῆς ἀγορᾶς, ἔχουν δέ πολλοὺς μέ τὴν αὐτὴν ψυχικὴν διάθεσιν, και συνδεδεμένους ἐπιμελῶς μεταξύ των και, διά νά κατορθώσουν αὐτό, ἀνεχώρησαν.

Διότι, ἐπειδὴ ἡ διαμάχη διά τὰς ὑποθέσεις δημιουργεῖ πολλὰς ἐριδας, διά τούτο, ἀφοῦ ἀπήλθον⁴⁹, τὴν ἀγάπην καλλιεργοῦν μέ πολλὴν ἐπιμέλειαν.

Τί λοιπόν, δύναται νά εἴπῃ τις, ἐάν κανεῖς εἶναι μόνος, και ἐκεῖνος ἔχει ἀπείρους φίλους; Ἐγὼ μὲν θεθαίω θέλω, ἐάν εἶναι δυνατόν, νά γνωρίζουν νά συναναστρέφονται μεταξύ των, ἀλλά κατ' ἀρχὴν ἡ φιλία νά μένῃ σταθερά διότι δέν δημιουργεῖ ὁ τόπος τοὺς φίλους.

Πολλοὺς θεθαίως θαυμαστάς ἔχουν οἱ Μοναχοὶ δέν θά τοὺς ἐθαύμαζον δὲ ἐκεῖνοι, ἐάν δέν τοὺς ἠγάπων. Καὶ οἱ ἴδιοι πάλιν οἱ Μοναχοὶ προσεύχονται δι' ἄλην τὴν οἰκουμένην, πράγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μεγίστην ἀπόδειξιν φιλίας.

Διά τούτο και εἰς τὰ μυστήρια ἀσπασόμεθα ἀλλήλους, διά νά γίνωμεν οἱ πολλοὶ ἓν και διά τοὺς ἀμνητοὺς κάμομεν κοινὰς προσευχὰς, ἀναπέμποντες δεή-

47. Ἐβρ. 10, 25.

48. Ὁ Κικέρων λέγει: SOLITUDO ET VITA SINE AMICIS PLENA METUS ET INSIDIARUM EST (Ἡ μόνωσις και ἡ ζωὴ ἀνευ φίλων πλήρη φόβου και παγίδων εἶναι).

49. «Ἐκ μέσου γινόμεναι». Πρὸς τὴν νεωτέραν ἑκφρασιν: «Ἐφυγον ἀπὸ τῆ μέσης».

σεις ὑπὲρ τῶν ἀσθενούντων, και τῶν καρπῶν τῆς οἰκουμένης, και τῆς γῆς και τῆς θαλάσσης.

Παρατηρεῖς ἄλην τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης; εἰς τὰς προσευχὰς; εἰς τὰ μυστήρια; εἰς τὰς προτροπὰς; Ἡ ἀγάπη εἶναι αἴτιον ὄλων τῶν ἀγαθῶν. Ἐάν ἀκολουθῶμεν αὐτὴν μέ ἐπιμέλειαν, και τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ καλῶς θά ρυθμίσωμεν, και τὴν βασιλείαν θά ἐπιτύωμεν τὴν ὁποῖαν εἶθε νά συμῆθῃ ὅλοι νά ἐπιτύωμεν διά χάριτος και φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διά τοῦ Ὁποῖου και μετὰ τοῦ Ὁποῖου ἀήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α ΘΘ' (79).

(Ἰωάν. ις', 16-33).

«Μικρόν και ὀ θεωρεῖτέ με» και πάλιν μικρόν και ὀψασθέ με, διτι ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα. Ἐἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους: Τί ἐστιν, ὃ λέγει: Μικρόν;»¹ και τὰ ἑξῆς.

α'. Τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποῖα ποιεῖ και κατέχεται ὑπὸ θλίψεως πολλῆς τίποτε δέν συνηθίζει τόσο νά τὴν καταβάλλῃ, ὅσον οἱ λόγοι οἱ γεννῶντες τὴν λύπην, ἐπαναλαμβανόμενοι συνεχῶς. Διὰ τὴν λοιπὸν ὃ Χριστός, ἔταν εἶπεν: «ὑπάγω» και «οὐκέτι λαλήσω μεθ' ὑμῶν»², συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτά, λέγων: «Μικρόν και ὀκέτι θεωρεῖτέ με», και «διτι ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με»;

1. Ἰωάν. 16, 18-17.

2. Ἰωάν. 14, 30.

Δηλαδή όταν έκέρθισεν αυτούς διά τῶν περί Πνεύματος λόγων, τότε πάλιν καταβάλλει τὰ φρονήματα αὐτῶν. Διά ποῖον λόγον λοιπόν κάμνει τοῦτο; Δοκιμάζει τὸ φρόνημα αὐτῶν καὶ καθιστᾷ αὐτὸ καρτερικώτερον, καὶ συνηθίζει αὐτοὺς καλῶς μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν λυπηρῶν νὰ ὑπομείνουν μετὰ γενναϊότητα τὸν ἀποχωρισμὸν Αὐτοῦ· διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐξησιαθήσαν εἰς αὐτὸ μετὰ τοὺς λόγους, ἐπρόκειτο καὶ εἰς τὴν πραγματοποίησίν του ἐν συνεχείᾳ νὰ ὑπομείνουν αὐτὸ εὐκόλως.

Ἐάν δὲ κανεὶς ἐξετάσῃ ἀκριβῶς, καὶ ὁ ἴδιος ὁ λόγος Του ἀποτελεῖ παρηγορίαν, τὸ ὅτι δηλαδὴ εἶπε: «πρὸς τὸν Πατέρα ἀπέρχομαι»· διότι τοῦτο ἦτο λόγος Ἐκείνου, ὁ Ὅποιος ἔηλοι ὅτι δὲν θὰ ἀπολεσθῆ, ἀλλὰ ὁ θάνατος Αὐτοῦ ἀποτελεῖ μίσην μετάθεσιν.

Καὶ ἄλλων παρηγορητικῶν λόγων προσέθεσεν εἰς αὐτοὺς· δηλαδὴ δὲν εἶπε μόνον: «Μικρὸν καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με», ἀλλὰ καὶ προσέθεσε «Μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με»· δεικνύων ὅτι καὶ θὰ ἐπανέλθῃ, καὶ ἐπ' ὀλίγον χρόνον θὰ εἶναι ὁ χωρισμός, καὶ διαρκῆς ἢ συναναστροφή Αὐτοῦ μετὰ τοὺς Μαθητάς.

Τοῦτο ὅμως δὲν τὸ κατενόησαν. Διὰ τοῦτο καὶ εὐλόγως δύναται νὰ ἀπορήσῃ κανεὶς, πῶς, ἐνῶ πολλάκις ἤκουον αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀμφισβόλλουν τὸσον, ὥς νὰ μὴ εἶχον ἀκούσει τίποτε; Διὰ ποῖον λόγον λοιπόν δὲν κατενόησαν τὰ λεγόμενα; Ἡ λόγῳ τῆς λύπης, ὅπως ἐγὼ τουλάχιστον νομίζω, (διότι αὐτὴ ἀπειμάκρυνε ἐκ τῆς σκέψεως αὐτῶν τὰ λεγόμενα), ἢ λόγῳ τῆς ἀσυνειδήσεως τῶν λεγομένων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ Κύριος διετύπωσε δύο ἐννοίας ἀντιθέτους, αἱ ὁποῖαι πράγματι δὲν ἦσαν ἀντίθετοι· διότι λέγουσιν: «εἰ ὀψόμεθά σε, ποῦ ὑπάγεις; εἰ δὲ ὑπάγεις, πῶς ὀψόμεθ' ἑσέ;»· Διὰ τοῦτο λέγουσιν: «Οὐκ οἶδαμεν τί λαλεῖς»³.

Διότι ἐγνωρίζον μὲν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀπέλθῃ, ἠγνόουν ὅτι μετ' ὀλίγον χρόνον θὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτοὺς. Διὰ τοῦτο λοιπόν καὶ ἐπιτιμᾷ αὐτοὺς ὁ Κύριος, διότι δηλαδὴ δὲν κατενόησαν τὸν λόγον αὐτῶν. Διότι θέλω νὰ ἐγχαράξῃ εἰς αὐτοὺς τὴν περί τοῦ θανάτου Αὐτοῦ

3. Ἰωάν. 16, 18.

ἰδέαν τί λέγει: «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνησετε ὑμεῖς (λόγοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν σχετικοὶ μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὸν σταυρὸν), ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται»⁴. Δηλαδὴ ἐπειδὴ οἱ Μισηταὶ δὲν ἤθελον τοῦτο, ἐσπευδον ταχέως νὰ πιστεύσουν ὅτι δὲν θὰ ἀποθάνῃ, κατόπιν, ὅταν ἤκουσαν ὅτι θὰ ἀποθάνῃ, ἀμφεβόλλων, μὴ γνωρίζοντες τί σημαίνει τέλος πάντων τὸ «μικρὸν», διὰ τοῦτο ὁ Κύριος λέγει: «Κλαύσετε καὶ θρηνησετε· ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται»⁵.

Ἐπειτα θέλω νὰ ἀποδείξω, ὅτι μετὰ τὴν λύπην ἔρχεται χαρὰ, καὶ ὅτι ἡ λύπη γεννᾷ τὴν χαρὰν, καὶ ὅτι ἡ μὲν λύπη εἶναι σύντομος, ἡ δὲ εὐχαρίστησις συνεχῆς, φέροι παράδειγμα ἐκ τοῦ κόσμου· καὶ τί λέγει: «Ἡ γυνὴ, ὅταν τίκῃ, λύπην ἔχει»⁶. Καὶ χρησιμοποιοῖ παραβολήν, τὴν ὅποιαν χρησιμοποιοῦν καὶ οἱ προφῆται, οἱ ὅποιοι συνεχῶς παραβάλλουν τὰς θλίψεις πρὸς τὸν ἔντονον βαθμὸν τῶν ὀδῶν. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὅποιον λέγει ὁ Κύριος, σημαίνει τὸ ἐξῆς περίπου: «Ὡδίνες θὰ σὰς καταλάβουν· ἀλλὰ ἡ ὀδὴν τοῦ τοκετοῦ καθίσταται οὕτω χαρὰς, καὶ οὕτω συγχρόνως ἐπιθεσθαιώνει τὸν περί τῆς Ἀναστάσεως λόγον Αὐτοῦ, καὶ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ ἐδῶ ὅμοιον εἶναι μετὰ τὸ νὰ ἐβλήθῃ κανεὶς ἐκ τῆς μήτρας εἰς λαμπρὸν φῶς· ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ νὰ ἔλεγε: «Νὰ μὴ ἀπορήσετε, ἐπειδὴ διὰ μέσου τοιαύτης λύπης σὰς ὀδηγῶ εἰς τὰ συμφέροντα· διότι καὶ ἡ μήτηρ, διὰ τὴν γίνῃ μήτηρ, οὕτω, διὰ μέσου λύπης διέρχεται».

Ὑπανίσταται δὲ ἐδῶ καὶ κάτι μυστικόν, ὅτι δηλαδὴ Αὐτὸς κατήργησε τὰς ὀδίνους τοῦ θανάτου καὶ ἔκαμεν ὥστε νὰ γεννηθῇ νέος ἄνθρωπος. Καὶ δὲν εἶπε μόνον, ὅτι θὰ παρέλθῃ ἡ θλίψις, ἀλλὰ ὅτι οὐτε ἐνθυμείται αὐτὴν· τὴν εἶναι ἡ χαρὰ, ἡ ὅποια ἐπακολουθεῖ. Οὕτω θὰ συμβῇ καὶ εἰς τοὺς ἁγίους.

4. Ἰωάν. 16, 20.

5. Ἰωάν. 16, 20.

6. Ἰωάν. 16, 21.

7. «οὐδὲ μνησθῆται αὐτή». Ἰωάν. 16, 21 (οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως).

Και όμως δεν χάρει η γυνή δια τούτο, διότι δηλαδή ηλθεν άνθρωπος εις τόν κόσμον, ἀλλ' ὅτι ἐγεννήθη δι' αὐτήν παιδίον· διότι, ἐάν ἔχαυρε δια τὸ πρῶτον, τίποτε δὲν θά ἠμπόδιζε καὶ δι' ἄλλην γυναῖκα, ἢ ὅποια τί κτει, νὰ χάρουν αἱ μὴ τίκτουσαι.

Διατί λοιπὸν ἠμίλησεν οὕτω; Διότι ἔλαθε τὸ παράδειγμα τοῦ τοκετοῦ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν μόνον, δηλαδή δια νὰ δείξῃ ὅτι ἡ λύπη μὲν θά εἶναι πρόσκαιρος, ἢ δὲ χαρὰ θά εἶναι συνεχῆς, ὅτι ὁ θάνατος ἀποτελεῖ μετὰθασιν πρὸς τὴν ζωὴν, καὶ μέγα θά εἶναι τὸ κέρδος ἐκ τῶν ὀδίνων.

Καὶ δὲν εἶπεν «ἐτέχθη παιδίον» ἀλλ' ὅτι «ἄνθρωπος»⁸. Διότι ἐδῶ, κατὰ τὴν γνώμην μου ὑπαινίσσεται τὴν ἀνάστασιν Αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γεννηθῇ ὄχι δια τὸν θάνατον τὸν προκαλέσαντα τὰς ὀδίνας, ἀλλὰ δια τὴν Βασιλείαν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν: «Ἐγεννήθη αὐτὴ παιδίον», ἀλλ' «ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν νῦν μὲν λυπηθήσεσθε· πάλιν δὲ ὀφθαί ὑμᾶς, καὶ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται»⁹.

Ἐπειτα, δια νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν θά ἀποθάνῃ πλέον, λέγει: «Καὶ οὐδεὶς αὐτὴν αἶρει ἀφ' ὑμῶν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν»¹⁰. Πάλιν τίποτε ἄλλο δὲν ἀποδεικνύει δια τῶν λόγων τούτων, παρὰ μόνον ὅτι πρόερχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διότι τότε ἐν συνεχείᾳ θά τὰ γνωρίσετε ὅλα.

Τί σημαίνει δὲ: «Ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε»; Δὲν θά ἔχετε ἀνάγκην μεσολαθεῖτοῦ, ἀλλὰ ἀρκεῖ, τὸ ὄνομά μου μόνον ἀφοῦ ἐπικαλεσθῆτε, νὰ τὰ λάβετε ὅλα. «Ἄμην, ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι, ὅσα ἐὰν αἰτήσητε τὸν Πατέρα μου ἐν τῷ ὀνόματί μου»¹¹. Δεικνύει τὴν δύναμιν τοῦ ὀνοματός Του, ἐφ' ὅσον θεθαίως, ἐνῶ δὲν εἶναι ὄρατος, οὔτε παρακαλεῖται, ἀλλὰ ὀνομαστὶ μόνον καλεῖται.

8. Ἰωάν. 16, 21.

9. Ἰωάν. 16, 21-22 καὶ 20. Ἐνταῦθα ὁ θεὸς ἱεράρχη ἐπιλέγει φράσεις ἐκ τῶν τριῶν τούτων χωρίων.

10. Ἰωάν. 16, 22-23.

11. Ἰωάν. 16, 23.

ται, καὶ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς καθιστᾷ ἄνθρώπους ἀξιοθαυμάστους¹².

Ποῦ λοιπὸν ἔχει συμβῆ τοῦτο; Ἐκεῖ, ὅπου λέγουν: «Ἐπιθε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δοῦλοις σου μετὰ παρρησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου, καὶ ποιεῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου σημεῖα. Καὶ ἐσεῖσθη ὁ τόπος, ἐνθα ἦσαν»¹³. Ἐδῶ ἀποδεικνύει ὅτι συμφέρει πάλιν Ἐκεῖνος νὰ ἀπέλθῃ, ἐφ' ὅσον θεθαίως, ἕως τότε, τίποτε δὲν ἐζήτησαν, τότε δὲ θά τὰ λάθουν ὅλα, ὅσα ζητήσουν. «Μὴ νομίσετε θεθαίως, ὅτι ἐπειδὴ τοῦ λοιποῦ δὲν θά εἶμαι με σᾶς, ὅτι ἔχετε ἐγκαταλειφθῆ· τὸ ὄνομά μου θά παράσχη μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν νὰ ἠμιλήτε».

8'. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦσαν συγκελαυμμένα αὐτὰ, τὰ ὁποῖα εἶχον λεχθῆ, ὁ Κύριος λέγει: «Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν, καὶ ἔρχεται ὄρα, ὅτε οὐκ ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν»¹⁴. «Θά ἔλθῃ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖον ὅλοι θά τὰ γνωρίσετε σαφῶς (ἐννοεῖ δὲ τὸν χρόνον τῆς Ἀναστάσεως)· τότε φανερά θά σᾶς ἠμιλήσω περὶ τοῦ Πατρὸς (διότι καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συναναστρέφετο, καὶ συναμίλησε με αὐτούς, συνεστιαζόμενος καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ)¹⁵· διότι τώρα μὲν, ἐπειδὴ εἰσθε ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου, δὲν προσέχετε εἰς τὰ λεγόμενα, τότε, ὅταν με ἴδῃτε νὰ ἔχω ἀναστήθῃ, καὶ συναναστρέφεσθε μαζί μου, θά δυνηθῆτε θάρραλέως ὅλα νὰ τὰ μάθετε, διότι ὁ Ἰδιὸς ὁ Πατὴρ θά σᾶς ἀγαπήσῃ, ἐπειδὴ ἡ πρὸς ἐμὲ πίστις σᾶς θά ἔχη καταστή σταθερά».

12. Λόγῳ τῶν ἐπιπελούμενων ὑπ' αὐτῶν θαυμάτων. «Ὀνομαζόμενος», ἐν τῷ ὀνόματί μου». Ὡς θέλομεν εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, αὐτοὶ πρὸ τῆς ἐπιπέσεως θεραπεύουσιν λέγοντες: «ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ». Π.χ. ὁ Ἀπόστολος Πέτρος θεραπεύων τὸν χωλὸν εἶπεν: «Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἐγχαίρει καὶ περιπατεῖ» (Πράξ. 3, 6)· ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος ἀπαλλάσσει ἐκ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος τὴν παιδίον ἐν Φίλιππος, εἶπεν εἰς τοῦτο: «παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελεῖν ὅτι στήθε» (Πράξ. 16, 18).

13. Πράξ. 4, 29-31.

14. Ἰωάν. 16, 25.

15. Πράξ. 1, 3-4.

«Καὶ οὐκ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα»¹⁶. «Ἄρκει ἡ ἀγάπη σας πρὸς ἐμέ, διὰ τὰς ἡμετέρας ὡς συνήγορος». «Ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφύληκατε καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξήλθον. Ἄπο τοῦ Πατρὸς ἐξήλθον καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον. Πάλιν ἀφήμι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα»¹⁷. Διότι, ἐπειδὴ ὁ περὶ Ἀναστάσεως λόγος παρηγόρει αὐτοὺς εἰς μέγαν θαυμάσιον, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ τὸ ὅτι ἤκουον ὅτι «παρὰ Θεοῦ ἐξήλθον, καὶ ἐκεῖ ὑπάγω», διὰ τοῦτο ὁ Κύριος συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει αὐτὰ· διότι τὸ μὲν πρῶτον διεβεβαίωνεν ὅτι ὀρθῶς πιστεύουν εἰς Αὐτόν, τὸ δὲ δεύτερον ὅτι πρόκειται νὰ ἐβρίσκωνται ἐν ἀσφαλείᾳ.

Ὅταν μὲν λοιπὸν ἔλεγε: «Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με», εὐλόγως δὲν ἐγνώριζον τὴν σημασίαν τῶν λόγων τούτων, τὰς δὲ δὲν συμβαίνει τοῦτο πλέον.

Ἄλλὰ τί σημαίνει: «Ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσατε»; Σημαίνει: «Δὲν θὰ εἶπητε: «Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα σου»¹⁸, καὶ «ποῦ ὑπάγεις»;»¹⁹ διότι θὰ ἀποκτήσατε ὀλίγη τὴν γνώσιν, καὶ ὁ Πατὴρ θὰ εἶναι διατεθειμένος ἀπέναντί σας, ὅπως καὶ ἐγώ. Τοῦτο κυρίως ἔκαμν αὐτοὺς νὰ ἀνοπνεύσουν, τὸ ὅτι δηλαδὴ θὰ εἶναι φίλοι εἰς τὸν Πατέρα. Διὰ τοῦτο λέγουσιν: «Νῦν οἶδαμεν, ὅτι οἶδας πάντας»²⁰.

Βλέπεις ὅτι ἀπήνησε σύμφωνον μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὴν διανοίαν των λαυθάνων; «Καὶ οὐ χρειάζεσθε, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ»²¹. δηλαδὴ, πρὶν ἑκούσης, γινώριζεις ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀνησυχοῦν, καὶ μᾶς καθησύχασες, ὅταν εἶπες: «Ὁ Πατὴρ ὑμᾶς φιλεῖ, ὅτι ἐμὲ πεφύληκατε».

Μετὰ τούτους καὶ τόσον σπουδαίους λόγους, τότε λέγουσιν: «Νῦν οἶδαμεν». Βλέπεις, πῶς εἶναι ἀτελεῖς; Ἐπειτα, ἐπειδὴ ὡς νὰ εὐχαριστοῦν Αὐτόν λέγουσιν:

16. Ἰωάν. 16, 29.
17. Ἰωάν. 16, 27-28.
18. Ἰωάν. 14, 8.
19. Ἰωάν. 14, 8.
20. Ἰωάν. 16, 30.
21. Ἰωάν. 16, 31.

«Νῦν οἶδαμεν», ὁ Κύριος λέγει: «Ἐχετε ἀνάγκη πολλῶν ἄλλων, ὥστε νὰ φθάσατε εἰς τὴν τελειότητα τίποτε ἀκόμη δὲν ἔχει κατορθωθῆ ἀπὸ σας. Τώρα λοιπὸν θὰ μὲ προδώσατε εἰς τοὺς ἐχθρούς, καὶ τόσος φόβος θὰ σας καταλάβῃ, ὥστε δὲν θὰ δυνηθῆτε οὔτε ὅλοι μαζὶ νὰ ἀναχωρήσατε. Ἄλλὰ οὐδὲν κακὸν δὲν πρόκειται νὰ πάθω ἕνεκα τούτων».

Βλέπεις πῶς πάλιν ὁ λόγος προσαρμόζεται εἰς τὴν νόησιν αὐτῶν; Κατὰ τοῦτο λοιπὸν κατηγορεῖ τοὺς Μαθητάς, ὅτι συνεχῶς ἔχουν ἀνάγκην προσαρμογῆς τοῦ λόγου Του εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα. Διότι, ἐπειδὴ ἔλεγον: «Ἴδε νῦν παρηγοῖα λαοίς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις, καὶ διὰ τοῦτο πιστευόμενοι σοι», δεικνύει ὁ Κύριος ὅτι τώρα, τοῦ πιστεύουν, δὲν πιστεύουν ἀκόμη, οὔτε δέχεται τοὺς λόγους αὐτῶν. Αὐτὰ τὰ λέγει μεταφέρων αὐτοὺς νοερώς εἰς ἄλλον καιρὸν²².

Τὸ δὲ «ὁ Πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἔστι»²³ διὰ τοὺς Μαθητάς πάλιν τὸ εἶπε· διότι ἤθελε πάντοτε νὰ μάθουν τοῦτο. Ἐπειτα, δεικνύων ὅτι δὲν παρείχεν εἰς αὐτοὺς τὴν τελείαν γνώσιν, ὅταν ἔλεγεν αὐτὰ, ἀλλὰ εἰς τοιοῦτον θαυμάσιον, ὥστε νὰ μὴ ἐπαναστατῆ ἢ σκέψις των, (διότι ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ νὰ σκέπτονται κατὰ κάποιον ἀνθρώπινον τρόπον, καὶ ὅτι δὲν θὰ τόχουν οὐδεμίαν θεοθείας ἐκ μέρους Ἐκείνου), λέγει: «Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε»²⁴. τοῦτο σημαίνει «ἵνα μὴ ἐκθάλητέ με τῆς διανοίας ὑμῶν»²⁵, ἀλλὰ παραδέξησθε».

Νὰ μὴ θεωρήσῃ κανεὶς λοιπὸν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου τούτους ὡς δόγμα· διότι ἔχουν λεχθῆ πρὸς παρηγορίαν ἡμῶν καὶ δι' ἀγάπην. Διότι λέγει: «Δὲν θὰ ὑποστῆτε αὐτὰ μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου»²⁶· θὰ παύσουν

22. Δηλαδὴ ὅταν θὰ πραγματοποιηθοῦν αὐτὰ, τὰ ὅποια προλέγει, καὶ περὶ τῶν ὁποίων φοβοῦνται οἱ Μαθηταί, ἢ ἐλπίζουσιν.
23. Ἰωάν. 16, 32.
24. Ἰωάν. 16, 33.
25. Δηλαδὴ κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν: «Νὰ μὴ με θγάλετε ἀπὸ τοῦ νοῦ σας».
26. Δηλαδὴ μέχρι ταιούτου θαύμου, τὸν ὅποιον φαντάζεσθε, δηλ. μὴ νοσησθε, ὅτι θὰ μείνετε ὄντως βοηθῆσαι.

διά σῶς τὰ δεινά, ἀλλὰ ἐφ' ὅσον εὕρισκεσθε εἰς τὸν κόσμον, θὰ ἔχετε θλίβην, ὅχι τώρα, ποῦ παραδίδομαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα. Ἄλλὰ διατηρήσατε ὑψηλὸν φρόνημα· διότι οὐδὲν κακὸν θὰ πάθετε· διότι ὅταν ὁ Διδάσκαλος ὑπερτερῆση τῶν ἑθέρων, οἱ μαθηταὶ δὲν πρέπει νὰ θλιβῶνται». Καὶ πῶς, εἰπέ μου, ἔχεις νικήσει τὸν κόσμον²⁷; «Εἶπον μὲν ἤδη ὅτι κατέβαλον τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου²⁸, θὰ τὸ γνωρίσετε τοῦτο καὶ κατόπιν, ὅταν ὁλοι θὰ ὑποχωροῦν καὶ θὰ ὑπακούουν εἰς σῶς.

γ'. Εἶναι δὲ δυνατόν καὶ ἡμεῖς νὰ νικήσωμεν, ἐάν θέλωμεν, στρέφοντες τὸ βλέμμα εἰς τὸν Ἄρχηγόν τῆς Πίστεως ἡμῶν, καὶ θαδίζοντες αὐτὴν τὴν ὁδόν, τὴν ὁποῖαν ἐχάραξεν Αὐτὸς εἰς ἡμᾶς· τότε οὔτε ὁ θάνατος θὰ ὑπερισχύσῃ ἀπέναντί μας.

Τί λοιπὸν; δὲν θὰ ἀποθάνωμεν; δύναται νὰ εἴπη τις· διότι ἐκ τούτου εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ θάνατος δὲν θὰ ὑπερισχύσῃ. Καὶ ὁμοῦς τότε θὰ εἶναι ἐνδοξος ὁ ἀνταγωνιστής, ὅχι ὅταν δὲν συμπλακῇ μετὰ τὸν ἑθέρων, ἀλλ' ὅταν, εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ συμπλακῇ μετὰ αὐτόν, δὲν καταβάλλεται. Δὲν εἴμεθα λοιπὸν λόγω τῆς συμπλοκῆς μετὰ τὸν θάνατον θνητοί, ἀλλὰ λόγω τῆς νίκης ἀπέναντί του ἀθάνατοι²⁹, διότι τότε θὰ εἴμεθα θνητοί, ἐάν παρεμένωμεν πλησίον τοῦ θανάτου συνεχῶς.

Διότι, ὅπως δὲν δύναμαι νὰ εἴπω τὰ λίαν μακρόθια ἐκ τῶν ζώων ἀθάνατα, ἂν καὶ πολὺν χρόνον παραμένουν ἔξω ἀπὸ τὸν θάνατον, οὕτω δὲν δύναμαι νὰ εἴπω θνητὸν, ἐπειδὴ διελύθη σωματικῶς διὰ τοῦ θανάτου, ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πρόκειται μετὰ τὸν θάνατον νὰ ἀναστῆθῃ· εἰπέ μου, ἐάν κάποιος ἐπ' ὀλίγον κατέστη ἐρυθρός, αὐτὸν θὰ τὸν ὀνομάζωμεν συνεχῶς ἐρυθρόν; οὐδὲν ὡς· διότι τὸ σμῆδὸν δὲν ἀποτελεῖ μόνιμον

27. Ἰωάν. 16, 33.

28. Ἰωάν. 12, 31 καὶ 18, 11.

29. Παρατήρησι τὸ σχῆμα ὀντιθέσεως, ἐνθὰ αἱ προτάσεις τίθενται κατὰ πόρισον σχῆμα:

«Οὐ τοῖνον διὰ τὴν συμπλοκὴν θνητοί, ἀλλὰ διὰ τὴν νίκην ἀθάνατοι».

κατάστακιν. Ἐάν κάποιος καταστῆ ὄχρως, τοῦτον θὰ ὀνομάσωμεν ἰκτεροπαθῆ; Οὐδὲν ὡς· διότι τὸ πάθος τοῦ εἶναι πρόσκαιρον.

Λοιπὸν οὔτε θὰ ὀνομάσῃς θνητὸν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπ' ὀλίγον χρόνον θὰ περιέλθῃ εἰς τὸ κράτος τοῦ βασιλέου· διότι καὶ τοὺς κοιμωμένους οὕτω δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν· διότι, διὰ νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω, καὶ οἱ κοιμώμενοι ἔχουν ἀποθάνει, καὶ δὲν ἐπιτελοῦν οὐδεμίαν ἐνέργειαν.

Φθείρει ὁ θάνατος τὰ σώματα; Καὶ τί μὲ αὐτό; διότι ἀποθνήσκουν τὰ σώματα, ὅχι διὰ νὰ παραμείνουν εἰς τὴν φθοράν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταστοῦν ἀνώτερα.

Ἄς νικήσωμεν λοιπὸν τὸν κόσμον ἄς τρέξωμεν πρὸς τὴν ἀθανασίαν ἄς ἀκολουθήσωμεν τὸν Βασιλέα ἄς στήσωμεν τρόπον εἰς Αὐτόν ἄς περιφρονήσωμεν τὰς τέψεις αὐτοῦ. Καὶ δὲν ὑφίσταται ἀνάγκη κόπων· ἄς μεταθέσωμεν τὴν ψυχὴν μας πρὸς τὸν Οὐρανόν, καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἔχει νικήθῃ. Ἄν δὲν ἐπιθυμήσῃς αὐτόν, ἔχει νικήθῃ· ἂν ἐμπαίξῃς αὐτόν, ἔχει νικήθῃ³⁰.

Ἔνοι εἴμεθα καὶ παρεπίδημοι³¹· ἄς μὴ θλιβώμεθα λοιπὸν διὰ τὰ λυπηρὰ περιστατικά· διότι οὔτε, ἐάν καταγόμενος ἀπὸ λαμπρὰν πατρίδα καὶ ἐνδόξους προγόνους ἀπήγχεσο εἰς ἀπομεμακρυσμένην χώραν, χωρὶς νὰ εἶσαι εἰς οὐδένα γνωστός, χωρὶς νὰ ἔχῃς τέκνα, οὔτε πλοῦτον, καὶ κατόπιν κάποιος σὲ ὑβρίξῃ, θὰ ἐθλιβῆσο, ὡς ἐάν ὑφίστασο ταῦτα εἰς τὴν πατρίδα σου· διότι τὸ νὰ γνωρίζῃς καλῶς θεὶ εἰς ἐξένην χώραν εὐρίσκεσαι σὲ ἐπειθε ἅλα νὰ τὰ ὑπομένης εὐκόλως, καὶ τὸ νὰ περιφρονήσαι, καὶ τὸ νὰ πεινᾷς καὶ νὰ διψᾷς, καὶ ἄτιδιήποτε πάθος.

Τοῦτο νὰ σκεφθῆς καὶ τώρα, ὅτι δηλαδὴ εἶσαι ἐξέ-

30. «Ἄν μὴ ἐπιθυμήσῃς αὐτοῦ, νενικήται».

ἂν καταγέλῃς αὐτόν, ἠττηται».

Συνώνυμοι φράσεις μετ' ὀμοιοκταρκτον καὶ ὀμοιοτέλειον σχῆμα.

31. Ἐβρ. 13, 14.

νος και παρεπίδημος³², και τίποτε νά μή σέ ταράσση νον.

ἐκ τῶν συμβαινόντων εἰς αὐτήν διότι και πόλιν ἔχεις, τῆς ὁποίας τεχνίτης και δημιουργός εἶναι ὁ Θεός· ἡ δέ ἐδῶ παρεπίδημα γίνεται ἐπὶ θραχύν και ὀλίγον χρό-

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θέλει ἀς πλήττεται, ἀς ὑβρίζεται, ἀς ἐξευτελιζεται· εὐρισκόμεθα εἰς ξένην χώραν, και ζῶμεν κατὰ τρόπον εὐτελή· διότι τὸ κακὸν εἶναι νά πάθῃ κανεὶς αὐτὰ εἰς τὴν πατρίδα του, μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του· τότε εἶναι ἡ μεγαλύτερα προσβολὴ και ζημία.

Ἐάν εὐρίσκειται δέ κανεὶς ἐκεῖ, ὅπου δέν ἔχει κανένα γνωστόν, ὅλα τὰ ὑπομένει εὐκόλως· διότι ἡ ὕβρις κρίνεται βαρύτερα ἐκ τῆς νοοτροπίας τῶν ἐκτοξευόντων αὐτήν· π.χ., ἐάν κανεὶς, ἐνῶ γνωρίζει ὅτι ὁ ὑπαρχος εἶναι ὑπαρχος, τὸν ὕβριση, ἡ ὕβρις θεωρεῖται πικρά· ἐάν δέ, ὅταν θεωρήσῃ κάποιον ὡς ἰδιώτην, τὸν ὕβριση, οὔτε δύναται νά θίξῃ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ὕφισταται τὴν ὕβριν.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν και ἡμεῖς ἀς σκεφθῶμεν διότι δέν γνωρίζουν οἱ ὕβρισται ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εἴμεθα, δηλαδή ὅτι εἴμεθα πολῖται τῶν οὐρανῶν και ἔχομεν ὀπογραφή εἰς τὴν ἄνω πατρίδα, και μετέχομεν τῆς χορείας τῶν Χερουθεϊμ. Ἄς μή θλιθῶμεθα λοιπὸν, οὔτε τὴν ὕβριν νά τὴν θεωρῶμεν ὡς ὕβριν. Ἐάν ἐγνωρίζον αὐτό, δέν θά ὕβριζον.

Μᾶς θεωροῦν πτωχοὺς και ἀθλίους; Νά μή θεωρῶμεν λοιπὸν ἡμεῖς οὔτε αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν ὡς ὕβριν· εἰπέ μου: ἐάν κανεὶς, ἐνῶ ὀδοιπορεῖ, ἀφοῦ προσπέρασῃ τοὺς δούλους του, ἐκάθητο ὀλίγον διάστημα εἰς πανδοχεῖον, περιμένων αὐτοὺς, ἔπειτα ὁ πανδοχεύς, ἢ κάποιος ἐκ τῶν ὀδοιπόρων ὠργίζετο και τὸν ὕβριζεν, ἀγνωσθῶν, ποῖος ἦτο, ἀρά γε ὁ εἰρημνός ὀδοιπόρος δέν θά γελᾶσῃ διὰ τὴν ἀγνωσίαν ἐκεῖνου; δέν θά τέρψη αὐτὸν περισσότερο ἢ πλάνη; δέν θά διασκεδάσῃ, ὡς νά ὕβριζετο κανεὶς ἄλλος.

32. Ἡ σκέψις αὕτη συντελέσασεν ὥστε ὁ θεὸς Ἰσαάκ νά φέρῃ μὲ καρτερίαν τὴν ἔσφιον. Ἰβκ και ὀμιλίαν 75ην, σμ. 80.

Οὕτω και ἡμεῖς ἀς πράττωμεν· διότι και εἰς πανδοχεῖον καθήμεθα, ἀναμένοντες τοὺς ἰστικούς μας, οἱ ὁποῖοι θαβίζουσαν αὐτὴν τὴν ὁδόν. Ὄταν τότε ὅλοι μαζί εὐρεθῶμεν, τότε θά γνωρίσωσαν, ποῖους ὕβριζουσαν. Αὐτοὶ τότε θά στρέψουσαν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω³³, τότε θά εἰπouν: «Οὗτός ἐστιν, ὃν ἐσχομεν ἡμεῖς οἱ ἀφρονες εἰς γέλωτα»³⁴.

δ'. Ἄς παρηγορήσωμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ αὐτὰ τὰ δύο, δηλαδή και μὲ τὸ ὅτι ἡμεῖς δέν ὕβριζόμεθα (διότι δέν γνωρίζουσαν ποῖοι εἴμεθα), και μὲ τὸ ὅτι, και ἂν θέλωμεν νά τοὺς τιμωρήσωμεν, θά τιμωρηθοῦσαν σκληρότατα. Ἄλλά νά μή συμβῆ νά ἔχομεν τόσοσ σκληρὸν και ἀπάνθρωπον ψυχὴν!

Τί νά κάμωμεν λοιπὸν, ὅταν ὕβριζόμεθα ὀπὸ τῶν συγγενῶν μας; διότι τοῦτο εἶναι θαρὺ. Τοῦτο θεθαίως εἶναι ἔλαφρόν. Διατί ἀρά γε; διότι δέν ἀνεχόμεθα τὰ ἀγαπητὰ πρόσωπα, ὅταν μᾶς ὕβριζουσαν, εἰς τὸν αὐτὸν βαθμόν μὲ ἐκεῖνους, τοὺς ὁποῖους δέν γνωρίζουσαν. Παρηγοροῦντες λοιπὸν τοὺς ὕβρισθέντας, λέγομεν πολλάκις αὐτοὺς τοὺς λόγους: «Ἀδελφός σου εἶναι αὐτός, ὁ ὁποῖος σέ ὕβρισε, ὀπομένε τὸ μὲ γυναικότητα» π.χ. τὴρ σου εἶναι, θεῖος σου εἶναι.

Ἐάν δέ τὸ ὀνομα τοῦ ἀδελφοῦ και τοῦ πατρός εὐλασθῆσαι, πολὺ περισσότερο, ἐάν εἰπω κάτι στενωτέρας συγγενείας ἀπὸ αὐτὰ· δηλαδή δέν εἴμεθα μόνον ἀδελφοί, ἀλλά και μέλη, και ἐν σώμα. Ἐάν δέ εὐλασθῆσαι τὸ ὀνομα τοῦ ἀδελφοῦ, πολὺ περισσότερο τοῦ μέλους.

Δέν ἤκουσες τὴν παροιμίαν τῶν ἐβνικῶν ὅτι πρέπει τοὺς φίλους νά τοὺς ἀνεχόμεθα μὲ τὰ ἐλαττώματα τῶν³⁵; Δέν ἤκουσες τὸν Παῦλον νά λέγῃ «ἀλλήλων τὰ θάρη θασάζετε»³⁶; δέν βλέπεις τοὺς ἐραστούς;

33. «Κάτω νεύουσαν». Κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν: «θά σκύψουσαν τὸ κεφάλι».

34. Σοφ. Σολομ. 5, 8.

35. Πρὸλ. και τὴν σημερινὴν παροιμίαν: «Ἀγάπα τὸ φίλο σου μὲ τὰ ἐλαττώματά του».

36. Γαλ. 6, 2.

(Διότι αναγκάζομαι, επειδή δὲν δυνάμεθα νὰ λάθωμεν σχετικὸν παράδειγμα ἀπὸ σᾶς, νὰ φέρω τὸν λόγον εἰς ἐκείνην τὴν ὑπόθεσιν. Κάνει δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, ὁμιλῶν αὐτῷ: «Εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἶχομεν παιδευτάς, καὶ ἐνετρεπόμεθα»³⁷. Μᾶλλον δὲ ἐκεῖνο εἶναι καταλλήλοτερον διὰ τὴν περίστασιν νὰ εἴπωμεν, τὸ ὁποῖον ἀκριθῶς λέγει εἰς τοὺς Ῥωμαίους: «Ὡσπερ», λέγει, «παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῆ ἀκαθαρσία καὶ τῆ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῆ δικαιοσύνης»³⁸. Διὸ καὶ ἡμεῖς ἔχοντες πεποιθήσιν ἀκολουθοῦμεν τὸ παράδειγμα).

Δὲν ἐλέπεις λοιπὸν τοὺς ἐραστάς, πόσα αὐτοὶ, φθειρόμενοι ὑπὸ πορνῶν γυναικῶν, δεινὰ ὑποφέρουν, ραπίζομενοι, πληττόμενοι, καταγελῶμενοι, ἀνεχόμενοι τὴν ἀσέλγειαν, τὴν ἀποτροπῆν, καὶ τὰς μυρίας ὕβρεις τῆς πόρνῆς; Ἄλλ' ὅμως καὶ μίαν φοράν ὅταν ἴδουν κάτι εὐχάριστον καὶ ἡμερον, νομίζουν ὅτι ὅλα εἶναι εὐτυχῆ δι' αὐτούς, καὶ ὅλα εὐνοϊκά, καὶ ἂν ἀκόμη ἀκολουθήσῃ πτωχεία, ἢ νόσος ἢ κάτι παρόμοιον δι' αὐτούς; ἢ ἢλαθὲ θεωροῦν τὸν θῖον αὐτῶν ἀδελφὸν ἢ μοκάριον, ἀναλόγως πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς ἐρωμένης ἢ πέναντι αὐτῶν.

Καὶ δὲν γνωρίζουν ἀνθρωπίνην δόξαν, οὐτε ἀτιμίαν, ἀλλά, καὶ ἂν κανεὶς τοὺς ὕβριστῆς, ἕνεκα τῆς πολλῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἐκ μέρους ἐκείνης εὐημερίας ὅλα τὰ ἀνέχονται εὐκόλως καὶ ἂν δὲ ἐκείνη τοὺς ὕβριστῆς, καὶ ἂν πύσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ πρόσωπον, ἐκείνοι νομίζουν ὅτι ραίνονται διὰ ῥόδων, ἐνῶ πάσχουν αὐτά.

Καὶ τί ἀπορίας ἄξιον, ἐὰν ἔχουν τοιαύτην διάθεσιν πρὸς αὐτήν; Διότι καὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνης τὴν θεωροῦν λαμπροτέρα ὅτι εἶναι ἀπὸ ὅλας τὰς οἰκίας, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι πηλὴν καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἐτοιμόρροπος.

Καὶ δικαί νὰ ἀναφέρω τοὺς τοίχους; Διότι καὶ τοὺς τόπους ἀκόμη θάλεπόντες, ὅπου συχναῖον τὴν ἐσπέραν ἐκείναι, διεγείρονται.

37. Ἐβρ. 12, 9.
38. Ῥωμ. 8, 10.

Ἐδῶ δὲ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε ἐν συνεχείᾳ νὰ εἴπω τὸν Ἀποστολικὸν λόγον. Ὡπως ἐκεῖνος λέγει: «Ὡσπερ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῆ ἀκαθαρσία, οὕτω παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν τῆ δικαιοσύνης», κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐγὼ λέγω: «Ὡς ἠγαπήσαμεν ταύτας, ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, καὶ οὐδὲν δεινὸν ἠγησόμεθα πάσχειν».

Καὶ τί λέγω «ἀλλήλους»; Ἄς ἀγαπήσωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν Θεόν. Ἐδοκιμάσατε φρίκην, ὅταν ἠκούσατε ὅτι τόσον μέτρον ἀγάπης διὰ τὸν Θεὸν ζήτηῖ, ὅσον ἐδείξαμεν διὰ τὴν πόρνην; Ἄλλ' ἐγὼ ἀποθάνομαι φρίκην, διότι οὐτε τόσον μέτρον ἀγάπης δὲν ἐδείξαμεν διὰ τὸν Θεόν.

Καί, ἂν θέλετε, ἄς τὸ διέλθωμεν τὸ ζήτημα διὰ τοῦ λόγου, ἂν καὶ τὸ λεγόμενον εἶναι πολὺ ἐνοχλητικόν. Ἡ ἐρωμένη εἰς τοὺς ἐραστάς δὲν ὑπόσεται τίποτε χρηστὸν, ἀλλὰ ἀτιμίαν, ἀσχύνην καὶ ὕβριν· διότι τὸ νὰ συχναῖη κανεὶς εἰς τὸν οἶκον πόρνῆς γυναικὸς τὸν κάμνει νὰ εἶναι καταγέλαστος, ἀσχρὸς, ἀτιμὸς. Ὁ δὲ Θεὸς οὐρανὸν καὶ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ ὑπόσεται, καὶ υἱοὺς ἡμᾶς κατέστησε, καὶ ἀδελφοὺς τοῦ Μονογενοῦς, καὶ, ἐνῶ ζῆς, ἔπειρα ἀγαθὰ σοῦ ἔδωκε, καὶ ὅταν ἀποθάνῃς, ἀνάστασιν, καὶ τόσα ἀγαθὰ ὑπόσεται ὅτι θά δώσῃ, ὅσα οὐτε νὰ σκεφθῆ κανεὶς εἶναι δυνατόν, καὶ τιμίους καὶ σεβάστους ἡμᾶς καθιστᾷ.

Καὶ πάλιν, ἐκείνη (ἢ πόρνη) ἀναγκάζει τοὺς ἐραστάς νὰ βαπανοῦν ὅλα τὰ Ἰδικὰ των διὰ θάρστρον καὶ ἀπώλειαν, ὁ δὲ Θεὸς προτρέπει νὰ σπεύρῃ τὸν οὐρανόν, καὶ δίδει ἑκατονταπλάσια, καὶ ζωὴν αἰώνιον πάλιν ἐκείνη ὡς δοῦλον μεταχειρίζεται τὸν ἀγαπῶντα αὐτήν, διατάσσοντα αὐτὸν σκληρότερον ἀπὸ οἰονδήποτε τύραννον, ὁ δὲ Θεὸς λέγει: «Οὐκ ἔτι λέγω ὑμᾶς δούλους, ἀλλὰ φίλους»³⁹.

39. Ἰωάν. 15, 15.

α'. Εἶδετε τὴν μεγάλην ἔκτασιν καὶ τῶν ἐδῶ κακῶν, καὶ τῶν ἐκεῖ⁴⁰ ἀγαθῶν;

Τί λοιπὸν νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ἀκολουθοῦντα; Πρὸς χάριν μὲν αὐτῆς καὶ πολλοὶ ἀγρυπνοῦν, καὶ δι' ἐκείνην τὰ ὅποια θὰ διατάξῃ, μὲ προθυμίαν ὑπακούουν καὶ ἀφήνουν καὶ πατέρα, καὶ μητέρα, καὶ φίλους, καὶ χρήματα, καὶ προστασίαν, καὶ ὅλα τὰ ἰδικὰ των (πρόσωπα καὶ πράγματα) μὲ στερόσεις καὶ ἔρημον πρὸς χάριν δὲ τοῦ Θεοῦ, ἢ μᾶλλον πρὸς χάριν ἡμῶν τῶν ἰδίων, πολλὰκις οὐτὲ τὸ ἕν τρίτον ἐκ τῶν ὑπαρχόντων μας δὲν θέλομεν νὰ θανατήσωμεν, ἀλλὰ, ἐνῶ τὸν βλέπομεν πεινῶντα, ἀδιαφοροῦμεν, καί, ἐνῶ τὸν βλέπομεν γυμνόν, ἀντιπαρερχόμεθα, καὶ δὲν δίδομεν εἰς Αὐτὸν τίποτε ἀξιόλογον.

Ἐκείνης δὲ καὶ θεραπευίδειαν ἂν ἴδουν οἱ ἔρασταί, καὶ θάρσaron ἀκόμη, ἰσάμενοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, ὡς κόλακες καὶ εὐθύμοι συζητοῦν, ἐπιτιμώμενοι εἰς μακρὰς συνομιλίας, καὶ νομίζουσιν ὅτι ἀπέναντι αὐτῆς τίποτε δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ζῶη, οὐτὲ οἱ ἄρχοντες, οὐτὲ οἱ βασιλεῖς, (καὶ τὸ γνωρίζουν αὐτὸ, ὅσοι ἔχουν λάθει πείραν αὐτῆς τῆς ἀσθενείας) καὶ προτιμοῦν μᾶλλον νὰ εἶναι εὐχάριστοι εἰς αὐτήν, ὅταν διατάσῃ, παρὰ νὰ ὑπηρετοῦν ἄλλους.

*Ἄρα γε δὲν ἐπισύρει δικαίως τοῦτο τὴν γέννησιν; δὲν ἐπισύρει μυρίας κολάσεις;

*Ἄς συνέλωμεν λοιπὸν, καὶ ἅς ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ ἢ τῶσον, ὅσον πρέπει, ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκείνου, τὸ ὅποιον παρέχουν ἄλλοι εἰς τὴν πόρνην, ἢ κατὰ τὸ ἕν τρίτον.

Μήπως αἰσθάνεσθε φρίκην πάλιν; διότι καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος αἰσθάνομαι φρίκην. Ἀλλὰ ἤβελον ὄχι μόνον διὰ τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ πράγματα νὰ αἰσθάνεσθε φρίκην. Τώρα δὲ ἐδῶ μὲν ἡ καρδία ἡμῶν συγ-

40. «Τῶν ἐντοῦθα κακῶν καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀγαθῶν». Ὁ θεὸς ἰερόργως ἐχρησιμοποίησε ὄχι ἄλλως τὸ ἐπίρημα ἐκεῖ ἀλλὰ τὸ ἐκεῖθεν, πειθῶν διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εὐρίσκονται μόνον εἰς τὸν Οὐρανὸν τὰ ἀγαθὰ (ἐκεῖ), ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἀκόμη οἱ ἄνθρωποι ἀπολαύουν τῶν ἀγαθῶν τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῶν Οὐρανῶν (ἐκεῖθεν).

κινεῖται, ἀλλὰ ὅταν ἐξέλθωμεν τοῦ καοῦ, ὅλα τὰ λησματοῦμεν. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ κέρδος;

Διότι, ἐάν μὲν ἐκεῖ πρέπει νὰ θανατήσῃ κανεὶς χρήματα, οὐδεὶς παραπονεῖται⁴¹ διὰ τὴν πτωχείαν του, ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι πολλὰκις καὶ ἐβανέισθη διὰ τὴν δόσιν· ἐδῶ δὲ, ἐάν ὑπενθυμίσωμεν τὴν ἐλεημοσύνην, τὰ τέκνα, τὰς συζύγους, τὴν οἰκίαν, τὰς ὑποχρεώσεις ὡς προστατῶν, καὶ ἀπειροῦς ἄλλας δικαιολογίας προβάλλουν.

Ἀλλὰ ἐκεῖ, δύναται νὰ εἴπῃ τις, πολλὴ ἡδονὴ ἐπικρατεῖ· τοῦτο θεθαίως εἶναι, διὰ τὸ ὅποιον θρηῶ καὶ δούρομαι.

Τί θὰ εἴπητε λοιπὸν, ἐάν ἀποδείξω ὅτι ἐδῶ ἡ τέρψις εἶναι ἀνωτέρα; Δηλαδή ἐκεῖ μὲν μέγα μέρος τῆς ἡδονῆς ἀφαιρεῖ ἡ αἰσχύνῃ, ἡ ὄβρις καὶ ἡ θανάτῃ, κατόπιν ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπέχθεια, ἐδῶ δὲ τίποτε παρόμοιον δὲν συμβαίνει· διότι, εἰπέ μου, τί εἶναι ὅμοιον πρὸς αὐτὴν τὴν εὐχαρίστησιν, δηλαδή νὰ κάθηται κανεὶς ἀναμένων τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν ἐκεῖ Βασιλείαν, καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν ἁγίων, καὶ τὴν ἀνευτέλους ζώην;

Ἀλλὰ, δύναται νὰ εἴπῃ τις, αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ ἀναμένονται, ἐνῶ ἐκείνων λαμβάνει κανεὶς πείραν. Ποῖου εἴδους πείρα εἶναι αὕτη; Θέλεις καὶ ἐδῶ νὰ εἴπω τὰ ἀγαθὰ, τῶν ὁποίων λαμβάνει κανεὶς πείραν; Νὰ σκεφθῆς πόσῃ ἐλευθερίαν ἐπιτυγχάνεις, πῶς οὐδένα φοβεῖσαι, οὐτε τρέμεις, ἐφ' ὅσον ζῆς ἐναρέτως, οὐτε ἐχθρόν, οὐτε ἐπίθουλον, οὐτε συκοφάντην, οὐτε τὸν ἀνταγωνιστήν, οὐτε ἀντεραστήν, οὐτε ζηλότυπον, οὐτε πτωχέαν, οὐτε ἀσθενέαν, οὐτε τίποτε ἄλλο ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων· ἐκεῖ δὲ, καὶ ἂν ἀπειρα συμφορὰν σύμφωνα μὲ τὴν προδοκίαν σου, καὶ ἂν ὁ πλοῦτος ρῆθ' ὡς ἀπὸ πηγῆν, ὁ πόλεμος τῶν ἀντεραστῶν, καὶ αἱ ἐπιβουλαί, καὶ αἱ ἐνέδραι ὄλων καθιστοῦν τὸν θῆλον τοῦ ἀσχολουμένου μὲ αὐτὰ πολὺ ἄθλιον· διότι ἐφ' ὅσον ἐκείνην ἡ κατὰπτωτος ἀρέσκεται εἰς ἀσελγείας καὶ τρυφήλας ἀπολαύσεις,

41. «Οὐδεὶς πέναν ἀδύρεται». Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον: «Κανεὶς δὲν κλαίεται».

ἀναγκαστικῶς ἀναζωπυροῦται ὁ πόλεμος διὰ τὴν ἀρέσκειαν ἐκείνης. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι σκληρότερον ἀπείρων θανάτων καὶ περισσότερον ἀφόρητον πάσης ἄλλης τιμωρίας.

Ἄλλ' ἐδῶ δὲν συμθαίνει τίποτε παρόμοιον· διότι λέγει «ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος, ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη»⁴². Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν παρουσιάζεται πόλεμος, οὔτε χρημάτων ἀκαιρὸς δαπάνη, οὔτε ἀσχίη με δαπάνην· καὶ ἂν δώσης ὄβολόν, ἢ ἄρτον, ἢ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος, πολλὴν εὐχαριστίαν θὰ ὀφείλῃ εἰς σέ. καὶ τίποτε δὲν πράττει διὰ νὰ σέ δογκάσῃ, ἢ νὰ σέ λύπησῃ, ἀλλὰ ὅλα πρὸς τὸν σκοπὸν, νὰ σέ καταστήσῃ ἠνδοξόν, καὶ νὰ σέ ἀπαλλάξῃ πάσης ἀσχύνης.

Ποῖαν λοιπὸν ἀπολογίαν θὰ δώσωμεν, ποῖαν συγχώρησιν θὰ λάβωμεν, ὅταν ἀφῆνωμεν μὲν αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, παραδίδωμεν δὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὰ ἀντίθετα κοικὰ, καὶ θεληματικῶς ρίπτωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν φλεγομένην κάμινον τοῦ πυρός;

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κατέχονται ὑπὸ τοιαύτης ἀσθενείας νὰ γίνουσι πόδιν κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ των, νὰ τὸν κάμουν νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ὑγίαν τὴν πνευματικὴν, νὰ μὴ τὸν ἀφήσουν νὰ περιέλθῃ εἰς ἀπόγνωσιν. Διότι καὶ ὁ Υἱὸς⁴³ ἐκεῖνος πολὺ χειρότερα ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα ἔπαθεν, ἀλλὰ, ὅταν ἐπανήλθεν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, καὶ τὴν προηγουμένην τιμὴν ἀνέκτησε, καὶ λαμπρότερος κατέστη ἀπὸ ἐκείνου, ὁ ὅποιος πάντοτε ἔζησεν ἠναρέτως.

Τοῦτον θεθαίως ἡμεῖς ὡς μιμηθῶμεν, καὶ, πρὸς τὸν Πατέρα ἀφοῦ ἐπανέλθωμεν, καὶ ἀργὰ ἐπὶ τέλους ὡς ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐκείνην, καὶ ὡς φέρωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ὥστε καὶ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν νὰ τύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου ἀνήκει εἰς τὸν Πατέρα ἡ δόξα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

42. Γαλ. 5, 22.

43. Λουκ. 15, 11-32.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Π' (80).

(Ἰωάν. ιζ', 1-5).

«Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπήρσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε· Πάτερ, ἐλθίνυθιν ἡ ὄρα, δόξα σοὶ σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱὸς σου δοξάσῃ σε»¹.

α'. «Ὁ ποιήσας καὶ διδάξας», λέγει, «οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν»². Καὶ πολὺ ὀρθῶς· διότι τὸ νὰ ἐκφράξῃ κανεὶς σοφίας διὰ λόγων, εἶναι εὐκόλον, ἢ δὲ ἐπίδειξις τῶν διδασκομένων διὰ τῶν ἔργων, εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐνὸς γενναίου καὶ σπουδαίου.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς, ὅταν ὁμιλῇ περὶ ἀνεξικακίας, φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν ἑαυτὸν του, προτρέπων τοὺς ἀκροατάς, νὰ λαμβάνουν ἀπὸ αὐτὸν παράδειγμα. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τὴν συμβουλήν αὐτὴν προβαίνει εἰς προσευχὴν, διδάσκων ἡμᾶς εἰς τὰς δοκιμασίας, ἀφοῦ τὰ ἀφήσωμεν ὅλα, εἰς τὸν Θεὸν νὰ καταφεύγωμεν.

Διότι, ἀφοῦ εἶπεν: «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίβιν ἔξετε»³ καὶ ἀνεστάτωσε τὰς ψυχὰς αὐτῶν, πάλιν διὰ τῆς προσευχῆς ἐνθαρρύνει αὐτοὺς· διότι μέχρι τότε ἔστρεφον τὴν προσοχὴν αὐτῶν οἱ Μαθηταὶ πρὸς αὐτόν, ὅπως εἰς ἄνθρωπον.

Καὶ διὰ τοὺς Μαθητάς ὁ Κύριος πράττει αὐτὰ, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Λαζάρου, καὶ λέγει

1. Ἰωάν. 17, 1.

2. Ματθ. 5, 19.

3. Ἰωάν. 16, 33.

τὴν αἰτίαν, δηλαδὴ ὅτι «διὰ τὸν ὄχλον τὸν παρεστῶτα εἶπαν, ἵνα πιστεῦσῶσιν ὅτι σὺ με ἀπέστειλας»⁴.

Καί, δύναται νὰ εἴπῃ τις ἄλλὰ διὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους εὐλόγως ἐγίνοντο αὐτά, διὰ τοὺς Μαθητὰς ἡμῶς διὰ ποῖον λόγον; Καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς ὁρθῶς ἐγένοντο διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κατόπιν τῶσων ἔργων καὶ λόγων, λέγουσιν: «Νῦν οἶδαμεν ὅτι πάντα οἶδας»⁵, περισσότερο ἀπὸ ἄλλους εἶχον ἀνάγκη νὰ θεσπαιωθοῦν.

Ἄλλως τε οὔτε εὐχὴν ἀποκαλεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς τὴν ἐνέργειαν αὐτῆν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τί λέγει: «Ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν», καὶ λέγει μᾶλλον ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ διάλογον μὲ τὸν Πατέρα: Ἐάν δὲ εἰς ἄλλην περίπτωσιν ὁμιλῆ περὶ εὐχῆς, καὶ δεικνύῃ τὸν Κύριον ἄλλοτε μὲν νὰ γονυπετῆ, ἄλλοτε δὲ νὰ ὑψῶνῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν, νὰ μὴ θεωρηθῆς διότι διὰ τούτων διδασκόμεθα τὸ ἀδιάλειπτον τῆς προσευχῆς, ὥστε, καὶ ὅταν ἰστάμεθα, νὰ βλέπωμεν πρὸς τὸν Οὐρανόν ὄχι μόνον μὲ τοὺς σωματικούς ὀφθαλμοὺς, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς πνευματικούς, καὶ νὰ κάμπτωμεν, συντριβόντες τὴν καρδίαν ἡμῶν διότι ἦλθεν ὁ Χριστός, ὄχι μόνον διὰ νὰ παρυσιάσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ τὴν ἀνέκφραστον ἀρετὴν.

Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος διδάσκει, δὲν πρέπει μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων νὰ διδάσκῃ.

Ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν τί λέγει ἐδῶ: «Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε». Πάλιν δεικνύει εἰς ἡμᾶς ὅτι ἔρχεται εἰς τὸν σταυρὸν ὄχι παρὰ τὴν θέλησίν Του. Διότι, πῶς θὰ ἤρχετο παρὰ τὴν θέλησίν του Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος καὶ εὐχεται τοῦτο νὰ συμβῆ, καὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἀποκαλεῖ δόξαν, ὄχι μόνον Αὐτοῦ, ὁ ὅποιος θὰ σταυρωθῆ, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πατρὸς; Διότι καὶ οὕτως ἐγένετο δηλαδὴ ὄχι μόνον ὁ Υἱός, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ ἐδοξάσθη διότι πρὸ τῆς σταυρώσεως μὲν οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐγν:

4. Ἰωάν. 11, 42.

5. Ἰωάν. 16, 30.

ρίζον Αὐτόν, (διότι λέγει: «Ἰσραὴλ με οὐκ ἔγνω») ⁶, μετὰ δὲ τὴν σταύρωσιν ἡ αἰκουμένη ὅλη προσέτρεξεν.

Ἐπειτα λέγει καὶ τὸν τρόπον τῆς δόξης, καὶ πῶς θὰ δοξάσῃ Αὐτόν: «Καθὼς ἐθώκακς αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν, ὃ δέδωκακς αὐτῷ, μὴ ἀπόληται»⁶. Διότι πάντα τὰ νὰ εὐεργετῆ, εἶναι δόξα διὰ τὸν Θεόν.

Τί σημαίνει δέ; «Καθὼς ἐθώκακς αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός»; Κατ' ἀρχὴν δεικνύει ὅτι τὰ κηρύγματα Του δὲν ἔχουν περιορισθῆ μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ ἐκτείνονται καὶ εἰς ὅλην τὴν Οἰκουμένην καὶ προετοιμάζει τὴν ἀρχὴν τῆς κλήσεως τῶν ἐθνῶν. Διότι, ὅταν εἶπεν: «Εἰς ὅδον ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε»⁷, πρόκειται δὲ μετὰ ταῦτα νὰ εἴπῃ: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη»⁸, δεικνύει ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ θέλει τοῦτο διότι τοῦτο πολὺ ἐσκουδάριζε τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ ὄχι καὶ τοὺς μαθητὰς διότι οὔτε μετὰ ταῦτα εὐκόλως ἐδέχοντο νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς ἐθνικούς, ἕως ὅτου ἔλαβον τὴν ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίαν.

Μετὰ λοιπὸν τὴν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἐμφάνισιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅταν ὁ Πάτερς ἔβασεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, μόλις κατάρθωσε νὰ ἀποφύγῃ τὰς κατηγορίας, ὅταν εἶπεν ἐκεῖνα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν σινδῶνα⁹.

Τί σημαίνει δέ; «Ἐθώκακς αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός»; Πότε λοιπὸν ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν; Θὰ ἐρωτήσω τοὺς αἰρετικούς πρὶν πλάσῃ αὐτοὺς, ἢ κατόπιν; Διότι ὁ Ἰησοῦς μὲν λέγει μετὰ τὴν Σταύρωσιν καὶ τὴν Ἀνάστασιν. Τότε λοιπὸν λέγει: «Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία»¹⁰· «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη»¹¹.

Τί λοιπὸν; δὲν εἶχεν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἰδικῶν του

6a. Ἰω. 1, 3.

6. Ἰωάν. 17, 2. (τὸ αὐθεντικὸν κείμενον ἀντὶ τοῦ μὴ «ἀπόληται» εἶπεν: «ἄσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον»).

7. Ματθ. 10, 5.

8. Ματθ. 28, 19.

9. Πράξ. 10, 10 - 48, καὶ 11, 4 - 10.

10. Ματθ. 28, 18.

11. Ματθ. 28, 19.

ἔργων, ἀλλὰ ἐδημιούργησε μὲν αὐτούς, ἐξουσίαν δὲ ἐπ' αὐτῶν δὲν εἶχε μετὰ τὴν δημιουργίαν; (καὶ ὁμοίως φαίνεται ὅτι βλαβὴ ὁ ἴδιος τὰ ἐπιτελεῖ καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην ἐποχὴν, καὶ ἄλλους μὲν τιμωρεῖ ὡς ἀμαρτάνοντας, ἄλλους δὲ, οἱ ὅποιοι ἐπιστρέφουν, τοὺς διορθώνει (διότι λέγει: «Οὐ μὴ κρύψω ἀπὸ τοῦ παιδός μου Ἀβραάμ, ὃ ἐγὼ μέλλω ποιεῖν»¹²). ἄλλους δὲ καὶ τιμᾷ ὡς πρῶτοντος ὀρθῶς) ἔπειτα, τότε μὲν εἶχε ἐξουσίαν, τώρα δὲ ἀπώλεσε αὐτήν, καὶ τὴν ἔλαθε πάλιν; Καὶ ποῖος δαίμων θὰ ἔλεγεν αὐτοὺς τοὺς λόγους;

Ἐάν δὲ ἡ αὐτὴ ἐξουσία ἦτο καὶ τότε καὶ τώρα, (διότι λέγει: «ὡςπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὗς θέλει ζωοποιεῖ»¹³), τί σημαίνει ὁ λόγος Του ἐκεῖνος; Ἐπρόκειτο νὰ σταλεῖ τὸς Μαθητὰς εἰς τὰ ἔθνη διὰ νὰ μὴ νομίσουν λοιπὸν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ καινοτομίαν, ἐπειδὴ ἔλεγεν: «Οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ»¹⁴, δεικνύει ὅτι τοῦτο φαίνεται καλὸν καὶ εἰς τὸν Πατέρα.

Ἐάν δὲ τὸ λέγει τοῦτο μὲ ταπεινὸν τρόπον, οὐδὲν ἴσως εἶναι ἀπορίας ἄξιον διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατήριζε καὶ ἐκεῖνους τότε καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπα, πάντοτε διὰ τῶν ἰσῶν ταπεινῶν ἐκφράσεων ἔπειθεν ὅτι οἱ λόγοι Του προσημύζοντο εἰς τὴν νοητικὴν ἰκανότητα ἐκείνων.

β'. Ἀλλὰ τί σημαίνει: «Πάσης σαρκός»; Διότι θεοθαίως δὲν ἐπίστευσαν ὅλοι. Καὶ ὁμοίως, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ Αὐτόν, ὅλοι ἐπίστευσαν ἐάν δὲ δὲν ἐπρόσεχον εἰς τοὺς λόγους Του, δὲν εἶναι τοῦ Διδάσκοντος τὸ σφάλμα, ἀλλ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἐδέχοντο τοὺς λόγους Του.

«Ἴνα πᾶν, ὃ δέδωκας αὐτῷ, δῶ αὐτοῖς ζωὴν αἰώ-

12. Γεν. 18, 17.
13. Ἰωάν. 5, 21.
14. Ματθ. 15, 24.

νιον»¹⁵. Ἐάν δὲ καὶ ἐδῶ ὁμιλῆ κατὰ τρόπον περισσώτερον προσημωσμένον εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα, νὰ μὴ ἀπορήσῃς διότι πράττει τοῦτο καὶ διὰ τὰς ἀναφερθείσας αἰτίας, καὶ διότι ἀποφεύγει ὁ ἴδιος νὰ λέγῃ κάτι σπουδαῖον διὰ τὸν ἑαυτὸν Του, διὰ τοῦτο θὰ προσέκρουεν εἰς τὸ ἀίσθημα τῶν ἀκροατῶν, ἐφ' ὅσον μέχρι τότε δὲν εἶχον σχηματίσει οὐδεμίαν ὀφελῆ γνώμην περὶ Αὐτοῦ.

Ὁ Ἰωάννης θεοθαίως, ὅταν ὁμιλῆ ἀπ' ἑαυτοῦ, δὲν ὁμιλεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ ὕψηλότερας ἐκφράσεις, οὕτω λέγων: «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν»¹⁶, καὶ ὅτι «ζωὴ ἦν»¹⁷, καὶ ὅτι «φῶς ἦν»¹⁸, καὶ ὅτι «εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν»¹⁹ καὶ ὅτι δὲ θὰ εἶχεν ἐξουσίαν, ἐάν δὲν ἐλάβονεν, ἀλλὰ ὅτι καὶ εἰς ἄλλους ἔβακεν «ἐξουσίαν τοῦ γενέσθαι τέκνα Θεοῦ»²⁰.

Καὶ ὁ Παῦλος ὁμοίως ἀποκαλεῖ Αὐτὸν Ἰσὸν μὲ τὸν Θεόν²¹. Ὁ ἴδιος ὁμοίως ὁ Κύριος ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα κατὰ τρόπον περισσώτερον ἰδιάζοντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁμιλῶν οὕτω: «Ἴνα πᾶν, ὃ δέδωκας αὐτῷ, δῶ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ἦν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν»²². Λέγει «Μόνον ἀληθινὸν Θεόν» πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς μὴ πραγματικούς θεοὺς; διότι ἐπρόκειτο νὰ σταλεῖ τὸς μαθητὰς εἰς τὰ ἔθνη. Ἀλλ' ἐάν τοῦτο δὲν τὸ δεχθῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μόνον²³ ἀρνοῦνται ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἀληθινὸς Θεός, τότε περαιτέρω θὰ ἀρνηθῶν καὶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ διότι καὶ

15. Ἰωάν. 17, 2.
16. Ἰωάν. 1, 3.
17. Ἰωάν. 1, 4.
18. Ἰωάν. 1, 9.
19. Ἰωάν. 1, 11.
20. Ἰωάν. 1, 12.
21. Φίλιπ. 2, 6.
22. Ἰωάν. 17, 2-3.
23. Δηλαδὴ διὰ τὴν λέξιν «Μόνον» (ἀληθινὸν Θεόν), ἦτο δυνατόν οἱ ἔθνη νὰ μὴ παραδεχθῶν τὸν Χριστὸν ὡς ἀληθινὸν Θεόν.

λέγει: «Τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε»²⁴.

Τί λοιπόν; δὲν θά εἶναι Θεὸς ὁ Υἱός; Ἐάν δὲ εἶναι Θεὸς ὁ Υἱός, καὶ ὁ τοῦ Πατρὸς ὀνομαζομένου μόνου, εἶναι φανερόν ὅτι εἶναι καὶ ἀληθινός, καὶ Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος καλεῖται μόνος ἀληθινός²⁵.

Ἄλλὰ τί; ὅταν λέγῃ ὁ Παῦλος: «ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας»;²⁶, ἀρὰ γε ἀποκλείει τὸν Βαρνάβαν; Οὐδόλως· διότι τὸ «μόνος»²⁷ χρησιμοποιεῖται πρὸς διάκρισιν ἀπὸ ἄλλου. Ἐάν δὲ δὲν εἶναι ἀληθινός ὁ Θεός, πῶς εἶναι ἀλήθεια²⁸; διότι ἡ ἀλήθεια δὲν διαφέρει πολὺ τοῦ ἀληθινοῦ.

Διὰ τὸν μὴ ἀληθινὸν ἄνθρωπον τί θά εἴπωμεν; εἰπέ μου δὲν θά εἴπωμεν ὅτι δὲν εἶναι ἄνθρωπος; Ὅχι· αὐτὰς τὰς συνθήκας, ἐάν δὲν εἶναι ἀληθινός Θεός ὁ Υἱός, πῶς εἶναι Θεός; πῶς δὲ καθιστᾷ ἡμᾶς θεοὺς καὶ υἱοὺς, ὅταν δὲν εἶναι ἀληθής;

Ἄλλὰ περὶ τούτων ἔχει λεχθῆ ἀκριθέστερον εἰς ἄλλους λόγους· διὰ τοῦτο, ὡς ἐξετάσωμεν τὰ περαιτέρω «Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς»²⁹. Καλῶς εἶπεν: «Ἐπὶ τῆς γῆς»· διότι εἰς τὸν οὐρανὸν εἶχε δοξασθῆ, δεδομένου ὅτι καὶ εἰς τὴν φύσιν τοῦ εἶχε τὴν δόξαν, καὶ ἐκ μέρους τῶν ἀγγέλων προσεκυνεῖτο. Δὲν ὁμιλεῖ λοιπὸν περὶ τῆς δόξης ἐκεῖνης, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν φύσιν Αὐτοῦ, (διότι καὶ ἂν ἀκόμη καιεῖς δὲν δοξάσῃ Αὐτὸν κατ' ἐκεῖνην τὴν δόξαν, μονίμως διατηρεῖ αὐτὴν

24. Ἰωάν. 5, 44.

25. Καὶ ἐνταῦθα ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος ποιεῖται χρῆσιν σμυρῆτου ὀυλλογισμοῦ:

Ὁ Πατὴρ Θεὸς ἔστιν
Ὁ Θεὸς ἀληθινός ἔστιν
Ὁ Υἱὸς Θεός ἔστιν

Ἄρα ὁ Υἱὸς ἀληθινός ἔστιν.

26. Α' Κορ. 9, 8.

27. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ χρησιμοποιεῖται ὄντι ἐπιθέτου τὸ ἐπίρρημα «μόνος». (Μόνον ἐγὼ καὶ ὁ Βαρνάβας).

28. Ἰωάν. 14, 6.

29. Ἰωάν. 17, 4.

πλήρη), ἀλλὰ ἐννοεῖ αὐτὴν, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς λατρείας τῶν ἀνθρώπων.

Λοιπὸν καὶ τὸ «ἐδόξασόν με» αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς δόξης ἐννοεῖ, ἀκούσε τὰ ἑξῆς: «Τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω αὐτό»³⁰. ἂν καὶ θεθαίωσεν ἡ ὑπόθεσις ἀκόμη αὐτὴ εἶχεν ἀρχὴν, μᾶλλον δὲ οὐτε ἀρχὴν. Πῶς λέγει λοιπὸν: «Ἐτελείωσα»; Ἡ σημαίνει: «ἐπετέλεσα πᾶν ὃτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ», ἡ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ γίνῃ, τὸ ἀναφέρει ὡς τετελεσμένον, ἡ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κυρίως βυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἐννοεῖ ὅτι τὸ πᾶν εἶχε πλέον ἐπιτελεσθῆ διὰ τῆς τοποθετήσεως τῆς ρίζης τῶν ἀγαθῶν, ἐκ τῆς ὁποίας ὅπωςδήποτε ἀναγκαίως θά παρήγοντο οἱ καρποὶ, καὶ ὅτι εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο μετὰ ταῦτα νὰ ἐλθουσι, ὁ Ἰδιὸς θά παρευρίσκετο καὶ θά τοὺς ἠκολούθει.

Διὰ τοῦτο καὶ πάλιν λέγει κατὰ ἀνθρωπίνην ἔκφρασιν: «Ὁ δέδωκάς μοι». Διότι θεθαίωσεν ἔάν ἀνέμενεν ὁ Κύριος νὰ ἀκούσῃ καὶ νὰ μάθῃ, θά ἀπέχον αὐτὰ πολὺ ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ· διότι, ὅτι οἰκειοθελῶς ἦλθεν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον (δηλαδὴ ἐνσάρκωσιν, σαυρικὸν πάθος κ.τ.τ.), εἶναι ἐκ πολλῶν πηγῶν φανερόν. Π.χ., ὅταν λέγῃ ὁ Παῦλος ὅτι «οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς, ὥστε παραδοῦναι ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν»³¹, καὶ «σαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαθῶν»³², καὶ πάλιν: «Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατὴρ, καὶ γὰρ ἠγάπησα ἡμᾶς»³³.

«Δόξασόν με σὺ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ἡ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοῦ»³⁴. Καὶ ποῦ εἶναι ἡ δόξα ἐκεῖνη; διότι ἔστω ὅτι πλησίον τῶν ἀνθρώπων ἦτο ἄνευ δόξης λόγῳ τῆς περιβολῆς τοῦ· πῶς ζητεῖ νὰ δοξασθῆ καὶ πλησίον τοῦ Θεοῦ; Ὁ λόγος ἐδῶ εἶναι περὶ τῆς οἰκονομίας· δηλαδὴ λέγει τοῦτο, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀκόμη δοξασθῆ ἡ φύσις τῆς σαρκός,

30. Ἰωάν. 17, 4.

31. Ἐφεσ. 5, 2.

32. Φίλιπ. 2, 7.

33. Ἰωάν. 15, 9.

34. Ἰωάν. 17, 5.

ὥστε ἀκόμη εἶπεν ἀπολαύσει τῆς ἀφθορίας, οὔτε εἶχε μετάνοιαν τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν: «Ἐπὶ τῆς γῆς», ἀλλὰ «παρὰ σοί».

γ'. Αὐτὴν τὴν δόξαν θὰ ἐπιτύγωμεν καὶ ἡμεῖς σύμφωνοι μετὰ τὰ μέτρα μας, ἐάν εἰμεθα νηφάλιοι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Ἐπεὶ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν»³⁵.

Ἄρα εἶναι ἀξιοὶ μυρίων δακρῶν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἐπικείται τὸσον μεγάλη δόξα, λόγω νουθρότητας καὶ ὑπνω³⁶ (πνευματικοῦ) ἐπιφυλάσσουν κακὰ εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των, καὶ, ἐὰν ἀκόμη δὲν ὄψιρθε γέεννα, εἶναι ἀθλιώτεροι θλων, διότι, ἐνῶ εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτοὺς νὰ θαυσιεύσουν καὶ νὰ συνδοξασθοῦν μετὰ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀποστεροῦν τοὺς ἑαυτοὺς των τῶσαν ἀγαθῶν· διότι, ἐὰν ἦτο ἀνάγκη νὰ κατακοποῦν, ἢ πολλὰκις νὰ ἀποθάνουν, ἢ ἀπείρους ψυχὰς νὰ παραδώσουν, καὶ ἄλλα τόσα σῶματα καθημερινῶς, δὲν ἔπρεπε νὰ τὰ ὑποστοῦν ὅλα αὐτὰ χάριν τῆς δόξης;

Τώρα δὲ οὔτε τὰ χρήματα περιφρονοῦμεν, τὰ ὁποῖα κατόπιν καὶ παρὰ τὴν θέλησίν μας θὰ ἀφήσωμεν δὲν περιφρονοῦμεν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς περιβάλλουν μετὰ ἀπειρα κακὰ, τὰ ὁποῖα μὲν ὡς ἐδῶ, τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς ἀνήκουν· (διότι δὲν εἶναι ἰδικὰ μας ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δικαιοῦμεν, καὶ ἂν τὰ ἔχωμεν ἐκ πατρικῆς κληρονομίας)· ὅταν δὲ προστεθῇ καὶ ἡ γέεννα, καὶ ὁ ἀτελεῦτης σκώληξ, καὶ τὸ ἀσβεστον πῦρ, καὶ ὁ θρυγμὸς τῶν ὀδόντων πῶς θὰ ὑποφέρωμεν αὐτὰ³⁷; εἰπέ μου.

Μέχρι ποῦτε δὲν θὰ θλέπωμεν περαιτέρω, ἀλλὰ εἰς μάχας καθημερινὰς, καὶ φιλονεικίας, καὶ λόγους ἀνωφελείς θὰ διαπανδῶμεν τὸ πᾶν, τρέφοντες τὴν γῆν³⁸, λι-

35. Ρωμ. 8, 17.

36. Νουθεῖα καὶ ὄνος σημαίνουν τὴν ἀδιαφορίαν διὰ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν. Πρὸς τὸ τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελεποδοῦ:

«Ψυχὴ μου, ψυχὴ μου, ἀνάστα! Τί καθεύδεις?».

37. Αἱ ἐκφράσεις ἔχουν ἀληθῆ ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου (Μάρκ. 8, 43-48).

38. Γῆν ἐνταῦθα ἐνοεῖ ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος τὸ σῶμα, τὸ ὅποion ἀποτελεῖται ἐκ τῆς γῆς («ἢ ἂν εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει». Γεν. 3, 19), σαφέστερον δὲ ἐξηγεῖ τούτο διὰ τῆς ἐπομένης φράσεως: «τὸ σῶμα πνιόντες».

παίνοντες τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν παραμελοῦντες, διὰ μὲν τὰ ἀναγκαῖα οὐδεμίαν πρόνοιαν λαμβάνοντες, διὰ δὲ τὰ περιττὰ καὶ ἀνωφελῆ πολλὴν φροντίδα καταβάλλοντες;

Καὶ λαμπροὺς μὲν τάφους κατασκευάζομεν, καὶ ἀγοράζομεν πολυτελεῖς οἰκίας, καὶ συγκεντρώνομεν πλῆθῃ ὑπηρετῶν πάσης φύσεως, καὶ σοφίζομεθα διαφόρους οἰκονόμους, ἀγρῶν, οἰκιῶν, διαχειριστὰς χρημάτων, καὶ ἀρχοντας ἀρχόντων διορίζοντες, διὰ δὲ τὴν ψυχὴν, ἢ ὁποῖα ἔχει παραμεληθῆ, δὲν λαμβάνεται ἀπὸ μᾶς οὐδεμίαν πρόνοιαν.

Καὶ ποῖον θὰ εἶναι τὸ τέλος αὐτῶν; τί εἶναι αὐτὸς ὁ πολὺς θόρυθος διὰ τὰ διάφορα ζητήματα; διὰτί ἐρᾷ γε συμβαίνει τούτο, καὶ διὰτί τὴν ψυχὴν, τὴν ὁποῖαν ἐλάθομεν, τὴν κατακόπτομεν, καὶ τὴν σπαράττομεν, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τοιαύτας ὑποθέσεις, ἐπινοοῦντες αὐτῶ διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας σκληρὰν δουλείαν;

Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην πολλῶν, εἶναι δοῦλος πολλῶν, καὶ ἂν ἀκόμη φαίνεται ὅτι εἶναι κύριος αὐτῶν³⁹. Διότι καὶ τῶν ὑπηρετῶν δοῦλος εἶναι ὁ δεσπότης, καὶ εἰσάγει ἄλλον τρόπον ὑπηρεσίας σπουδαιότερον· καὶ δι' ἄλλους λόγους εἶναι ὁ δεσπότης δοῦλος, διότι δὲν τολμᾷ ἄνευ ἐκεῖνων νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἀγοράν, οὔτε εἰς τὸ λουτρόν, οὔτε εἰς τὸν ἀγρὸν, ἐκεῖνοι δὲμος πολλὰκις ἄνευ τοῦ δεσπότης παντοῦ κυκλοφοροῦν. Ἄλλ' ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὅτι εἶναι κύριος, ἂν δὲν παρευρίσκονται οἱ δοῦλοι, δὲν τολμᾷ νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας, ἀλλὰ καὶ ἂν μόνος προθάλῃ ἐκ τῆς οἰκίας, νομίζει διὰ τὸν ἑαυτόν του ὅτι εἶναι ἀντικείμενον γέλωτος.

Ἴσως μερικοὶ γελοῦν δι' ἡμᾶς, ἐπειδὴ λέγομεν αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀλλὰ δι' αὐτὸν θεοβιαῶς τὸν λόγον ἀκριβῶς θὰ ἦσαν ἀξιοὶ μυρίων δακρῶν, διότι, διὰ τὴν θεβιαωθῆς, ὅτι δουλείαν ἀποτελεῖ τούτο, εὐχαρίστως θὰ σὲ ἠρώτων: ἤθελες νὰ εἶχες ἀνάγκην ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος θὰ ἔθετε εἰς τὸ στόμα σου τὴν τροφήν, ἢ

39. Ἐξισομεῖται οἱ λόγοι οὗτοι: «Ὁ γὰρ πολλῶν δεόμενος, πολλῶν δοῦλος ἐστὶ, κἀν δοκῆ κρατεῖν τῶν τοιούτων».

θά ἐπλησίαζεν εἰς τὰ χεῖρα σου τὸ ποτήριον; δὲν θά ἐνόμιζες ὅτι αὐτὴ ἡ ὑπηρεσία εἶναι ἀξία δοκρῦων; Ἄλλὰ τί; ἐάν εἴχες ἀνάγκη μερικῶν, οἱ ὅποιοι θά σέ ἐκράτουν, διὰ τὴν βασιλείαν, συνεχῶς, δὲν θά ἐθεώρεις ἕνεκά τοῦτου τὸν ἑαυτὸν σου ἐλεεινὸν καὶ ἀθλιώτερον ἀπὸ ὄλους;

Λοιπὸν καὶ τώρα αὐτὸ τὸ ἀσῶθημα ἔπρεπε νὰ δοκιμάξης; διότι οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει, εἴτε πάσχει αὐτὰ κανεὶς ἀπὸ βλογα ζῶα, εἴτε ἀπὸ ἀνθρώπου. Ἄλλὰ τί; εἰπέ μου; δὲν διαφέρουν καὶ κατὰ τοῦτο ἀπὸ ἡμῶς οἱ ἄγγελοι, δηλαδὴ ὅτι δὲν ἔχουν ἀνάγκη ὧσων ἔχομεν ἡμεῖς; λοιπὸν, ὅσον μὲν δλιγωτέρων ἔχομεν ἀνάγκη, τόσον πλησιάζομεν πρὸς ἐκείνους, ὅσον δὲ περισσοτέρων, τόσον καταπίπτομεν εἰς τὸν ὀλέθριον τοῦτον θλον.

Καὶ διὰ τὴν μάθησιν ὅτι αὐτὰ ἔτσι εἶναι, νὰ ἐρωτήσης ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν γηράσει, ποῖον θλον θεωροῦν εὐτυχῆ, ἐκείνον, κατὰ τὸν ὅποιον ματαίως ἐκρατοῦντο ὅπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἢ ἐκείνον, κατὰ τὸν ὅποιον ὑπερισχύουν αὐτῶν; διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀκριβῶς ἐκαλέσαμεν τοὺς γέροντας, διότι οἱ νέοι, ἐπειδὴ πνευματικῶς δὲν εἶναι νηφάλιοι, ὅτε γνωρίζουν τὸν μέγαν θαυμὸν τῆς δουλείας.

Ἄλλὰ τί; οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ πυρετοῦ, ὅταν, πολὺ διψῶντες, πίνουν πολὺ, καὶ ἔχουν ἀνάγκη πολλῶν λατρικῶν, ἢ ὅταν θεραπευθέντες ἀπολλαγῶν τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, θεωροῦν εὐτυχεῖς τοὺς ἑαυτοὺς τῶν;

Παρατηρεῖς ὅτι εἰς πάσαν περίπτωσιν εἶναι ἀθλιον, καὶ μακρὰν τῆς ἐγκαρτερήσεως, καὶ ἐπέκτασις τῆς δουλείας καὶ τῆς ἐπιθυμίας, τὸ νὰ ἔχη κανεὶς ἀνάγκη πολλῶν πραγμάτων; διὰ τὴν λοιπὸν θεληματικῶς ἐπιτελομεν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας τὴν ἀθλιότητα; εἰπέ μου: ἐάν θεβῶσις ἦτο δυνατόν νὰ κατοικήσης ἀνευ στέγης καὶ τοίχων χωρὶς νὰ θλάπτεσαι οὐδόλως, δὲν θά προετίμας μᾶλλον τοῦτον τὸν τρόπον ζωῆς; διὰ τὴν λοιπὸν ἐπιτελεῖς τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθενείας; δὲν θεωροῦμεν τὸν Ἀδάμ εὐτυχῆ, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀνάγκη οὐδενός, ὅτε σῆκημάτων ὅτε ἐνδυμάτων;

Ναί, δυνατόν νὰ εἴπη τις; ἀλλὰ τώρα ἔχομεν περιέλθει εἰς ἀνάγκη. διὰ τὴν λοιπὸν αὐξάνομεν τὴν ἀνάγκη; διότι ἐάν πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν ἀναγκαίων πολλὰ

ἐλαττώνουν (ἐννοῶ δοῦλους, οἰκήματα καὶ χρήματα), ποῖαν δικαιολογίαν δυνάμεθα νὰ προβάλωμεν, ὅταν ὑπερβαίνομεν τὰ ἀναγκαῖα;

Ὅσον περισσότερα πράγματα περιβάλλεσαι, τόσον δουλικότερος καθίστασαι διότι ὧσων περισσοτέρων πραγμάτων ἔχεις ἀνάγκη, τόσον περισσότερο ἐλαττώνεις τὴν ἐλευθερίαν σου; διότι ἢ μὲν τελεία ἐλευθερία ἐγκτεται εἰς τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν οὐδεμίαν ἀνάγκη, ἢ δὲ ἐρχομένη εἰς ἀξίαν μετὰ ἀπὸ τὴν πρώτην ἐγκτεται εἰς τὸ νὰ ἔχωμεν ἀνάγκη ὀλίγων πραγμάτων, τὴν ὅποιαν οἱ ἄγγελοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχουν καὶ οἱ μμηταὶ ἐκείνων, τὸ νὰ κατορθώσουν δὲ αὐτὸ οἱ ἀνθρώποι, καὶ ὅταν μένουν ἐντὸς θητητοῦ σώματος, νὰ σκεφθῆς, πόσον μέγαν ἔπαινον δημιουργεῖ.

Τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος εἰς τοὺς Κορινθίους, ὅταν ἔγραφεν: «Ἐγὼ δὲ ὑμῶν φοβούμαι»⁴⁰, καὶ «ἵνα μὴ θλίψῃν τὴν σαρκὶ ἔξωσιν οἱ τοιοῦτοι»⁴¹.

διὰ τοῦτο ὀνομάζονται χρήματα, διὰ τὸ νὰ τὰ χρησιμοποιῶμεν εἰς τὰς ἀνάγκας⁴², ὄχι διὰ τὸ νὰ τὰ φυλάττωμεν καὶ νὰ τὰ κρύπτωμεν διότι τοῦτο δὲν δεικνύει ὅτι τὰ ἀπεκτήσαμεν, ἀλλὰ ὅτι ἀπεκτήθημεν ἀπὸ αὐτὰ διότι ἐάν πρόκειται τοῦτο νὰ σκεφθῶμεν, πῶς νὰ καταστήσωμεν αὐτὰ πολλὰ, ὄχι διὰ τὸ νὰ τὰ χρησιμοποιήσωμεν εἰς τὰς ἀνάγκας, ἀντιστρέφεται ἡ τάξις, καὶ ἐκεῖνα ἀποκτοῦν ἡμᾶς, καὶ ὄχι ἡμεῖς ἐκεῖνα.

Ἄς ἀπολλαγῶμεν λοιπὸν ἀπὸ αὐτῆν τὴν στυγνὴν δουλείαν, καὶ ὅς γίνωμεν τέλος ἐλεύθεροι. διὰ τὴν ἐπινοοῦμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας πολλοὺς καὶ ποικίλους θεσμούς; δὲν σοῦ ἀρκεῖ ὁ θεσμὸς τῆς φύσεως, καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ἐνόχλησις ἀπειρῶν ὑποθέσεων, ἀλλὰ καὶ ἄλλα δίκτυα πλέκεις διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, καὶ περιβάλλεις δι' αὐτῶν τοὺς πόδας;

40. Α' Κορινθ. 7, 28.

41. Α' Κορινθ. 7, 28.

42. Καὶ ὁ Ἰσακράτης γράσει πρὸς τὸν Δημόνικον: «ἴμα τὴν ὀπέρουσαν αὐτῶν εὐσιν ἕνακεν, τοῦ το ζῆμιον μεγάλην ἐπίσει δύνασθαι καὶ τοῦ φίλησ ἀποδοῖσαι δυνατοῦντι βοηθῆσαι πρὸς δὲ τὸν ἄλλαν θλον μὴδὲν ὑπερβαλλόντως, ἀλλὰ μετρίως αὐτὴν ἀπάει. [Ἰσακρ. πρὸς Δημόνικον 28].

Και τότε θα ενδιαφερθής διά τόν Ούρανόν, και θα δυνηθής να ανέλθης εις τὸ ὕψος ἐκεῖνο; Διότι πρέπει νά ἐπιθυμήσῃ κανείς, ἀφοῦ κόψῃ δλους αὐτοῦς τοὺς δεσμούς με τὰ ἐγκόσμια, νά ἐνδιαφερθῇ διά τὴν ἀνω πόλιν⁴³· τόσα ἄλλα ἐμπόδια ὑπάρχουν, ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα, διὰ νά τὰ νικήσωμεν ἄλλα, ἄς ἀκολουθήσωμεν τὴν λιτότητα· διότι οὕτω θὰ ἐνδιαφερθώμεν και διὰ τὴν αἰώνιαν ζωὴν διὰ χάριτος και φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Π Α' (81).

(Ἰωάν. ιζ', 6-18).

«Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὐς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν, και ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκάς, και τὸν λόγον σου τετηρήκασι»¹.

α'. Μεγάλης θουλλῆς Ἄγγελος λέγεται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ και δι' ἄλλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια ἐβίβαξε και κυρίως διότι παρουσίασε τὸν Πατέρα εἰς τοὺς ἀνθρώπους· τοῦτο δὲ ἀκριβῶς και τώρα λέγει: «Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις»² (διότι ἀφοῦ εἶπεν: «ἐτελείωσά σου τὸ ἔργον»³, ἐπέηγεαί πάλιν αὐτό, λέγων ποῖον ἔργον ἦτο)· και ἕως ἦτο φανερόν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ (διότι και ὁ Ἡσαΐας λέγει: «Ὁμοίωθε τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινόν»³· ἀλλὰ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον πολλὰκις εἶπον, τοῦ-

43. Ἐβρ. 13, 14. Ἀποκ. 21, 2-23.
1. Ἰωάν. 17, 8.
2. Ἰωάν. 17, 4.
3. Ἡσ. 88, 18.

το και τώρα λέγω, δηλαδὴ ὅτι ἀν και ἦτο φανερόν τὸ ὄνομα, ἦτο ἕως εἰς τοὺς Ἰουδαίους και διγί πάλιν εἰς δλους αὐτοῦς· τώρα δὲ ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἔθνων.

Και δὲν δεικνύει τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι και τὸν Ἰδιον τὸν Πατέρα ἐγνώρισαν. Δὲν εἶναι δὲ ὅμοιον νά μάθῃ κανείς ὅτι εἶναι Δημιουργὸς με τὸ νά μάθῃ ὅτι εἶναι Υἱόν. Ἐφανέρωσε δὲ τὸ ὄνομα Αὐτοῦ και διὰ λόγων και δι' ἔργων.

«Οὐς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου». Ὅπως ἀκριβῶς λέγει εἰς τὴν ἀρχήν: «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς με, ἐὰν μὴ ἦ δεδομένον ἀπ' ἐμοῦ»⁴ και «ἐὰν μὴ ἐλκύσῃ αὐτὸν ὁ Πατὴρ μου»⁵, οὕτω και ἐδῶ λέγει: «Οὐς δέδωκάς μοι» και ἕως ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος λέγει διὰ τὸν Ἐαυτὸν του, ὅτι εἶναι ἡ δόξα⁶.

Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν ὅτι διὰ τῶν λόγων Του δύο πράγματα ἐδῶ ἀποδεικνύει, δηλαδὴ και ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸν Πατέρα, και ὅτι θέλημα τοῦ Πατρὸς εἶναι νά πιστεύουσιν οἱ Μασῆται εἰς τὸν Υἱόν.

«Σοὶ ἦσαν, και ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκάς». Ἐδῶ θέλει νά διδάξῃ ὅτι εἰς μέγαν θαυμὸν ἀγαπᾶται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς. Διότι, ὅτι δὲν εἶχε ἀνάγκη νά λάθῃ αὐτοῦς, εἶναι φανερόν ἐκ τούτου· ὁ Ἰδιος δημιουργήσεν αὐτοῦς, ὁ Ἰδιος και φροντίζει δι' αὐτοὺς συνεχῶς. Πῶς λοιπὸν ἔλαθεν αὐτοῦς; Ἀλλὰ, πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἶπον ἐγώ, τοῦτο δεικνύει τὴν συμφωνίαν πρὸς τὸν Πατέρα.

Ἐὰν δὲ κανείς ἤθελε νά ἐξετάσῃ τοὺς ἀνωτέρω λόγους με τὸν ἀνθρώπινον τρόπον, και με αὐτὸν τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὅποιον εἶναι λεχθῆ, δὲν θὰ εἶναι πλέον τοῦ Πατρὸς· διότι, ἐὰν, ὅταν ὁ Πατὴρ εἶχεν αὐτοῦς, δὲν εἶχεν αὐτοῦς ὁ Υἱός, εἶναι εὐνόητον ὅτι, και ὅταν ἔδωκεν ὁ Πατὴρ αὐτοῦς εἰς τὸν Υἱόν, παρητήθη τῆ ἐπι' αὐτῶν ἐξουσίας· και τὸ πλέον παράλογον πάλιν εἶναι τοῦτο· δηλαδὴ θὰ εὐρεθοῦν ὅτι, ὅταν ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πατρὸς, ἦσαν ἀτελεῖς, ὅταν δὲ ἦλθον πρὸς τὸν Υἱόν, τότε κατέστησαν τελειότεροι. Ἄλ-

4. Ἰωάν. 6, 65.
5. Ἰωάν. 6, 44.
6. Ἰωάν. 14, 8.

λά αυτά είναι άξια γέλωτος και να τὰ εἰπωμεν.
Τί δεικνύει λοιπὸν διὰ τούτου τοῦ λόγου; Ὅτι και εἰς τὸν Πατέρα ἐφαινετο καλὸν τὸ νὰ πιστεύουν εἰς τὸν Υἱόν.

«Καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι, καὶ νῦν ἐγνωσαν ὅτι πάντα, ἃ δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἦσαν»⁷. Πῶς ἐτήρησαν τὸν λόγον σου; Μὲ τὸ νὰ πιστεύσουν εἰς ἐμὲ καὶ νὰ μὴ προσέχουν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς αὐτὸν, λέγει, «Ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθὴς ἐστὶ»⁸. Διότι μερικοὶ λέγουσιν ὅτι «νῦν ἐγνωσάντων ὅτι πάντα, ἃσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστίν», ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἔχη δικαιολογίαν· διότι πῶς ἐπρόκειτο ὁ Υἱὸς νὰ ἀγνοῖ τὰ τοῦ Πατρὸς; Ἄλλὰ τοῦτο ἔχει λεχθῆ διὰ τοὺς Μαθητάς. Δηλαδὴ ἀφ' οὗτου εἶπον αὐτὰ, λέγει, ἔμαθον «ὅτι πάντα, ἃσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστίν»· «τίποτε δὲν εἶναι ξένον, τίποτε ἰδιαίτερον ἐκ μέρους μου ἀπέναντί σου· διότι τὸ ἰδιαίτερον τὰ παρουσιάζει τὰ περισσότερα ὡς νὰ ἀνήκουν εἰς ξένον. Ἐμαθὸν λοιπὸν ὅτι ὅλα, ἃσα διδάξω, εἶναι ἰδικὰ σου, καὶ τὰ διδάγματα καὶ τὰ δόγματα.

Καὶ πῶς τὰ ἔμαθον; Ἀπὸ τούτων λόγων μου· διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἐδίδασκον. Καὶ ἔχει μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὅτι «παρὰ σοῦ ἐξηλθον»⁹· διότι τοῦτο ἐφρόντισε νὰ ἀποδείξῃ ἀπὸ ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ Εὐαγγελίου.

«Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ»¹¹. Τί λέγεις; διδάσκει τὸν Πατέρα, ὡς νὰ ἀγνοῖ; συνομιλεῖς μὲ αὐτὸν ὡς μὲ ἄνθρωπον μὴ γνωρίζοντα; Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτὴ ἡ διάκρισις; Βλέπεις ὅτι ἡ προσευχὴ γίνεται ἔτι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν οἱ Μαθηταὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν ἔχει πρὸς αὐτούς; Διότι Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος ἔχει μόνον τὰς ἰδικὰς του δωρεὰς παρέσχε, ἀλ-

7. Ἰωάν. 14, 7.

8. Ἰωάν. 3, 33.

9. «Ὅσοι ἂν ἔχῃ τούτου λόγον». Ἐκεῖνον λόγον συνήθως ἐκφράσσει παρὰ Πλάτωνι, τὴν ὅποιαν καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος συχνά χρησιμοποίησε.

10. Ἰωάν. 17, 8.

11. Ἰωάν. 17, 8.

λά παρακαλεῖ καὶ ἄλλον δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν, δεικνύει μεγαλύτεραν τὴν ἀγάπην Του.

Τί σημαίνει λοιπὸν: «Περὶ τούτων ἐρωτῶ»; «Ὅχι ὑπὲρ παντός τοῦ κόσμου», λέγει, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν δέδωκάς μοι»¹². Συνεχῶς θέτει τὸ «δέδωκάς» διὰ νὰ μάθουν ὅτι τούτο εἶναι γνώμη τοῦ Πατρὸς. Ἐπειτα, ἐπειδὴ κατ' ἐπανόληψιν εἶπε: «Σοὶ εἶσι, καὶ σὺ μοι αὐτοὺς δέδωκάς», διὰ νὰ καταρρίψῃ τὴν πονηρὰν γνώμην, δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς ὅτι εἶναι πρόσφατος ἡ ἐξουσία Αὐτοῦ, καὶ ὅτι τώρα αὐτοὺς ἔχει παραλάβει, τί λέγει: «Τὰ ἐμὰ πάντα σὰ ἐστίν, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ καὶ δεδώκασι μοι ἐν αὐτοῖς»¹³.

Εἶδες ἰσοτιμίαν; δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ νομίση, ὅταν ἀκούης: «δέδωκάς μοι», ὅτι οἱ Μαθηταὶ παύουν νὰ ἀνήκουν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πατρὸς, ἢ προηγουμένως δὲν ἀνήκον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Υἱοῦ, ὁ Κύριος καὶ τὰ δύο κατέρριψεν, ἀφοῦ εἶπεν, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπεν ἰσοδυναμοῦν αὐτὰ μὲ τὸ νὰ ἔλεγε: «Μήτε, ἀκούων ὅτι ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκάς, νομίση αὐτοὺς ἄλλοτρίους εἶναι τοῦ Πατρὸς, (τὰ γὰρ ἐμὰ, Αὐτοῦ ἐστίν), μήτε, ἀκούων ὅτι «σαὶ ἦσαν», νομίση ἄλλοτρίους αὐτοὺς εἶναι ἐμοῦ· τὰ γὰρ Αὐτοῦ, ἐμὰ ἐστίν».

Ὡστε τὸ «δέδωκάς», ἔχει λεχθῆ μόνον λόγω προσαρμογῆς τοῦ λόγου εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα· διότι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχει ὁ Πατὴρ, εἶναι τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχει ὁ Υἱὸς, εἶναι τοῦ Πατρὸς. Τοῦτο¹⁴ θεὸς ὅτε ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ δύναται νὰ λέγεται μὲ τὴν ἀνθρωπίνην ἔννοιαν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι περὶ Ἄνωτέρου τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο λέγεται οὕτω. Διότι ἐκεῖνο μὲν, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ μικρότερος εἶναι θεατικῶς καθ' ὅλα κληρίαν φανερόν ὅτι εἶναι τοῦ μεγαλύτερου, οὐδὲως ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίστροφον¹⁵.

12. Ἰωάν. 17, 9.

13. Ἰωάν. 17, 10.

14. Δηλ.: καὶ τὰ σὰ ἐμὰ.

15. Δηλαδὴ ὁ υἱὸς παρ' ἀνθρώποις δύναται νὰ λάβῃ, νὰ κληρονομήσῃ ἐκ φύσεως, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν πατέρα, δὲν δύναται ὅμως νὰ συμβῇ καὶ τὸ ἀντίστροφον.

Ἄλλ' ἔδω ὁ Κύριος τὰ ἀντιστρέφει, ἡ δὲ ἀντιστροφή δηλοῖ τὴν ἰσότητα. Δεικνύων τοῦτο καὶ εἰς ἄλλην περίπτωση ὁ Κύριος, λέγει: «Πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς μου ἐμὰ ἐστί»¹⁶, ὁμῶν περι γνώσεως· τὸ δὲ «δέδικακός μοι», καὶ ὅσα παρόμοια λέγει, τὰ λέγει, διὰ τὴν δεῖξιν ὅτι προσειλκυσεν αὐτοὺς ὅχι ὡς ξένος, ἀφοῦ ἦλθεν, ἀλλὰ ἔλαθε τοὺς ἰδικούς Του.

Ἐπειτα ἐκθέτει καὶ τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀπόδειξιν, λέγων: «Καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς»¹⁷ δηλαδῆ: «ἢ ὅτι ἐξουσίαν αὐτῶν ἔχω, ἢ ὅτι δοξάσουσιν ἐμέ, Σοὶ πιστεύοντες καὶ ἐμοί, καὶ δοξάσουσιν ὁμοίως». Ἐάν δὲ δὲν ἔχη δοξασθῆ καθ' ὅμοιον τρόπον μεταξὺ τῶν Μαθητῶν Του, δὲν εἶναι πλέον τὰ τοῦ Πατρὸς ἰδικά Του· διότι κανεὶς δὲν δοξάζεται ἐκεῖ, ποῦ δὲν ἔχει ἐξουσίαν.

8'. Πῶς δὲ ἔχει δοξασθῆ καθ' ὅμοιον τρόπον: «Ὅλοι ὁμοίως ἀποθήσκουν ὑπὲρ Αὐτοῦ, ὅπως καὶ ὁπὲρ τοῦ Πατρὸς, καὶ κηρύσσουν Αὐτόν, ὅπως καὶ τὸν Πατέρα· καὶ ὅπως εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς λέγουν ὅτι πάντα γίνονται, οὕτω καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ.

«Καὶ οὐκ ἔτι εἰμι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ»¹⁸ τοῦτο σημαίνει: «κἂν μὴ φαίνομαι κατὰ σάρκα, διὰ τούτων δοξάζομαι». Διατί ἄρα γε συνεχῶς λέγει ὅτι «ἐν τῷ κόσμῳ οὐκ εἰμι», καὶ ὅτι «ἐπειδὴ ἀφῆνω αὐτοὺς, θέτω αὐτοὺς ὑπὸ τὴν προστασίαν σου», καὶ «ὅτε ἦμην ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ τετήρηκα αὐτούς»¹⁹.

Διότι ἐάν λάθῃ κανεὶς αὐτοὺς τοὺς λόγους μετὰ τὴν καθ' αὐτὸ σημασίαν των, θὰ προκύβουν πολλὰ παράλογα· διότι πῶς δύναται νὰ ἔχη λογικὴν ἐξήγησιν τὸ νὰ μὴ εὑρίσκηται ὁ ἴδιος εἰς τὸν κόσμον, καί, ὅταν ἀπέργεται, νὰ ἐμπιστεύεται τοὺς Μαθητὰς εἰς ἄλλον; Διότι αὐτοὶ ἦσαν ὡς λόγοι ἀπλοῦ ἀνθρώπου συνεχῶς χωριζόμενου ἀπὸ Αὐτοῦ. Βλέπεις ὅτι κατὰ ἀνθρώπινον τρόπον ἐκφράζεται κατὰ τὸ πλεῖστον, συμφώνως

16. Ἰωάν. 16, 15.
17. Ἰωάν. 17, 10.
18. Ἰωάν. 17, 11.
19. Ἰωάν. 17, 12.

μετὰ τὴν νοοτροπίαν αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι εἶχον κόπως περισσότερην ἀσφάλειαν ἐκ τῆς παρουσίας Αὐτοῦ;

Διὰ τοῦτο λέγει: «Ὅτε ἐγὼ ἦμην, ἐτήρουν αὐτούς». Καὶ ὁμοίως λέγει ὅτι «ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς»²⁰, καὶ «μεθ' ὑμῶν εἰμι ἕως τῆς συντελείας»²¹. Πῶς τὰρα λέγει αὐτὰ, ὡς νὰ πρόκειται νὰ χωρισθῆ; Ἀλλὰ, πρᾶγμα τὸ ὅποιον εἶπον, τὰ λέγει σύμφωνα μετὰ τὴν νοοτροπίαν των, διὰ τὴν ἀναπνεύσασιν ὀλίγον, ἀκούοντες Αὐτόν νὰ λέγῃ αὐτὰ καὶ νὰ ἐμπιστεύεται αὐτοὺς εἰς τὸν Πατέρα.

Διότι ἐπειδὴ, ἐνῶ ἦκουον ἐξ Αὐτοῦ πολλοὺς παραγορητικούς λόγους, δὲν ἐπέσιθον, τοῦ λοιποῦ συναμίλει μετὰ τὸν Πατέρα, δεικνύων τὴν στοργὴν ἀπέναντι αὐτῶν· οἱ λόγοι τοῦ ἰσοδυναμοῦν μετὰ τὸ νὰ ἔλεγεν: «Ἐφ' ὅσον με καλεῖς πρὸς Σέ, κατὰστῃσε αὐτοὺς ἀσφαλεῖς».

«Ἐγὼ γὰρ πρὸς σέ ἔρχομαι»²². Τί λέγεις; καὶ δὲν δύνασαι νὰ διατηρήσῃς Αὐτοὺς; Ναί, δύναμαι. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν λέγεις ταῦτα; «Ἴνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην»²³, δηλαδῆ, «νὰ μὴ ταρασσάσωνται, ἐπειδὴ εἶναι ἀτελέστεροι». Αὐτὰ δὲ ἀφοῦ εἶπον, ἔδειξεν ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἔλεγε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τὴν ἀνακούφισιν καὶ τὴν χαρὰν αὐτῶν· διότι φαίνεται ὅτι ὁ λόγος παρουσιάζει ἀντίθεσιν.

«Νῦν δὲ οὐκ εἰμι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσι»· τοῦτο δηλαδῆ ὑπέθετον ἐκεῖνοι· κατ' ἀρχὴν λοιπὸν ἐκφράζεται εἰς αὐτοὺς μετὰ τὸν ἀνθρώπινον τρόπον· διότι ἐάν ἔλεγεν: «ἐγὼ τῆρῶ αὐτούς» δὲν θὰ ἐπίστευον τότε· διὰ τοῦτο λέγει: «Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου»²⁴ δηλαδῆ «διὰ τῆς σῆς βοηθείας».

«Ὅτε ἦμην ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ αὐτοὺς ἐτήρουν ἐν

20. Ἰωάν. 14, 28.
21. Μαθ. 28, 29.
22. Ἰωάν. 17, 13.
23. Ἰωάν. 17, 13.
24. Ἰωάν. 17, 11.

τῷ ὀνόματι σου»²⁵. Πάλιν ὡς ἄνθρωπος ὁμιλεῖ καὶ ὡς προφήτης· διότι εἰς οὐθεμίαν περίπτωσιν φαίνεται νὰ ἐπραξεν κάτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

«Οὓς δέδωκάς μοι, ἐφόλαξαι, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ»²⁶. Καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν λέγει: «Πᾶν, ὃ δέδωκάς μοι, οὐ μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ»²⁷. Καὶ ὁμοίως δὲν ἐλάτῃ ἐκεῖνος²⁸ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ κατόπι· πῶς λοιπὸν λέγει: «Οὐ μὴ ἀπολέσω»; Ἐννοεῖ: «Τὸ ἐμὸν μέρος²⁹, οὐ μὴ ἀπολέσω» (δηλαδὴ ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ, δὲν θὰ γίνω ἀστὺς ἀπωλείας)· πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ εἰς ἄλλο μέρος δεκνύων καθαρώτερον ἔλεγεν: «Οὐ μὴ ἐκθάλω αὐτὸν ἕξω»³⁰, «δὲν θὰ ἀποχωρήσῃ κανεὶς ἐξ αἰτίας μου, οὐτε ἐπειδὴ τὸν ὄθω (πράγμα, ποῦ δὲν κόμνω), οὐτε ἐγκαταλειφθεὶς ἐκ μέρους μου· ἐάν δὲ ἀφ' ἐαυτῶν ἀπομακρύνωνται, ἐγὼ δὲν σῶω αὐτοὺς διὰ τῆς θείας».

«Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι»³¹. Παρατηρεῖς ὅτι ὁ διάλογος διεξάγεται κατὰ ἀνθρωπινώτερον τρόπον; Ὡστε ἐάν κανεὶς ἤθελε νὰ παρουσιάσῃ κατώτερον τὸν Υἱὸν ἐκ τῶν λόγων τούτων, θὰ παρουσιάσῃ κατώτερον καὶ τὸν Πατέρα. Παρατήρηε λοιπὸν ἐξ ἀρχῆς ὅτι ὁ Κύριος ὁμιλεῖ ἄλλοτε μὲν ὡς διδάσκων καὶ δίδων διευκρινήσεις εἰς τὸν Πατέρα, ἄλλοτε δὲ ὡς δίδων παραγγελίας ὡς διδάσκων μὲν ὅταν π.χ. λέγῃ: «Οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ», ὡς παραγγέλλων δὲ, ὅταν λέγῃ: «Ἐγὼ ἐτήρησα αὐτοὺς ἕως ἄρτι», «καὶ οὐδεὶς ἀπώλετο», καὶ «οὐ τοίνυν τήρησον αὐτοὺς» λέγει· καὶ πάλιν: «Σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκάς», καὶ «ὅτε ἤμην ἐν τῷ κόσμῳ, ἐτήρουν αὐτούς».

25. Ἰωάν. 17, 12.

26. Ἰωάν. 17, 12.

27. Ἰωάν. 6, 39.

28. Δηλαδὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας.

29. «Τὸ ἐμὸν μέρος». Ἐκφρασις ἀπαντήσα παρὰ Πλάτωνι. («Καὶ τὸ ὅν μέρος, ὅτι ἐν τύχῃσι, ταῦτα πράττει». Πλ. Κριταίων 5).

30. Ἰωάν. 6, 38.

31. Ἰωάν. 17, 13.

Ἄλλὰ δὼν ἡ ἐξήγησις εἶναι ὅτι οἱ λόγοι ἔχουν λεχθῆ³² σύμφωνα μὲ τὴν ἀδυναμίαν των³³.

Ὅταν εἶπε δὲ ὅτι «οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας», προσέθεσεν: «ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ». Ποῖαν Γραφήν ἔννοεῖ; Ἐκαίην, ἡ ὁποία προλέγει περὶ αὐτοῦ. Δὲν ἀπωλέσθῃ θεσπιάς διὰ τοῦτο, δηλαδὴ εἶναι ἡ Γραφή πληρωθῇ. Καὶ περὶ τῆς ἐκφράσεως ταύτης πολλὰ εἶπομεν καὶ πρότερον, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς ὁ τρόπος ἐκφράσεως εἶναι ἰδιῶζον τρόπος τῆς Γραφῆς, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐκθέτει τὰ συμβαίνοντα ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων³⁴. Καὶ πρέπει μὲ ἀκριβείαν δεῖν νὰ τὰ ἐξετάσῃ κανεὶς, καὶ τὸν λεκτικὸν τρόπον τοῦ ὁμιλοῦντος, καὶ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τοὺς νόμους τῆς Γραφῆς, ἐάν θεσπιάς δὲν προτιθέμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς παραλογισμούς· διότι λέγει: «ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶ»³⁵.

γ'. Τὸ χωρίον δὲ ταῦτο πρέπει νὰ τὸ ἀναγινώσκῃ τις ὅχι μόνον διὰ τὴν κατανόησιν τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀσχολίαν τοῦ μὲ θεοτικὰ ζητήματα διότι καὶ τὰ μικρὰ παιδία τὰ μὲν σπουδαῖα πράγματα δὲν τὰ ἐπιθυμοῦν, ἀλλὰ συνηθίζου νὰ θαυμάζου τὰ μὴ ἔχοντα οὐθεμίαν ἀξίαν διότι καὶ τὰ ὄχηματα καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὸν περιποιούμενον τοὺς ἡμίονους, καὶ τοὺς τροχούς, δεῖν χαίρουν νὰ τὰ θλέπουν κατασκευασμένα ἐξ ὀστράκου· ἀν δὲ ἴθουν θασιλέα νὰ κάθηται ἐπὶ ὄχηματος χρυσοῦ, καὶ ζεύγος λευκῶν ἡμιόνων, καὶ πολὺν τὸν στολισμόν, οὐτε στρέφονται νὰ ἴθουν καὶ νύμφας πάλιν ὅταν λάθουν κατασκευασμένας ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, τὰς κολλωπίζου, τὰς δὲ πραγματικάς, αἱ ὁποῖαι λάμπου, δὲν γνωρίζου.

Ταῦτο πάσχου τῶρα καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων

32. «Εἰρηθεῖ τὰ εἰρημένα». Ταυτόσημον ὄχημα.

33. Δηλαδὴ οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου προσαρμόζονται εἰς τὴν νοητικὴν τὴν ἰκανότητα (Συγκοτόσοσι).

34. Δηλαδὴ, ὅταν λέγῃ «ἵνα πληρωθῇ ἡ Γραφή», δὲν σημαίνει ὅτι συνέθε μὲ τὸν σκοπὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ Γραφή, ἀλλὰ συνέθε μὲ ἀπὸτέλεσμα νὰ ἐπιληθεῖσιν αἱ λόγοι τῆς Γραφῆς. (Πρβλ. ὁμ. 64 5', ὕψος 28).

35. Α' Κορινθ. 14, 20.

δηλαδή περί τῶν οὐρανίων ὅταν ἀκούουν, οὔτε δίδουν προσοχήν, ἀπέναντι δὲ τῶν πηλίνων ἀντικειμένων ὁμοίως μὲ τὰ παιδία αἰσθάνονται φόβον, καὶ τὸν γήϊνον πλοῦτον θαυμάζουν, καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν τρυφή-λόγητα τῆς παρουσίας ζωῆς· καὶ ὅμως αὐτὰ εἶναι πα-δαριώδη, ὅπως καὶ ἐκεῖνα (τὰ ἐξ οὐτράκου κατασκευα-σμένα), τὰ δὲ οὐράνια εἶναι αἰτία ζωῆς, δόξης καὶ ἀ-ναπαύσεως.

Ἄλλ' ὅπως τὰ παιδία, ἐὰν μὲν στερηθοῦν τούτων κλαίουσιν, ἐκεῖνα δὲ οὔτε νὰ ἐπιθυμήσουν γνωρίζουν, καθ' ὅμοιον τρόπον φέρονται καὶ πολλοὶ ἐξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἄνδρες. Διὰ τοῦτο λέ-γει ὁ Παῦλος: «Μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν».

Χρήματα ἐπιθυμεῖς, εἶπέ μου, καὶ δὲν ἐπιθυμεῖς πλοῦτον, ὁ ὅποιος παραμένει, ἀλλὰ παιγνίδια παιδι-κά; Ἐπιτα, ἂν μὲν ἴθης κανένα νὰ θαυμάζη νόμισμα μολύβδου καὶ νὰ κίπτη, διὰ νὰ τὸ λάβῃ, θὰ θεωρή-σῃς αὐτὸν πολὺ πτωχόν, σὺ δὲ, συλλέγων τὰ ἔχοντα μικροτέρων ἀξίαν ἀπὸ αὐτά, συγκαταλέγεις τὸν ἑαυ-τὸν σου μεταξὺ τῶν πλουσίων; καὶ πῶς δύναται τοῦ-το νὰ δικαιολογηθῇ;

Διότι θὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι πλούσιος ἐκεῖνος, ὁ ὅ-ποιος καταφρονεῖ ὅλα τὰ τῆς παρουσίας ζωῆς. Διότι κανεὶς δὲν θὰ προτιμῆσῃ νὰ περιφρονῆσῃ τὰ μικρὰς ἀ-ξίας αὐτὰ πράγματα, δηλαδή τὸν ἄργυρον, τὸν χρυ-σὸν καὶ τὰ ἄλλα τὰ φανταστικά, ἂν δὲν ἐπιθυμῇ τὰ ἀνώτερα, ὅπως θεσπιάς δὲν θὰ περιφρονῆσῃ τὸ μολύβδινον νόμισμα, ἂν δὲν ἔχη ἀπακτήσει χρύσα νομί-ματα.

Καὶ σὺ λοιπόν, ὅταν ἴθης ἄνθρωπον νὰ προσπερ-νάῃ ὅλον τὸν κόσμον, νὰ θεωρήσῃς ὅτι διὰ κανένα ἄλ-λον λόγον δὲν κάμνει αὐτό, παρά ἀπὸ τὸ νὰ ἀποβλέ-πῃ εἰς ἕνα ἀνώτερον κόσμον. Οὕτω καὶ ὁ γεωργὸς περιφρονεῖ τὸν ὀλίγον σίτον, ὅταν ἀναμείνῃ πλουσιώ-τερον θερισμόν.

Ἐάν δέ, ὅταν εἶναι ἀθεθαία ἢ ἑλίσις, περιφρονώ-μεν τὰ ὑπάρχοντα, κολλῶ μᾶλλον πρέπει νὰ πράττω-μεν τοῦτο, ὅταν ἡ προσδοκία εἶναι θεθαία.

Διὰ τοῦτο λοιπόν ἰκετεύω καὶ παρακαλῶ, μὴ ζη-μιώνωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, οὔτε, ὅταν κατέχωμεν θόρυθρον, νὰ στερωόμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας τῶν οὐρα-νίων θησαυρῶν, ὀδηγοῦντες τὸ πλοῖον εἰς τοὺς λιμέ-νας φορτωμένον καλὴμν καὶ ἄχυρον.

Ὅτι θέλει κανεὶς ἄς λέγῃ δι' ἡμᾶς, ἄς δυσσε-στήται ἐκ τῆς συνεχούς παραινέσεως, ἄς μᾶς ἀποκα-λῇ φλυάρους, θαρετοὺς, ἄνοητους· δὲν θὰ παύσω-μεν συνεχῶς δι' αὐτὰ νὰ συμβουλευόμεν, καὶ συνεχῶς νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν εἰς σὰς ὅλους ἐκείνους τοὺς λό-γους τοῦ Προφήτου: «Τὰς ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύ-ναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀνομίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πε-νήτων, καὶ ἀφαιρῆαι αὐτάς ἐπὶ σὺ τραχήλῳ»³⁶.

Ὅχι σήμερον μὲν νὰ κάμῃς ἐλεημοσύνην, αὐριον δὲ νὰ ἀφήσῃς αὐτήν· διότι τὸ σῶμα τοῦτο ἔχει ἀνάγ-κην καθημερινῆς τροφῆς. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ πολὺ περισσότερο ἐκείνη· καὶ ἂν δὲν κουράζῃσαι ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ θὰ εἶπω, καθίσταται ἀσθενεστέρα καὶ ἀσχημοτέρα.

Ἄς μὴ παραβλέψωμεν λοιπόν αὐτήν ὥστε νὰ κα-ταστρέφεται καὶ νὰ πιέζεται. Πολλὰ τραύματα καθη-μερινῶς λαμβάνει, κατεχομένη ὑπὸ ἐπιθυμιῶν, ὀργιζο-μένη, δεικνύουσα ὀκνηρίαν, ὑβρίζομένη, ἀμυνομένη, φθονοῦσα. Πρέπει λοιπόν δι' αὐτήν καὶ φάρμακα νὰ παρασκευάζωμεν. Δὲν εἶναι δὲ μικρὸν τὸ φάρμακον τῆς ἐλεημοσύνης, διότι δύναται νὰ τεθῇ ἐπὶ ὅλων τῶν τραυμάτων· διότι λέγει: «ὅτε ἐλεημοσύνην, καὶ πάν-τα ὑμῖν ἔσται καθάρα»³⁷. ἐλεημοσύνην, ὄχι πλεονεξί-αν· διότι τὸ ἐκ πλεονεξίας προερχόμενον δὲν μένει, καὶ ἂν δώσῃς εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην· διότι ἐλεημοσύνη εἶναι ἐκείνη, ἣ ὅποια ἔχει ἀπαλλαγὴ πάσης ἀδικίας· αὐ-τὴ τὰ καθιστᾷ ὅλα καθάρα. Αὕτη εἶναι ἀνώτερα καὶ ἀπὸ τὴν νηστείαν καὶ ἀπὸ τὴν κατάκλισην ἐπὶ τοῦ ἑ-δάφους· ἂν καὶ ἐκεῖνα εἶναι περισσότερον κοπιαστικά καὶ ἐπίμονα, ἐν τούτοις αὕτη εἶναι ἐπικερδέστερα φω-τίζει τὴν ψυχὴν, τὴν τρέφει, τὴν καθιστᾷ καλὴν καὶ ὁ-ραίαν.

36. Δαν. 4, 24.
37. Λουκ. 11, 41.

Δέν ἐνισχύει τόσον τοὺς ἀθλητάς ὁ καρπὸς τῆς ἐλαίας, ὅσον ἀναζωογονεῖ τοὺς ἀγωνιστάς τῆς εὐσεβείας τὸ ἔλαιον τοῦτο (βηλαδὴ ἢ ἐλεημοσύνη)³⁸. Ἄς ἀλείψωμεν λοιπὸν τὰς χεῖρας, διὰ τὰ ἀντιμετωπίσωμεν καλῶς τὸν ἀντίπαλον³⁹.

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φροντίζει νὰ ἐλεῖ τὸν ἔχοντα ἀνάγκην, ταχέως θὰ ἀπόσχῃ καὶ τῆς πλεονεξίας· ὁ ἐπιδιδόμενος εἰς τὸ νὰ διδῇ εἰς τοὺς πτωχοὺς ταχέως καὶ τῆς ὀργῆς θὰ ἀπόσχῃ, καὶ δὲν θὰ ὑπερηφανευθῇ οὐδέποτε.

Διότι, ὅπως ὁ ἰατρός θεραπεύων συνεχῶς αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἔχουν τραυματισθῆ, συγκρατεῖται εὐκόλως, ἐφ' ὅσον παρατηρεῖ καλῶς τὴν ἀνθρώπινην φύσιν εἰς τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἐάν ἐπιληφθῶμεν τῆς φθορίας τῶν πτωχῶν, εὐκόλως θὰ φιλοσοφήσωμεν, καὶ δὲν θὰ θαυμάσωμεν τὸν πλοῦτον, οὐτε τὰ παρόντα θὰ τὰ θεωρήσωμεν μεγάλης ἀξίας, ἀλλὰ θὰ τὰ περιφρονήσωμεν ὅλα, καὶ, ἀφοῦ ὑψωθῶμεν πρὸς τὸν οὐρανόν, εὐκόλως θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου ἀνήκει εἰς τὸν Πατέρα ἢ δόξα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

38. «Οὐκ οὕτω τοὺς ἀθλητάς ὁ τῆς ἐλαίας καρπὸς ἀνεχέει ὡς τοὺς ἀγωνιστάς τῆς εὐσεβείας τοῦτὸ τὸ ἔλαιον ἀνακτάται. Σχῆματα ὁμοιοτέλευτα, ὁμοιοκάρκτα καὶ παρίσον.

39. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς πάλης, καθ' ἣν οἱ ἀντίπαλοι ἠλείφοντο ἐν ἔλαιον.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΒ' (82).

(Ἰωάν. ιζ', 14-26).

«Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐπίστανεν αὐτοῖς, ὅτι οὐκ εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἶμι ἐκ τοῦ κόσμου»¹.

α'. Ὅταν ἀφοῦ καταστῶμεν ἐνάρετοι, διωκόμεθα ὑπὸ τῶν πονηρῶν, καὶ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἀρετὴν, χλευαζόμεθα ὑπ' ἐκείνων, ἅς μὴ δυσαρεστούμεθα οὐτε νὰ ὀργιζώμεθα· διότι τὸ πρῶγμα εἶναι τοιαύτης φύσεως, καὶ παντοῦ συνήθως ἡ ἀρετὴ γεννᾷ μῖσος ἐκ μέρους τῶν πονηρῶν· διότι, ἐπειδὴ φθονοῦν αὐτοῖς, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ ζήσουν ὅπως πρέπει, καὶ ἐπειδὴ νομίζουν ὅτι ἐτοιμάζουσι διὰ τὸν ἑαυτῶν τὸν ὑπεράσπισιν, ἐάν καταπατήσουν τὴν φήμην τῶν ἄλλων, καὶ τοὺς μισοῦν, διότι ἐπιτελοῦν τὰ ἀντίθετα, καὶ πράττουσι τὰ πάντα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ κατασχύνουσι τὸν βίον ἐκείνων.

Ἀλλὰ ἅς μὴ θλιβώμεθα· διότι τοῦτο εἶναι σημεῖον ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς λέγει: «Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἀν' τὸ ἔβριον ἐφίλει², καὶ ἄλλοῦ πάλιν: «Οὐαὶ ὑμῖν, ἔταν καλῶς ὑμᾶς εἰπῶσι πάντες οἱ ἄνθρωποι»³· διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ λέγει: «Τὸν λόγον σου δέδωκα αὐτοῖς, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς». Πάλιν λέγει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν εἶναι ἀξιοὶ νὰ τύχουν πολλῆς φροντίδος ἐκ μέρους τοῦ Πατρὸς· διότι λέγει: διὰ τὸ ἐμίσηθησαν καὶ διὰ τὸν

1. Ἰωάν. 17, 14.

2. Ἰωάν. 15, 18.

3. Λουκ. 8, 29.

λόγον σου' ὅστε εἶναι δίκαιον⁴ νά τύχουν πάσης φροντίδος.

«Οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτούς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτούς ἐκ τοῦ πονηροῦ»⁵. Πάλιν καθιστᾷ σαφέστερον τὸν λόγον, πάλιν καθιστᾷ αὐτὸν περισσότερον εὐνόητον· τοῦτο δὲ εἶναι ἴδιον Ἐκείνου, ὃ Ὅποιος τίποτε ἄλλο δὲν δεικνύει, παρὰ μόνον ὅτι λαμβάνει μεγάλην πρόνοιαν διὰ τοὺς Μαθητὰς μὲ τὸ νά παρακαλῆ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιμελῶς τὸν Πατέρα.

Καὶ ὁμοίως ὁ ἴδιος ἔλεγεν ὅτι ὁ Πατὴρ θά κάμῃ ἅλα, ὅσα οἱ Μαθηταὶ ζητήσουσιν πῶς λοιπὸν ἐδῶ ὁ ἴδιος παρακαλεῖ τὸν Πατέρα ὑπὲρ αὐτῶν; Διότι, ὅπως εἶπα, τίποτε ἄλλο δὲν δεικνύει παρὰ τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτούς.

Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου»⁶. Πῶς λοιπὸν λέγει εἰς ἄλλο μέρος: «Οὐς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου, σοὶ ἦσαν»⁷; Ἐκεῖ μὲν ἐννοεῖ τὴν φύσιν, ἐδῶ δὲ ὁμιλεῖ περὶ πονηρῶν πράξεων⁸. Καὶ συνθέτει μακρὸν ἐγκώμιον· λέγει πρῶτον ὅτι δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου· κατόπιν ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Πατὴρ ἔδωκεν αὐτούς, καὶ ὅτι οἱ Μαθηταὶ τὸν λόγον αὐτοῦ ἐτήρησαν, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο μισοῦνται.

Ἐάν δὲ λέγῃ: «Καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου, νά μὴ θορυβηθῆς» διότι τὸ «καθὼς» ἐδῶ δὲν δεικνύει ἀπόλυτον ἀκρίθειαν· διότι, ὅπως, ὅταν λέγεται

4. «δίκαιοι πόσος ἂν εἴεν ἀπολαβεῖ προνοίας». Ὅρα ὅτι ἐθηκε προσωπικὴν ἀντὶ ἀπορώσεως ἐκφράσεως (δίκαιοι ἂν εἴεν ἀντὶ τοῦ δικαίου ἂν εἴη). Πρὸς τὰ τοῦ Πλάτωνος «δίκαιοι εἰμι ἀπολογησάσθαι». (Ἀντὶ τοῦ «δικαίων εἶναι ἐμὲ ἀπολογησάσθαι».)

5. Ἰωάν. 17, 15.

6. Ἰωάν. 17, 14.

7. Ἰωάν. 17, 6.

8. Δηλαδὴ ὅταν λέγῃ: «Οὐς δέδωκάς ἐκ τοῦ κόσμου...», ἐννοεῖ ὅτι κατὰγονται ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν δὲ λέγῃ: «Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἦσαν...» ἐννοεῖ ὅτι δὲν μνησθῆναι τὸν κόσμον εἰς τὰς ἀνεπίτρεπτας ἐνεργείας του, δὲν φρονεῖν τὰ τοῦ κόσμου. Δηλαδὴ εἰς τὴν πρώτην περιήγησιν ὁ Κύριος ἐννοεῖ ὅτι σωματικῶς κατὰγονται ἐκ τοῦ κόσμου, εἰς δὲ τὴν δευτέραν περιήγησιν ὅτι πνευματικῶς εἶναι ἀσχετοὶ πρὸς τὸν κόσμον.

τὸ «καθὼς» ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς, δεικνύεται ὅτι εἶναι πολλὴ ἡ ἰσότης λόγῳ τῆς συγγενείας τῆς φύσεως, οὕτως, ὅταν λέγεται ἐπὶ ἡμῶν καὶ τοῦ Υἱοῦ, πολὺ διάστημα μεσολαμβάνει διότι εἶναι πολλὴ καὶ ἀπειρος ἡ παρεμβάλλομένη ἀπόστασις μεταξύ τῆς φύσεως ἡμῶν καὶ τῆς φύσεως Ἐκείνου· διότι ἕαν «ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν αὐτός, οὐδὲ δόλος τις εὗρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»⁹, πῶς θά ἠδύναντο οἱ Ἀπόστολοι νά ἐξισωθοῦν μὲ αὐτόν;

Τί σημαίνει λοιπὸν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον λέγει: «Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ»; Βλέπουσιν πρὸς ἄλλο, δὲν ὑπάρχει τίποτε γῆινον μὲ τὸ ὅποιον νά εἶναι αὐτοὶ συνδεμένοι, ἀλλὰ ἔχουν καταστῆ πολιταὶ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ διὰ τούτους δὲ τοὺς λόγους δεικνύει τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ὅταν ἐγκωμιάζῃ αὐτούς πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἐμπιστεύεται αὐτούς εἰς αὐτόν.

Ὅταν εἶπα δέ: «Τήρησον αὐτούς»¹⁰, δὲν ὁμιλεῖ μόνον περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν κινδύνων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς παραμονῆς τῶν Μαθητῶν εἰς τὴν Πίστιν διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: «Ἁγιάσον αὐτούς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου»¹¹. κατὰστησον αὐτούς ἀγίους διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος καὶ τῶν ὁρθῶν δογμάτων.

Ὅπως, ὅταν λέγῃ: «Καθαροὶ ἔστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν»¹², καὶ τώρα τὸ αὐτὸ λέγει: «Παίδευσον αὐτούς, δίδαξον τὴν ἀλήθειαν». Καὶ ὁμοίως λέγει ὅτι τοῦτο τὸ ἐπιτελεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον¹³, πῶς λοιπὸν τώρα ζητεῖ αὐτὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα; Διὰ νά μάθῃς πάλιν τὴν ἰσομιάν διότι τὰ ὁρθὰ δόγματα, τὰ ὅποια λέγονται περὶ Θεοῦ, ἀγιάζουν τὴν ψυχὴν. Ἐάν δὲ λέγῃ ὅτι διὰ λόγων ἀγιάζεται ἡ ψυχὴ, νά μὴ ἀπορήσῃς.

Καὶ διὰ νά ἐννοήσουν οἱ Μαθηταὶ, ὅτι ὁμιλεῖ περὶ δογμάτων, προσέθεσεν: «Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐ-

9. Ἦσ. 53, 9 καὶ Α' Πέτρ. 2, 22.

10. Ἰωάν. 17, 11.

11. Ἰωάν. 17, 17.

12. Ἰωάν. 15, 3.

13. Ἰωάν. 14, 17.

στι»¹⁴ δηλαδή «οὐδὲν ψεῦδος δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτόν, ἀλλὰ ὅπωσδήποτε ὅλα τὰ λεχθέντα πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν» καὶ θεθαίωνει ὅτι οὐδὲν τυπικόν, οὔτε σωματικόν δεικνύει μὲ αὐτοῦς τοὺς λόγους· καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει περὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅτι «ἤγιασεν αὐτὴν ἐν ῥήματι»¹⁵· διότι καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ ἐπιτελῆ καθαροῖν.

Νομίζω δὲ ὅτι καὶ κάτι ἄλλο δεικνύει τὸ «ἁγίασον αὐτούς», περίπου τὸ ἐξῆς: «νὰ διαχωρίσῃς αὐτούς ἐκ τοῦ κόσμου διὰ τὸν λόγον καὶ τὸ κήρυγμα.

Καὶ τοῦτο πάλιν φαίνεται ἐκ τῶν ἀκολουθούντων λόγων· δηλαδή λέγει: «Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλας αὐτούς»¹⁶· τοῦτο δὲ λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Θέμενος ἐν ὑμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς»¹⁷· δηλαδή διὰ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἦλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον, δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ οἱ Μαθηταὶ ἐπεσκέφθησαν τὴν οἰκουμένην.

Τὸ δὲ «καθὼς» πάλιν ἐδῶ δὲν κεῖται μὲ τὴν σημασίαν τῆς ὁμοιώσεως μεταξὺ Αὐτοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων (διότι κατὰ ποῖον ἄλλον τρόπον ἦτο δυνατόν νὰ σταλοῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους;) ¹⁸· συνήθεια δὲ εἰς τὸν Κύριον εἶναι καὶ τὸ μέλλον νὰ τὸ παρουσιάσῃ ὡς τετελεσμένον.

«Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἁγιάζω ἑμαυτὸν, ἵνα ᾧσιν ἁγιασμένοι ἐν τῇ ἀληθείᾳ». Τί σημαίνει «ἁγιάζω ἑμαυτὸν»; Προσφέρω εἰς Σὲ θυσίαν. Αἱ δὲ θυσίαι ὅσαι ἁγία λέγονται· καὶ κυρίως ἁγία ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔχουν ἀφιερωθῆ εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ἐπειδὴ παλαιότερον τυπικῶς ὁ ἁγιασμός συνίστατο εἰς θυσίαν προβάτου, τώρα δὲ δὲν συνίσταται εἰς τυπικὰς ἱεροτελεστίας ἀλλὰ εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο λέγει: «Ἴνα ᾧσιν ἁγία-

14. Ἰωάν. 17, 17.

15. Ἐφεσ. 5, 26.

16. Ἰωάν. 17, 18.

17. Β' Κορινθ. 5, 19.

18. Δηλαδή τὸ καθὼς τίθεται ἐντοῦθα οὐχὶ ἐπὶ τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος. «Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτούς».

σμένοι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου»¹⁹· διότι καὶ αὐτοὺς Σοῦ ἀφιερῶν καὶ προσφέρω.

Λέγει τοῦτο ἢ διότι τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν κεφαλὴν (δηλαδή τὸν Ἰδιὸν τὸν Ἀρχηγόν), ἢ διότι καὶ αὐτοὶ θὰ θυσιασθοῦν διότι λέγει: «παροστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγία»²⁰, καὶ «ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σαφῆς»²¹, καὶ «ἔδου θανάτου»²² καθιστῶ αὐτοὺς θυσίαν καὶ προσφοράν.

Δηλαδή ὅτι ὑπαινίσσεται τὴν θυσίαν Αὐτοῦ, ὅταν λέγῃ: «ἁγιάζω», εἶναι φανερόν ἐκ τῶν ἐξῆς: «Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμὲ»²³. Διότι, ἐπειδὴ ὑπὲρ αὐτῶν ἀπέθνησκεν, (εἶπε δὲ ὅτι «ὑπὲρ αὐτῶν ἁγιάζω ἑμαυτὸν»), διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι μόνον ὑπὲρ τῶν Ἀποστόλων ἐπρατε τοῦτο, προσέθεσεν: «Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμὲ».

θ'. Διὰ τούτων τῶν λόγων πάλιν ἐνεθάρρυνε τὰς ψυχὰς αὐτῶν, διότι ἐδειξεν ὅτι πολλοὶ μαθηταὶ θὰ γίνον. Δηλαδή, ἐπειδὴ, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχον ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τῶν ἄλλων, τὸ κατέστησε κοινὸν δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πάλιν αὐτοὺς παρηγορεῖ, δεικνύων ὅτι θὰ καταστοῦν αἴτιοι τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων.

Ἄφου ὁμίλησε δὲ καὶ περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ διὰ τῆς Πίστεως καὶ τῆς θυσίας, ὁμιλεῖ ἐν συνεχείᾳ περὶ ὁμοιότητος, καὶ μὲ τοῦτο τοῦ λοιποῦ κλείει τὸν λόγον, ἀφοῦ ἐξ αὐτῆς ἤρχισε καὶ εἰς αὐτὴν κατέληξε· διότι καὶ ὅταν ἀρχίσῃ, λέγει: «Ἐντολήν καινὴν δίδωμι ὑμῖν»²⁴, καὶ ἐδῶ: «ἵνα ᾧσιν ἐν, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν σοί»²⁵.

Πάλιν τὸ «καθὼς» δὲν ἔχει τὴν σημασίαν ἀπολύ-

19. Ἰωάν. 17, 19.

20. Ἰωάν. 17, 19.

21. Ρωμ. 12, 1.

22. Ψαλμ. 43, 23.

23. Χωρὶς νὰ θυσιάσῃ αὐτοὺς ἐπὶ θυμῶν.

24. Ἰωάν. 17, 20.

25. Ἰωάν. 13, 34.

του εξίσωσης επί των Μαθητῶν διότι δὲν ἦτο δυνατὴ εἰς αὐτοὺς ἡ ἐξίσωσις μετὸν Κύριον εἰς τὸσον ὑψηλὸν σημεῖον, ἀλλὰ ὅσον ἦτο δυνατὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅπως, ὅταν λέγῃ: «Γίνεσθε οἰκτιρόμενος, ὡς ὁ Πατὴρ ἡμῶν»²⁶. Τί σημαίνει δέ: «Ἐν ἡμῖν»; σημαίνει: Ἐν τῇ πίστει, τῇ εἰς ἡμᾶς. (Δηλαδή εἰς τὴν Πίστιν τὴν ὅπου ἀν προσθεύουν εἰς τὴν θεότητα εἰς τὴν Πίστιν εἰς τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα).

Διότι, ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἀνησυχεῖ τὸσον ὅλους τοὺς Μαθητάς, ὅσον τὸ νὰ ἔχουν διασπασθῆ, δημιουργεῖ τοῦτο τὸ ἐπιχειρήμα, ὥστε νὰ ἀποτελέσουν ἐνότητα. Τί λοιπὸν; ἐπέτυχε τοῦτο; δύναται νὰ ἐρωτήσῃ τις. Καὶ πολὺ μάλιστα διότι ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν διὰ τῶν Ἀποστόλων, ἀποτελοῦν ἐνότητα, ἂν καὶ μερικοὶ διεσπασθῶσαν θεσπάζοντες οὕτως οὕτως δὲν ἐμείνεν ἀπαρατήρητον ἀπὸ τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ προέειπε, καὶ ἀπέδειξε ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς διαφορίας τῶν ἀνθρώπων.

«Ἴνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σὺ με ἀπέστειλας»²⁷. τοῦτο δὲ ἀκριβῶς θεσπάζοντες εἶναι, τὸ ὅποιον, ὅταν ἤρχιζεν, ἔλεγεν, δηλαδή ὅτι «ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ ἔστε μαθηταί, ἐάν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»²⁸. Καὶ πῶς ἐπρόκειτο ἀπὸ αὐτοῦ νὰ πιστεύσουν; Διότι εἰς εἶναι ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, λέγει. Ἄν λοιπὸν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔμαθον ἐκ τούτων, τὰ διατηρήσουν, οἱ ἀκραταὶ θὰ γνωρίσουν τὸν διδάσκαλον ἀπὸ τοὺς Μαθητάς, ἐάν δὲ φιλονικούν, οἱ ἀκραταὶ δὲν θὰ εἰπουν ὅτι οἱ Μαθηταὶ εἶναι εἰρηνικοῦ Θεοῦ ὅταν δὲ ἐγὼ δὲν εἶμαι εἰρηνικός, δὲν θὰ παραδεχθῶν οἱ ἀκραταὶ ὅτι ἔχω ἀποσταλῆ ἐκ μέρους Σου.

Παρατηρεῖς πῶς μέχρι τέλους ἀποδεικνύει τοῦτο, τὴν συμφωνίαν πρὸς τὸν Πατέρα;

«Κἀγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς»²⁹. τὴν δόξαν διὰ τῶν σημείων, διὰ τῶν νομάτων

26. Ἰωάν. 17, 21.
27. Λουκ. 8, 36.
28. Ἰωάν. 17, 21.
29. Ἰωάν. 13, 35.

καὶ διὰ νὰ ἔχουν ὁμόνοιαν. Διότι αὐτὴ ἡ δόξα, δηλαδή τὸ νὰ ἀποτελοῦν ἐνότητα, εἶναι καὶ ἀπὸ τὰ θαύματα σπουδαιότερα. Διότι, ὅπως καὶ τὸν Θεὸν θαυμάζον, διότι δὲν παρουσιάζεται στάσις οὔτε μάχη εἰς τὴν φύσιν Ἐκεῖνου καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ μεγίστην δόξαν, οὕτως καὶ οἱ Μαθηταί, λέγει, ἐκ τούτων τῶν προσόντων νὰ καταστοῦν ἑνδοξαί.

Καὶ πῶς, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ δώσῃ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο εἰς αὐτοὺς, ἐνῶ ὁ Ἰδιὸς λέγει ὅτι τὸ δίδει; Διότι εἴτε περὶ θαυμάτων, εἴτε περὶ ὁμονοίας, εἴτε περὶ εἰρήνης ὁμιλεῖ, φαίνεται ὅτι ὁ Ἰδιὸς ἔχει παράσχει εἰς αὐτοὺς αὐτά. Ἐκ τούτου ἦτο φανερόν ὅτι ἡ αἴτησις αὕτη γίνεται πρὸς παρηγορίαν αὐτῶν.

«Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί»³⁰. Πῶς ἔδωκε τὴν δόξαν; Ἀφοῦ εὑρέθη μεταξὺ αὐτῶν, καὶ ἔχων μετ' Αὐτοῦ τὸν Πατέρα, ὥστε νὰ συνενώσῃ αὐτοὺς. Εἰς ἄλλο σημεῖον δὲ δὲν ὁμιλεῖ οὕτως διότι δὲν λέγει ὅτι ὁ Πατὴρ ἔρχεται δι' Αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι Αὐτὸς καὶ ὁ Πατὴρ ἔρχονται καὶ εἰς τὴν καρδίαν Αὐτοῦ δημιουργοῦν τόπον διαμονῆς³¹, εἰς μὲν τὴν πρώτην περιπτώσειν καταρρίπτων τὴν αἴρεσιν τοῦ Σαθελλίου, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὴν ἀνοσίαν τοῦ Ἀρείου.

«Ἴνα ὡς τετελειωμένοι εἰς τὸ ἔν, ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σὺ με ἀπέστειλας»³². Συνεχῶς αὐτὸ λέγει, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ εἰρήνη δύναται νὰ προσελκύσῃ περισσότερο ἀπὸ τὰ θαύματα διότι ὅπως ἡ εἰρήνη ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ διαιρῆ, οὕτως ἡ συμφωνία ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ συνενώνῃ.

«Καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας»³³. Πάλιν ἐδῶ τὸ «καθὼς» σημαίνει τὸ ὅτι ἠγαπήθῃ ὡς ἀνθρώπος καὶ ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης εἶναι τὸ ὅτι ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν. Ὅταν λοιπὸν εἶπεν ὅτι θὰ εὑρεθῶν ἐν ἀσφαλείᾳ, ὅτι δὲν θὰ ἐκτραποῦν τῆς

30. Ἰωάν. 17, 22.
31. Ἰωάν. 17, 23.
32. Ἰωάν. 14, 23.
33. Ἰωάν. 17, 23.

εὐθείας δόξῃ, ὅτι θὰ εἶναι ἅγιοι, ὅτι πολλοὶ θὰ πιστεύσουν δι' αὐτῶν, ὅτι θὰ τύχουν μεγάλης δόξης, ὅτι δὲν ἠγάπησεν αὐτὸς μόνον αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατήρ, ὁμιλεῖ ἐν συνεχείᾳ καὶ διὰ τὰ ἐπακολουθοῦντα μετὰ τὴν ἐδῶ ἀποδημίαν, δηλαδὴ περὶ τῶν θρασεῶν καὶ τῶν στεφάνων, τῶν ἐπιφυλασσομένων δι' αὐτούς· διότι λέγει: «Πάτερ, οὐκ δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα, ὅπου εἰμι ἐγώ, καὶ αὐτοὶ ᾧσιν»³⁴. Εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀκριθῶς ἐζήτουν πάντοτε λέγοντες: «Ποῦ ὑπάγεις;»³⁵· τί λέγεις· τοῦτο λαμβάνεις κατόπιν αἰτήσεως καὶ δὲν τὸ ἔχεις ἀκόμη; Πῶς λοιπὸν ἔλεγες εἰς αὐτούς: «Καθήσασθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους»;³⁶ πῶς ὑπεσχέθης περισσότερα καὶ σπουδαιότερα;

Παρατηρεῖς ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει λόγῳ προσαρμογῆς τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα; Διότι πῶς ἔλεγεν: «Ἀκολουθήσεις δὲ ὑστερον»;³⁷· Ἄλλὰ λέγει τοῦτο διὰ περισσότεραν θεσφαίτητα καὶ ἀπόδειξιν ἀγάπης.

«Ἴνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι»³⁸. Πάλιν τοῦτο εἶναι σημεῖον τῆς συμφωνίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ὑψηλότερον μὲν ἀπὸ τὰ προηγούμενα, (διότι λέγει: «πρὸ καταβολῆς κόσμου»), ὑφιστάμενον δὲ καὶ αὐτὸ κάποιαν προσαρμογὴν εἰς τὰ ἀνθρώπινα· διότι λέγει «δέδωκάς μοι». Ἐάν δὲ δὲν συμβαίη τοῦτο, εὐχαρίστος θὰ ἦρώτων τοὺς ἔχοντας ἀντίρρησην: «Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δίδει, εἰς κάποιον, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται»³⁹, δίδει· ἀρὰ γε λοιπὸν πρῶτον αὐτὸν ἀφοῦ ἐγέννησεν, ὑστερον ἔδωκε τὴν δόξαν, ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ἀφῆκεν ἄνευ δόξης; Καὶ πῶς τοῦτο δύναται νὰ σταθῇ λογικῶς; Βλέπεις ὅτι τὸ «δέδωκε» σημαίνει «ἐγέννησε»; Διατί δὲ νὰ μὴ εἴπῃ: «Ἴνα μετέχωσι τῆς δόξης, ἀλλ'· Ἴνα θεωρῶσι τὴν δόξαν»;

γ'. Ἐδῶ ὑπονοεῖ ὅτι ἡ ὀλη ἀνάπαυσις συνίσταται

34. Ἰωάν. 17, 23.

35. Ἰωάν. 17, 24.

36. Ἰωάν. 13, 36 καὶ 14, 5.

37. Ματθ. 18, 28.

38. Ἰωάν. 13, 38.

39. Ἰωάν. 17, 24.

εἰς τοῦτο, δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ στρέφουν τὰ βλέμματα εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο θεσφαίως συντελεῖ καὶ εἰς τὸ νὰ δοξάζονται, πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι»⁴⁰. Διότι ὅπως ἀκριθῶς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι στρέφουν τὸ βλέμμα τῶν πρὸς τὰς ἀκτίνας καὶ ἀπολαύουν λεπτοτάτου ἀέρος αἰσθάνονται τὴν τέρψιν ἐκ τῆς ὀράσεως, οὕτω καὶ τότε θὰ συμβῇ, καὶ πολὺ μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν θὰ προκαλέσῃ τοῦτο εἰς ἡμᾶς.

Συγχρόνως δὲ καὶ δεικνύει ὅτι δὲν εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλει κανεὶς, ἀλλὰ κάποια οὐσία, πρὸ τῆς ὁποίας φρίττουν οἱ ἄνθρωποι. «Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω»⁴¹. Τί σημαίνει ταῦτο; ποῖαν συνέπειαν ἔχει; Δεικνύει ἐδῶ ὅτι κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν Θεόν, παρὰ μόνον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γνωρίσει τὸν Υἱόν.

Ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ, εἶναι τὸ ἐξῆς περίπου: «Θὰ ἤθελον εἶναι νὰ ἔχουν τοῦτο τὸ προσόν, (δηλαδὴ νὰ σέ γνωρίσουν), ἀλλὰ δὲν Σὲ ἐγνώρισαν, ἂν καὶ δὲν δύνανται νὰ διατυπώσουν οὐδεμίαν κατηγορίαν κατὰ Σοῦ»· διότι τοῦτο σημαίνει: «Πάτερ δίκαιε». Ἐδῶ μὲν φαίνεται ὅτι λέγει ταῦτα καὶ φέρων θεωρῶς τοῦτο, τὸ ὅτι δηλαδὴ δὲν ἠθέλησαν νὰ γνωρίσουν Ἐκεῖνον, ὁ Ὅποιος εἶναι τόσο ἀγαθὸς καὶ δίκαιος.

Διότι, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεόν, ὅτι ὁ ἴδιος δὲ δὲν τὸ γνωρίζει, εἰς τοῦτο ἀναφέρεται, ὅταν λέγῃ: «ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου»⁴², καταρτίζων οὕτω ὑπεράσπισιν ἀπέναντι τῶν Ἰουδαϊκῶν κατηγοριῶν· διότι Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος ἔλαβε δόξαν, ὁ Ὅποιος ἠγαπήθη «πρὸ καταβολῆς κόσμου», ὁ Ὅποιος θέλει νὰ ἔχη μάρτυρας τῆς δόξης ἐκείνης τοὺς Μασσητάς, πῶς ἦτο ἀντιθετὸς πρὸς τὸν Πατέρα; Ἄδεν εἶναι λοιπὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἰσχυρίζονται οἱ Ἰου-

40. Δηλαδὴ ἡ εὐρεά, τὸ διδόμενον, παρέχεται εἰς ἄρχον πρόσωπον.

41. Β' Κορινθ. 3, 18.

42. Ἰωάν. 17, 25.

δοίοι, ὅτι δηλαδὴ αὐτοὶ μὲν Σέ γνωρίζουν, ἐγὼ δὲ Σέ ἀγνοῶ, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ ὅτι ἐγὼ μὲν Σέ γνωρίζω, ἄλλοι δὲ δὲν σέ ἐγνωρίζουν».

«Καὶ οὗτοι δὲ ἔγνωσαν ὅτι οὐ με ἀπέστειλας»⁴³. Παρατηρεῖς ὅτι αὐτοὺς ὑπαινίσσεται, δηλαδὴ τοὺς ἰσχυριζομένους ὅτι Ἐκεῖνος δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἀνάγει ὅλα εἰς αὐτὸν τὸν λόγον;

«Καὶ ἐγνώρισα αὐταῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω»⁴⁴. Καὶ ὁμῶς λέγεις ὅτι τοῦ Πνεύματος ἡ γνώσις εἶναι τελεία, ἀλλὰ τὰ τοῦ Πνεύματος εἶναι ἰδικά μου.

«Ἴνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς μένη, καὶ ἐν αὐτοῖς»⁴⁵. «Διότι, ἐάν μάθουν ποῖος εἶσαι, τότε θὰ γνωρίσουν ὅτι ἐγὼ δὲν ἔχω ἀποσχισθῆ, ἀλλὰ εἶμαι ἐξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀγαπηθῆ πολὺ, καὶ γνήσιος Υἱός, καὶ ἠνωμένος μετὰ Σοῦ· ἐάν πειθοῦν εἰς τοῦτο ὅπως πρέπει, καὶ τὴν εἰς ἐμέ πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην θὰ διατηρήσουν ἀκεράτους· ὅταν δὲ ἀγαποῦν αὐτοὶ, ὅπως πρέπει, ἐγὼ θὰ παραμείνω εἰς αὐτούς». Παρατηρεῖς, πῶς κατέληξεν εἰς ἀραῖον τέλος, ἀφοῦ ὠλοκλήρωσε τὸν λόγον τοῦ μετὰ τὴν ἀγάπην, τὴν μητέρα ὄλων τῶν ἀγαθῶν;

«Ὡς πιστεύωμεν λοιπὸν καὶ ὡς ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν, διὰ τὴν μὴ λέγεται καὶ περὶ ἡμῶν: «Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνούνται»⁴⁶, καὶ πάλιν: «Τὴν πίστιν ἠρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χεῖρων»⁴⁷, διότι ὅταν Ἐκεῖνος μὲν καὶ δούλους καὶ συγγενεῖς καὶ ξένους βοηθῆ, οὐ δὲ ὅτε τοὺς συγγενεῖς σου δὲν βοηθῆς, ποῖαν δικαιοσύνην τοῦ λοιποῦ θὰ προβάλλῃς, ὅταν ὁ Θεὸς θλασφημῆται καὶ ὑβρίζεται ἐξ αἰτίας σου;

Νὰ σκεφθῆς δηλαδὴ πόσας εὐκαιρίας δι' εὐεργεσίαν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός. Λέγει: τὸν μὲν ἕνα ὡς συγγενῆ, τὸν δ' ἄλλον ὡς φίλον, τὸν δὲ ἄλλον ὡς γείτονα, τὸν δὲ ἄλλον ὡς συμπολίτην καὶ ἐλεῆς. Ἄν δὲ καμμία

43. Ἰωάν. 17, 24.

44. Ἰωάν. 17, 26.

45. Ἰωάν. 17, 26.

46. Ἰωάν. 17, 26.

47. Τιτ. 1, 16.

ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἰδιότητας δὲν σέ συνδέη, ἀλλὰ ἐάν διακόψῃς πάντα δεσμὸν, θὰ ἀκούσῃς ἀπὸ τῶν Παύλων ὅτι «ἀπίστου εἰ χεῖρων»⁴⁸. διότι Ἐκεῖνος μὲν, χωρὶς τῆς ἀκούσῃς τίποτε περὶ ἐλεημοσύνης, οὔτε περὶ τῶν ἐπουρανίων, σὲ ὑπερέβαλεν εἰς τὴν φιλοφροσύνην, οὐ δὲ, ἐνῶ ἔχεις διαταχθῆ νὰ ἀγαπᾷς καὶ τοὺς ἐχθρούς, τοὺς συγγενεῖς σου τοὺς θλέπεις ὡς ἐχθρούς, καὶ δίδεις προσοχὴν περισσότερον εἰς τὰ χρήματα παρά εἰς τὰ σώματα· καὶ ὅμως τὰ μὲν χρήματα δὲν θὰ πάθουν κακόν, ὁ συγγενὴς δὲ ὅταν παραβλεφθῆ θὰ ἀφανισθῆ.

Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὴ ἡ μανία νὰ φρονιζῆς διὰ τὰ χρήματα, καὶ μὴ φρονιζῆς διὰ τοὺς συγγενεῖς; ἀπὸ ποῦ εἰσεχώρησεν αὐτὸς ὁ πόθος; ἀπὸ ποῦ προήλθεν ἡ ἀπανθρωπία καὶ ἡ ὀμότης; Διότι, ἐάν κανεῖς, ἀφοῦ ἐκάθητο ἐπὶ μιᾶς κορυφῆς, παρετήρει ὅλον τὸν κόσμον, μᾶλλον δὲ, ἐάν θέλετε, ὡς χρησιμοποιήσωμεν κατ' ἀρχὴν τὴν εἰκόνα μιᾶς πόλεως.

δ'. Ἐάν κανεῖς λοιπὸν, ἀφοῦ καθίσῃ ἐπὶ ὀψηλοῦ σημείου, δυνηθῆ νὰ παρατηρήσῃ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα, νὰ σκεφθῆς, διὰ πόσον παραλογισμὸν θὰ διατυπώσῃ κατηγορίαν, πόσον θὰ σακρῶσῃ, πόσον θὰ γελάσῃ, πόσον μίσῃς θὰ αἰσθανθῆ⁴⁹; διότι πράττομεν τοιαῦτα, ὥστε νὰ εἶναι γελοῖα, ἀνόητα, ἀξιοδράκρυτα καὶ ἀξιομίσητα.

Ὁ τάδε τρέφει κύνας, διὰ νὰ συλλαμβάνῃ θηρία ἀγρία, ἐνῶ ὁ ἴδιος κατέρχεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ κτήνους· ἄλλος τρέφει δούλους καὶ ταύρους, διὰ νὰ μετακομίσῃ λίθους, θλέπει δὲ μετ' ἀδιαφορίαν τοὺς ἀνθρώπους νὰ φθεῖρανται ἀπὸ τὴν πείναν· καὶ διαπαντὸς μὲν ἀφθονον χρυσόν, διὰ νὰ κατασκευάσῃ λιθίνους ἀνθρώπους (ἀγάλματα), τοὺς δὲ πραγματικούς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι καθίστανται λιθῖνοι ἐκ τῆς κοκκουχίας, τοὺς παραθλέπει· ἄλλος, ἀφοῦ συλλέγῃ μετὰ πολὺν μόχθον χρυσᾶς ψηφίδας περιβάλλει τοὺς τοίχους, ἀλλ' ἐνῶ θλέπει τὰ σώματα τῶν πτωχῶν γυμνά, δὲν συγκι-

48. Α' Τιμόθ. 5, 8.

49. «Ὅσον γελάσῃς γέλωτα, ὅσον μισῆσαι μίσας» Ἐτυμολογικὸν ἀήμιον (αὐτοαἰχὸν ἀντικείμενον).

νείται· καὶ ἄλλοι μὲν εἰς τὰ ἱμάτια τῶν ἄλλων ἱμάτια προσθέτουσιν, ἄλλος δὲ δὲν ἔχει ἔνδυμα οὔτε αὐτὸ τὸ γυμνὸν σῶμα νὰ περιβάλλῃ· εἰς τὰ δικαστήρια δὲ πάλιν ὁ εἰς τὸν ἄλλον καταστρώγει· ἄλλος δαπανᾷ χρήματα εἰς πόρνους καὶ παρασίτους· ἄλλος εἰς μίμους καὶ ὀρχήστρους· ἄλλος εἰς λαμπρὰ οἰκοδομήματα, εἰς ἀγορὰς ἀγρῶν καὶ οἰκιῶν· πάλιν ἄλλος μὲν μετρεῖ τοὺς τόκους, ἄλλος τοὺς τόκους τῶν τόκων⁵⁰, ἄλλος δὲ συντάσσει πίνακας περιέχοντας πολλοὺς φόνους καὶ οὔτε ἐκμεταλλεύεται τὴν νυκτερινὴν ἀνάπαυσιν, ἀγρυπνῶν, διὰ τὰ κακὰ τῶν ἄλλων ὅταν δὲ ἐξημερώσῃ, ἄλλος μὲν δι' ἄδικον κέρδος, ἄλλος δὲ διὰ δαπάνην ἀνομιῶν, ἄλλος δὲ διὰ σφετερισμῶν δημοσίων τρέχει· καὶ διὰ μὲν τὰ περιττὰ καὶ ἀπηγορευμένα μεγάλη φροντίς καταβάλλεται, διὰ δὲ τὰ ἀναγκαῖα οὐδεμίαν σκέψιν· οἱ δὲ δικάζοντες ἔχουσιν μὲν τὸ ὄνομα τῶν δικαστῶν, ἀλλ' ἐπιτελοῦν τὸ ἔργον ληστῶν καὶ ἀνθρωποκτόνων· καὶ οὐ κανεὶς ἐξετάσῃ τὰς δίκας, θὰ εὐρῆ ἀπειρα καὶ ἐδῶ κακὰ, δόλους, κλοπὰς, ἐπιβουλὰς.

Καὶ ὁλος ὁ ἐλεύθερος χρόνος ἀφιερώνεται εἰς αὐτὰ, διὰ δὲ τὰ πνευματικὰ ζητήματα οὐδεμίαν σκέψιν, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν συχναῶν ὄλοι, μόνον διὰ νὰ ἴθουν. Ἄλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον ζητεῖται ἀπὸ σέ, ἀλλὰ χρειάζονται ἔργα καὶ σκέψιν καθαρά.

Ἄν δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν δαπανήσῃς εἰς πλεονεξίαν, ἔπειτα, ἀφοῦ εἰσελθῇς εἰς τὸν ναὸν εἰπῆς ὀλιγους λόγους, ὅχι μόνον δὲν κατέστησες εὐμενῆ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ περισσότερον παρώργισες Αὐτόν· διότι, ἔάν θέλῃς νὰ συμπυλωθῇς μὲ τὸν Δεσπότην, νὰ δεῖ-

50. Εἶναι οἱ τοκογλόφοι, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης γράφει: «Ἄργος καὶ ἠλεονεκτικὸς βίος ὁ τοῦ τοκίζοντος· οὐκ αἰδεθὲν γειωνίας, οὐκ ἐπινοίαν ἐμπορίας. Ἐφ' ἐνὸς τόμου κῆθηται πρέφω ἐπὶ τῆς ἐπίτας θύρας. Ἀσπάρτα αὐτῷ θύλειαι πάντα καὶ ἀνήρωτα φύεσθαι. Ἄρατρον ἔχει τὸν κάλαμον, χωρὸν τὸν χόσπην, σῆμα τὸ μέλαν, ὑπὸν τὸν χρόνον αὐθιάνοντα αὐτῷ λανθανόντως τὴν τῶν χρημάτων ἐπικαρπίαν ὀρέπονόν ἐστιν αὐτῷ ἡ ἀπαίτησις· βλας ἡ οἰκία, ἐφ' ἧς λεπίνουσι τὰς τῶν θλιβομένων οὐσίας (Γρηγόριου Νύσσης: «κατὰ τοκίζόντων»).

ξῆς ἔργα, νὰ μάθῃς τὸ πλῆθος τῶν συμφορῶν, νὰ βλέπῃς τοὺς γυμνοὺς, τοὺς πεινῶντας, τοὺς ἀδικουμένους· ὁ Θεὸς ἐχάραξεν εἰς σέ πολλὰς ὁδοὺς, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν.

Νὰ μὴ ἀπατώμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας, ζῶντες ἀλογίστως καὶ ματαίως, οὔτε ἐπειδὴ τῶρα ὑγιαίνομεν, νὰ μείνωμεν ἀδιάφοροι, ἀλλὰ, ἀφοῦ σκεφθῶμεν ὅτι, πολλὰκις ἀσθενήσαντες, καὶ φθάσαντες εἰς τὸ κρισιμώτερον σημεῖον τῆς ἀσθενείας, ἀποθάνομεν ἕκ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀναμονῆς τῶν μελλόντων κακῶν⁵¹, τὸν αὐτὸν φόβον πάλιν νὰ αἰσθανθῶμεν καὶ νὰ γίνωμεν καλῶτεροι· διότι τὰ πραττόμενα τῶρα εἶναι ἄεργα ἀπίστου κατηγορίας.

Διότι οἱ μὲν εὐρισκόμενοι εἰς τὰ δικαστήρια ὁμοιάζουσιν μὲ λέοντας καὶ κύνας, οἱ δὲ εὐρισκόμενοι εἰς τὰς ἀγορὰς μὲ ἀλώπεκας· ἐκεῖνοι δὲ, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἐν ἀπραξίᾳ, οὔτε αὐτοὶ ἐκμεταλλεύονται αὐτὴν, ὅπως πρέπει, διότι δαπανοῦν ὅλον τὸν διαθέσιμον χρόνον τῶν εἰς τὰ θέατρα καὶ εἰς τὰ ἐξ αὐτῶν προερχόμενα κακὰ.

Καὶ ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπέπληττε διὰ τὰ συμβαίνοντα, δὲν ὑπάρχει, ἐκεῖνοι δὲ, οἱ ὁποῖοι ζηλεύουσιν καὶ θλιβόνται, διότι δὲν δύνανται νὰ πράξουν ἴμοια μὲ τοὺς προσαναφερθέντας, εἶναι πολλοί· ὥστε καὶ αὐτοὶ πάλιν εἶναι ἄεργοι τιμωρίας, ἂν καὶ δὲν πράττουν τὰ κακὰ· τοῦ γὰρ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράττουσι⁵²· διότι καὶ ἡ προθυμία αὐτῶν (πρὸς θελτίωσιν) ὁμοίως μὲ τοὺς πρώτους ἔχει καταστροφῆ, ἐξ ὅσιν εἶναι φανερόν ὅτι καὶ διὰ τὴν διάθεσιν τῶν εἶναι δυνατόν νὰ τιμωρηθῶν.

Αὐτὰ καθημερινῶς λέγω καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω· διότι ἂν μὲν ἀκούσουσιν μερικοὶ, τότε προκύπτει κέρδος· ἂν δὲ κανεὶς δὲν προσέχη, τότε θὰ τὰ ἀκούσῃτε αὐτὰ, ὅταν δὲν θὰ συνοπτικομίσατε κανένα κέρδος, καὶ ἡμεῖς θὰ εἴμασθε ἀπηλλαγμένοι τῆς εὐθύνης.

51. «Ἀπεθάνομεν τῷ δέει κτλ τῆ προσδοκίᾳ τῶν μελλόντων». Ὑπερβολὴ χρησιμοποιουμένη καὶ ἀήμερον: «Πεθάνομε ἀπὸ τοῦ φόβου μας».

52. Ρωμ. 1, 32.

Ἄλλὰ εἴθε νὰ μὴ συμψῆ νὰ προσβάλωμεν ἡμεῖς μόνον αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν⁵³, ἀλλὰ νὰ καταστήτε σεῖς καὶ καύχημα δι' ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν ἀπὸ κοινοῦ τὰ ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλονεικίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Π Γ' (83).

(Ἰωάν. ιη', 1-37).

Ἐπισημασθέντες ὅτι Ἰησοῦς, ἐξῆλθε ἀπὸ τοῦ κήπου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κήπος, εἰς τὸν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ³.

α'. Εἶναι φρικτὸν πρᾶγμα ὁ θάνατος καὶ πλήρες πολλοῦ φόβου, ὅχι ὅμως καὶ δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐμποτισθῆ μετὰ τὴν θείαν φιλοσοφίαν²: διότι ὁ μὲν ἄλλος (ὁ ἄπιστος), ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει τίποτε σαφές περὶ τῶν μελλόντων, ἀλλὰ θεωρεῖ τὸ συμβαίνον ὡς μίαν διάλυσιν καὶ τέλος τῆς ζωῆς, εὐλόγως φρίττει καὶ φοβεῖ-

53. Δηλοῦν ὅτι «ἡμεῖς εἴπαμεν ταῦτα, ἀλλὰ σεῖς δὲν ἐδώσατε προσοχὴν εἰς αὐτά».

1. Ἰωάν. 18, 1.

2. Ἐν θεολογίᾳ δὲν φοβούνη τὸν θάνατον οἱ ἀσφαλισμένοι μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην φιλοσοφίαν, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ ἐμβαπτομένοι εἰς τὰ νόματα τῆς αἰωνίας φιλοσοφίας. Ὅτι αὐτὲ διὰ τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους δὲν ἦτο φοβερὸν πρᾶγμα ὁ θάνατος, τὸ θέλοντι μεταεῦ ἄλλων καὶ εἰς τὸν «φαιδωνα» τοῦ Πλάτωνος, ἐνθα ὁ Σωκράτης λέγει: «Οἱ ἀρθῶς φιλοσοφούντες ἀποθνήσκουσι μελεῶσι, καὶ τὸ τεθνᾶναι ἡκιστα αὐτοῖς φοβερὸν». (Πλάτ. «Φαιδων» 12).

ται, μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι θαδίζει πρὸς τὴν ἀνυπαρέχον ἡμεῖς δέ, ἐφ' ὅσον διὰ χάριτος τοῦ Θεοῦ τὰ μὴ φανερά καὶ τὰ κρυπτά τῆς Σοφίας Αὐτοῦ ἐμάθομεν³, καὶ ἐφ' ὅσον νομίζομεν ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἀποδημία⁴, δὲν θά ἦτο δίκαιον νὰ τρέμωμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρωμεν καὶ νὰ εὐθυμῶμεν, διότι ἀπὸ ἐγκαταλείψωμεν αὐτὸν τὸν φθαρτὸν θίον, ἐρχόμεθα εἰς ἄλλον, πολὺ ἀνώτερον καὶ λαμπρότερον καὶ τέλος μὴ ἔχοντα αὐτὰ λοιπὸν καὶ ὁ Ἰησοῦς διδάσκων διὰ τῶν ἔργων, ὄχι θεβιασμένως καὶ ἀναγκαστικῶς, ἀλλὰ θεληματικῶς ἐρχεται εἰς τὸ σταυρικὸν πάθος.

Ἐπισημασθέντες ὅτι Ἰησοῦς, ἐξῆλθε ἀπὸ τοῦ κήπου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κήπος, εἰς τὸν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἦδει δὲ καὶ ὁ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλὰ κίς συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ³. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ὁδοιπορεῖ καὶ ποταμὸν διαβαίνει, καὶ σπεύδει νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν τόπον τὸν γνωστὸν εἰς τὸν προδότην, ἀπομακρύνων τὸν κόπον ἀπὸ τοῦ ἐπιβουλεύοντος, καὶ ἀπαλλάσσων αὐτοὺς ἕλης τῆς ταιπωρίας, καὶ δεικνύει εἰς τοὺς μαθητὰς ὅτι θεληματικῶς ἐρχεται εἰς τὴν σταύρωσιν, (πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἦτο ἀρκετὸν νὰ παρηγορήσῃ αὐτοὺς εἰς μέγαν θαυμὸν) καὶ φέρει τὸν Ἐαυτὸν Του εἰς τὸν κήπον, ὡς εἰς δεσμωτήριον.

Ἐπισημασθέντες ὅτι Ἰησοῦς, ἐξῆλθε ἀπὸ τοῦ κήπου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κήπος, εἰς τὸν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἦδει δὲ καὶ ὁ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλὰ κίς συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ³. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ὁδοιπορεῖ καὶ ποταμὸν διαβαίνει, καὶ σπεύδει νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν τόπον τὸν γνωστὸν εἰς τὸν προδότην, ἀπομακρύνων τὸν κόπον ἀπὸ τοῦ ἐπιβουλεύοντος, καὶ ἀπαλλάσσων αὐτοὺς ἕλης τῆς ταιπωρίας, καὶ δεικνύει εἰς τοὺς μαθητὰς ὅτι θεληματικῶς ἐρχεται εἰς τὴν σταύρωσιν, (πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἦτο ἀρκετὸν νὰ παρηγορήσῃ αὐτοὺς εἰς μέγαν θαυμὸν) καὶ φέρει τὸν Ἐαυτὸν Του εἰς τὸν κήπον, ὡς εἰς δεσμωτήριον.

Ἐπισημασθέντες ὅτι Ἰησοῦς, ἐξῆλθε ἀπὸ τοῦ κήπου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κήπος, εἰς τὸν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἦδει δὲ καὶ ὁ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλὰ κίς συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ³. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ὁδοιπορεῖ καὶ ποταμὸν διαβαίνει, καὶ σπεύδει νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν τόπον τὸν γνωστὸν εἰς τὸν προδότην, ἀπομακρύνων τὸν κόπον ἀπὸ τοῦ ἐπιβουλεύοντος, καὶ ἀπαλλάσσων αὐτοὺς ἕλης τῆς ταιπωρίας, καὶ δεικνύει εἰς τοὺς μαθητὰς ὅτι θεληματικῶς ἐρχεται εἰς τὴν σταύρωσιν, (πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἦτο ἀρκετὸν νὰ παρηγορήσῃ αὐτοὺς εἰς μέγαν θαυμὸν) καὶ φέρει τὸν Ἐαυτὸν Του εἰς τὸν κήπον, ὡς εἰς δεσμωτήριον.

Καὶ εἰσῆλθον οἱ Μαθηταὶ Αὐτοῦ εἰς τὸν κήπον.

3. «Τὰ δόξα καὶ τὰ κρυφὰ τῆς σοφίας οὐτοῦ» ἐκφρασις ληφθεῖσα ἐκ τοῦ 50οῦ Ψαλμοῦ (στ. 8).

4. Παρόμοιον χαρακτηρισμὸν εἶδει καὶ ὁ Πλάτων εἰς τὸν θάνατον ὁ Σωκράτης λέγει εἰς τὸν «φαιδωνα»: «Καὶ γὰρ ἴσως καὶ μάλιστα πρέπει μέλλοντα ἕκαστος ἀποθνήσκουσι τε καὶ μεθολογεῖν περὶ τῆς ἀποδημίας τῆς ἐκεῖ, ποῖαν τινὰ αὐτὴν οὐμῶμεν εἶναι» (Πλάτ. «φαιδων» 5).

5. Ἰωάν. 18, 1-2.

Τόσον ἀπήλλαξεν αὐτοὺς τοῦ φόβου, ὥστε νὰ μὴ ἀρνηθοῦν πλέον, ἀλλὰ νὰ εἰσελθοῦν. Πῶς δὲ ὁ Ἰούδας ἤρχετο ἐκεῖ; ἢ ἀπὸ τοῦ ἐπιληροφορήθη καὶ ἦλθεν ἐκεῖ; Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν ὅτι ὁ Ἰησοῦς πολλάκις διενευκτέρευεν ἕξω· διότι, ἐάν θεθαίως ἔμεινεν εἰς τὴν αἰκίαν, δὲν θὰ ἤρχετο εἰς τὴν ἔρημον ὁ Ἰούδας, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν, ἐλπίζων νὰ εὔρη ἐκεῖ τὸν Ἰησοῦν κοιμώμενον.

Διὰ νὰ μὴ νομισθῆ, ὅταν ἀκούσῃς περὶ κήπου, ὅτι ἐκρύπτετο ὁ Ἰησοῦς, ὁ Εὐαγγελιστὴς προσέθεσεν ὅτι «ἦρθε ὁ Ἰούδας τὸν τόπον», καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ «ὅτι καὶ πολλάκις συνήχθη ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ»· διότι καὶ πολλάκις συναναστρέφετο μετ' αὐτοὺς κατ' ἰδίαν, συζητῶν περὶ ἀναγκαίων πραγμάτων, καὶ τὰ ὅποια δὲν ἦτο δίκαιον ἄλλοι νὰ ἀκούσων.

Κάμνει δὲ τοῦτο καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τοὺς κήπους κατὰ τὸ πλεῖστον, δεδομένου ὅτι ἐπιζητεῖ πάντοτε τόπον ἀπηλλαγμένον ἀπὸ θορύβου, ὥστε νὰ μὴ ἀποσπάται ὁ νοῦς τῶν Μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων Του.

«Ὁ δὲ Ἰούδας, παραλαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ»⁶. Καὶ αὐτοὶ πολλάκις καὶ ἄλλοτε ἔστειλαν νὰ συλλάβωσιν αὐτόν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν. Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν ὅτι τότε θεληματικῶς παρέδωκεν τὸν Ἐαυτὸν Του. Καὶ πῶς ἔπεισαν τὴν σπεῖραν; Ἦσαν ἄνδρες στρατιῶται, οἱ ὅποιοι εἶχον συνηθίσαι ὅλα νὰ τὰ πράττουν ἐναντι χρημάτων.

«Ἰησοῦς δὲ, εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξῆλθε καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνα ζητεῖτε;»⁷. Δηλαδή, δὲν ἐπερίμενε ὁ Κύριος νὰ μάθῃ αὐτὰ ἐκ τῆς παρουσίας ἐκείνων, ἀλλὰ ἄνευ ταραχῆς, ὡς γνωρίζων ὅλα αὐτὰ, οὕτως ἔλεγε καὶ ἔπραττε ταῦτα. Διὰ τὴν δὲ, ὅταν πρόκειται νὰ τὸν συλλάβωσιν, ἔρχονται μετ' ὅλα κατ' αὐτοῦ;

6. Ἰωάν. 18, 3.
7. Ἰωάν. 18, 4.

Ἐφοβοῦντο τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ὄρα θαυμάσιος νικτὸς παρουσιάσθησαν.

«Καὶ ἐξελθὼν λέγει αὐτοῖς· Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ λέγουσιν· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον»⁸. Εἶδες ἀκαταμάχητον δύναμιν, πῶς εὐρισκόμενος ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν; Διότι, ὅτι δὲν ἦτο τὸ σκότος αἰτίον, τὸ ἔδειξεν ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι καὶ λαμπάδας εἶχον. Ἐάν δὲ δὲν ὤψηνον λαμπάδες, ἔπρεπεν ἀπὸ τὴν φωνὴν νὰ τὸν ἀναγνωρίσων ἔάν δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἠγνόουν, πῶς τὸν ἠγνόησεν ὁ Ἰούδας, ὁ ὁποῖος συνεχῶς συναναστρέφετο μετ' αὐτόν;

Ἐκοιμῆ δὲ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι οὐ μόνον δὲν δύνανται νὰ συλλάβωσιν αὐτόν, ἀλλ' οὔτε νὰ τὸν ἴδωσιν εὐρισκόμενος ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἔάν ὁ Ἰούδας δὲν τὸ ἐπιτρέψῃ. Πάλιν λέγει εἰς αὐτούς; «Τίνα ζητεῖτε;»⁹. Ὅποια ἀνοησία! Ὁ λόγος αὐτοῦ¹⁰ ἔρρωψεν αὐτοὺς ὑπτίους¹¹, καὶ οὔτε τότε ἐσώφρονίσθησαν, ἀν καὶ ἐγνώρισαν τόσον μεγάλην δύναμιν, ἀλλὰ πάλιν ἐπιτίθενται μετὰ τὰ αὐτὰ μέσα. Ἀφοῦ λοιπὸν ὅλα τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ ἀλοκλήρωσε, τότε ἐν συνεχεῖα παραδίδει τὸν Ἐαυτὸν Του καὶ λέγει εἰς αὐτούς; «Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ εἰμι. Εἰστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδίδούς αὐτόν»¹².

Παρατήρει τὴν μετριοπάθειαν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, πῶς δὲν ὑβρίζει τὸν προδότην, ἀλλὰ διηγείται τὸ γεγονός, φροντίζων ἐν μόνον νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ πᾶν συνέβη ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ μέρους αὐτοῦ παραωρήσεως.

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ λέγῃ κανεὶς ὅτι ὁ Ἰούδας ὡδήγησε τοὺς Μαθητὰς εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον, ὅταν παρέδωκε τὸν Ἐαυτὸν Του καὶ τὸν ἐφανέρωσεν εἰς αὐτούς (τοὺς στρατιώτας), ἀφοῦ ἔδειξεν ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἦσαν ἀρκετὰ νὰ ἀποτρέψωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν

8. Ἰωάν. 18, 4-5.

9. Ἰωάν. 18, 7.

10. «Εγὼ εἰμι». (Ἰωάν. 18, 5).

11. Ἰωάν. 18, 6.

12. Ἰωάν. 18, 8 καὶ 5.

αυτήν, ἐφ' ὅσον ἐκείνοι ἐπέμενον εἰς τὴν κακίαν, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ διατυπώσουν οὐδεμίαν δικαιολογίαν, τότε παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν ἑαυτὸν Του λέγων: «Εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἀφετε τοὺτους ὑπάγειν»¹³, δεικνύων μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας τὴν φιλανθρωπίαν Αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν Μαθητῶν. Δηλαδή λέγει: «Ἐάν θέλετε ἐμὲ, νὰ μὴ ἔχετε οὐδεμίαν διαφορὰν με αὐτοὺς· διότι ἰδοὺ: ἐγὼ παραδίδομαι τὸν ἑαυτὸν μου».

«Ἴνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὃν εἶπεν, ὅτι οὐκ ἀπόλλεται ἐξ αὐτῶν οὐδέν»¹⁴. Ἀπόλλεται δὲ ἐδῶ δὲν ἔννοεῖ αὐτὴν δηλαδὴ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τὴν αἰώνιον ἐκείνων ἀπόλλειαν. Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς καὶ διὰ τὴν παρούσαν περίστασιν τὸ ἐξέλασεν αὐτό¹⁵.

Δύναται δὲ νὰ ἀπορήσῃ κανεὶς, πῶς δὲν συνέλαβον καὶ τοὺς Μαθητὰς μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ δὲν τοὺς κατέκοψαν, καὶ μάλιστα, ἔταν ὁ Πέτρος ἐξώργισεν αὐτοὺς με ἐκείνα τὰ ὅποια ἔκαμεν εἰς θάρος τοῦ δούλου. Ποῖος λοιπὸν συνεκράτει αὐτοὺς; Οὐδεὶς ἄλλος μὲν, ἀλλ' ἡ δύναμις, ἡ ὅποια ἔρριπεν αὐτοὺς ὑπίστους· τοῦτο λοιπὸν ἀποδεικνύων ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἄλλειψις οἰαομένη ἐνεργείας κατὰ τῶν Μαθητῶν, ἦτο ἀποτελεσματικὸν ὄχι τῆς γνώμης ἐκείνων, ἀλλὰ τῆς δυνάμεως καὶ ἀποφάσεως τοῦ Συλληφθέντος, προσέθεσεν: «Ἴνα ὁ λόγος πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, ὅτι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπόλλετο».

8'. Ὁ Πέτρος θεθαίως, ἐπειδὴ ἔλαθε θάρος ἐκ τοῦ λόγου τούτου¹⁶, καὶ ἀπὸ ἐκείνα τὰ ὅποια πρὸ ὀλίγου εἶχον συμβῆ, ὀπλίζεται κατὰ τῶν ἐπελθόντων. Καὶ πῶς, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ὁ διαταχθεὶς νὰ μὴ ἔχη πῆραν, ὅτε δύο χιτῶνας, ἔχει μάχαιραν; Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι, ἐπειδὴ περὶ τούτου ἐφοβεῖτο, εἶχε πρὸ πολλοῦ προπαρασκευασθῆ, Ἐάν δὲ ἐρωτᾷς: «Πῶς ὁ διαταχθεὶς, νὰ μὴ ραπίξῃ, καθίσταται ἀνθρωποκτόνος»; Βεθαίως διετάχθη νὰ μὴ ἀμυνθῆ, ἐδῶ ὅμως δὲν ὑπερήσπισε τὸν

13. Ἰωάν. 18, 8.

14. Ἰωάν. 18, 9.

15. Ἰωάν. 17, 12.

16. «Ἀφετε τοὺτους ὑπάγειν». (Ἰωάν. 18, 8).

ἑαυτὸν του, ἀλλὰ τὸν διδάσκαλον. Ἐπειτα δὲ δὲν ἦσαν οἱ Μαθηταὶ τέλει καὶ ἀλοκληρωμένοι.

Σὺ δὲ, ἐάν θέλῃς νὰ ἴδῃς τὸν Πέτρον καρτερικόν, θὰ τὸν ἴδῃς μετὰ ταῦτα νὰ τραυματίζεται, καὶ νὰ ὑπομένῃ τὰ δεινὰ με πραύτητα, καὶ νὰ ὑψίσταται ἀπειρα κακὰ, καὶ νὰ μὴ παροργίζεται.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς καὶ ἐδῶ θαυματουργεῖ, συγχρόνως καὶ διδάσκων ὅτι πρέπει νὰ ἐδερνετῶμεν τοὺς θλάπτοντας, καὶ ἀποκαλύπτων τὴν δυνάμιν Του. Εἰς μὲν τὸν δούλον λοιπὸν ἀπέδωκε τὸ ὄρι¹⁷, εἰς δὲ τὸν Πέτρον λέγει ὅτι «πάντες οἱ λαθόντες μάχαιραν ἐν μάχαιρᾷ ἀπολοῦνται»¹⁸.

Ὅπως λοιπὸν ἔκαμε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ νιπτήρος, ὅπου δι' ἀπειλῆς ἐγαλάρωσε τὴν ἔντασιν τοῦ ζήλου τοῦ Πέτρου¹⁹, οὕτω πράττει εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν περίπτωσιν. Προσθέτει δὲ τὸ δῆγμα τοῦ δούλου ὁ Εὐαγγελιστὴς, ἐπειδὴ ἦτο πολὺ σπουδαῖον, ὄχι μόνον διότι ἐπέτελεσε μίαν θεραπείαν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὁ ὅποιος ἦλθε κατ' Αὐτοῦ καὶ ἐπρόκειτο ὀλίγον κατόπι νὰ ραπίσῃ Αὐτόν, καὶ τὸν πόλεμον, ὁ ὅποιος ἐπρόκειτο νὰ ἐγερθῆ κατὰ τῶν μαθητῶν ἐκ τῆς πράξεως ἐκείνης τοῦ Πέτρου, τὸν ἐμπαδίζει.

Διὰ τοῦτο ἀνέφερε καὶ τὸ δῆγμα ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μετὰ ταῦτα θὰ ἀνεγίνωσκον τοῦτο, νὰ ζητήσουν καὶ νὰ ἐξετάσουν, ἐάν πράγματι συνέβησαν οὕτω τὰ γεγονότα. Δὲν ἀναφέρει δὲ ἀσκόπως καὶ τὸ θεϊκὸν ὄπιον ἀλλ' εἰς ἐμὲ φαίνεται, ὅτι τὸ ἀνέφερε, ἐπειδὴ ἠθελε νὰ δείξῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ Ἀποστόλου, διότι σχεδὸν ὤρμησε κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ Ἰησοῦς ὄχι μόνον με ἀπειλήν, ἀλλὰ καὶ με ἄλλους λόγους τὸν παρηγορεῖ, λέγων: «Τὸ ποτήριον, ὃ δέδωκέ μοι ὁ Πατήρ, οὐ μὴ πῶ αὐτό»²⁰, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐκείνο, τὸ ὅποιον συνέβαινε, δὲν

17. Λουκ. 22, 51.

18. Ματθ. 26, 52.

19. Ἰωάν. 13, 8-10.

20. Ἰωάν. 18, 11.

ήτο δημιουργία της δυνάμεως εκείνων, αλλά της παραωρήσεως Αυτού, και δεικνύων ότι δεν είναι κάποιος αντίθετος προς τόν Θεόν, αλλά υπήκοος εις τόν Πατέρα μέχρι θανάτου²¹.

«Τότε λοιπόν συλλαμβάνεται ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔδησαν αὐτὸν καὶ ἀπήγαγον πρὸς Ἄνναν»²². Διὰ τί «πρὸς Ἄνναν»; Ἐκ τῆς εὐχαριστήσεως ἐδείκνυον πομπῶδως τὴν συμβαίνοντα, ὡς νὰ εἶχον στήσει τρόπαιον.

«Ἦν δὲ σβτος πένθερός τοῦ Καϊάφα ὁ δὲ Καϊάφας αὗτος ἦν ὁ συμβουλευσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἓνα ἄνθρωπον ἀποθανεῖν»²³. Διὰ τί πάλιν ἔκαμιν εἰς ἡμᾶς ὑπόμνησιν τῆς προφητείας²⁴ ὁ Εὐαγγελιστής; διὰ νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὰ ἐγένοντο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τόση ἦτο ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ὥστε καὶ οἱ ἐχθροὶ νὰ προφητεύουν αὐτά. Δηλαδή διὰ νὰ μὴ θεωρηθῆ ὁ ἀκροατής, ὅταν ἀκούσῃ περὶ δεσμῶν, ὑπενθυμίζει τὴν προφητείαν ἐκείνην, ὅτι δηλ. ἡ σωτηρία διὰ τὴν οἰκουμένην ἦτο ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ.

«Ἠκολούθησε δὲ Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής»²⁵. Ποῖος εἶναι ὁ «ἄλλος μαθητής»; Αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν αὐτά; Καὶ διὰ τί δὲν ἀναφέρει τὸν ἑαυτὸν του; Ἥλιότι ὅταν μὲν ἔπεσον εἰς τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ²⁶, ἐλόγως κρύπτει τὸν ἑαυτὸν του, τώρα δὲ διὰ τί πράττει τούτο; Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· διότι καὶ ἄδῶ διηγείται πλουδαῖον κατόρθωμα, ὅτι δηλαδή, ἐνῶ ἄλλοι ἀπεμακρύνθησαν, αὐτὸς ἠκολούθη²⁷.

21. Φίλιπ. 2, 8.

22. Ἰωάν. 18, 12-13.

23. Ἰωάν. 18, 13-14.

24. Ἰωάν. 11, 49-52.

25. Ἰωάν. 18, 15.

26. Ἰωάν. 13, 23-26.

27. Τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ κρύπτονται ἢ νὰ ὀμιλοῦν εἰς τρίτον πρόσωπον περὶ ἑαυτῶν ἔχουν καὶ ὄψαιοι αἰρημαστές, ὅπως π.χ. ὁ Φενοφῶν, ὁ ὁποῖος εἰς μὲν τὴν «Κύρου Ἀνάβασι» ὀμιλεῖ εἰς τρίτον πρόσωπον, εἰς δὲ τὴν «Ἑλληνικά» ὀμιλεῖ ἄρτιας περὶ ἑαυτοῦ λέγει π.χ. «οἱ ἄλλοι», «ὁ τῶν Κυρῶν προεστῆκας». Καὶ ὁ Ἰωάννης Καίσαρ ἐπίσης εἰς τὰ Ὑπομνήματά του περὶ Γαλατικῶν καὶ Ἐμφυλίου πολέμου ὀμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ εἰς τρίτον πρόσωπον. (Ἰδε ὀμίλιον 72ον σμ. 22).

Διὰ τοῦτο κρύπτει τὸν ἑαυτὸν του, καὶ θέτει πρὸ ἑαυτοῦ τὸν Πέτρον καὶ ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ ὑπόμνησιν τοῦ ἑαυτοῦ του, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἀκριβέστερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους διηγείται τὰ συμβάντα εἰς τὴν αὐλήν, δεδομένου ὅτι εὐρίσκειτο ἐντὸς αὐτῆς.

Καὶ παρατήρει πῶς ἀποκόπτει τὸ ἐγκώμιον δι' ἑαυτὸν· δηλαδή διὰ νὰ μὴ λέγῃ κανεὶς: «Πῶς, ἐνῶ ὄλοι ἀνεχώρησαν, αὐτὸς καὶ εἰς ἐνδότερον μέρος εἰσῆλθεν ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπου ἦτο ὁ Πέτρος»; λέγει: «Ὅτι καὶ τοῦ ἀρχιερέως γνώριμος ἦν»²⁸, ὥστε νὰ μὴ θαυμάζῃ κανεὶς, διότι ἠκολούθησε τὸν Ἰησοῦν, οὔτε νὰ δοξάζῃ κανεὶς αὐτὸν διὰ ἀνδρείαν.

Τὸ ἀξιοθαύμαστον δὲ ἦτο ἐκεῖνο, δηλαδή ἡ περιπτώσις τοῦ Πέτρου, ὅτι δηλ. ἐνῶ κατείχετο ὑπὸ φόβου, ἐν τούτοις ἦλθε μέχρι τῆς αὐλῆς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εἶχον ἀναχωρήσει. Λοιπὸν τὸ νὰ ἔλθῃ μὲν ἐκεῖ, ἦτο ἐνδειξὶς ἀγάπης, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς αὐλῆς ἦτο ἐνδειξὶς ἀγωνίας καὶ φόβου²⁹. διὰ τοῦτο δηλαδή ἀνέφερε καὶ αὐτὰ ὁ Εὐαγγελιστής, ὥστε νὰ προετοιμάσῃ τὴν δικαιολογίαν τοῦ Πέτρου διὰ τὴν ἀρνήσιν· διότι δὲν τὸ προσιδιάζει ὡς σπουδαῖον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὅτι ἦτο γνώριμος τοῦ ἀρχιερέως, ἀλλὰ, ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι «συνεῖσθη εἰς τὸν Ἰησοῦ» μόνος, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο ἦτο ἀποτέλεσμα μεγάλης ἰδέας περὶ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο προσθέτει καὶ τὴν αἰτίαν.

Ὅτι δὲ καὶ ὁ Πέτρος θὰ εἰσῆρχετο, ἐάν ἐπιτρέπετο θεθαίως, τὸ ἔδειξε διὰ τῶν ἀκολουθούτων λόγων. Ἄφοῦ λοιπὸν ἐξῆλθε καὶ παρεκάλει τὴν θυραῶν νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὸν, ἀμέσως εἰσῆλθεν ὁ Πέτρος³⁰. Διὰ τί δὲ δὲν εἰσῆγαγεν ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης τὸν Πέτρον; Πρὸς τὸν Χριστὸν εἶχε προσκολληθῆ καὶ ἠκολούθει Αὐτὸν ἐκ τοῦ πλησίον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης προέτρεψε τὴν γυναῖκα νὰ εἰσαγάγῃ τὸν Πέτρον.

28. Ἰωάν. 18, 15.

29. Παρατήρησον τὴν συμμετρικὴν ἀντίθεσιν:

«Τὸ μὲν οὖν ἔλθειν ἐκεῖ, φόβου

τὸ δὲ μὴ εἰσελθεῖν ἐνδόν, ἀγωνίας καὶ φόβου».

30. Ἰωάν. 18, 16.

Τί λέγει λοιπόν ἡ γυνή; «Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ὁ δὲ φησὶν· Οὐκ εἰμὶ»³¹. Τί λέγεις Πέτρε; δὲν εἶπες προηγουμένως ὅτι «ἂν δέη με καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ σοῦ θείναι, θήσω»; Τί συνέθη λοιπόν, ὥστε νὰ μὴ δύνασαι οὔτε τῆς θυρωροῦ τὴν ἐρώτησιν νὰ ὑπομείνης; μήπως θέθαια ἦτο στρατιώτης ὁ ἐρωτῶν; μήπως κανεὶς ἐξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν; Ἦτο μὴ ταπεινὴ θυρωρὸς καὶ τεθειμένη εἰς τελευταίαν θαμνίδα³², καὶ ἡ ἐρώτησίς τῆς δὲν ἦτο θρασεῖα διότι δὲν εἶπε: «τοῦ πλάνου καὶ τοῦ ἀλεθρίου εἶσαι μαθητῆς», ἀλλὰ «τοῦ ἀνθρώπου τούτου», τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ ἔκφρασιν γυναικίως μάλλον εὐσπλαγχνίζομένης καὶ λυπομένης.

Ἄλλὰ τίποτε ἐκ τούτων δὲν ἠνέχθη ὁ Πέτρος. Τὸ δὲ «μὴ καὶ σὺ» ἐλέγχθη διὰ τούτων τὸν λόγον, ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Ἰωάννης ἦτο ἐντός· τόσον ἥρεμα ἀμίλει ἡ γυνή. Ἄλλ' ὁ Πέτρος δὲν ἀντέληφθη τίποτε ἀπὸ αὐτά, οὔτε ἔφερε εἰς τὸν νοῦν τοῦ αὐτά, τὰ ὅποια εἶχεν εἶπει, οὔτε ὅταν ἠνέθη τὴν πρώτην φοράν, οὔτε τὴν δευτέραν, οὔτε τὴν τρίτην, ἀλλὰ ὅταν ἔκραζεν ὁ ἀλέκτωρ καὶ οὔτε πάλιν τότε τὰ ἐσκέφθη, μέχρις ὅτου ἔρριψεν εἰς αὐτὸν πικρὸν βλέμμα ὁ Ἰησοῦς³³. Καὶ ὁ ἴδιος μὲν ἴστατο θερμαινόμενος μετὰ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, ὁ δὲ Χριστὸς ἐκρατεῖτο δεμένος εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Αὐτὰ δὲ τὰ λέγομεν, ὅχι διὰ νὰ κατηγορήσωμεν τὸν Πέτρον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποδείξωμεν τὴν ἀλήθειαν τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ.

«Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Χριστὸν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας»³⁴.

γ'. Ὅποια πονηρία! Ἐνῶ συνεχῶς ἤκουε τὸν Ἰησοῦν νὰ ἀμιλῇ εἰς τὸ ἱερόν καὶ φανερὰ νὰ διδάσκη, τώρα θέλει νὰ μάθῃ. Διότι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ διατυπώσῃ οὐδεμίαν κατηγορίαν κατ' Αὐτοῦ, ἠρώτων περὶ τῶν μαθητῶν, ποῦ εἶναι, καὶ διὰ ποῖον λόγον συνέ-

31. Ἰωάν. 18, 17.

32. «Ἀπερριμμένη» κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον «παροπταμένη».

33. Λουκ. 22, 61.

34. Ἰωάν. 18, 19.

λεξεν αὐτούς, καὶ τί ἐπιθυμῶν νὰ πράξῃ, καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν.

Τοῦτο δὲ τὸ ἔλεγεν ὁ ἀρχιερεὺς, διότι ἤθελε νὰ ἐλέγξῃ Αὐτὸν ὡς στασιαστὴν καὶ ἐπαναστῆν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι κανεὶς ἄλλος δὲν ἐπρόσεγεν εἰς Αὐτὸν, παρὰ μόνον οἱ Μαθηταί, ὡς νὰ ἦτο ἀθλιὸν καταγῶγιον.

Τί λέγει λοιπόν ὁ Χριστὸς; Ἀνατρέπων αὐτὴν τὴν κατηγορίαν λέγει: «Ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ»³⁵, ὅχι εἰς τοὺς Μαθητάς ἰδιαιτέρως, «ἐγὼ παρρησίᾳ ἐδίδαξα ἐν τῷ ἱερῷ»³⁶. Τί λοιπόν; δὲν ἐλάλησε τίποτε κρυφίως; Ἐλάλησέ μὲν, ἀλλὰ ὅχι, ὅπως αὐτοὶ ἐνόμιζον, φοβούμενος καὶ ὀργανῶνων στάσεις, ἀλλ' ἐὰν εἰς κάποιο σημεῖον οἱ λόγοι ἦσαν ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν νοσητικὴν ἱκανότητά τῶν ἀκροατῶν.

«Τί μὲ ἔπερωτᾷς; Ἐρώτησον τοὺς ἀκηκοτάς»³⁷. Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ἦσαν ἀνθρώπου δεικνύοντος αὐθάδειαν, ἀλλὰ ἔχοντος πεποιθῆσιν διὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν λεχθέντων. Πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἔλεγεν εἰς τὴν ἀρχὴν: «Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἑμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής»³⁸, τοῦτο καὶ τώρα ὑπαινίσσεται, θέλων εἰς μεγαλύτερον θαμνὸν νὰ καταστήσῃ ἀξιόπιστον τὴν μαρτυρίαν.

Δηλαδὴ ἐπειδὴ περὶ τῶν μαθητῶν ἔκαμεν ὑπόμνησιν, ὡς μαθητῶν, τί λέγει: «Ἐμὲ ἐρωτᾷς διὰ τοὺς ἰδικούς μου, νὰ ἐρωτήσῃς τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ἐπιβούλους, πρὸς συλλαβόντας ἐμέ· αὐτοὶ ἄς ἀμιλήσωσιν»· διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀναμφισβήτητος ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας, ὅταν δηλ. κανεὶς καλῆ μαρτυρᾷ τοὺς ἐχθρούς ἐν σχέσει μὲ ἐκείνους τὰ ὅποια λέγει.

Τί κάμνει λοιπόν ὁ ἀρχιερεὺς; Ἐνῶ ἔπρεπε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐξέτασιν, ἐκεῖνος μὲν δὲν ἔπραξεν τοῦτο, «εἰς δὲ τῶν παρεστηκότων ὀηρητῶν ἔδωκεν αὐτῷ ράπισμα»³⁹, ὅταν ἔδωκε τὴν προανα-

35. Ἰωάν. 18, 20.

36. Ἰωάν. 18, 20.

37. Ἰωάν. 18, 21.

38. Ἰωάν. 5, 31.

39. Ἰωάν. 18, 22.

φερθείσαν ἀπάντησιν⁴⁰. Ποία θραυτέραι ἐνέργεια ἀπὸ αὐτὴν δύναται νὰ ἐπιτελεσθῆ; Νὰ ἀσθανθῆς φρίκην, οὐρανὲ, νὰ μετακινήθῃς ἐκ τῆς θέσεώς σου, γῆ⁴¹, διὰ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Δεσπότη, καὶ διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην.

Καὶ ὅμως τί ἦτο τέλος πάντων ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐλέγη; διότι δὲν ἀπήντησεν ἀποφεύγων νὰ ὀμιλήσῃ «Τί μὲ ἐρώτᾳς;», ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκάψῃ οἰανδήποτε λαθὴν πονηρίας. Καὶ ἕνεκα τούτων τῶν λόγων ραπισθεὶς ἐνῶ ἠδύνατο τὰ πάντα νὰ σείσῃ, νὰ ἀφανίσῃ καὶ νὰ μετακινήσῃ, ἐκ τούτων μὲν τίποτε δὲν ἐκτελεῖ, ἀλλὰ λέγει λόγους, οἱ ὅποιοι δύνανται οἰανδήποτε θηριωδίαν νὰ καταστειλοῦν. Καὶ λέγει: «Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ»⁴² δηλαδή: «ἐάν μὲν ἔχῃς τίποτε νὰ διατυπώσῃς εἰς θάρος τῶν λόγων μου, ἀπόδειξε τὸ ἀξιοκατάκριτον, ἐάν δὲ δὲν ἔχῃς ἐτί με τύπτεις»⁴³.

Παρατηρεῖς ὅτι τὸ δικαστήριον εἶναι πλήρες θορύθου, ταραχῆς, θυμοῦ καὶ συγχύσεως; Ἀπηύθυνε τὴν ἐρώτησιν ὁ ἀρχιερεὺς με ὑπουλότητα καὶ δόλον⁴⁴ ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς εὐθέως καὶ ὅπως ἔπρεπε. Ποῖον ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ; Ἡ νὰ ἀνασκευάσῃ ἢ νὰ παραδεχθῆ ὁ ἀρχιερεὺς τὴν ἀπάντησιν. Δὲν συμβαίνει ὅμως τοῦτο· ἀλλὰ ὁ δούλος ραπίζει αὐτόν. Ὅτι αὐτὰς τὰς συνθήκας δὲν συνιστοῦν δικὴν τὰ συμβαίνοντα, ἀλλὰ συνωμοσίαν καὶ τυραννίδα.

Κατόπιν, ἐπειδὴ οὕτως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν εὐρίσκουν πλέον οὐδεμίαν κατηγορίαν, «πέμπουσιν αὐτὸν δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν»⁴⁵.

40. Ἰωάν. 18, 21.

41. Ἐκφράσις ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἰωνογράφοις: (φαίεν αἰρᾶνὲ ἐκστηθὶ γῆ) ὡς π.χ. εἰς τὸ Ἰδιόμελον τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Στίχ. Ἐξεπαρέθετο ἔξω κλπ. «Ὁ τρόπος σου θαλιότηας γέμει...» ἐνθα ὁ Ἰωνογράφος ἀναφανεῖ «Φρίκην ἤλαε, στένωσον ἢ γῆ».

42. Ἰωάν. 18, 23.

43. Ἰωάν. 18, 23.

44. Ἄν ἐπιγραμματικὴ ἢ ἀντιθεσις αὕτη:

«Ἠρώτησεν ὁ ἀρχιερεὺς ὑπόπλως καὶ δολερῶς» ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς δὲ εὐθέως καὶ ὡς ἐχρήν».

45. Ἰωάν. 18, 24.

«Ἦν δὲ Πέτρος ἐστῶς, καὶ θερμαινόμενος»⁴⁶. Ἄλλοι μόνον! ἀπὸ πόσον μεγάλην καθρότητα κατείχετο ὁ θερμὸς καὶ ζωηρὸς Πέτρος, ὅταν ὠδηγήθη μακρὰν αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς; Καὶ κατόπιν τόσων, τὰ ὅποια συμβαίνουσι, δὲν κινεῖται τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ ἀκόμη θερμαίνεται, διὰ νὰ μᾶλλον πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς φύσεως, ὅταν ὁ Θεὸς ἐγκαταλείψῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅταν ἠρωτήθῃ πάλιν, ἀρνεῖται.

Κατόπιν λέγει «ὁ συγγενὴς τοῦ δούλου, οὗ ἀπέκοψεν ὁ Πέτρος τὸ ὠτίον», λυπούμενος διὰ τὸ συμβῆναι «Ὅκ ἐγὼ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ»⁴⁷. Καὶ οὔτε ὁ κήπος δὲν ἔφερεν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὰ συμβῆναι, οὔτε ἡ πολλὴ φιλοστοργία, τὴν ὅποιαν εἶχε δεῖξει ἐκεῖ διὰ τῶν λόγων ἐκείνων, ἀλλὰ διὰ αὐτὰ ἕνεκα τῆς ἀγωνίας τὰ ἐλησημόνησε.

Διατί εἰς γὰρ οἱ Εὐαγγελισταὶ συμφωνοῦν εἰς ὅσα ἔγραψαν περὶ τοῦ Πέτρου; Ὅχι διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὸν Μαθητὴν, ἀλλὰ διότι θέλουσι νὰ μᾶς διδάξουν, πόσον κακὸν εἶναι τὰ πάντα νὰ μὴ τὰ ἐμπιστευώμεθα εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν πεποιθήσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας.

Σὺ δὲ νὰ θαυμάσῃς τὴν πρόνοιαν τοῦ Διδασκάλου, ὅτι δηλαδὴ, ἂν καὶ ἐκρατεῖτο καὶ ἦτο δεδεμένος, ἐλάμβανε μεγάλην πρόνοιαν διὰ τὸν Μαθητὴν, ἀφοῦ ἔκαμε αὐτὸν διὰ τοῦ θλέμματός Του, ἐνῶ ἐκάθητο, νὰ ἐγερθῆ, καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς δάκρυα.

«Ἄγουσιν οὖν αὐτὸν πρὸς Πιλάτον ἀπὸ τοῦ Καϊάφαν»⁴⁸. Συνέβη δὲ τοῦτο, ὥστε τὸ πλῆθος τῶν δικαστῶν, καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των, νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἠρευνήθη ἢ ἀλήθεια.

«Ἦν δὲ πρωΐα»⁴⁹. Πρὶν μὲν ὁ ἀλέκτωρ κράξῃ, ὠδηγεῖται ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν Καϊάφαν, κατὰ τὴν πρωΐαν δὲ ὠδηγεῖται πρὸς τὸν Πιλάτον διὰ τούτων δεικνύει ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι, ἐνῶ κατ' ὄλον τὸ ἡμῖς τῆς νυκτός

46. Ἰωάν. 18, 25.

47. Ἰωάν. 18, 26.

48. Ἰωάν. 18, 28.

49. Ἰωάν. 18, 28.

ἠρωτάτο ὑπὸ τοῦ Καϊάφα, εἰς οὐδὲν ἀπεδείχθη ἔνοχος· διὰ τοῦτο καὶ παρέπεμψεν Αὐτὸν εἰς τὸν Πιλάτον. Ἄλλ' ἐκεῖνα, ἀφοῦ τὰ ἀφῆκεν εἰς τοὺς ἄλλους νὰ τὰ διηγηθοῦν, λέγει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν.

Καὶ νὰ παρατηρήσῃς τὴν γελοιότητα τῶν Ἰουδαίων. Ἀφοῦ συνέλαβον τὸν ἄθωον, καὶ κρατήσαντες βπλα εἰς τὸ πραιτώριον δὲν εἰσέρχονται, «ἵνα μὴ μιανθῶσι»⁵⁰· καὶ ὁμως, εἰπέ μου, ποῖον μολυσμὸν ἀποτελεῖ τὸ νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς δικαστήριον, ὅπου οἱ ἀδικούντες τιμωροῦνται; οἱ καταναλίσκοντες τὸν ἥδυσμον καὶ τὸν ἀνηθόν⁵¹, ὅταν μὲν ἀδίκως ἐπεζήτουν φόνον δὲν ἐνόμιζον ὅτι μολύνονται, ὅταν δὲ εἰσέρχοντο εἰς τὸ δικαστήριον ἐνόμιζον ὅτι μολύνουν τοὺς ἑαυτοὺς των.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐθανάτωσαν Αὐτόν, ἀλλὰ τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸν Πιλάτον; Κυρίως μὲν μέγα μέρος τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας αὐτῶν εἶχεν ἀφαιρεθῆ, ἐφ' ὅσον ἦσαν κυρίαρχοι οἱ Ῥωμαῖοι. Ἐπειτα δὲ ἐφοβοῦντο μήπως ἐκ τῶν ὑστέρων τιμωρηθοῦν, ἐὰν κατηγοροῦντο ὑπὸ ἐκείνου.

Τί σημαίνει δέ: «Ἴνα φάγωσι τὸ Πάσχα»⁵². (Καὶ ὁμως ὁ ἴδιος εἶχεν ὀρίσει αὐτὸ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν Ἀζύμων). Ἡ λοιπὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγει Πάσχα ὀλόκληρον τὴν ἑορτήν, ἢ ὅτι τότε ἐτέλουν τὸ Πάσχα, ὁ ἴδιος δὲ πρὸ τῆς πρώτης τῶν Ἀζύμων παρέδωκεν αὐτὸ, φυλάξας τὴν σφραγὴν Αὐτοῦ διὰ τὴν Παρασκευὴν, καθ' ἣν ἡμέραν παλαιότερον ἐωρτάζετο τὸ Πάσχα.

Οἱ ἴδιοι δέ, ἐνῶ ἔφερον ὄπλα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐπετρέπετο, καὶ αἶμα ἐνῶ χύνουν, διὰ τὸν τόπον σκέπτονται μὲ ἐπιμέλειαν, καὶ κἀμνον τὸν Πιλάτον νὰ ἐξέλθῃ πρὸς αὐτούς. Καὶ ὁ Πιλάτος, ἀφοῦ ἐξῆλθε λέγει: «Τίνα κατηγορίαν ἔχετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου»⁵³.

δ'. Παρατηρεῖς ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀπληλαγμένους τῆς

50. Ἰωάν. 18, 28.

51. Ματθ. 23, 23 καὶ Λουκ. 11, 42.

52. Ἰωάν. 18, 28.

53. Ἰωάν. 18, 29.

φιλαρχίας καὶ τοῦ φθόνου; Διότι, ὅταν εἶδεν Αὐτὸν δεδεμένον καὶ ὀδηγούμενον ὑπὸ τόσων, δὲν ἐνόμισεν ὅτι ἔχουν ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν κατηγορίας, ἀλλὰ ἐρωτᾷ, λέγων ὅτι εἶναι παράλογον τὴν μὲν κρίσιν οἱ ἴδιοι αὐθαίρετως νὰ ἐνεργήσουν, τὴν δὲ τιμωρίαν ἀνευ κρίσεως νὰ ἀναθέσουν εἰς ἐκεῖνον.

Τί λέγουν λοιπὸν ἐκεῖνοι: «Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν»⁵⁴. Ὅποια ἀνοησία! διὰτὶ δηλαδὴ δὲν ἀναφέρετε τὸ κακὸν τὸ διαπραχθέν, ἀλλὰ ὁμιλεῖτε συγκεκαλυμμένως; διὰτὶ δὲν ἀποδεικνύετε τὸ κακόν; Παρατηρεῖς ὅτι παντοῦ ἀποφεύγουν τὴν ἀπ' εὐθείας διατύπωσιν κατηγορίας καὶ ὅτι δὲν δύνανται τίποτε νὰ εἰποῦν; Ὁ Ἄννας ἐκεῖνος ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῆς διδασκαλίας, καὶ ἀφοῦ ἠκούσεν Αὐτόν, τὸν ἔστειλεν εἰς τὸν Καϊάφην καὶ αὐτός, ἀφοῦ τὸν ἠρώτησε πάλιν, καὶ δὲν εἶρε τίποτε τὸ ἐνοχοποιητικόν, ἔστειλεν Αὐτόν εἰς τὸν Πιλάτον.

Ὁ Πιλάτος λέγει: «Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατ' αὐτοῦ;». Καὶ δὲν ἔχουν ἐδῶ νὰ ἀπαντήσουν τίποτε, ἀλλὰ πάλιν χρησιμοποιοῦν μερικά ἐπιχειρήματα.

Ἐκ τούτων ὁ Πιλάτος ὁ ἴδιος ἀμφιδάλλων διὰ τὴν ἐνοχὴν τοῦ λέγει: «Λάθετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον οὖν ἐκεῖνοι: Ἥμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα»⁵⁵.

Τοῦτο δὲ ἔλεγον, «ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὃν εἶπε, σημαίνων ποῖα θανάτῳ ἐμελλεν ἀποθησκειν»⁵⁶. Καὶ πῶς ἐδείκνυε τοῦτο ἡ φράσις: «οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα»; Ἡ ἔννοιά τοῦτο ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅτι δηλαδὴ ὄχι μόνον ὑπὲρ αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἔθνων ἐπρόκειτο νὰ θανατωθῇ, ἢ ὅτι δὲν ἐπετρέπετο αὐτοὶ νὰ θανατώσων διὰ τοῦ σταυροῦ.

Ἐὰν δὲ λέγουν «οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν ἀποκτεῖναι οὐδένα», ἔννοσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Διότι, ὅτι ἐθανάτωνον βεβαίως, καὶ δι' ἄλλου τρόπου, τὸ δεικνύει ὁ λιθοβολισμὸς τοῦ Στεφάνου· ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν ἐπέθε-

54. Ἰωάν. 18, 30.

55. Ἰωάν. 18, 31.

56. Ἰωάν. 18, 32.

μουν να σταυρώσουν, δια να διακηρύξουν πομπωδῶς καὶ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου.

Ὁ δὲ Πιλάτος θέλων νὰ ἀπαλλαγῆ τῆς ἐνοχλήσεως δὲν προβαίνει μὲν εἰς μακρὰν κρίσιν, εἰσελθὼν δὲ ἐρωτᾷ τὸν Ἰησοῦν, καὶ λέγει: «Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ εἶπεν Ἐπὶ σοῦ λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι τοῦτο εἶπον;»⁵⁷. Διὰ ποῖον λόγον ἐρωτᾷ τοῦτο ὁ Χριστός; Ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν πονηρὰν διάθεσιν τῶν Ἰουδαίων.

Εἶγε μὲν ἀκούσει ἀπὸ πολλοῦς αὐτὸ ὁ Πιλάτος, ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον τίποτε νὰ εἰπουν ἐκεῖνοι, δια νὰ μὴ καταστῇ μακρὰ ἡ ἐξέτασις, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πάντοτε ἐκυκλοφορεῖ, τοῦτο θέλει νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸ μέσον.

Ὅταν δὲ εἶπεν εἰς αὐτούς: «Κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτὸν», θέλοντες νὰ δείξουν ὅτι τὸ παράπτωμα δὲν εἶναι Ἰουδαϊκὴ ὑπόθεσις, λέγουν: «Οὐκ ἐξεστίν» δὲν διέπραξε θεσπιάς παράπτωμα κατὰ παράθεσιν τοῦ ἰδικοῦ μας νόμου, ἀλλὰ ἡ κατηγορία εἶναι κοινή. Τοῦτο λοιπὸν κατανοήσας ὁ Πιλάτος, ὡς νὰ ἐπρόκειτο νὰ κινδυνεύσῃ, λέγει: «Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»;

Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἐρωτᾷ ὄχι ἐπειδὴ ἀγνοεῖ, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλει καὶ ὅτι αὐτοῦ νὰ κατηγορηθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει: «Ἄλλοι σοι εἶπον». Τοῦτο λοιπὸν ἀποκαλύπτων ὁ Πιλάτος, ἔλεγε: «Μὴ τι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; Τὸ ἔθνος σου καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας;»⁵⁸. θέλων μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἑαυτὸν του.

Ἐπειτα, ἀφοῦ εἶπε: «Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς;», ἐλέγχων αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγει: «Τοῦτο θεσπιάς τὸ ἤκουσας ἀπὸ τούτων Ἰουδαίων; διατί δὲν ἐνεργεῖς ἐπιμελῶς τὴν ἐξέτασιν; Εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι εἰμαι κακοποιός» νὰ ἐρωτήσῃς τί κακὸν διέπραξα. Ἀλλὰ δὲν πράττεις μὲν τοῦτο, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐκθέτεις τὴν κατηγορίαν.

Ἐπὶ αὐτοῦ τοῦτο λέγεις, ἢ ἀπὸ ἄλλοῦ τὸ ἔχεις ἀκούσει; Ἐπειτα ὁ Πιλάτος, ὅτι τὸ ἤκουσε μὲν, δὲν

57. Ἰωάν. 18, 34.
58. Ἰωάν. 18, 35.

δύναται ὁμῶς νὰ τὸ εἶπῃ, ἀλλὰ ἀπλῶς παραπέμπει εἰς τὸ πλῆθος, λέγων: «Παρέδωκάν σε ἐμοί». Πρέπει λοιπὸν νὰ σὲ ἐρωτήσω τί διέπραξες.

Τί λέγει λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς; «Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἐστίν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»⁵⁹. Ὑψώνει τὴν δianoian τοῦ Πιλάτου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι πολὺ πονηρός, οὔτε ὅπως ἐκεῖνοι, καὶ θέλει νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἀπλοῦς ἀνθρώπος, ἀλλὰ Θεός, καὶ Υἱὸς Θεοῦ.

Καὶ τί λέγει; «Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται οἱ ἐμοὶ ἠγωνίσαντο ἄν, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις»⁶⁰ τὸν φόβον, τὸν ὁποῖον ἐν ἀρχῇ εἶχεν ὁ Πιλάτος, τὸν διέλυσε, δηλ. τὴν ὑποψίαν περὶ δημιουργίας τυραννίδος.

Ἐπειτα δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἡ βασιλεία; Βεβαίωτατα εἶναι. Πῶς λοιπὸν λέγει: «Οὐκ ἐστίν»; Δὲν ἐννοεῖ ὅτι δὲν ἐπικρατεῖ ἡ βασιλεία αὐτῆ καὶ ἐδῶ, ἀλλὰ ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀνθρώπινη, ἀλλὰ πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ αὐτὴν καὶ λαμπροτέρα. Ἐάν λοιπὸν εἶναι ἀνωτέρα, πῶς κατεβλήθη ὑπὸ τῆς ἐπιγείου; Διότι θεληματικῶς καὶ τὸν Ἐαυτὸν Του παρέδωκεν.

Ἀλλὰ δὲν ἀποκαλύπτει τότε αὐτὸ, ἀλλὰ τί λέγει; «Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦμην, οἱ ὑπηρέται οἱ ἐμοὶ ἠγωνίσαντο ἄν, ἵνα μὴ παραδοθῶ». Δεικνύει ἐδῶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐπιγείου βασιλείας, διότι εἰς τοὺς ὑπηρέτας σφίριζει τὴν δύναμιν τῆς ἡ δὲ ἐπουράνιος εἶναι αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν αὐτοδύναμος, διότι δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκην οὐδενός.

Ἀπὸ ἐδῶ οἱ αἵρετικοὶ ἀφοῦ ἔλαβον ἀφορμὰς, ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ξένος πρὸς τὸν δημιουργόν. Τί ἐννοεῖ λοιπὸν, ὅταν λέγῃ: «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε»⁶¹ τί δὲ ἐννοεῖ, ὅταν λέγῃ: «Οὐκ εἶσιν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»⁶². Μὲ αὐτούς τοὺς λόγους λέγει ὅτι ἡ βασιλεία δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου, ὄχι στερῶν τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν

59. Ἰωάν. 18, 36.
60. Ἰωάν. 18, 36.
61. Ἰωάν. 1, 11.
62. Ἰωάν. 17, 14.

πρόνοιαν καὶ τὴν ἐξουσίαν Αὐτοῦ, ἀλλὰ δεικνύων τοῦτο, τὸ ὅποιον εἶπον, ὅτι δηλαδὴ ἡ Βασιλεία Του δὲν εἶναι ἀνθρωπίνη, οὔτε παροδική.

Τὶ λέγει λοιπὸν ὁ Πύλατος; «Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· σὺ λέγεις ὅτι καὶ βασιλεὺς εἰμι. Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι»⁶³. Ἐάν λοιπὸν ἔχη γεννηθῆ βασιλεὺς, ἔχει γεννηθῆ καὶ ὡς πρὸς ἄλλα τὰ ἄλλα, καὶ τίποτε δὲν ἔχει λάσσει διὰ προσθήκης⁶⁴.

Ὡστε, ὅταν ἀκούσης, ὅτι, «καθὼς ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν»⁶⁵, τίποτε ἄλλο νὰ μὴ νομίζης παρὰ τὴν γέννησιν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους λόγους, νὰ σχηματίσης τὴν αὐτὴν γνώμην. «Καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον. ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ»⁶⁶; δηλ., «διὰ νὰ εἶπω τοῦτο τὸ ἴδιον καὶ νὰ διδάξω καὶ νὰ πείσω ἄλλους»⁶⁷.

ε'. Σὺ δέ, ἄνθρωπε, ἐνῶ ἀκούεις αὐτὰ καὶ θλέπεις τὸν Δεσπότην σου, νὰ ἔχη δεθῆ καὶ νὰ διαπομπεύεται, νὰ θεωρῆς ὅτι δὲν εἶναι τίποτε τὰ παρόντα πράγματα πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, ἐάν ὁ μὲν Χριστὸς τόσα ὑπέμεινε διὰ σέ, σὺ δὲ οὔτε λόγους δὲν ἀνέχεσαι; Ἀλλὰ Ἐκεῖνος μὲν πύεται, σὺ δὲ καλλωπίζεσαι μὲ ἐνδύματα καὶ δοκτολίους, καὶ ἂν δὲν τύχης τοῦ ἐκ μέρους ἄλλων ἐπαίνου, νομίζεις ὅτι ὁ θῖας σου εἶναι ἀφώτος; καὶ Οὗτος μὲν ὑβρίζεται, ὑπομένει ἐμπαιγμούς, κτυπήματα εἰς τὴν σιαγόνα γελοιοποιοῦντα, σὺ δὲ θέλεις πανταχοῦ νὰ τιμᾶσαι, καὶ δὲν ἀνέχεσαι τὸν δνειδισμόν τοῦ Χριστοῦ.

Δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει: «Μιμηταὶ μου γίνεσθε καθὼς καγὼ Χριστοῦ»⁶⁸. Ὅταν λοιπὸν κα-

63. Ἰωάν. 18, 37.

64. Δηλαδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ αἶμα τοῦ βασιλέως καὶ ἄλλα τὰ ἄλλα τὰ ἔχει εὐθὺς δὲ ἀρχῆς (ἀε ἐπιτραπὴ ἢ τοιαύτῃ ἐκφρασίᾳ, δεδομένου ὅτι δὲν δύναται ἀνθρωπίνως νὰ ἐκφρασθῆ ἡ αἰωνότης, τὸ ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον τῆς θεότητος) οὐδὲν ἀπέκτησεν ἐκ τῶν ὑπερώων.

65. Ἰωάν. 5, 26.

66. Ἰωάν. 18, 37.

67. Δηλ. ὡς πρὸς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους εἶπε προηγουμένως.

68. Α' Κορινθ. 11, 1.

νεὶς σὲ διακωμωδῆσαι, νὰ ἐνθυμηθῆς τὸν Δεσπότην, ὅτι ἐμπαίζοντες προσεκύουν Αὐτόν, καὶ διὰ λόγων καὶ διὰ πράξεων τὸν διέσπυρον, καὶ πολλὴν εἰρωνείαν μετεχειρίζοντο κατ' Αὐτοῦ. Ἐκεῖνος δὲ ὄχι μόνον δὲν ἤμνηθη ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἀντίθετα ἀπήντησε, δηλαδὴ μὲ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιείκειαν.

Αὐτόν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς μιμηθῶμεν διότι οὕτω θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν οἰασθήποτε ὑβρεως· διότι ὄχι ὁ ὑβρίζων, ἀλλ' ὁ μικρόψυχος καὶ ὁ θλιβόμενος διὰ τὰς ὑβρεῖς ἐκεῖνος εἶναι ὁ δημιουργὸν αὐτάς, καὶ καθιστῶν αὐτὰς ἱκανὰς νὰ θίγουν. Διατί θλιβέσαι καθ' ὀλοκληρίαν; Ἐάν μὲν ἀδίκως σὲ ὑβρίσῃ; ἔνεκα τοῦτου κυρίως δὲν πρέπει νὰ ἀγανακτήσῃς, ἀλλὰ νὰ σπυλαγχνίζεσαι τὸν ὑβρίζοντα, ἐάν δὲ σὲ ὑβρίσῃ δικαίως, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ παραμείνης ἥσυχος. Διότι ὁ πῶς, ἐάν κανεῖς, ἐνῶ εἶσαι πτωχός, σὲ ἀπεκάλει πλούσιον, δὲν θὰ ᾔσαν τίποτε διὰ σέ οἱ ἐπαινετικοὶ λόγοι, ἀλλὰ μάλλον ἄξιον γέλωτος τὸ ἐγκώμιον, οὕτω καὶ ἂν κανεῖς ὑβρίζων εἴπη διὰ σέ πράγματα μὴ ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν πραγματικότητα, δὲν εἶναι πάλιν τίποτε διὰ σέ ἡ ὑβρις.

Ἐάν δὲ ἡ συνείδησίς σου σὲ ἐλέγχῃ διὰ τὰ λεχθέντα, νὰ μὴ λυπηθῆς διὰ τοὺς ὑβριστικούς λόγους, ἀλλὰ νὰ διορθώσης ἐκείνα, διὰ τὰ ὅποια ὑβρίσθης.

Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω ἐν σχέσει μὲ τὰς πραγματικὰς ὑβρεῖς. Διότι, ἐάν κανεῖς ὑβρίξῃ διὰ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ταπεινὴν καταγωγὴν, πάλιν τοῦτο εἶναι ἄξιον γέλωτος· διότι ἡ ἐντροπὴ δὲν εἶναι διὰ τὸν ἀκούοντα, ἀλλὰ διὰ τὸν λέγοντα, διότι δὲν γνωρίζει νὰ φιλοσοφῆ.

Ἀλλὰ, δύναται νὰ εἴπη τις, ὅταν αὐτὰ λέγονται ἐνώπιον πολλῶν ἀγνοούντων τὴν ἀλήθειαν, γίνετα ἀφόρητος ἢ πληγῆ. Τοῦτο κατὰ τὸ πλείστον εἶναι ὑποφερτὸν εἰς σέ, ὅταν διὰ σέ παρίσταται θέατρον μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι σὲ ἐπαινοῦν, σὲ ἐπιδιοκίμαζουσιν, σκώπτουν καὶ διακωμωδοῦν ἐκείνον διότι ὄχι ὁ ἀμυνόμενος, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶπε τίποτε, αὐτὸς εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν νοῦν.

Ἄν δὲ κανεῖς ἐκ τῶν παρόντων κατὰ τὴν σκηρὴν

δὲν ἔχη νοῦν, ἔνεκα τούτου κυρίως νὰ γελάσῃς εἰς θάρος του, καὶ νὰ εὐχαριστήσῃς μὲ τὸ θέατρον τοῦ οὐρανοῦ· διότι ἐκεῖ θὰ σὲ ἐπαινέσουν, καὶ θὰ σὲ ἐπυφημήσουν, καὶ θὰ σὲ ἐπιδοκιμάσουν. Εἰς ἄγγελος δὲ ἀρκεῖ ὡς ἐκπρόσωπος ὅλης τῆς οἰκουμένης.

Καὶ διατὶ νὰ ἀναφέρω τοὺς ἀγγέλους, ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος ὁ Θεοκύριος θὰ σὲ δοξάσῃ; Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις ἅς ἐξασκήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας· διότι δὲν εἶναι ἐλάττωμα ὅταν ὑβρισθῇς νὰ σιωπήσῃς, ἀλλὰ ἀντιθέτως, ὅταν ὑβρισθῇς νὰ ἀμυνθῇς· διότι ἐάν ἦτο ἐλάττωμα τὸ νὰ ὑπαμείνης σιωπῶν τὰ λεγόμενα, δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ Χριστός: «Ἐάν τις σε ρωπῆσῃ εἰς τὴν δεξιάν σου σιγῶνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην»⁶⁹.

Ἄν μὲν λοιπὸν ὁ ὑβρίζων λέγῃ ἀναλήθη, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἅς τὸν ἐλεῶμεν, διότι ἐπισύρει κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του τὴν κόλασιν καὶ τιμωρίαν τῶν κατηγορούντων, καθιστάμενος ἀνάξιός νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ τὰς Γραφάς, («τῷ γὰρ ἁμαρτωλῷ φησὶν ὁ Θεός· Ἰνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαίωμάτά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις») ⁷⁰, ἂν δὲ εἴπῃ τὰ ἀληθῆ καὶ τότε εἶναι ἐλεεινός· διότι καὶ ὁ Φαρισαῖος ἔλεγε τὰ ἀληθῆ, ἀλλὰ αὐτὸς τὸν μὲν ἀκούοντα οὐδὲν ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὠφέλησε, τὸν δὲ ἑαυτὸν του τὸν ἐστέρησεν ἀπειρῶν ἀγαθῶν, ὅπου τὰς ναυάγιον ἐκ τῆς κατηγορίας αὐτῆς⁷¹.

Ὡστε καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις (ἀδίκου ἢ δικαίας κατηγορίας) ἐκεῖνος εἶναι (ὁ κατηγορῶν) ὁ ἀδικούμενος ἕως οὗ, Σὺ δὲ, ἐάν εἶσαι σώφρων, θὰ ἀποκτήσῃς διπλοῦν κέρδος, καὶ τὸ ὅτι θὰ ἐξευμενίσῃς τὸν Θεὸν διὰ τῆς σιωπῆς, καὶ τὸ ὅτι ἀποκτῆς περισσότεραν μετριοπάθειαν, καὶ νὰ λαμβάνῃς ἀφορμὴν ἐκ τῶν λεγθέντων ὑπὸ τοῦ ὑβρίζοντος νὰ διορθώσῃς τὰ πεπραγμένα, καὶ τὸ νὰ περιφρονῇς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν· διότι καὶ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας προεκλήθη εἰς ἡ-

69. Ματθ. 5, 39.
70. Ψαλμ. 49, 18-20.
71. Λουκ. 18, 10-14.

μαῖς θλίψις, ἐκ τοῦ ὅτι δηλαδὴ πολλοὶ στρέφον ἀλογιστως τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γνῶμην.

Ἄς μάθωμεν λοιπὸν αὐτὰ, καί, τὰ ἐλαττώματά μας σκεφθέντες, νὰ προσῶμεν οὖν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν διορθωσιν αὐτῶν, κατὰ μὲν τὸν παρόντα μῆνα ἅς διορθώσωμεν τοῦτο, κατὰ δὲ τὸν ἐπόμενον τὸ ἄλλο, καὶ κατὰ τὸν ἀκαλοῦθοντα κατόπιν ἅς κανονίσωμεν κατὰ ἄλλο νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ οὕτως, ὡς ἀναβαίνοντες διὰ βαθμίδων, νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τῆς κλίμακος τοῦ Ἰακώβ· διότι ἡ κλίμαξ ἐκεῖνη μοῦ φαίνεται ὅτι διὰ ὀπτασίας⁷² ἐκείνης τοῦτο συμβολίζει, δηλαδὴ τὴν βαθμιαίαν διὰ τῆς ἀρετῆς ἀνάβασιν, διὰ τῆς ὁποίας εἶναι δυνατόν νὰ ἀναθῶμεν ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἕχι χρησιμοποιούντες αἰσθητὰς βαθμίδας, ἀλλὰ διὰ τῆς προόδου καὶ διορθώσεως τοῦ **χαρακτήρος**.

Ἄς ἐπιληφθῶμεν λοιπὸν αὐτῆς τῆς ἀποδημίας καὶ τῆς ἀναβάσεως, ὥστε ἀποῦ ἐπιτύχωμεν τὰ οὐράνια νὰ γευθῶμεν ὅλα τὰ ἐκεῖ ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλοφροσύνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Π Α' (84).

(Ἰωάν. 17', 87 — 18', 15).

«Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶς, ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς»¹.

72. Ἦτις ἦτο τὸ ὄνειρον τοῦ Ἰακώβ.
1. Ἰωάν. 18, 37.

α'. Ἀξιοθαύμαστον προτέρημα εἶναι ἡ μακροθυμία, καὶ καθιστᾷ τὴν ψυχὴν οὕτως, ὡς ἐάν εὕρισκεται εἰς γαλήνιον λιμένα, ἀπαλλάσσουσα αὐτὴν ἀπὸ κύματα καὶ ἀπὸ ἀνέμους σφοδρούς. Καὶ αὐτὴν τὴν ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, κυρίως δὲ τῶρα ἐνῶ δικάζεται, καὶ ὁδηγεῖται² πρὸ τῶν κριτῶν, καὶ διαπομπεῖται³ διότι καὶ πρὸς τὸν Ἄνναν ὁδηγηθεὶς ἀπακρίνεται μὲ πολλὴν πραότητα, καὶ πρὸς τὸν ὑπηρέτην, ὁ ὁποῖος ἔρράπισεν αὐτόν, εἶπεν ἅλα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δύνανται νὰ καταρρίψουν τὴν ἀλαζονείαν οἰαομένητε μορφή· καὶ ἀφοῦ ἦλθεν πρὸς τὸν Καϊάφαν, κατόπιν πρὸς τὸν Πιλάτον, καὶ ἀφοῦ ἐδεδάκησεν ὀλόκληρον νύκτα ἐνώπιον αὐτῶν, δι' ὧν τῶν ἐκδηλώσεων δεικνύει τὴν πραότητα αὐτοῦ⁴ καὶ ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι εἶπεν ὅτι εἶναι κακοποιός, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ τὸ ἀποδείξουν, ἴστατο σιωπῶν⁵ ὅταν δὲ ἠρωτήθη περὶ τῆς βασιλείας, τότε ὠμίλησε πρὸς τὸν Πιλάτον διδάσκων αὐτόν, καὶ ὁδηγῶν εἰς ὑψηλότερας ἰδέας.

Ἄλλὰ διατί ἄρα γε ὁ Πιλάτος δὲν ἐνεργεῖ τὴν ἐξέτασιν ἐνώπιον τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ κατ' ἴδιον, ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον; Διότι εἶχε μίαν σοβαρὰν ὑποψίαν περὶ αὐτοῦ, καὶ ἠθέλε, χωρὶς νὰ προκαλοῦν θόρυβον οἱ Ἰουδαῖοι, ἅλα μὲ ἀκρίθειαν νὰ τὰ μάθῃ.

Ἐπειτα, ὅταν εἶπε: «Τί ἐποίησας;»⁶, ὁ Κύριος ὡς πρὸς μὲν τὸ ζήτημα τοῦτο οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἔδωκε, ὡς πρὸς ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὅποιον κυρίως ἐπεθύμει νὰ ἀκούσῃ ὁ Πιλάτος, δηλαδὴ περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, περὶ αὐτῆς ἀπαντᾷ, λέγων: «Ἡ βασιλεία μου οὐκ ἐστὶν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»⁷ δηλαδὴ, «βασιλεὺς μὲν εἶμαι, ἀλλ' ὄχι τοιοῦτος βασιλεὺς, ὅπως τὸν ἐννοεῖς, ἀλλὰ πολὺ λαμπρότερος» καὶ διὰ τῶν λόγων τούτων καὶ τῶν ἐπομένων δεικνύει εἰς αὐτόν ὅτι δὲν ἔχει δια-

2. «Κρινόμενος καὶ ἀγόμενος». Σχῆμα πρωθέστερον (διότι πρῶτον «ὄνεται» πρὸ τῶν δικαστῶν καὶ κατόπιν «κρίνεται» ὑπ' αὐτῶν). Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν καὶ μίαν παρόχησιν μετὰ ὁμοιοτέλους ἀχρηματίας: «Ἀγόμενος καὶ περιηγόμενος».

3. Ἰωάν. 18, 35.

4. Ἰωάν. 18, 38.

πράξει οὐδὲν κακόν διότι Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶπεν: «Εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἦλθον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ»⁸, δεικνύει ὅτι δὲν διέπραξεν οὐδὲν κακόν.

Ἐπειτα, ὅταν εἶπε: εἶπας ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς, τὸν προσελκύει διὰ τῶν λόγων τούτων, καὶ τὸν πείθει νὰ γίνῃ ἀκραστῆς τῶν λεγομένων δηλαδὴ λέγει: «ἐάν κανεὶς εἶναι ἀληθής, καὶ ἐπιθυμῇ τοῦτο, ὁπωσδήποτε θά μὲ ἀκούσῃ».

Οὕτω λοιπὸν καὶ τὸν Πιλάτον προσελκύσει διὰ τῶν ὀλίγων αὐτῶν λόγων, ὥστε ἐκεῖνος νὰ ἐρωτήσῃ: «Τί ; - σὺν ἀληθείᾳ;»⁹. Ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν μὲν φροντίζει δι' ἐκεῖνο τὸ ζήτημα, τὸ ὅποιον καταπέλγει¹⁰ διότι γνωρίζει ὅτι τὸ μὲν ἐρώτημα τὸ προαναφερθὲν εἶχεν ἀνάγκη καταλλήλου χρόνου, (διὰ νὰ ἐξετασθῇ καὶ νὰ δοθῇ ἡ σχετικὴ ἀπάντησις εἰς τοῦτο), θέλει δὲ νὰ ἀποσπάσῃ αὐτῶν ἐκ τῆς ὁρμῆς τῶν Ἰουδαίων διὰ τοῦτο καὶ ἐξῆλθε. Καὶ τί λέγει: «Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὕρισκω ἐν αὐτῷ»⁷.

Καὶ νὰ ἐξετάσῃ μὲ πόσῃ σύνεσιν ἐνεργεῖ διότι δὲν εἶπεν ὅτι, «ἐπειδὴ ἤμαρτε, καὶ ἀξίος ἐστὶ θανάτου, χάρισσαθε αὐτόν τῇ ἐορτῇ», ἀλλὰ, ἀφοῦ κατ' ἀρχὴν ἀπήλλαξεν αὐτόν πάσης κατηγορίας, τότε ἐπιπροσθέτως ζητεῖ, καὶ ἂν δὲν ἤθελῶν ὡς ἀβῶν νὰ ἀφήσουν αὐτόν, τοῦλάχιστον ὡς ἔνοχον νὰ τὸν συγχωρήσουν λόγω τῆς περιστάσεως⁸ διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: «Ἔστι συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα»⁹, κατόπιν κατὰ τρόπον συγκαταβατικόν: «Βούλεσθε οὖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐκραζαν οὖν πάντες ἢ μη τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαρρῶθάν»¹⁰.

Ὅποια θδελυρὰ γνώμη! τοὺς μὲν ὁμοίους εἰς τὸν χαρακτήρα, τοὺς ζητοῦν, καὶ τοὺς ἐνόχους τοὺς ἀπο-

5. Ἰωάν. 18, 37.

6. Ἰωάν. 18, 38.

7. Ἰωάν. 18, 38.

8. Δηλαδὴ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐορτῆς.

9. Ἰωάν. 18, 39.

10. Ἰωάν. 18, 39-40.

λύουν, τὸν δὲ Ἀνεόθιον προτρέπουν τὸν Πιλάτον νὰ τὸν τιμωρήσῃ διότι τοῦτο τὸ ἔθιμον ἔχον ἐξ ἀρχῆς¹¹. Σὺ δὲ διὰ μέσου ὄλων αὐτῶν νὰ παρατηρήσῃς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Δεσπότη ἀπέναντι αὐτῶν.

Ἐμάστιξεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος¹², ἴσως θέλων νὰ χαλαρώσῃ καὶ νὰ καταπραΰνῃ τὴν Ἰουδαϊκὴν μανίαν διότι ἐπειδὴ μὲ τὰς προηγουμένας ἐνεργείας τοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν Κύριον ἀπὸ αὐτοῦς, φροντίζων νὰ σταματήσῃ τὸ κακὸν μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου, καὶ τὸν ἐμαστίγωσε, καὶ νὰ συμθεοῦν αὐτά, τὰ ὁποῖα συνέβησαν, ἐπέτρεψε, καὶ χλαμῦδα καὶ στέφανον νὰ περιβληθῇ¹³, ὥστε νὰ χαλαρώσῃ τὴν ὀργὴν διὰ τοῦτο καὶ ἐξήγαγεν Αὐτὸν ἑστεφανωμένον¹⁴ ἐνώπιον αὐτῶν, ὥστε ἀφοῦ ἴδουν τὴν προσβολήν, ἣ ὁποία ἐγένετο εἰς Αὐτόν, νὰ ἀποβάλουν ἐν μέρος τοῦ πάθους των, καὶ νὰ ἀποπτύσουν τὸ δηλητήριον.

Καὶ πῶς οἱ στρατιῶται ἔκαμνον αὐτά, ἐνῶ δὲν ὤπηρχε σχετικὴ διαταγὴ τοῦ ἀρχόντος; Χάριν τῶν Ἰουδαίων διότι, ὄχι ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχόντος, εἰσῆλθον τὴν νύκτα εἰς τὸν κήπον, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐδεικνύοντο εὐχάριστοι εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ διὰ χρήματα ἀπετόλμων αὐτάς τὰς πράξεις.

Ἄλλ' ὅμως, ἐνῶ τόσα καὶ τόσον σοβαρὰ συνέβησαν, Αὐτὸς ἴστατο σιωπῶν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔκαμε καὶ κατὰ τὴν ἐξέτασίν Του, καὶ δὲν ἔδωκεν οὐδεμίαν ἀπάντησιν.

Σὺ δὲ ὄχι μόνον νὰ ἀκούῃς αὐτά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν νοῦν σου νὰ τὰ διατηρῆς συνεχῶς, καὶ ὅταν βλέπῃς τὸν Βασιλέα τῆς οἰκουμένης καὶ ὄλων τῶν ἀγγέλων νὰ χλευάζεται ὑπὸ στρατιωτῶν διὰ λόγων, δι' ἔργων, καὶ ὄλα νὰ τὰ ὑπομένῃ σιωπῶν, νὰ μιμήσαι διὰ τῶν ἔργων σου Αὐτόν.

Διότι, ὅταν εἶπεν ὁ Πιλάτος: Ἐὶν βασιλέα τῶν

11. Ἰωάν. 18, 39. Ματθ. 27, 15. Μάρκ. 15, 8. Λουκ. 23, 17.

12. Ἰωάν. 18, 1.

13. Ἰωάν. 18, 2-3.

14. Ἰωάν. 18, 4-5.

Ἰουδαίων¹⁵, καὶ μὲ περισβολὴν ἐμπαιγμοῦ ἐν συνεχείᾳ ἐνόθει Αὐτόν. Κατόπιν, ἀφοῦ ἐξήγαγεν Αὐτόν, λέγει: «Οὐδεμίαν αἰτίαν εὕρισκω κατ' αὐτοῦ»¹⁶. Ἐξῆλθε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἔχων τὸν στέφανον, ἀλλ' οὔτε τότε ἐσθέσθη ἡ ὀργὴ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ ἐκραύγαζον: «Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν»¹⁷.

Ὅταν λοιπὸν εἶδεν ὁ Πιλάτος ὅτι ὄλα ἀσκόπως γίνονται ὑπ' αὐτοῦ, λέγει: «Λάθετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε»¹⁸. Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι καὶ τὰ προηγούμενα τὰ ἐπέτρεψε πρὸς καταναυμὸν τῆς ὀργῆς αὐτῶν διότι λέγει: «ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὕρισκω κατ' αὐτοῦ».

6'. Παρατῆρει διὰ πόσων μέσων ὁ δικαστὴς δικαιολογεῖ Αὐτόν, συνεχῶς ἀπαλλάσων Αὐτόν ἀπὸ κατηγορίας, ἀλλὰ τίποτε ἐκ τούτων δὲν ἀπέτρεψε τοὺς κύναις ἀπὸ τὸν ἐπιδικώμενον σκοπὸν των διότι καὶ τὸ «λάθετε καὶ σταυρώσατε» εἶναι λόγοι ἀνθρώπου αἰσθανομένου ἀηθίαν, καὶ ὠθοῦντος εἰς πράξιν μὴ ἐπιτρεπομένην εἰς αὐτοῦς.

Αὐτὸς θεθαίως ἀδήγησεν Αὐτόν, ὥστε νὰ γίνῃ τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκον, κατόπιν τῆς κρίσεως τοῦ ἀρχόντος¹⁹, ἀλλὰ συνέβη τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ Ἐκεῖνος μᾶλλον νὰ ἀπαλλάσσεται κατόπιν τῆς κρίσεως τοῦ ἀρχόντος.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ κατηγορήθησαν, «ὅμοις νόμον ἔχομεν», λέγουσιν, «καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι Υἱὸν Θεοῦ ἐποίησεν ἑαυτὸν»²⁰. Πῶς λοιπὸν, εἶπεν εἶπεν ὁ δικαστὴς: «Λάθετε αὐτόν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε», ἐλέγετε: «Οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν ἀποκτεῖναι οὐδένα»²¹, τῶρα δὲ καταφεύγετε εἰς τὸν νόμον;

15. Ἰωάν. 18, 39.

16. Ἰωάν. 18, 4.

17. Ἰωάν. 18, 6.

18. Ἰωάν. 18, 8.

19. Ἦθελον δηλ. νομικῶς νὰ κατοχυρώσουν τὴν πρᾶξιν των.

20. Ἰωάν. 18, 7.

21. Ἰωάν. 18, 31.

Καὶ πρόσθετε τὴν κατηγορίαν: «Υἱὸν Θεοῦ ἐποίησεν ἑαυτὸν». Τοῦτο, εἰπέ μοι, ἀποτελεῖ ἀξιοκατάκριτον ἐνέργειαν, δηλαδὴ τὸ νὰ πράττει τὰ τοῦ Θεοῦ, νὰ λέγῃ διὰ τὸν Ἑαυτὸν Του ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;

Τὶ πράττει λοιπὸν ὁ Χριστός; Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι συνηζήτουν αὐτὰ μεταξύ των, εἰσάωπα, ἐκπληρῶν τὸν προφητικὸν ἐκεῖνον λόγον: «Οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἢ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη»²².

Ἐπειτα ὁ μὲν Πιλάτος φοβεῖται, ὅτι ἤκουσεν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου ὅτι ἔκαμε τὸν Ἑαυτὸν Του Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ φοβεῖται μήπως τὸ λεγόμενον εἶναι ἀληθές, καὶ ὡς πρὸς τὴν γνώμην του κάμνῃ παρανομίαν, ἐκεῖνοι δὲ διὰ πράξεων καὶ λόγων ἐνώ ἔμαθον αὐτὰ, δὲν αἰσθάνονται φρίκην, ἀλλὰ θανατώνουν Αὐτόν, διὰ λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ προσκυνοῦν Αὐτόν.

Διὰ τοῦτο ὁ Πιλάτος δὲν ἐρωτᾷ πλέον τὸν Ἰησοῦν: «Τὶ ἐποίησας;»²³, ἀλλὰ ἀνώθεν πάλιν ὑπὸ τοῦ φόβου ταρασσόμενος ἐνεργεῖ τὴν ἐξέτασιν, λέγων: «Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός;»²⁴. Ἄλλ' ὁ Κύριος δὲν ἀπεκρίθη· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἤκουσεν: «εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἦλθον», καὶ ὅτι «ἡ βασιλεία μου, οὐκ ἐστὶν ἐντεῦθεν»²⁵, καὶ ἐνώ ἔπρεπε νὰ ἀντιδράσῃ καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ, τοῦτο μὲν δὲν ἔπραξε, ἠκολούθησε δὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν ὁρμὴν.

Ἐπειτα ἐκεῖνοι, ἀντικρουόμενοι ἀπὸ παντοῦ, τὴν κατηγορίαν τὴν παρουσιάζουν ὡς κατηγορίαν περὶ δημοσίου ἀδικήματος, λέγοντες: «Ὁ ποιῶν ἑαυτὸν βασιλέα ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι»²⁶.

Ἐπρεπε λοιπὸν τοῦτο νὰ ἐξετάσῃ ἐπιμελῶς, μήπως δηλαδὴ ἐπεχειρεῖ ἐγκαθίδρυσιν τυραννίδος καὶ νὰ ἀεθάλῃ τὸν Καίσαρα ἐκ τῆς βασιλείας· ἀλλὰ δὲν ἐνεργεῖ τὴν ἐξέτασιν μὲ ἐπιμέλειαν διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς οὐδὲως ἀποκρίνεται εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι

22. Ἰω. 53, 7-8.

23. Ἰωάν. 18, 35.

24. Ἰωάν. 19, 9.

25. Ἰωάν. 18, 36.

26. Ἰωάν. 19, 12.

ὁ Πιλάτος ἀσκοπῶς ὑπέβαλεν ὄλας τὰς ἐρωτήσεις.

Καὶ ἄλλως τε, ἐφ' ὅσον τὰ ἔργα ἐμαρτύρουν ὑπὲρ Αὐτοῦ, δὲν ἤθελε διὰ λόγου νὰ ἀντικρούσῃ τὰς κατηγορίας καὶ νὰ συντάξῃ ἀπολογία, θέλων νὰ βεῖξῃ ὅτι θεληματικῶς ἔρχεται εἰς τὸ πάθος.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐσώπησεν ὁ Ἰησοῦς, λέγει ὁ Πιλάτος: «Οὐκ αἶσθας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρώσαι σε;»²⁷. Βλέπεις πῶς ἐκ τῶν προτέρων καταδικάζει τὸν ἑαυτοῦ του; «Διότι ἐάν ἀπὸ σέ, Πιλάτε, ἐξαρτᾶται τὸ πᾶν, διὰ ποῖον λόγον, ἀφοῦ δὲν εὐρίσκεις οὐδεμίαν κατηγορίαν κατ' Αὐτοῦ, δὲν ἀπολύεις Αὐτόν;»

Ἀφοῦ λοιπὸν καθ' ἑαυτοῦ ἐξέφερε τὴν ἀπόφασιν, λέγει: «Μεῖζονα ἁμαρτίαν ἔχει ὁ παραδιδούς με σοι»²⁸, δεικνύων ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πιλάτος ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὸ παράπτωμα τοῦτο εἰς θάνατον Αὐτοῦ. Ἐπειτα καταρρίπτων τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἀλαζονείαν τοῦ Πιλάτου, λέγει: «Ὅκ εἶχες ἐξουσίαν, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένος»²⁹, δεικνύων ὅτι τοῦτο συμβαίνει ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν φυσικὴν σειρὰν τῶν συμβαινόντων, ἀλλὰ ἐπιτελεῖται κατὰ μυστικὸν τρόπον.

Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δὲ ὁ Πιλάτος, ὅταν ἤκουσεν: «Εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένος», ὅτι ἦτο τελείως ἀπηλλαγμένος τοῦ ἐγκλήματος, διὰ τοῦτο εἶπε: «Μεῖζονα ἁμαρτίαν ἔχει ὁ παραδιδούς με σοι». Καὶ ὅμως, ἐάν εἶχε δοθῆ ἡ ἐξουσία αὐτῇ εἰς τὸν Πιλάτον, οὔτε αὐτός, οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι θὰ ἦσαν ὑπεύθυνοι διὰ τὰ ἐγκλήματα. Ἀλογίστως τὰ λέγεις αὐτὰ, διότι τὸ «δεδωμένος» ἐδῶ σημαίνει τὸ «συγκεχωρημένος» (ἐπιτετραμμένος)· δηλαδὴ Ἰσθουαμει μὲ τὸ νὰ ἔλεγεν: «Ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς νὰ γίνου αὐτὰ· δὲν εἶσθε ὅμως ἕνεκα τούτου ἀπηλλαγμένοι τῆς πονηρίας».

Κατέπληξε τὸν Πιλάτον διὰ τῶν λόγων, καὶ ἐδωκε σαφῆ ἀπολογία διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πιλάτος ἐζήτηε νὰ ἀπολύσῃ Αὐτόν³⁰. Ἄλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι πάλιν ἔκραζον:

27. Ἰωάν. 19, 10.

28. Ἰωάν. 18, 11.

29. Ἰωάν. 18, 11.

30. Ἰωάν. 18, 12.

«Ἐάν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἰ φίλος τοῦ Καίσαρος»³¹. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπινοήσαντες κατηγορίας σύμφωνα μετὰ τὸν Νόμον των, δὲν ἐκέρδισαν τίποτε, κατὰ κακοῦργον τρόπον καταφεύγουσιν εἰς τοὺς ἐκτὸς ἔθνους τῶν νόμους, λέγοντες: «Πᾶς, ὁ βασιλεὺς ἑαυτὸν ποιεῖν, ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι». Καὶ ποῦ ὁ Ἰησοῦς παρουσιάσθη ὡς τύραννος; ἀπὸ ποῦ δὲ δύνασθε νὰ ἀποδείξετε αὐτό; ἀπὸ τὴν ἀλουργίδα; ἀπὸ τὸ στέμμα; ἀπὸ τὴν περιβολὴν; ἀπὸ τοὺς στρατιώτας; δὲν ἐβάδισε πάντοτε μόνος μετὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν, ἐξοικονομῶν διὰ τὰ ἀναγκαῖα μετὰ λιτότητα, δηλαδὴ τὴν τροφήν, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν οἰκίαν;

Ἄλλὰ ὅποια ἀνανδρία καὶ ἄκαιρος δειλία! διότι ὁ Πιλάτος, ἐπειδὴ ἐνόμισε πλέον ὅτι κινδυνεύει, ἐάν δὲν λάθῃ ὑπ' ὅψιν του αὐτοῦς τοὺς λόγους τῶν Ἰουδαίων, ἐξέρχεται μὲν ὡς διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν (διότι τὸ νὰ καθίσῃ³² ἐδείκνυε τοῦτο) ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐνεργήσῃ οὐδεμίαν ἐξέτασιν, παραδίδει τὸν Ἰησοῦν, νομίζων ὅτι θὰ κάμψῃ αὐτοῦς· διότι, διὰ νὰ θεσπασθῆς ὅτι μετὰ τὴν σκέψιν ἔκαμε τοῦτο, ἄκουσε τί λέγει: «Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν»³³.

Ὅταν δὲ εἶπον ἐκεῖνοι: «Σταύρωσον»³⁴ πάλιν προσέθεσε, λέγων: «Τὸν βασιλεὺς ὑμῶν σταυρώσω»³⁵. Αὐτοὶ δὲ ἔκραζον: «Οὐκ ἔχομεν βασιλεὺς εἰ μὴ Καίσαρα»³⁶. Θεληματικῶς ὑπέβαλον τοὺς ἑαυτοῦς τῶν εἰς τὴν τιμωρίαν διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς παρέδωκεν αὐτοῦς, ὅταν καὶ αὐτοὶ πρώτοι ἀπεμάκρυναν τοὺς ἑαυτοῦς τῶν ἀπὸ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν προστασίαν Αὐτοῦ· καὶ ἀφοῦ ὁμοφώνως ἠρνήθησαν τὴν Βασιλείαν Αὐτοῦ, ἀφήκεν αὐτοῦς νὰ καταστραφῶν διὰ τῶν ψήφων των, (καὶ ὅμως ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶχον λεχθῆ ἦσαν ἀρκετὰ ἐν συνεχείᾳ νὰ κατευνάσσουν τὴν ὀργὴν αὐτῶν)· ἀλλὰ ἐ-

31. Ἰωάν. 19, 12.

32. Ἰωάν. 19, 13.

33. Ἰωάν. 19, 14.

34. Ἰωάν. 19, 15.

35. Ἰωάν. 19, 15.

36. Ἰωάν. 19, 15.

φοβοῦντο μήπως, ὅταν ἀφεθῆ ἐλεύθερος, προσελκῆ πάλιν τὸ πλῆθος, καὶ ἐνήργουν τὰ πάντα, διὰ νὰ ἀποτρέψουν τοῦτο· διότι εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα ἢ φιλαρχία³⁷, φοβερὸν καὶ ἀρκετὸν νὰ καταστρέψῃ τὴν ψυχὴν.

Διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἤκουσαν Αὐτὸν ἄλλ' ὁ μὲν Πιλάτος διὰ λόγων μόνον ἤθελε νὰ ἀφήσῃ Αὐτόν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐπέμενον, λέγοντες: «Σταύρωσον». Καὶ διατὶ εἶρά γε ἐπεθύμουν νὰ θανατώσωμεν Αὐτόν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Αὐτὸς ὁ θάνατος ἦτο ἐξευτελιστικός. Ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο λοιπὸν μήπως μετὰ ταῦτα διατηρηθῆ κάποια ἀνάμνησις δι' Αὐτόν, φροντίζουσι νὰ τὸν ὀδηγήσουν καὶ εἰς τιμωρίαν ἐπάρατον, μὴ γνωρίζοντες ὅτι διὰ τῶν ἐμποδίων ἐξευφώνεται ἡ ἀλήθεια διὰ νὰ θεσπασθῆς δηλαδὴ, ὅτι ἐσκέπτοντο τοῦτο, ἄκουσε τί λέγουσι: «Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ὅτι ὁ πλάτος ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγειρομαι»³⁸.

Διὰ τοῦτο διὰ ἀνεκίνου, στρέφοντες αὐτὰ ἀνωκάτω, ὥστε νὰ διασθάλουν τὰ μετὰ ταῦτα συμβαίνοντα, καὶ συνεχῶς ἔκραυγάζον «Σταύρωσον», ὡς πλῆθος ἀτακτὸν διεφθαρμένον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων.

γ'. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἴδιον νὰ ἀναγιγνώσκωμεν αὐτὰ, ἀλλὰ νὰ τὰ φέρωμεν καὶ εἰς τὸν νοῦν μας, δηλαδὴ τὸν ἀκάνθινον στέφανον, τὸ ἱμάτιον, τὸν κάλαμον, τὰ ραπίσματα, τὰ κτυπήματα ἐπὶ τῆς παρεΐας, τοὺς ἐμπυρμούς, τὴν εἰρωνείαν· διότι αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ, συνεχῶς ἐρχόμενα εἰς τὴν μνήμην, νὰ ἀφαιροῦν πᾶσαν ὀργὴν.

37. Ὁ ἔθνηκος ποιητὴς Δ. Σολωμὸς παρουσιάζει τὴν φιλαρχίαν ὡς προκαλοῦσαν τὴν διχόνοαν:

Ἡ διχόνοια ποῦ θοσάει
 ἕνα σκῆπτρο ἢ δουερὶ,
 καθ' ἑνὸς χαμογελοῖ
 «πᾶρ' το» λέγοντας, «καὶ σύ».
 Καὶ τὸ σκῆπτρο ὁποῦ ὡς δειχθεὶ
 ἔχει, ἀλήθεια, ὡραία θεωρεῖ
 μὴν τὸ πιστεῖ, γιατί ρίχνει
 εἰς αὐ δάκρυα θλιθερά.

38. Μαθ. 23, 63.

Καί ἄν ἐμπαιζώμεθα, καί ἄν πάσχωμεν κἀτι θλι-
κώς, συνεχῶς ὡς λέγομεν: «Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων
τοῦ Κυρίου αὐτοῦ»³⁹, καί νά ἐνθουώμεθα τά ὑπό τῶν
Ἰουδαίων λεγόμενα, τά ὅποια ἔλεγον λυσσῶντες πρὸς
Αὐτόν, ὅπως: «δαιμόνιον ἔχεις»⁴⁰ καί «Σαμαρείτης εἶ
σύ»⁴¹, καί ὅτι «ἐν Βιελζεβούλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια»⁴²
διότι διὰ τοῦτο ὑπέμεινεν ὁ Κύριος ὄλα αὐτά, διὰ νά
βαδίζωμεν ἐπὶ τῶν ἰγνῶν Αὐτοῦ, καί νά ὑπομένωμεν
τούς ἐμπαιγμούς, οἱ ὅποιοι κυρίως εἶναι ἐκ τῶν προσ-
θλητικῶν λόγων, ποῦ ἐξερεθίζου.

Ἄλλ' ὅμως Ἐκεῖνος ὄχι μόνον ὑπέμεινεν αὐτά, ἀλ-
λά καί ὄλα τὰ ἔπραττεν, ὥστε νά σώσῃ καί νά ἀπαλ-
λάξῃ τούς πράττοντας αὐτά ἀπὸ τὴν ἐπικειμένην κό-
λασιν διότι καί τούς Ἀποστόλους ἔστειλε διὰ τὴν σω-
τηρίαν αὐτῶν.

Ἀκούεις λοιπὸν Αὐτοῦ νά λέγουν ὅτι «οἴδομεν ὅ-
τι κατὰ ἄνοιαν ἐπράξατε»⁴³, καί διὰ τούτων τῶν λό-
γων νά προσελκύουν αὐτούς, οἱ ὅποιοι διέπραξαν τὸ
παράπτωμα ἐκεῖνο, εἰς μετάνοιαν.

Αὐτά καί ἡμεῖς ὄχι μνησθῶμεν διότι τίποτε δὲν ἐ-
ξευμενίζεῖ τὸσον τὸν Θεόν, ὅσον τὸ νά ἀγαπῶμεν τούς
ἔχθρούς, καί νά εὐεργετῶμεν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς
θλάπτουν.

Ὅταν κανεὶς σὲ ἐνοχλή, νά μὴ στρέψῃς τὸ θλέμμα
κατ' αὐτοῦ, ἀλλά κατὰ τοῦ δαιμονος, ὁ ὅποιος κινεῖ
αὐτόν, καί νά ἐκτοξεύσῃς ὄλην τὴν ὄργην κατὰ τοῦ
δαιμονος, αὐτὸν δέ, ὁ ὅποιος κινεῖται ὑπὸ τοῦ δαιμο-
νος, νά εὐσπλαγγισθῇς· διότι, ἐάν τὸ ψεῦδος προέργε-
ται ἐκ τοῦ διαβόλου, καί ἡ ἀλόγιτος ὄργη πολὺ πε-
ρισσότερον ἀπὸ ἐκείνον προέργεται.

Ὅταν Ἰδῇς κάποιον νά σὲ διακαμωθῇ, σκέψου ὅ-
τι ὁ διάβολος εἶναι ὁ παρακινῶν αὐτόν· διότι τὰ σκῶμα-
τα δὲν εἶναι χαρακτηριστικά τῶν Χριστιανῶν διότι

39. Ἰωάν. 13, 16.

40. Ἰωάν. 7, 20.

41. Ἰωάν. 8, 48.

42. Λουκ. 11, 15.

43. Πράξ. 3, 17.

ὁ διαταχθεὶς νά πειθῇ, καί ἀκούων: «Οὐαί οἱ γελῶν-
τες!»⁴⁴, ὅταν κατόπιν ὀφρίξῃ, καί σκώπη, καί ἐξέ-
πιεταί, δὲν εἶναι ἀξίος νά φέγγεται ἐκ μέρους μας, ἀλλά
νά θρηνηῖται, διότι καί ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη, ὅταν ἀνε-
λογίσθη τὸν Ἰούδαν⁴⁵.

Αὐτά λοιπὸν ὄλα ὄχι μελετῶμεν εἰς τὰ ἔργα μας·
διότι ἐάν δὲν ἐπιτύχωμεν αὐτά, ἀναφελῶς καί ματαιῶς
ἤλθομεν εἰς τὸν κόσμον, μᾶλλον δὲ διὰ κακόν· διότι
δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ πίστις νά μᾶς εἰσαγάγῃ εἰς τὴν
βασιλείαν, ἀλλά καί κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς μέ-
γαν βαθμὴν δύναται νά καταδικάσῃ τούς διάγοντας
πονηρὸν βίον: «ὁ γάρ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐ-
τοῦ, καί μὴ ποιήσας, δοκίμασται πολλὰς»⁴⁶, καί πάλιν:
«Εἰ μὴ ἤλθον», λέγει, «καί ἐλάλησα αὐτοῖς, ἀμαρτίαν
οὐκ εἶχον»⁴⁷.

Ποῖαν λοιπὸν δικαιολογίαν θά προβάλωμεν, ὅταν,
εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῶν Θεῶν Βασιλείων, καί ἀξιωθέν-
τες νά εἰσέλθωμεν εἰς τὰ αὐτά, καί καταστάντες κοι-
νωνοὶ μυστηρίων, τὰ ὅποια ἀπαλλάσσουν τῶν ἀμαρτι-
ῶν, γινόμεθα χειρότεροι ἀπὸ τούς Ἐθνικούς, οἱ ὅποιοι
δὲν μετέχουν εἰς τίποτε ἐκ τούτων; Διότι, ἐάν ἐκεῖνοι ἀ-
πὸ ματαιοδοξίας ἀνέπτυξαν τήσιν ἐκτάσεως φιλοσο-
φίαν, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς διὰ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον
ἀρέσκει εἰς τὸν Θεόν, πρέπει νά ἐξασκήσωμεν πάσαν
ἀρετὴν.

Τώρα δὲ οὔτε τὰ χρήματα περιφρονοῦμεν, ἀλλ' ἐ-
κεῖνοι μὲν πολλάκις τὰ ἔθεσαν εἰς ἀνωτέρον μοῖραν
ἀπὸ τὴν ψυχὴν των, καί τέκνα παρέδωκαν εἰς τὴν μα-
νίαν τῶν δαιμόνων κατὰ τούς πολέμους, καί τὴν φύσιν
περιεφρόνησαν χάριν τῶν δαιμόνων, ἡμεῖς δὲ οὔτε τὸν
ἀργυρον καταφρονοῦμεν διὰ τὸν Χριστόν, οὔτε τὴν ὄρ-
γην διὰ τὸ ἀρέσκον εἰς τὸν Θεόν, ἀλλά ἐξαπτόμεθα,
καί εὐρισκόμεθα εἰς κατάστασιν ὄχι χειρότεραν τῆς
καταστάσεως τῶν κατεχομένων ἐκ πυρετοῦ.

44. Λουκ. 8, 25.

45. Ἰωάν. 13, 21.

46. Λουκ. 12, 47.

47. Ἰωάν. 18, 22.

Και ὅπως ἐκεῖνοι, κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ, φλέγονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὡς φλεγόμενοι ὑπὸ πυρός, οὐδόλως δυνάμεθα νὰ ἀπολλογῶμεν τῆς ἐπιθυμίας, ἐπαυξάνοντες καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν φιλοχρημασίαν. Διὰ τοῦτο αἰσχύνομαι καὶ ἐκπλήττομαι, ὅταν θλέπω ὅτι εἰς μὲν τοὺς Ἑθνικοὺς ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι περιφρονοῦν τὰ χρήματα⁴⁸, εἰς ἡμᾶς δὲ ὅλοι κατέχονται ὑπὸ τῆς μονίας αὐτῆς· διότι καὶ ἂν εὐρωμεν μερικοὺς νὰ καταφρονοῦν τὰ χρήματα, κατέχονται ὁμοῦς αὐτοὶ ὅπο ἄλλα ἐλαττώματα, ἀπὸ θυμὸν καὶ φθόνον· καὶ εἶναι δύσκολον νὰ εὐρῆς τελείως ἐνάρετον ἄνθρωπον.

Τὸ αἴτιον δὲ εἶναι ὅτι δὲν φροντίζομεν νὰ λάθωμεν τὰ φάρμακα ἐκ τῶν Γραφῶν, οὔτε προσέχομεν μὲ κατανύξιν εἰς Αὐτάς, καὶ μὲ ὀδύνην, καὶ μὲ στεναγμὸν, ἀλλὰ τυπικῶς, ἂν κάποτε ἔχομεν ἐλεύθερον χρόνον· διὰ τοῦτο ὅταν παρουσιασθῇ σωρεία θιοτικῶν ὑποθέσεων, τὰ καλύπτει ὅλα, καὶ, ἂν προέκυψε κάποιο κέρδος πνευματικὸ (ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Γραφῶν), τὸ ἀφανίζει· διότι οὔτε, ἂν κανεὶς, ἔγων τραῦμα, ἐπιτετα ἑπιθέτων φάρμακον, δὲν τὸ ἐπιθέσει καλῶς, ἀλλὰ ἀφήσει νὰ πέσῃ ὁ ἐπίθεσμος, καὶ ἐκθέσει τὸ τραῦμα αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν κόπιν, τὴν ἑηρασίαν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφήν μὲ τὸ τραῦμα του, θὰ σημειωθῇ κάποια θελτίωσις, ὄχι ὁμοῦς λόγῳ ἐλλειψέως θεραπευτικῆς δυνάμεως τῶν φαρμάκων ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀμελείας τοῦ τραυματισθέντος.

Τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς συνήθως συμβαίνει, ὅταν εἰς μὲν τοὺς θελοὺς λόγους ὀλίγον προσέχομεν, εἰς δὲ τὰ θιοτικά ζητήματα ὀλον τὸν ἑαυτὸν μας συνεχῶς ἀφιερώνομεν.

Διὰ νὰ μὴ συμβαίη λοιπὸν τοῦτο, ἄς παρατηρήσωμεν προσεκτικῶς, ἄς στρέψωμεν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἄς χαμηλώσωμεν αὐτὸ εἰς τὰ μνήματα

48. Περὶ τοῦ Διαγέους διηγοῦνται τὰ ἑξῆς: «Διαγένης πυνθανόμενοι τινὰς, τινὰς τῶν ἀνθρώπων εὐγενέστατοι· οἱ καταφρονοῦντες, εἴπε, πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς, τῶν δ' ἐναντίων ὑπεράνω ὄντες, πνείας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου».

καὶ τὰς σοφοὺς τῶν ἀπελθόντων· διότι καὶ ἡμᾶς τὸ αὐτὸ τέλος ἀναμένει, καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη πρὸς ἀποδημίαν πολλάκις θὰ παρουσιασθῇ εἰς ἡμᾶς πρὸ τῆς ἐσπέρας. Ἄς προπαρασκευασθῶμεν λοιπὸν διὰ τὴν ἐξοδὸν αὐτὴν· διότι ἔχομεν ἀνάγκην πολλῶν ἐφοδίων· διότι ἐκεῖ εἶναι πολὺς ὁ καύσων, πολλὴ ἡ ἑηρασία, πολλὴ ἡ ἔρημία, Δὲν εἶναι δυνατόν ἐν συνεχείᾳ νὰ καταλύσῃς εἰς ξενοδογεῖον· δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀγοράσῃς τίποτε, ἂν δὲν τὰ λάθῃς ὅλα ἀπὸ ἐδῶ.

Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγουν αἱ παρθέναι: «Ἐπάγετε πρὸς τοὺς πωλοῦντας»⁴⁹, ἀλλὰ ἀπελθοῦσαι αἱ μωραὶ παρθέναι δὲν εἶρον ἔλαιον. Ἄκουσε, τί λέγει ὁ Ἄθερα· ἀμ· ὅτι δηλαδὴ «γάσμα μεταξύ ἡμῶν καὶ ὑμῶν»⁵⁰. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Ἰεζεκιὴλ περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅτι δηλαδὴ «Νῶε, καὶ Ἰώθ, καὶ Δανιὴλ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν οὐ μὴ ρύσσονται»⁵¹.

Ἄλλὰ εἴθε νὰ μὴ συμβῇ νὰ ἀκούσωμεν ἡμεῖς αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀλλὰ ἀφοῦ λάθωμεν ἀπὸ ἐδῶ ἀρκετὰ ἐφόδια διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν, νὰ ἴδωμεν μὲ θάρρος τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος, ἡ τιμὴ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Π Ε' (85)

(Ἰωάν. 19', 16 — κ', 9).

«Τότε τὸν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, ἵνα σταυρωθῇ. Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἤγαγον αὐτόν. Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον

49. Ματθ. 25, 8.
50. Λουκ. 16, 28.
51. Ἰεζ. 14, 14.

Κρανίον τόπον, Ἐβραϊστί δὲ Γολγοθά, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν¹.

α'. Αἱ εὐτυχίαι εἶναι ἱκαναὶ νὰ καταβάλουν καὶ νὰ παρασύρουν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν προσέγουν' οὕτω καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῶ ἐξ ἀρχῆς ἐτύγγανον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἐπέζητουν τὸν θεσμόν τῆς βασιλείας τῶν ἐθνῶν, καὶ εἰς τὴν ἔρημον μετὰ τὸ μάννα ἐνεθυμοῦντο τὰ κρόμμια κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λοιπὸν καὶ ἐδῶ, ἀρνούμενοι τὴν Βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, ἐπεκαλοῦντο διὰ τοὺς ἑαυτοῦς τὴν βασιλείαν τοῦ Καίσαρος.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν διώρισεν εἰς αὐτοὺς βασιλέα κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν. Ὅταν οὖν λοιπὸν ἤκουσεν αὐτοὺς τοὺς λόγους² ὁ Πιλάτος, παρέδωκεν Αὐτόν, διὰ νὰ σταυρωθῇ ἅλιαν παραλόγως· διότι, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃ, ἐάν πράγματι ὁ Χριστὸς ἐφρόντισε νὰ δημιουργήσῃ τυραννίδα, μόνον ἐκ τοῦ φόβου ἐξέδωκε τὴν ἀπόφασιν καὶ ὅμως ἐθέσια, διὰ νὰ μὴ πάθῃ τοῦτο ὁ Πιλάτος, προληπτικῶς ὁ Χριστὸς λέγει: «Ἡ ἐμὴ βασιλεία οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»³.

Ὁ Πιλάτος ὅμως ἀφοῦ παρέδωκε ὅλον τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὰ τῆς παρούσης ζωῆς δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ οὐδεμίαν ὑψηλὴν σκέψιν· καὶ ὅμως τὸ δνειρον τῆς συζύγου του⁴ ἦτο ἀρκετὸν νὰ προκαλέσῃ δέος εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ μὲ τίποτε ἐκ τούτων δὲν κατέστη καλύτερος, οὔτε ἔστρεψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν.

Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔθεσαν ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ τὸν σταυρόν, ὡς καταδίκου πᾶλον· διότι καὶ τὸ ζῆλον ἀπειστέφοντο καὶ οὔτε νὰ ἐγγίσουν αὐτὸ ἠθέλουν. Τιοιουτοτρόπως καὶ κατὰ τὴν προεκκόνισιν τοῦ πάθους συνέβη τοῦτο· διότι καὶ ὁ Ἰσαάκ ἐκράτησε τὰ ζῆλα, ἀλλὰ ἡ ὑπόθε-

1. Ἰωάν. 19, 16-18.

2. Ἰωάν. 19, 15.

3. Ἰωάν. 18, 36.

4. Ματθ. 27, 19.

σις ἐσταμάτησε μέχρι τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς, (διότι ἦτο προδιατύπωσις, εἰκὼν τοῦ πάθους), τῶρα δὲ προεχώρησεν καὶ εἰς τὰ ἔργα· διότι ἀπετέλει πλέον πραγματικότητα⁵.

Καὶ ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν Κρανίου τόπον, Μαρικὸί λέγουσι ὅτι ἐκεῖ εἶχεν ἀποθάσει καὶ ἔκειτο ὁ Ἀδάμ, καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐθασάλευσεν ὁ θάνατος, ἐκεῖ ἔστησε καὶ τὸ τρίπαιον· διότι ἐξήρχετο ὡς τρίπαιον κρατῶν τὸν σταυρόν κατὰ τῆς τυραννίδος τοῦ θανάτου· καὶ ὅπως οἱ νικηταί, οὕτω καὶ Αὐτὸς ἔφερε τὸ σῶμα τῆς νίκης ἐπὶ τῶν ὤμων. Διότι, τί καὶ ἀν οἱ Ἰουδαῖοι διετάσσον αὐτὰ μὲ διάφορον σκέψιν;

Σταυρώνουν δὲ Αὐτὸν καὶ μετὰ ληιστῶν, καὶ εἰς τοῦτο ἐκπληροῦντες τὴν προφητείαν παρὰ τὴν θέλησιν τῶν· διότι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔπραττον οἱ Ἰουδαῖοι· δι' ὕβριν, αὐτὰ συνετέλουν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀληθείας, διὰ νὰ μάθῃς, πόση εἶναι ἡ δύναμις αὐτῆς· διότι καὶ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς προεῖπεν ὁ Προφήτης, δηλαδὴ ὅτι «μετὰ ἀνῶμων ἐλογίσθη»⁶.

Ἦθελε λοιπὸν ὁ δαίμων νὰ συγκαλύψῃ τὸ συμβαίνον ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητά του, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη· διότι ἐσταυρώθησαν μὲν οἱ τρεῖς, ἀλλὰ μόνον ὁ Ἰησοῦς ἔλαμψε, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἡ δύναμις Αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐπετέλεσεν. Ἄν καὶ οἱ τρεῖς ἦσαν προσηλωμένοι ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, παρὰ ταῦτα τὰ θαύματα ἐγένοντο· ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς ἀπέδωκε οὐδὲν ἐκ τῶν συμβάντων εἰς ἄλλον· ἐξ ἐκείνων, παρὰ μόνον εἰς τὸν Ἰησοῦν· τὸσον ἀνίσχυρος κατέστη ἡ ἐπιβουλὴ τοῦ διαβόλου, καὶ ἐστράφη αὐτὴ κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· διότι καὶ ἐκ τῶν δύο τούτων ληιστῶν διεσώθη εἷς⁷.

Ὅχι μόνον λοιπὸν δὲν ἐθέλαμε τὴν δόξαν τοῦ Σταυρουμένου, ἀλλὰ καὶ συνετέλεσεν εἰς αὐτὴν πολὺ· διότι ἀπὸ τοῦ νὰ μετακινήσῃ κανεὶς τὰς πέτρας δὲν ἦτο εὐκα-

5. Ὁ μὲν Ἰσαάκ ἐκράτησε τὰ ζῆλα, πλὴν ὅμως δὲν ἐβυσάσθη, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐκράτησε τὸ ζῆλον, ἀλλὰ καὶ ἐβυσάσθη.

6. Ἡσ. 53, 12.

7. Λουκ. 23, 39-43.

λώτερον τὸ νὰ μεταβάλλῃ τὸν ληστὴν ἐν ὄρα σταυρώσεως καὶ νὰ τὸν εἰσαγάγῃ εἰς τὸν Παράδεισον.

«Ἐγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος⁸, ὅφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Ἰουδαίου, ὅφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν δικαίωσιν τὸν Χριστόν. Διότι ἐπειδὴ τὸν παρέδωκαν ὡς φαῦλον, καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ἐπεχείρουν νὰ τὴν περιβάλουν μὲ κύρος διὰ τῆς ἐκτελέσεως Ἐκείνου μετὰ τῶν ληστῶν, διὰ τὴν ἐπιτραπὴν τοῦ λοιποῦ εἰς οὐδένα νὰ διατυπώσῃ ποινὴν κατηγορίας καὶ νὰ κατηγορῇ αὐτὸν ὡς φαῦλον καὶ πονηρόν, φράττων τὰ στόματα τῶν ἰδίων καὶ ἄλλων, ὅσοι ἤθελον νὰ κατηγορήσουν αὐτόν, καὶ δεικνύων ὅτι κατὰ τοῦ ἰδικοῦ τῶν βασιλέως ἐπανεστάτησαν, ἔθεσε τὰ γράμματα ὡς ἐπάνω εἰς τρόπαιον, τὰ ὅποια γράμματα ὁμίλουν καθαρά, καὶ τὴν νίκην ἐδείκνυσαν, καὶ τὴν βασιλείαν ἀνεκέρυττον, ἂν καὶ ὄχι ὀλόκληρον καὶ τοῦτο τὸ ἐδήλωσεν, ὄχι εἰς μίαν γλώσσαν, ἀλλὰ εἰς τρεῖς. Διότι, ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ἑσάρτης ἦτο ἐπιμένον πολλοὶ νὰ εἶναι ἀναμιγμένοι μὲ τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τὴν μὴ ἀγνοίαν καὶ τὴν ἀπολογία αὐτοῦ, εἰς ἅσας τὰς γλώσσας ἐξέθεσε τὴν μανίαν τῶν Ἰουδαίων.

Διότι καὶ, ἐνῶς εἶχε σταυρωθῆ, τὸν ἐφθόνησαν καὶ ὁμῶς τί σὰς ἐθλασεν αὐτὴ ἡ ἐπιγραφὴ; Εἰς τίποτε; διότι ἐὰν ἦτο βνητὸς καὶ ἀσθενής, καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ, τί φοβείσθε τὰ γράμματα, λέγοντα ὅτι εἶναι βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;

Καὶ τί λέγουν; «Ἐἶπεν, ὅτι αὐτὸς εἶπε»⁹ διότι τῶρα μὲν ἡ καταβίχη του εἶναι γνώμη καὶ κοινὴ ἀπόφασις, ἂν δὲ προστεθῇ ὅτι «ἐκείνος εἶπε», τὸ ἀντικείμενον τῆς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας δεικνύεται ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς προπετείας καὶ τῆς ἀλαζονείας αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ Πιλάτος δὲν ἥλλαξε γνώμην, ἀλλὰ ἔμεινε σταθερὸς ἐπὶ τῆς προηγουμένης γνώμης. Καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἐνεργείας δὲν ρυθμίζεται μικρὸν μέρος ἀπὸ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὸ πᾶν διότι, ἐπειδὴ κατεχώθη τὸ ἐξόν του σταυροῦ, καὶ οὐδεὶς ἐφρόντισε νὰ ἐξαγάγῃ αὐτόν

8. Ἰωάν. 18, 19.
9. Ἰωάν. 18, 21.

ἐκ τῆς γῆς, καὶ λόγῳ τοῦ ἐπικρατοῦντος φόβου, καὶ διότι οἱ πιστοὶ ἐφρόντιζον δι' ἄλλα κατεπείγοντα θέματα, ἐπρόκειτο εἰς μεταγενεστέρους χρόνους νὰ ἀναζητηθῆ, ἦτο δὲ εὐλογον καὶ οἱ τρεῖς σταυροὶ μαζί νὰ εἶναι, διὰ τὴν μὴ ἀγνοίαν τοῦ σταυροῦ τοῦ Δεσπότη, ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ ἄλλους πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ὅτι ἐκεῖτο ὁδοὶ ἐν μέσῳ τῶν δύο ἄλλων, ἔπειτα δὲ καὶ ἐκ τοῦ τίτλου διότι οἱ σταυροὶ τῶν ληστῶν δὲν εἶχον τίτλους¹⁰.

Οἱ δὲ στρατιῶται διένειμαν μεταξὺ τῶν τῶν ἱμάτιων τὸν δὲ χιτῶνα ὄχι. Παρατήρηε ὅτι εἰς πάσαν περίπτωσιν αἱ προφητεῖαι πραγματοποιοῦνται δι' ἄλλων τῶν πονηρῶν ἐνεργειῶν, τὰς ὁποίας ἐπανόουν οἱ Ἰουδαῖοι διότι καὶ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς εἶχε προλεχθῆ¹¹.

Ἄν καὶ τρεῖς ἐσταυροῦντο, ἐν τούτοις αἱ προφητεῖαι ἐπ' αὐτοῦ ἐπραγματοποιούντο διότι διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐπράξαν τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων οἱ στρατιῶται, ἀλλὰ μόνον ἐπ' αὐτοῦ; (οὐ δὲ νὰ παρατηρήσῃ τὴν ἀκρίθειαν τῆς προφητείας). Διότι ὁ Προφήτης δὲν ἀνέφερε μόνον ὅτι διένειμαν, ἀλλὰ καὶ ὅτι δὲν διένειμαν τὰ μὲν ἱμάτια λοιπὸν διένειμαν μεταξὺ τῶν, τὸν δὲ χιτῶνα δὲν τὸν διένειμαν, ἀλλὰ τὸ ζήτημα τὸ διευθέτησαν διὰ κλήρου.

6'. Τὸ δὲ «ἐκ τῶν ἀνωθεν ὀφαντός»¹² δὲν εἶχε γραφῆ ἀσκόπως, ἀλλὰ ἄλλοι μὲν λέγουν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ἀλληγορίαν, ὅτι δὲν ἦτο ἀπλῶς ἀνθρώπος ὁ Σταυρωθείς, ἀλλὰ καὶ ἀνωθεν εἶχε τὴν θεότητα, μερικὸι δὲ λέγουν ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς περιγράφει αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ χιτωνίσκου διότι, ἐπειδὴ εἰς τὴν Παλαιστίνην ὀφάνιουν τὰ ἱμάτια συναρμολογοῦντες δύο τεμάχια ὀφάσματος, δεικνύων ὅ Ἰωάννης ὅτι τοιοῦτος ἦτο ὁ χιτῶν λέγει: «Ἐκ τῶν ἀνωθεν ὀφαντός».

Τοῦτο δὲ φαίνεται εἰς ἐμὲ ὅτι τὸ λέγει, ὀφαινισσά-

10. Πολλοὶ παραδόσεις ἔχουν δημιουργηθῆ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν ἀνάθεσιν αὐτοῦ ἢ γνώμην ὁμῶς τοῦ Ἱεροῦ Χρυσόστομου δὲν νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ ὀρθότερα.

11. Ἰωάν. 19, 23-24. Ψαλμ. 21, 18.
12. Ἰωάν. 19, 23.

μενος τὴν λιτότητα τῶν ἡματιῶν, καὶ ὅτι, ὅπως καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν, προσέτιμα τὴν λιτὴν περιβολήν.

Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται ἔκαμνον αὐτά, Αὐτὸς δὲ σταυρούμενος, ἐμπιστεύεται τὴν Μητέρα Αὐτοῦ εἰς τὸν Μαθητὴν¹³, διδάσκων ἡμᾶς μέχρι τελευταίας πνοῆς μας νὰ λαμβάνωμεν πᾶσαν φροντίδα διὰ τοὺς γονεῖς.

Ὅταν θεοβαίως εἰς ἀκατάλληλον στιγμήν ἠνώχλησεν Αὐτὸν ἡ Μητέρα Του, λέγει: «Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι;»¹⁴, καὶ «τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου;»¹⁵, ἐδῶ δὲ πολλὴν φιλοσοφίαν δεικνύει, καὶ ἐμπιστεύεται Αὐτὴν εἰς τὸν Μαθητὴν, τὸν ὁποῖον ἠγάπα. Πάλιν κρόπτει τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ὁ Ἰωάννης μετριοφρονῶν διότι ἐάν ἤθελε νὰ καυχῆθῃ, θὰ ἐξέθετε καὶ τὴν αἰτία, διὰ τὴν ὁποῖαν ἠγαπάτο· καὶ διότι ἦτο εὐλογον ἡ αἰτία αὕτη νὰ εἶναι σπουδαία καὶ θαυμαστῆ.

Ἀλλὰ διατί δὲν λέγει ὁ Κύριος τίποτε ἄλλο εἰς τὸν Ἰωάννην, οὔτε τὸν παρηγορεῖ, ἐνῶ εἶναι περιλυπος; Διότι δὲν ἦτο καιρὸς διὰ παρηγορητικούς λόγους. Καὶ ἄλλως τε δὲν ἦτο μικρὸν πρᾶγμα τὸ νὰ τιμηθῇ ὁ Ἰωάννης διὰ τοιαύτης τιμῆς, καὶ νὰ λάθῃ τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν παρρησίαν του πλησίον τοῦ Κυρίου. Σὺ δὲ πρόσχεε πᾶς καὶ ἐσταυρωμένος ἀκόμη ὅλα τὰ ἔπραττε ἡρέμως, ὁμιλῶν εἰς τὸν Μαθητὴν περὶ τῆς Μητρὸς του, ἐκπληρῶν τὰς προφητείας, εἰς τὸν ληστὴν παρέχων ἀγαθὰς ἐλπίδας· καὶ ὅμως τοῦλάχιστον πρὶν σταυρωθῆ, φαίνεται νὰ περιρρέεται ὑπὸ ἰσχύος, νὰ ἀγωνιᾷ, νὰ φοβῆται.

Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτὸ τέλος πάντων; Οὐδόλως εἶναι ἀπορίας ἄξιον, οὐδόλως εἶναι ἀσαφές· διότι ἐκεῖ μὲν ἐδείχθη ἡ ἀδυναμία τῆς φύσεως, ἐδῶ δὲ ἐδεικνύετο ἡ ὑπεροχὴ τῆς δυνάμεως. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡμᾶς διὰ τῶν δύο τούτων περιπτώσεων διδάσκει, καὶ ἂν πρὸ τῶν κακῶν ταρασσώμεθα, νὰ μὴ ἀποφεύγωμεν διὰ τούτων τὸν λόγον αὐτά, ἀλλὰ ὅταν εἰσέλθωμεν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅλα νὰ τὰ θεωρῶμεν εὐχερέστατα καὶ εὐκόλα.

13. Ἰωάν. 19, 26-27.

14. Ἰωάν. 2, 4.

15. Ματθ. 12, 48.

Νὰ μὴ τρέμωμεν λοιπὸν τὸν θάνατον διότι ἡ ψυχὴ ἔχει μὲν ἐκ φύσεως τὴν φιλοζωίαν, ἀλλὰ ἀπὸ ἡμᾶς ἐξαρτάται τοῦ λοιποῦ ἢ νὰ λύσωμεν τοὺς δεσμοὺς μετ' αὐτὴν (τὴν φύσιν), καὶ νὰ καταστήσωμεν ἀσθενῆ τὴν ἐπιθυμίαν, ἢ νὰ διατηρήσωμεν τοὺς δεσμοὺς στενωτέρους, καὶ νὰ καταστήσωμεν τὴν ἐπιθυμίαν τυραννικωτέραν.

Διότι ὅπως ἔχομεν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς συνουρέσεως τῶν σωμάτων, ὅταν δὲ φιλοσοφῶμεν, καθιστῶμεν ἀσθενῆ τὴν τυραννίδα, οὕτω συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς ζωῆς· δηλαδή ὅπως ὁ Θεὸς ἐνεφύτευσε τὴν ἐπιθυμίαν τὴν σαρκικὴν διὰ τὴν δημιουργίαν τέκνων, ἐξασφαλίζων οὕτω τὴν διαδοχὴν ἡμῶν ὑπὸ τῶν ἀπογόνων, χωρὶς νὰ ἐμποδίσῃ νὰ βαδίζωμεν τὴν ἀνωτέραν ὁδὸν τῆς ἐγκρατείας, οὕτω καὶ τὸν πόθον τῆς ζωῆς ἐπέβαλεν ἐμποδίζων ἡμᾶς νὰ θανατώνωμεν ἑαυτοὺς, ἀλλὰ μὴ ἐμποδίζων ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ καταφρονῶμεν τὰ τῆς παρουσίας ζωῆς.

Καὶ πρέπει γνωρίζοντες αὐτά, νὰ διατηρῶμεν τὸ μέτρον, καὶ οὔτε ποτὲ οἰκισθελῶς νὰ ἐρχώμεθα πρὸς τὸν θάνατον¹⁶, καὶ ἂν ὑπομένωμεν μύρια δεινά, οὔτε σαρρόμενοι χάριν τῶν ἀρεσκόντων εἰς τὸν Θεὸν νὰ φοβώμεθα καὶ νὰ διστάζωμεν, ἀλλὰ μὲ θάρρος νὰ ρητώμεθα εἰς τὸν ἀγῶνα, προτιμώντες ἀντὶ τῆς παρουσίας τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

«Αἱ δὲ γυναῖκες παρεστήκεσαν τῷ σταυρῷ»¹⁷ καὶ τὸ ἀσθενέστερον φύλον ἐφάνη τότε γενναιότερον οὕτω ἐν συνεχείᾳ μετεβάλλοντο ὅλα. Ὁ Ἰδιος δὲ τὴν Μητέρα Του ἐμπιστευόμενος λέγει: «Ἴδε ὁ υἱός σου»¹⁸. Ὅποια τιμὴ! Μὲ πόσον μεγάλην τιμὴν ἐτίμησε τὸν Μαθητὴν! Διότι, ἐπειδὴ ὁ Ἰδιος ἀπήρχετο πλέον, τὴν παρέδωκεν εἰς τὸν Μαθητὴν, διὰ νὰ λάθῃ πρόνοιαν δι' Αὐτὴν· διότι, ἐπειδὴ ἦτο φυσικόν, ἐφ' ὅσον ἦτο Μητέρα, νὰ ποιεῖ καὶ νὰ ζητῇ τὴν προστασίαν, εὐλόγως παραδίδει Αὐ-

16. Παραπλήσια ἴσθαι ἐκφράζονται καὶ εἰς τὸν «Φαίωνα» τοῦ Πλάτωνος (Πλάτωνος «Φαίων» 5 κ.δ.).

17. Ἰωάν. 19, 25.

18. Ἰωάν. 19, 26.

τήν εἰς τὸν ἀγαπώμενον Μαθητὴν. Εἰς αὐτὸν λέγει: «Ἰ-
δε ἡ Μήτηρ σου»¹⁹.

Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγε, διὰ τὴν συνδέσιν αὐτοῦ μετ' ἀγά-
πην τοῦτο δὲ καὶ ὁ μαθητὴς κατανοῶν «εἰς τὰ ἴδια αὐ-
τὴν ἔλασθε»²⁰.

Διατί δὲν ἐνεθυμήθη οὐδεμίαν ἄλλην γυναῖκα, ἂν
καὶ ἄλλη ἴσταντο πλησίον; Διὰ τὴν διδάξιν ἡμᾶς τὴν τιμῶ-
μεν περισσότερο τὰς μητέρας· διότι ὅπως ἔστιν οἱ γο-
νεῖς ἀντιτίθενται εἰς πνευματικὰ ζητήματα, δὲν πρέπει
οὔτε τὴν τὸν γνωρίζωμεν, οὕτω καὶ, ὅταν δὲν μᾶς ἐμ-
ποδίζουν εἰς τίποτε, πρέπει τὴν ἀπονήμωμεν εἰς αὐτοὺς
τὴν πρέπουσαν τιμὴν, καὶ ἀπέναντι τῶν ἄλλων τὴν
θέτωμεν αὐτοὺς εἰς πρώτην μοῖραν, διότι μᾶς ἐγέννη-
σαν, μᾶς ἀνέθρεψαν, καὶ ὑπέστησαν πολλὰ κακά.

Οὕτω καὶ τοῦ Μαρκίου²¹ τὴν ἀναίσχυντον ἰδέαν
ἀποστομῶναι· διότι, ἂν δὲν ἐγεννᾶτο κατὰ σάρκα, οὔ-
τε εἶχεν Αὐτὴν Μητέρα, διὰ ποῖον λόγον λαμβάνει μόνον
δι' Αὐτὴν πρόνοιαν;

«Μετὰ δὲ ταῦτα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα τετέ-
λεσται»²², δηλαδὴ, «τίποτε δὲν ἄλλοίπαι ἐκ τῆς θείας
Οἰκονομίας» (διότι εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἐφρόντισε
τὴν εὐεξίαν ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ ἦτο καινοφανής, ἐφ' ὅσον
θεθαίως τὸ πᾶν ἐξηρτάτο ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀποθνή-
σκοντος, καὶ προηγουμένως δὲν ἐπύρρατο ὁ θάνατος εἰς
τὸ σῶμα, μέχρις οὗ ἤθελεν Ἐκεῖνος, ἤθελε δὲ τὴν ἀ-
ποθάνῃ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων διὰ τοῦτο καὶ ἔλε-
γεν: «Ἐξουσίαν ἔχω θείναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν
ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν»²³ ὅταν εἶδε λοιπὸν ὅτι ὅλα εἶ-
χον ἐκπληρωθῆ, λέγει «Διψῶ», πάλιν ἐδῶ ἐκπληρῶν
προφητείας²⁴.

19. Ἰωάν. 19, 27.

20. Ἰωάν. 19, 27.

21. Οὕτως διεκήρυξεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐγεννήθη πρᾶγμα ἐκ
τῆς Παρθένου Μαρίας.

22. Ἰωάν. 19, 28.

23. Ἰωάν. 10, 18.

24. Ψαλμ. 68, 22.

Σὺ δὲ τὴν σκεφθῆς τὴν θδελυρότητα τῶν παριστοιμέ-
νων διότι καὶ ἂν ἔχωμεν μυρίους ἐχθρούς, καὶ ἔχωμεν
πάθει ἀθεράπευτα κακά, ὅταν θλέπωμεν αὐτοὺς τὴν θε-
νατώνωνται, καμπτόμεθα, αὐτοὶ δὲ οὔτε τότε συνθε-
βάσθησαν μετ' Αὐτόν, οὔτε κατέστησαν ἡμεροὶ μετὰ τὴν
θναίνοντα, ἀλλὰ περισσότερο ἐξηγριώοντο, καὶ ἐπηύ-
ξανον τὴν εἰρανεῖαν, καὶ ἀφοῦ προσέφερον διὰ σπύγ-
γου βροχῆ²⁵, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπὶ τὸν Αὐτόν, ὅπως
προσφέρουν αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς καταδικούς, διότι τὸ ὑ-
σσωπον διὰ τοῦτον τὸν σκοπὸν τίθεται.

«Λαθὼν οὖν, φησι: Τετέλεσται»²⁶. Εἶδες ὅτι πρῶ-
τε αὐτὰ ἀταράχως καὶ μετὰ κύρος; Καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον
ἀκολουθεῖ, δεικνύει τοῦτο, δηλαδὴ, ἀφοῦ ὅλα ἐρρυθμι-
σθησαν, «κλίνας τὴν κεφαλὴν», (διότι αὐτὴ δὲν εἶχε δια-
περασθῆ διὰ καρφίαν), «τὸ πνεῦμα ἀφῆκε»²⁷, δηλαδὴ,
«ἐξέπνευσε». Καὶ ὅμως ἡ τελευταία πνοὴ δὲν ἀφίεται με-
τὰ τὴν κλίσιν τῆς κεφαλῆς, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον· διότι δὲν
ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν, ὅταν ἐξέπνευσε, πρᾶγμα τὸ ὁ-
ποῖον συμβαίνει εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ ὅταν ἐκλίνε τὴν κεφα-
λήν, τότε ἐξέπνευσε²⁸· δι' ὅλων αὐτῶν εἰδείξεν ὁ Εὐαγ-
γελιστὴς ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο Κύριος τοῦ παντός.

γ'. Ἄλλ' οἱ Ἰουδαῖοι πάλιν, οἱ καταπίνοντες τὴν
κάμηλον, καὶ διωλίζοντες τὸν κώνωπα²⁹, ἀφοῦ διέπρα-
ξαν τόσον σοβαρὸν τὸλμημα, ἐξετάζουν μετὰ ἀκρίθειαν
περὶ τῆς ἡμέρας· δηλαδὴ: «ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν λοι-
πὸν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα, ἠρώ-
τησαν τὸν Πιλάτον, ἵνα καταγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέ-
λη»³⁰. Βλέπετε πόσον ἰσχυρὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια;

Δι' ἐκείνων, διὰ τῶν ὁποίων προσπαθοῦν τὴν ἐπιτό-

25. Ἰωάν. 19, 29.

26. Ἰωάν. 19, 30.

27. Ἰωάν. 19, 30.

28. Παρατίρει τὴν ἀντίθετον:

«Οὐδὲ γὰρ, ἐπειδὴ ἐξέπνευσε, ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν, ὅπερ

ἐφ' ἡμῶν γίνεται,

ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν, τότε ἐξέπνευσε».

29. Ματθ. 23, 24.

30. Ἰωάν. 19, 31.

χουν τὸν σκοπὸν τῶν, δι' αὐτῶν πραγματοποιεῖται ἡ προφητεία· διότι ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τούτων τῶν Ἰουδαίων, ἄλλη προφητεία ἐδῶ πραγματοποιεῖται· δηλαδή, ὅταν ἦλθον οἱ στρατιῶται, τῶν μὲν ἄλλων ἔθραυσαν τὰ σκέλη, τοῦ δὲ Χριστοῦ ὄχι³¹. Ἄλλ' ὅμως αὐτοί, διὰ τὰ φανούθιν εὐχάριστοι εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐκέντησαν τὴν πλευρὰν αὐτοῦ διὰ λόγχης καὶ νεκρὸν ἐν συνεχείᾳ προσέβαλον τὸ σῶμα. Ὅποια θδελυρὰ καὶ ἀσχημὸς διὰ θεοῖς!

Ἄλλὰ νὰ μὴ θορυβηθῆς καὶ νὰ μὴ λυπηθῆς, ἀγαπητέ· διότι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἐπραττον οἱ Ἰουδαῖοι ἐκ πονηρᾶς προθέσεως, αὐτὰ συνεργοὶ τῆς ἀληθείας καθίσταντο· διότι καὶ περὶ τούτου τοῦ ἐγγχειρήματος ὑπῆρχε προφητεία λέγουσα: «Ὅμοιαι εἰς ὃν ἐξεκέντησαν»³².

Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπρόκειτο νὰ μὴ πιστεύσουν κατέστη πειστικὴ ἀπόδειξις τὸ τολμηθῆν ὑπὸ τοῦ στρατιώτου. Συγχρόνως δὲ μὲ αὐτὸ ἐπελείτο καὶ ἀπόρρητον μυστήριον· διότι ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα³³. Αὐτὰ δὲ ἀίτηγαί δὲν ἐδημιουργήθησαν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐκ τῶν δύο τούτων συνίσταται ἡ Ἐκκλησία. Καὶ γνωρίζουν οἱ μετέχοντες τῶν μυστηρίων, ὅτι δι' ὕδατος μὲν ἀναγεννῶνται³⁴, δι' αἵματος δὲ καὶ σαρκὸς τρέφονται³⁵.

Ἀπὸ ἐδῶ λαμβάνουν ἀρχὴν τὰ Μυστήρια, ὥστε, ὅταν προσέρχῃς εἰς τὸ φρικτὸν ποτήριον, ὡς πίνων ἐξ αὐτῆς τῆς πλευρᾶς τοῦ Κυρίου, οὕτω νὰ προσέρχῃς.

Καὶ τοῦτο ὁ ἔωρακῶς μεμαρτύρηκε καὶ ἀληθῆς ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ³⁶· δηλαδή, «δὲν ἤκουσα ἀπὸ ἄλλου, ἀλλ' ἐγὼ ὁ ἴδιος παρευρισκόμενος εἶδον αὐτὸ, καὶ εἶναι ἀληθῆς ἡ μαρτυρία». Εὐλόγως· διότι διηγέται μίαν ὕβριν ἢ ὅποια διεπράχθη, δὲν διηγέται κάτι μέγα καὶ θαυμαστὸν, διὰ τὰ σχηματισθῆς ὁμοίαν διὰ τὴν

31. Ἰωάν. 19, 32-33.

32. Ἰωάν. 19, 37. Ζαχ. 12, 10.

33. Ἰωάν. 19, 34.

34. Εἶναι τὸ Βάπτισμα.

35. Εἶναι ἡ Θεία Μετάληψις.

36. Ἰωάν. 19, 35.

διήγησιν, ἀλλὰ ὁ ἴδιος κλείων τὰ στόματα τῶν ἀρετικῶν, καὶ προλέγων τὰ μέλλοντα μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, καὶ βλέπων καλῶς τὸν θησαυρὸν, ὁ ὁποῖος ἐγκεῖται εἰς αὐτὰ, ὁμιλεῖ μὲ ἀκρίθειαν περὶ τοῦ συμβάντος.

Ἐκπληροῦται δὲ καὶ ἐκεῖνη ἡ προφητεία, κατὰ τὴν ὁποίαν «ὄστοῦν αὐτοῦ οὐ συντριψούσιν»³⁷. Διότι ἐάν καὶ περὶ τοῦ αἵμου παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἔχει λεχθῆ αὐτὸ, διὰ τὴν ἀλήθειαν ὅμως ὁ τύπος³⁸ ἤνοιξε τὴν ὁδόν, καὶ ὁ λόγος οὗτος περισσότερο εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἐπραγματοποιήθη. Διὰ τοῦτο ἀνέφερε καὶ τὸν Προφήτην.

Διότι, ἐπειδὴ, παντοῦ, ἐφ' ὅσον ἀναφέρει τὸν ἑαυτὸν του, δὲν ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶναι ἀξιώπιστος, φέρει τὸν Μωυσέα, λέγων ὅτι τοῦτο δὲν συνέβη τυχαίως, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς προεφητεύθη. Καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνον, τὸ ὁποῖον εἶχε λεχθῆ, ὅτι «ὄστοῦν αὐτοῦ οὐ συντριψούσιν»³⁹.

Καὶ πάλιν εἰς τὸν Προφήτην ἀποδίδει ἐκ μέρους του τὴν πιστότητα τῶν συμβάντων. Αὐτὰ δὲ εἶπον, λέγει, διὰ τὰ μάθετε ὅτι μεγάλη εἶναι ἡ συγγένεια τοῦ τύπου πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Βλέπετε, πόσῃ φροντίδι λαμβάνει, ὥστε νὰ πιστευθῆ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἐπονείδιστον, καὶ προκαλεῖ αἰσχύνῃ; Διότι τὸ νὰ προσβάλῃ ὁ στρατιώτης τὸ σῶμα νεκρὸν, ἦτο πολὺ χειρότερον ἀπὸ νὰ σταυρωθῆ αὐτό.

Ἄλλ' ὅμως καὶ αὐτὰ, λέγει, τὰ εἶπα καὶ μάλιστα μὲ μεγάλῃν προθυμίαν, «ἵνα πιστεύσητε»⁴⁰. Οὐδεὶς λοιπὸν νὰ μὴ ἀπιστῆ, οὔτε ἐντροπέμενος νὰ ὑποτιμᾷ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀνῆκουσιν εἰς ἡμᾶς· διότι ἐκεῖνα τὰ ὅποια κυρίως θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἐπονείδιστα, αὐτὰ εἶναι ἐκ τῶν ἰδικῶν μας ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν καύχημα.

«Μετὰ ταῦτα ἐλθὼν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, μα-

37. Ἰωάν. 19, 36. Ψαλμ. 33, 21.

38. Δηλ. ἡ τυπικὴ αὕτη διάφορις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου.

39. Ἐξ 65, 12, 46 καὶ Ἀριθ. 9, 12.

40. Ἰωάν. 19, 35.

θητής ὤν»⁴¹ ὄχι ἐκ τῶν δώδεκα, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἐβδομηκοντα ἰσως (διότι, ἐπειδὴ ἐνόμισαν ὅτι τοῦ λοιποῦ ἐσθῆ-σθῆ ἡ ὄργη τῶν Ἰουδαίων διὰ τῆς Σταυρώσεως, ἀνευ φόβου προσήλθον, καὶ ἐφρόντιζον διὰ τὴν κηδεῖαν), ἀ-φοῦ προσήλθε λοιπὸν, ζητεῖ τὴν σχετικὴν χάριν ἀπὸ τὸν Πιλάτον, καὶ ἐκεῖνος τὴν παρέχει.

Διατί δὲ ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ τοῦτο; Βοηθεῖ αὐτὸν καὶ ὁ Νικόδημος⁴² καὶ κάμνει πολυτελεῖ ταφήν διότι ἀ-κόμη τὸν ἐθεώρουν ὡς ἀπίστου ἀνθρώπου. Καὶ μάλιστα φέρουν ἀρώματα, τὰ ὅποια κυρίως ἔχουν ἐκ φύσεως τὴν ἰδιότητα ἐπὶ πολὺ νὰ τὰ διατηροῦν, καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπουν ταχέως νὰ ὑποκύπτουν εἰς τὴν φθοράν ἢ ἐνέργεια αὐτῆ ἐδεικνυε ὅτι δὲν εἶχον οὐδεμίαν μεγάλην ἰδέαν περὶ Ἐκείνου, ἀλλὰ ἐπεδείκνυον πολλὴν φιλοστοργίαν.

Πῶς δὲ δὲν προσήλθε κανεὶς ἐκ τῶν δώδεκα, οὔτε ὁ Ἰωάννης, οὔτε ὁ Πέτρος, οὔτε κανεὶς ἐκ τῶν γνω-στῶν; Οὔτε καὶ τοῦτο κρύπτει ὁ Μαθητής. Ἐάν δηλαδὴ ἀναφέρῃ κανεὶς τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, καὶ αὐτοὶ καταείχοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φόβου διότι καὶ ὁ Ἰωσήφ ἦτο, λέγει, «κεκρυμμένος διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαί-ων»⁴³. Καὶ δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἔκαμε τοῦτο, ἐπειδὴ τελείως περιεφρόνει αὐτούς, ἀλλὰ, παρ' ὅτι ἐ-φοβεῖτο, ἐν τούτοις προσήλθεν εἰς τὸν Πιλάτον.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἂν καὶ παρευρίσκειτο καὶ εἶδε τὸν Ἰησοῦν ὅτι ἐξέπνευσε, δὲν προέβη εἰς παρομοίαν ἐ-νέργειαν.

Τὶ λοιπὸν σημαίνει τοῦτο; Εἰς ἐμὲ φαίνεται, ὅτι ὁ Ἰωσήφ ἦτο ἐκ τῶν λίαν ἐξεχόντων Ἰουδαίων, (τοῦτο εἶναι φανερόν καὶ ἀπὸ τὰ ἐντάφια), καὶ εἰς τὸν Πιλά-τον γνωστός διὰ τοῦτο καὶ ἐπέτυχε ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐζητεῖ. Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐνταφιάζει τὸν Κύριον, ὄχι ὡς κατὰδικον, ἀλλὰ, ὅπως εἶναι συνήθεια εἰς τοὺς Ἰου-δαίους, τὸν ἐνταφιάζει πολυτελῶς ὡς κάποιον ἰσχυ-ραίου καὶ θαυμαστόν.

δ'. Ἐπειδὴ δὲ ἐπιέζοντο ὑπὸ τοῦ χρόνου (διότι ἐφ'

41. Ἰωάν. 18, 38.

42. Ἰωάν. 19, 39.

43. Ἰωάν. 19, 38.

δσον ὁ θάνατος ἐπῆλθε κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν, ἔπειτα ἐν τῷ μεταξὺ προσήρχοντο εἰς τὸν Πιλάτον καὶ καταβί-βαζόν τὸ Σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, ἦτο ἐπόμενον νὰ τοὺς εἴρῃ ἢ ἐσπέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ ἐργάζωνται) τοποθετοῦν τὸν Κύριον εἰς τὸ πλησίον ἐο-ρισκόμενον μνημεῖον.

Ἡ Οἰκονομία τὸ ἔφερε νὰ τεθῆ εἰς νεοκατασκευα-σθὲν μνημεῖον, ὅπου οὐδεὶς ἐτέθη⁴⁴, ὥστε νὰ μὴ νομι-σθῆ ὅτι ἡ Ἀνάστασις ἦτο ἀλλοῦ νεκροῦ, ὁ ὁποῖος ἐκεῖ-νο μετ' αὐτοῦ, καὶ νὰ δυνηθοῦν οἱ Μαθηταὶ μὲ εὐκολίαν νὰ ἔλθουν, καὶ νὰ καταστοῦν θεαταὶ τῶν συμβάντων, ἐφ' ὅσον ἦτο πλησίον ὁ τόπος, καὶ νὰ καταστοῦν μάρτυ-ρες τῆς ταφῆς ὄχι μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔχθροί· διό-τι τὸ νὰ θέσουν σφραγίδα ἐπὶ τοῦ τάφου, καὶ ὡς φρου-ροὶ νὰ παρακαθήσων στρατιῶται, ἦσαν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια ἐμαρτύρουν διὰ τὴν ταφήν διότι ὁ Χριστὸς ἐ-φρόντισε νὰ ὁμολογηθῆ καὶ τοῦτο ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Μαθηταὶ μεγάλην φροντίδα λαμβάνουν περὶ τοῦτου, ὥστε νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἀπέθανεν διότι τὴν μὲν Ἀνάστασιν ἐπρόκειτο ὁλος ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος νὰ τὴν ἐπιβεβαιώσῃ, ὁ θάνατος δέ, ἐάν συνεκαλύπτετο, καὶ δὲν καθίστατο λίαν φανε-ρός, ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ προσβάλῃ τὴν εἴδησιν περὶ Ἀναστάσεως. Τὸ ὅτι ἐτέθη εἰς πλησίον εὐρισκόμενον μνημεῖον δὲν ἐγένετο μόνον διὰ τοὺς λόγους τούτους, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀποδειχθῆ ψευδῆς ἢ περὶ κλοπῆς τοῦ Σώματος τοῦ Ἰησοῦ διάδοσις.

«Τῆ δὲ μιᾷ τῶν Σαββάτων (δηλαδὴ κατὰ τὴν Κυ-ριακὴν), ὁρθροῦ θεῆσας, Μαρία ἡ Μαγδαλινὴ ἔρχεται πρῶτῃ, καὶ θλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημεῖου»⁴⁵ δηλαδὴ ἀνεστήθη μὲν, ἐνῶ καὶ ὁ λίθος καὶ αἱ σφραγι-δες εἶχον τεθῆ ἐπὶ τοῦ τάφου. Ἐπειδὴ δὲ ἔπρεπε καὶ οἱ ἄλλοι νὰ πληροφορηθοῦν, ἀνοίγεται τὸ μνημεῖον με-τὰ τὴν Ἀνάστασιν, καὶ οὕτω ἐπιβεβαιώνεται τὸ γεγονός.

Τοῦτο θεθαίως ἐκίνησε καὶ τὴν Μαρίαν δηλαδὴ ἦτο

44. Ἰωάν. 19, 41.

45. Ἰωάν. 20, 1.

λίαν φιλόσοργος πρὸς τὸν Διδάσκαλον, ὅταν παρήλαθε τὸ Σάββατον, δὲν ἠδύνατο νὰ ἡσυχάσῃ, ἀλλ' ἦλθεν ἐνῶ ἦτο ἀκόμη ὁρθρὸς θαθῆρ⁴⁶, δεδομένου ὅτι ἤθελε νὰ εὐ-
ρη ἀπὸ τὸν τόπον κάποιαν παρηγορίαν.

Καί ὅταν εἶδε τὸν τόπον, καὶ τὸν λίθον νὰ ἔχη ἀ-
φαιρεθῆ, δὲν εἰσήλθεν, οὔτε ἔσκυψεν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ με-
γάλου πόθου ἔτραξεν εἰς τοὺς Μαθητάς⁴⁷. διότι ἦτο ἡ
φροντίς δι' αὐτήν, δηλαδὴ νὰ μάθῃ λίαν συντόμως ἤθε-
λε τί ἀπέγινε τὸ Σάβμα· διότι καὶ ὁ δρόμος αὐτῆς εἰς τοῦ-
το ἀπεσκόπει, καὶ οἱ λόγοι αὐτῆς τοῦτο δεικνύουσιν· διό-
τι λέγει: «ἦραν τὸν Κύριόν μου καὶ οὐκ οἶδα, ποῦ τε-
θείκασιν αὐτόν»⁴⁸.

Βλέπεις, πῶς ἀκόμη δὲν εἶχε σαφῆ γνώσιν περὶ
τῆς Ἀναστάσεως, ἀλλ' ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε γίνεи μετάρθε-
σις τοῦ Σάβματος, καὶ ἀδόλως ὄλα τὰ ἀναγγέλλει εἰς
τοὺς Μαθητάς;

Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς δὲν ἀπεστέρησε τὴν γυναῖκα
τόσον μεγάλου ἔγκωμιού, οὔτε ἐθεώρησεν ἐντροπὴν τὸ
ὅτι ἔλαβον πληροφορίας ἀπὸ αὐτῆν, ἐφ' ὅσον πρώτη
αὐτὴ τὰ συμβῆντα κατὰ τὴν νύκτα εἶδε· τοιοῦτοτρό-
πως παντοῦ διαλάμπει ὁ φιλαλήθης χαρακτῆρ τοῦ Εὐ-
αγγελιστοῦ.

Ὅταν λοιπὸν ἦλθε, καὶ εἶπεν αὐτά, μόλις ἤκου-
σαν οἱ Μαθηταί, λίαν ἐσπευσμένως ἔρχονται εἰς τὸ
μνημεῖον καὶ βλέπουν «τὰ θῶνια κείμενα»⁴⁹, πράγμα,
τὸ ὁποῖον σπετέλει σημεῖον τῆς Ἀναστάσεως· διότι,
οὔτε ἐάν κάποιοι μετέθετον τὸ σῶμα, θὰ ἔπραττον
τοῦτο, ἀφοῦ τὸ ἐγύμνασον, οὔτε ἐάν τὸ ἐκλεπτον, δὲν
ἐφρόντιζον διὰ τοῦτο, δηλαδὴ νὰ ἀφαιρέσουν τὸ σου-
δάριον καὶ νὰ τὸ τυλίξουσιν καὶ νὰ τὸ τοποθετήσουν εἰς
«ἕνα τόπον»⁵⁰, ἀλλὰ πῶς θὰ ἐνήργουν; θὰ ἐλάμβανον
τὸ σῶμα, ὅπως ἦτο.

Διότι διὰ τοῦτο ὁ Ἰωάννης λέγει ἐκ τῶν προτέρων

46. Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον «θαθεῖα χαρμίματα».

47. Ἰωάν. 20, 2.

48. Ἰωάν. 20, 2.

49. Ἰωάν. 20, 5.

50. Ἰωάν. 20, 7.

ὅτι ἐτάφη μὲ πολλὴν σμύρναν, ἡ ὁποία οὐχὶ ὀλιγώτε-
ρον ἀπὸ τὸν μάλυθον συγκολλᾷ μὲ τὸ σῶμα τὰ θῶ-
νια, ὥστε, ὅταν ἀκούσης ὅτι τὰ σουδάρια ἔκειντο μό-
να των, νὰ μὴ ἀνέχεσαι τοὺς ἰσχυρισμοὺς ἐκείνων, οἱ
ὁποῖοι ἔλεγον ὅτι ἐκλάπη· διότι δὲν ἦτο τόσον ἀνόη-
τος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ τὸ ἐκλεπτεν, ὥστε νὰ καταθά-
λῃ τὴν φροντίδα διὰ πράγμα περιττόν.

Διότι, διὰ ποῖον λόγον θὰ ἄφηνε τὰ σουδάρια;
πῶς δὲ θὰ ἔμεινεν ἀπαράτητος πρᾶττων τοῦτο; Διό-
τι καὶ φυσικὸν ἦτο νὰ διαπανήσῃ αὐτὸς πολλὸν χρόνον,
καὶ νὰ συλληφθῆ ἐπ' αὐτοφῶρα ἐνῶ θὰ ἔχρονοτριβεῖ
καὶ θὰ ἐθράβυνε.

Διατὶ λοιπὸν καὶ χωριστὰ κείνται τὰ θῶνια, «καὶ
τὸ σουδάριον χωρὶς ἐντετυλιγμένον»⁵¹. Διὰ νὰ μάθης
ὅτι δὲν ἦτο ἐνέργεια ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐσπευσμέ-
ως ἐνήργουν καὶ ἦσαν τέταραργμένοι, ἡ ὑπόθεσις, δη-
λαδὴ τὸ νὰ τοποθετήσουν τὰ ἐντάφια καὶ νὰ τὰ τυλί-
ξουσιν χωριστὰ ἀπ' ἀλλήλων.

Ἀπὸ αὐτὸ ἐπίστευσαν εἰς τὴν Ἀνάστασιν. Διὰ τοῦ-
το μετὰ ταῦτα παρουσιάζεται εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστός,
οἱ ὁποῖοι ἐθεθεοδώθησαν ἐκ τοῦ θεάματος.

Παρατῆρει λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὴν ἔλλειψιν ὑπερηφα-
νείας ἐκ μέρους τοῦ Ἰωάννου, πῶς δηλαδὴ μαρτυ-
ρεῖ περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐρεύνης διὰ τὸ γεγονός ἀποδι-
δων αὐτὴν εἰς τὸν Πέτρον. Διότι, ἐνῶ ἔσπευσε πρὸ τοῦ
Πέτρου καὶ εἶδε νὰ κείνται τὰ θῶνια, δὲν ἀγορεύεται
πολὺ μὲ τοῦτο, ἀλλὰ παύει⁵²· ἐκεῖνος δὲ ὁ ἐνθερμος
Μαθητὴς, ἀφοῦ προχωρῆ εἰς τὰ ἐνδότερα, ὄλα τὰ πα-
ρετῆρησε μὲ ἀκρίθειαν, καὶ εἶδε κατὶ περισσότερο⁵³,
καὶ τότε ὁ Ἰωάννης παρηγορήθη μὲ τὸ θέμα· διότι,
ἀφοῦ εἰσῆλθε μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον, εἶδε τὰ ἐντάφια νὰ
κείνται καὶ νὰ εἶναι ἀποκεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων·
διότι τὸ νὰ τὰ ἀποχωρήσῃ κανεὶς, καὶ νὰ τὰ θέσῃ χω-
ριστὰ ἀπ' ἀλλήλων ἀφοῦ τὰ τυλίξῃ, ἦτο ἔργον ἑνός,

51. Ἰωάν. 20, 7.

52. Ἰωάν. 20, 4-5.

53. Ἰωάν. 20, 8-7.

ὁ ὁποῖος τὸ ἔκαμε μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ὄχι τυχαίως καὶ τεταραγμένος.

ε'. Σὺ δέ, ὅταν ἀκούσης ὅτι ὁ Δεσπότης ἀνεστήθη γυμνός, νὰ παύσης τὴν μονιῶδη φροντίδα διὰ τὴν κηδεῖαν διότι εἰς τί ἀποσκοπεῖ ἡ περιττὴ αὕτη καὶ ἀνωφελὴς δαπάνη, ἡ ὁποία εἰς μὲν τοὺς κηδεύοντας προκαλεῖ ζημίαν, εἰς δὲ τὸν ἀπελθόντα οὐδὲν κέρδος, ἀλλὰ εἰς πρὸς εἶπωμεν κάτι, καὶ θλόσῃν;

Διότι ἡ πολυτέλεια τῆς ταφῆς ἔχει γίνεαι πολλάκις πρόξενος τυμωρυχίας, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ριφθῇ γυμνός καὶ ἀταφος ὁ μετ' ἐπιμελείας ταφείς. Ἄλλ' ὅποια κενοδοξία! πόσῃν καὶ εἰς τὸ πένθος δεικνύει τὴν τυραννίδα, πόσῃν τὴν ἀνοησίαν! Πολλοὶ λοιπόν, διὰ νὰ μὴ συμβῇ τοῦτο (ἡ τυμωρυχία), ἀφοῦ διασχίσουν τὰς λεπτάς ἐκεῖνας ὀθόνας, καὶ ἀφοῦ γεμίσουν αὐτάς μὲ πολλὰ ἀρώματα, ὥστε δύο φορές ἄχρηστα νὰ καταστοῦν διὰ τοὺς τυμωρῦχους, οὕτω θάπτουν τοὺς νεκρούς.

Αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν ἐνεργείας μανιακῶν; αὐτὰ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὰ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι παραπαλοῦν; δηλαδὴ νὰ ἐπιδεικνύουν ματαιοδοξίαν καὶ πάλιν νὰ καθίστανται αὐτὴν ἀφανή; Καί! δύναται νὰ εἴπῃ τις διὰ νὰ κείνται πλησίον τοῦ νεκροῦ μὲ ἀσφάλειαν τὰ συνθιπτόμενα, ἐπινοοῦμεν ὅλα αὐτὰ.

Τί λοιπόν; ὅν δὲν τὰ λάθουν οἱ τυμωρῦχοι, ὁ σκόρος καὶ οἱ σκώληκες δὲν θὰ τὰ λάθουν; Ἄλλὰ τί; ὅν ὁ σκόρος καὶ οἱ σκώληκες δὲν τὰ λάθουν, ὁ χρόνος καὶ ἡ σῆψις δὲν θὰ τὸ καταστρέψῃ; Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ μετὰ τοῦ νεκροῦ κείμενα οὐτε τυμωρῦχοι, οὐτε σκόρος, οὐτε σκώληκες, οὐτε ὁ χρόνος ἀφανίζουσι, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα μένει ἀνέπαφον μέχρι τῆς ἀναστάσεως, καὶ αὐτὰ τὰ συνθιπτόμενα διατηροῦνται νέα καὶ νεοκατασκευάστα καὶ λεπτά· ποῖον κέρδος προκύπτει δι' ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι ἀπέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὅταν γυμνὸν μὲν ἐγείρεται τὸ σῶμα, αὐτὰ δὲ μένουσι ἐδῶ, καὶ δὲν μᾶς ὠφελοῦν εἰς τίποτε διὰ τὴν ἐκεῖ ἀπολογία μας;

Διατί λοιπόν, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ὁ τρόπος οὗτος τῆς ταφῆς ἐφηρμόθη ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ; Κυρίως μὲν νὰ

μὴ παραβάλλῃς αὐτὰ μὲ τὰ ἀνθρώπινα, (διότι καὶ μύρον ἔρριπταν ἢ πόρνη εἰς τοὺς ἁγίους πόδας Αὐτοῦ), εἴαν δὲ εἶναι ἀνάγκη καὶ περὶ αὐτῶν νὰ ὁμιλήσωμεν, πρῶτον μὲν αὐτὰ ἐπράχθησαν διότι οἱ ἐνεργοῦντες αὐτὰ δὲν ἐγνώριζον τὸν λόγον περὶ Ἀναστάσεως⁵⁴· διότι τοῦτο λέγει: «Καθὼς ἔθος ἦν τοῖς Ἰουδαίοις»⁵⁵· διότι δὲν ἦσαν ἐκ τῶν δώδεκα ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐτίμων τὸν Χριστὸν, ἀλλ' ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐτίμων Αὐτὸν ὄχι εἰς μέγαν θαυμῶν.

Οἱ δώδεκα θεθείως δὲν ἐτίμων Αὐτὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ διὰ θανάτου, διὰ σφαγῆς, καὶ διὰ τῶν ὑπὲρ Αὐτοῦ κινδύνων διότι ἦτο μεγάλη καὶ ἐκείνη ἡ τιμὴ, πολὺ δὲ μικροτέρα αὐτῆς, τὴν ὁποῖαν ἀνέφερον ἄλλως τε, πρῶγμα, τὸ ὁποῖον εἶπον καὶ προηγουμένως, ὁ λόγος μᾶς τώρα εἶναι περὶ ἀνθρώπων, τότε δὲ ἐκεῖνα συνέβαινον εἰς τὸν Δεσπότην.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τούτων, εἶπε: «Πεινώντά με εἶδετε, καὶ ἐθρέψατε» καὶ διψῶντα καὶ ἐποτίσατε· καὶ γυμνὸν καὶ περιεβάλλετε»⁵⁶, καὶ εἰς οὐδὲν σημειῶν εἶπε: «Καὶ τεθνεῶτα καὶ ἐθάψατε».

Καὶ τὰ λέγω αὐτὰ, ὄχι διότι ἐπιθυμῶ νὰ καταργήσω τὴν ταφήν· εἶθε νὰ μὴ σχηματισθῇ τοιαύτη γνώμη! ἀλλὰ τὰ λέγω, διότι ἐπιθυμῶ νὰ ἐξαλείψω τὴν ἀσώτιαν καὶ τὴν ἀκαιρον φιλοδοξίαν διότι τὸ πάθος, δύναται νὰ εἴπῃ τις, καὶ ἡ ὀδύνη καὶ ἡ συμπάθεια πρὸς τὸν ἀπελθόντα αὐτὰ πείθουν.

Δὲν εἶναι αὐτὰ ἐνδελξεις συμπαθείας πρὸς τὸν ἀπελθόντα, ἀλλὰ κενοδοξίας· διότι, εἴαν θέλῃς νὰ βελήῃς συμπαθεῖαν πρὸς τὸν θανόντα, σοῦ δεικνύω ἄλλην ὁδὸν κηδεῖας, καὶ σὲ συμβουλεύω νὰ περιθάλλῃς αὐτὸν μὲ ἱμάτια, τὰ ὁποῖα συναγεῖρονται μὲ αὐτὸν, καὶ τὸν ἀναδεικνύουν λαμπρόν διότι αὐτὰ τὰ ἱμάτια οὐτε ὑπὸ σκόρου ἀφανίζονται, οὐτε ὑπὸ τοῦ χρόνου φθείρονται, οὐτε ὑπὸ τῶν τυμωρῦχων κλέπτονται.

Ποῖα λοιπόν εἶναι αὐτὰ; Ἡ ἐνδυμασία τῆς ἐλεημο-

54. Ἰωάν. 19. 40.

55. Ματθ. 25. 35 · 38.

σύνης· διότι αὐτὴ ἡ περιβολὴ μαζί με αὐτὸν ἐγείρεται· διότι ἡ σφραγὶς τῆς ἐλεημοσύνης εἶναι μετὰ τοῦ θανάτου. Ἐξ αὐτῶν τῶν ἱματίων λάμπουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τότε ἀκούουν: «Πενθόντά με ἔθρέψατε». Αὐτὰ καθίσταν ἄσφαλεῖς· αὐτὰ δὲ τὰ ὅποια γίνονται δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἀντικείμενον καταναλώσεως ὑπὸ τοῦ σκόρου καὶ τράπεζα σκωλήκων.

Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ σὰς ἐμποδίσω νὰ κηδεύετε, ἀλλὰ νὰ σὰς οὐστήσω νὰ κάμετε τοῦτο με μέτρον, ὥστε νὰ σκεπάζετε τὸ σῶμα, καὶ νὰ μὴ τὸ ἐνταφιάσετε γυμνόν· διότι ἐάν ὁ Κύριος προστάσῃ ἐν ζωῇ νὰ μὴ ἔχωμεν τίποτε περισσότερο παρά μόνον σκέπασμα, πολλῶ μᾶλλον ὅταν ἀποθάνωμεν· διότι δὲν ἔχει τόσην ἀνάγκην ἱματίων τὸ σῶμα ὅταν ἔχη ἀποθάνει, ὅσην ὅταν ζῇ καὶ ἀνασπῆ· διότι ζῶντες μὲν, καὶ ἔνεκα τοῦ φύχου καὶ δι' εὐπρέπειαν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς διὰ τῶν ἱματίων περιβολῆς, ὅταν δὲ ἀποθάνωμεν, δι' αὐτοὺς μὲν τοὺς λόγους δὲν ἔχομεν ἀνάγκην αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ κείτῃ δὲ γυμνόν τὸ σῶμα, ἔχομεν ἀνάγκην τῶν ἐνταφίων, καὶ πρὸ τῶν ἐνταφίων δὲ ἔχομεν τὸ καλύτερον κάλυμμα, τὴν γῆν, ἡ ὅποια ἀρμόζει περισσότερο εἰς τὴν τοιαύτην φύσιν τῶν σωμάτων.

Ἐάν λοιπόν, ὅπου ὑπάρχουν τόσαι ἀνάγκαι, δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητῶμεν τίποτε περιττόν, πολὺ περισσότερο εἶναι δίκαιος ἡ ματαιοδοξία ἐκεῖ, ὅπου δὲν εἶναι τόσον μεγάλη ἡ ἀνάγκη.

Τ'. Ἀλλά, δύναται νὰ εἴπῃ τις, οἱ θλέποντες θὰ γελάσουν. Κυρίως μὲν, καὶ ἂν εἶναι κάποιος, ὁ ὅποιος γελᾷ, δὲν πρέπει πολὺ νὰ ὑπολογίζωμεν τὸν δεικνύοντα τόσον μεγάλῃ ἀνοησίᾳ, τώρα δὲ πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι θαυμάζουν μᾶλλον, καὶ δέχονται τὰς φιλοσοφικὰς μᾶς σκέψεις· διότι ἀξία γέλωτος δὲν εἶναι αὐτά, τὰ ὅποια συμβουλεύομεν νὰ γίνονται, ἀλλὰ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια κάμνομεν τώρα, δηλαδὴ κλαίοντες, πενθόντες καὶ συνθᾶπτοντες τοὺς ἑαυτοὺς μᾶς με τοὺς ἀπελθόντες. Αὐτὰ εἶναι ἀξία γέλωτος καὶ τιμωρίας.

Τὸ νὰ δεικνύωμεν δὲ στωϊκότητα καὶ εἰς αὐτὰ καὶ εἰς τὴν λιτότητα τῶν ἱματίων, στεφάνους καὶ ἐπαίνους

προξενεῖ εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅλοι θὰ ἐπευφημήσουν ἡμᾶς, καὶ θὰ θαυμάσουν τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν, καὶ θὰ εἴπουν: «Ἦτόση εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Σταυρωθέντος! ἔπεισε τοὺς ἀφανιζομένους καὶ φθειρομένους ὅτι δὲν ὀπάχει ὁ θάνατος· δὲν κάμνουν λοιπὸν ἐκεῖνα τὰ ὅποια γίνονται δι' ἀφανιζομένους, ἀλλὰ τὰς ἐνεργείας ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προπέμπουν τοὺς ἀπερχομένους εἰς ἀποδημίαν ἀνωτέρω». Ἐπεισεν αὐτοὺς ὅτι τὸ σῶμα τὸ φθαρτὸν τοῦτο καὶ γῆινον ἱμάτιον θὰ ἐνδυθῆ περιβολὴν πολὺ λαμπροτέραν τῶν μεταξωτῶν καὶ χρυσοποικιλῶν ἐνδυμάτων, τὴν ἀφθαρσίαν. Διὰ τοῦτο δὲν προσέχουν πολὺ εἰς τὴν ταφήν, ἀλλὰ θεωροῦν ὡς θαυμαστόν ἐντάφιον τὸν ἐνάρετον θίον.

Αὐτὰ θὰ εἴπουν, ὅταν ἴδουν τοὺς τελούντας ταφήν, νὰ πράττουν τοῦτο με στωϊκότητα· ἂν δὲ τοὺς ἴδουν νὰ κάμπτανται, νὰ προβαίνουν εἰς γυναικοπρεπεῖς ἐκδηλώσεις, νὰ δημιουργοῦν πέριξ αὐτῶν χορείαν θρηνοῦσῶν γυναικῶν, θὰ γελάσουν, καὶ θὰ τοὺς διακωμώδησούν, θὰ διατυπώσουν μυρίας κατηγορίας, διασύροντες τὴν ἀσκοπὸν δαπάνην, καὶ τὴν ματαιοπονίαν· διότι καὶ ἀκούομεν ὄλους αὐτὰς τὰς κατηγορίας νὰ διατυπώνουν.

Καὶ πολὺ ὀρθῶς· διότι ποῖον δικαιολογίαν θὰ προβάλλωμεν, ὅταν τὸ μὲν σῶμα ἐνῶ φθέρεται ὑπὸ τῆς σήψεως καὶ τῶν σκωλήκων τὸ καλλωπίζωμεν, τὸν δὲ Χριστὸν τὸν παραθλέτωμεν, ἐνῶ διψᾷ, καὶ περιέρχεται γυμνός καὶ ξένος;

Ἄς παύσωμεν λοιπὸν τὴν ματαιὰν αὐτὴν φροντίδα ἅς κηδεύωμεν λοιπὸν τοὺς ἀπελθόντας, ὅπως συμφέρει καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἐκεῖνους πρὸς δόξαν Θεοῦ ἅς ἐπιτελέσωμεν ὑπὲρ αὐτῶν πολλὴν ἐλεημοσύνην ἅς στελῶμεν μαζί με αὐτοὺς ἄριστα ἐφόδια· διότι ἐάν ἡ μὴμη θαυμαστῶν ἀνδρῶν ἀποθανόντων ὠφέλησε τοὺς ζῶντας, (διότι λέγει: «ὑπεροσπιδὸς τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαυθὶδ τῶν παιδῶν μου»)⁵⁶, πολὺ περισσότερο ἡ ἐλεημοσύνη θὰ ἐπιτελέσῃ τοῦτο· διότι αὐτὴ καὶ νεκροὺς ἀνέστησεν, ὅταν αἱ χῆραι ἐστάθησαν πέ-

56. Δ' Βασιλ. 10, 34.

ριε τοῦ Πέτρου δεικνύουσα, ὅσα ἔκαμεν ὅταν ἦτο μετ' αὐτῶν ἢ Δορκάς⁵⁷.

Ὅταν λοιπὸν κανεῖς πρόκειται νὰ ἀποθάνῃ, ὁ οἰκεῖος ἄς κατασκευάζῃ τὰ ἐντάφια διὰ τὸν θνήσκοντα καὶ ἄς πείθῃ τὸν ἀπερχόμενον νὰ ἀφήνῃ κάτι διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Μὲ αὐτὰ τὰ ἰμάτια, ἄς ἀφήνῃ αὐτὸν νὰ ἀναχωρῇ καὶ ἄς τὸν πείθῃ νὰ ἀφήνῃ κληρονόμον τὸν Χριστόν· διότι ἂν οἱ θοαυλεῖς, ὀρίζοντες κληρονομοῦντες, εἰς τοὺς ἰθικοὺς τῶν ἀφήνου ἀπειρον ἀσφάλειαν, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μετὰ τῶν τέκνων ἀφήνει κληρονόμον τὸν Χριστόν, νὰ σκεφθῆς, πόσῃ εὐνοίαν θὰ προσελκύσῃ καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ δι' ἄλλους τοὺς ἰθικοὺς του.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ὄρατα ἐντάφια· αὐτὰ ὠφελοῦν καὶ τοὺς μένοντες καὶ τοὺς ἀπερχομένους. Ἄν ἐνταφιασθῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, λαμπροὶ θὰ εἴμεθα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως, ἂν δὲ, περιποιούμενοι τὸ σῶμα, παραμελώμεν τὴν ψυχὴν, πολλὰ κακὰ θὰ πάθωμεν ἐκεῖ, καὶ πολὺν γέλωτα θὰ ἐπισύρωμεν· διότι οὐτε ἡ τυχαία ἀσχημία κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀπέλθῃ ἀνευ ἀρετῆς, οὔτε τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ριφθῆ ἄταφον, κατασιχνύεται τόσον, ὅπως ἡ ψυχὴ τότε, ὅταν φαίνεται στερουμένη ἀρετῆς.

Αὐτὴν ἄς ἐνδύσωμεν, αὐτὴν ἄς περιβάλωμεν, κυρίως μὲν καθ' ἕνα τὸν χρόνον, ἂν δὲ ἐδῶ ἐδείξαμεν ἀμέλειαν, τοῦλάχιστον ἀποθνήσκοντες νὰ σωφρονισθῶμεν, καὶ νὰ φροντίσωμεν ὥστε οἱ οἰκεῖοι νὰ βοηθήσουν ἡμᾶς ἀπερχομένους διὰ τῆς ἐλεημοσύνης.

Τοιοῦτοτρόπως βοηθούμενοι ὑπὸ ἀλλήλων, θὰ διυθηθῶμεν νὰ ἀπολογηθῶμεν θαρραλέως διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος, ἡ τιμὴ συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

57. «Ὅσα ἐποίησε μετ' αὐτῶν οὕσα ἢ Δορκάς». Ἐνταῦθα ὁ θεὸς ἱεράρχης ἀναφέρει ἐπὶ λέξει τὴν φράσιν τοῦ χαριῶ τῶν Πράξ. (Πράξ. 9, 38 - 39).

Ο Μ Ι Λ Ι Α Π Τ' (86).

(Ἰωάν. κ', 10 - 23).

«Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. Μαρία δὲ εἰσῆκει πρὸς τὸ μνήμα ἔκλειυσα ἔξω»¹.

α'. Εἶναι κάπως εὐαίσθητον τὸ γυναικεῖον φύλον καὶ ἔχει περισσότεραν τάσιν πρὸς τὸν οἶκτον. Τοῦτο δὲ τὸ εἶπα, διὰ νὰ μὴ ἀπορήσῃς διὰτὶ ἄρα γε ἡ μὲν Μαρία ἐθρήνηε πικρῶς εἰς τὸν τάφον, ὁ δὲ Πέτρος δὲν ἔκαμε τοῦτο· διότι λέγει: «οἱ μὲν μαθηταὶ ἀπῆλθον πρὸς ἑαυτοὺς, ἡ δὲ εἰσῆκει διακρούουσα»· διότι ἡ φύσις ἦτο ἀσθενής, καὶ δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη σαφῶς τὸν λόγον περὶ τῆς Ἀναστάσεως· ὅπως οἱ Μαθηταί, ἀφοῦ εἶδον τὰ ὀσθῆνια καὶ ἐπίστευσαν, ἀπῆλθον ἐκπληττόμενοι.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν ἦλθον ἀμέσως εἰς τὴν Γαλιλαίαν², ὅπως εἶχε συστηθῆ εἰς αὐτοὺς πρὸ τοῦ πάθους; Ἴσως ἀνέμενον τοὺς λοιποὺς καὶ ἄλλως τε εὐρίσκοντο ἀκόμη εἰς ἔντονον ἐκπλήξιν.

Οἱ μὲν Μαθηταὶ λοιπὸν· ἀπῆλθον, ἡ δὲ Μαρία ἔστατο πλησίον τοῦ τάφου· διότι, πράγματι τὸ ὁποῖον εἶπον, διότι ἦτο σπουδαῖον πρᾶγμα διὰ παρηγορίαν καὶ τὸ μνήμα νὰ φαίνεται. Βλέπεις λοιπὸν αὐτὴν, ὅτι, διὰ νὰ ἀνακουφισθῆ περισσότερον, κύπτει καὶ θέλει νὰ ἴδῃ τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα³;

Διὰ τοῦτο ἀκριθῶς καὶ ἐναντι αὐτῆς τῆς ἐντατικῆς

1. Ἰωάν. 20, 10 - 11.

2. Ματθ. 28, 32 - Μάρκ. 14, 28.

3. Ἰωάν. 20, 12.

φροντίδος ἔλαθε μεγάλην ἀμοιβήν· διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶδον οἱ μαθηταί, τοῦτο εἶδε πρώτη ἡ γυνή, δηλ. ἄγγέλους⁴ καθήμενους, τὸν μὲν ἕνα πλησίον τῶν ποδῶν, τὸν δὲ ἄλλον πλησίον τῆς κεφαλῆς με λευκὴν περιβολήν, καὶ τὴν μορφήν των νὰ εἶναι πλήρης χαρᾶς καὶ φαιδρότητος.

Διότι, ἐπειδὴ ἡ σκέψις τῆς γυναίκος δὲν ἦτο ὕψηλῆ, ὥστε νὰ συμπεράνη τὴν ἀνάστασιν ἐκ τῶν σουδαρίων, συμβαίνει κατὰ ἐπί πλεόν, καὶ θέλει τοὺς ἄγγέλους νὰ κάθηνται με φαιδρὰν μορφήν, ὥστε ἐκ τούτου νὰ συνέλθῃ αὐτὴ κατ' ἀρχὴν ἐκ τῆς θλίψεως καὶ νὰ παρηγορηθῇ. Ἀλλὰ τίποτε δὲν λέγουν εἰς αὐτὴν περὶ τῆς Ἀναστάσεως· ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὀδηγεῖται εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν.

Εἶδε ὅμως φαιδρὰς περισσώτερον τοῦ συνήθους· εἶδε μορφήν λαμπράν ἤκουσε συμπαθεῖ φωνήν. Δηλαδή τί λέγει; «Γυναί, τί κλαίεις;»⁵.

Δι' ἄλλων δὲ αὐτῶν, ὡς διὰ μιᾶς θύρας ἀνοιγομένης, ὀδηγεῖτο εἰς τὴν εἰθισιν περὶ Ἀναστάσεως.

Καὶ ὁ τρόπος δὲ, καθ' ὃν ἐκάθηντο, ὀδηγεῖ αὐτὴν εἰς τὸ νὰ ἐρωτήσῃ αὐτοὺς· διότι καὶ ἐφαίνοντο, ὅτι ἐγνώριζον τὸ γεγονός. Διὰ τοῦτο δὲν κάθηνται πλησίον, ἀλλ' εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων. Διότι ἐπειδὴ ἦτο ἐπόμενον νὰ μὴ τολμήσῃ ἀπλῶς νὰ ζητήσῃ πληροφορίας, καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως αὐτῶν καὶ διὰ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐκάθηντο, ὀδηγοῦν αὐτὴν εἰς διαλόγους.

Τί λέγει λοιπὸν ἡ Μαρία; Μὲ θέρμην συγχρόνως καὶ φιλοστοργίαν λέγει; «Ἦραν τὸν Κύριόν μου καὶ οὐκ οἶδα ποῦ τεθείκασιν Αὐτόν»⁶. Τί λέγεις; τίποτε ἀκόμη δὲν γνωρίζεις περὶ τῆς Ἀναστάσεως, ἀλλὰ ἀκόμη σκέπτεσαι τὴν τοποθέτησιν τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου; Βλέπεις πῶς ἀκόμη δὲν ἐδέχθη τὴν ὕψηλὴν ἀναγγελίαν; «Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω»⁷. Καὶ πῶς ἐπικολούθησε τοῦτο, δηλαδή ἐνῶ συνεχίσει με

4. Ἰωάν. 20, 12.
5. Ἰωάν. 20, 13.
6. Ἰωάν. 20, 13.
7. Ἰωάν. 20, 14.

τοὺς ἄγγέλους, καὶ δὲν εἶχε λάθει ἀκόμη οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἐκ μέρους αὐτῶν, νὰ στραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω; Εἰς ἡμᾶς φαίνεται ὅτι, ἐνῶ ἔλεγεν ἡ Μαρία αὐτὰ, ἀφνης παρουσιάσθη ὁ Χριστὸς ὀπίσθεν αὐτῆς, ἐξέπληξε τοὺς ἄγγέλους, καὶ ἐκεῖνοι, ὅταν εἶδον τὸν Δεσπότην, καὶ μετὴν μορφήν, καὶ μετὸ θέλημα, καὶ μετὰς κινήσεις ἀμέσως ἐδειξαν ὅτι εἶδον τὸν Κύριον καὶ τοῦτο προσεῖλικυσε τὴν προσοχὴν τῆς γυναίκος, καὶ τὴν ἔκαμε νὰ στραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω.

Εἰς ἐκεῖνους μὲν οὕτω παρουσιάσθη, ἀλλ' εἰς τὴν γυναῖκα ὄχι κατὰ τοιοῦτον τρόπον, διὰ νὰ μὴ ἀφινδίασῃ αὐτὴν ἐκ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως, ἀλλὰ μετὰ περιβολὴν ταπεινότεραν καὶ κοινήν καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι καὶ κηπουρὸν Αὐτὸν ἐνόμιζεν ὅτι εἶναι. Διὰ τὴν τόσον ταπεινὴν γυναῖκα δὲν ἐπρεπεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὰς ὕψηλὰς ἰδέας.

Πάλιν λοιπὸν ἐρωτᾷ αὐτὴν: «Γυναί, τί κλαίεις; τί νὰ ζητεῖς;»⁸. Τοῦτο ἐδείκνυεν ὅτι ἐγνώριζεν Ἐκεῖνος, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἐρωτήσῃ, καὶ τὴν ὀδηγήσεν εἰς ἀπάντησιν. Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἡ γυνὴ κατονοοῦσα, δὲν ἀναφέρει πλέον τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ, μετὴν ἰδέαν ὅτι ὁ ἐρωτῶν γνωρίζει περὶ τίνος ἐρωτᾷ, λέγει: «Εἰ σὺ ἐθάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι, ποῦ ἔθηκας, κέγω αὐτόν ἀρῶ»⁹. Πάλιν ὁμιλεῖ περὶ τοποθετήσεως, περὶ ἐξαγωγῆς ἐκ τοῦ τάφου, περὶ κρατήσεως διὰ τῶν χειρῶν, ὡς νὰ συζητῇ περὶ νεκροῦ. Ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὁποῖον ἐνωσεῖ, εἶναι τοῦτο: «Ἐάν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων ἐσηκώσατε Αὐτόν ἀπὸ ἐδῶ, γὰρ μοῦ τὸ εἶπητε, καὶ ἐγὼ θὰ λάθω Αὐτόν».

Πολλὴ εἶναι ἡ εὐνοια καὶ ἡ φιλοστοργία τῆς γυναίκος· δὲν ἐσκέπτετο ἐκεῖνη τίποτε ὕψηλόν ἀκόμη. Διὰ τοῦτο ἐν συνεχείᾳ παρουσιάζει εἰς αὐτὴν τὸ συμβῆν ὁ Χριστὸς, ὄχι διὰ τῆς ὀψεως, ἀλλὰ διὰ τῆς φωνῆς· διότι ὅπως εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἄλλοτε μὲν κατὰ τὸ ἐπίστατο γνωστός, ἄλλοτε δὲ δὲν ἐφανερώνατο ἂν καὶ

8. Ἰωάν. 20, 15.
9. Ἰωάν. 20, 15.

παρών, οὕτω καὶ ὅταν ὠμίλει, ὁσάκις ἤθελε, τότε καθίστα γνωστόν τὸν Ἐαυτὸν Του διότι καὶ τότε, ὅταν ἔλεγον εἰς τοὺς Ἰουδαίους: «Τίνα ζητεῖτε;»¹⁰, οὕτε τὴν ὄψιν, οὕτε τὴν φωνὴν Του δὲν ἀνεγνώρισαν, μέχρις ὅτου ἠθέλησεν Ἐκεῖνος; πράγμα, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς καὶ ἔδω ἀνέσθη.

Καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς μόνον εἶπεν¹¹, ψέγων καὶ μεμφόμενος τὸ ὅτι τοιαύτας σκέψεις ἔκαμεν ἡ Μαρία περὶ Αὐτοῦ, ὁ Ὅποιος ζῆ.

Πῶς δὲ «στραφεῖσα λέγει»¹², ἐὰν θεθαίως πρὸς αὐτὴν ὠμίλει ὁ Ἰησοῦς; Ναμικῶς ὅτι ὅταν εἶπεν ἡ Μαρία τὸ «ποῦ θεθείκατε αὐτόν», ἐστράφη πρὸς τοὺς ἀγγέλους, διὰ τὴν ἐρωτήσιν, διὰτὶ ἐξεπλόγησαν ἔπειτα, ὅταν ἐκάλεσεν αὐτὴν ὁ Χριστός, τὴν ἔκαμε νὰ στραφῆ ἀπὸ ἐκείνους πρὸς Αὐτόν, καὶ διὰ τῆς φωνῆς νὰ φανερώσῃ τὸν Ἐαυτὸν Του διότι ὅταν εἶπεν εἰς αὐτὴν: «Μαρία, τότε ἀνεγνώρισεν Αὐτόν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀναγνώρισις δὲν ἐγένετο ἐκ τῆς μορφῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς φωνῆς.

Ἐὰν δὲ λέγουν: «Ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι οἱ ἄγγελοι ἐξεπλόγησαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐστράφη ἡ γυνή;», καὶ ἐδῶ ἐπίσης θὰ εἶπουν: «Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν ὅτι ἠγγισεν Αὐτόν, καὶ ἔπεσε πρὸ Αὐτοῦ;» Ἄλλ' ὅπως τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι εἶπεν ὁ Κύριος: «Μὴ μου ἄπτου»¹³, οὕτω καὶ ἐκεῖνο φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι «ἐστράφη».

Διὰ ποῖον λόγον δὲ εἶπε: «Μὴ μου ἄπτου»; Μερικοὶ λέγουν ὅτι ζητεῖ πνευματικὴν χάριν ἡ Μαρία, ἐπειδὴ ἤκουσε μετὰ τῶν μαθητῶν, νὰ λέγῃ: «Ἐάν πορευθῶ πρὸς τὸν Πατέρα, ἐρωτήσω αὐτόν, καὶ δώσει ὑμῖν ἄλλον Παράκλητον»¹⁴.

6'. Καὶ πῶς ἐκεῖνη, ἡ ὁποία δὲν παρευρίσκειτο μετὰ τῶν μαθητῶν ἤκουσεν αὐτά; Ἄλλως τε, ἀπὸ αὐ-

10. Ἰωάν. 18, 4.

11. Ἰωάν. 20, 16.

12. Ἰωάν. 20, 18.

13. Ἰωάν. 20, 17.

14. Ἰωάν. 14, 3 - 16.

τὴν τὴν σκέψιν¹⁵ ἀπέχει ἡ γνώμη αὐτοῦ τοῦ εἶδους¹⁶. Πῶς δὲ ζητεῖ χάριν, ἐνῶ ὁ Κύριος ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀπέλθει πρὸς τὸν Πατέρα; Τί συμβαίνει λοιπόν; Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι αὕτη ἠθέληεν ἀκόμη νὰ συναναστρέφεται μετ' Ἐκεῖνον, ὅπως τότε πρὸ τοῦ Πάθους, καὶ ἐκ τῆς χαρᾶς δὲν εἶχε σκεφθῆ τίποτε σπουδαῖον, ἂν καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶχε καταστῆ πολὺ ἀνώτερος ὡς πρὸς τὴν σάρκα.

Θέλων λοιπὸν νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὴν ἀπὸ τὴν σκέψιν ἐκείνην, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ συνομιλῆ λίαν ἐλευθέρως μετ' Αὐτοῦ (διότι οὕτε μετὰ τοὺς Μαθητάς, φαίνεται ὅτι δὲν συναναστρέφετο καθ' ὅμοιον τρόπον) ἀφυπνίζει τὴν σκέψιν αὐτῆς, ὥστε νὰ προσέχη εἰς Αὐτόν μετὰ περισσώτερον εὐλάβειαν.

Τὸ μὲν νὰ εἴπῃ: «Μὴ μετὰ πλησιάζῃς, ὅπως καὶ προηγουμένως διότι αἱ ὑποθέσεις δὲν εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, οὕτε πρόκειται τοῦ λοιποῦ καθ' ὅμοιον τρόπον νὰ συναναστρέφωμαι μετὰ αὐτῶν θὰ ἀπέτελει ἔπαρσιν καὶ κομπορημοσύνην, τὸ νὰ εἴπῃ δὲ: «Οὕτω ἀναβέθηκα πρὸς τὸν Πατέρα»¹⁷, ἂν καὶ δὲν ἦτο βαρὺ, ἐσήμαινε τὸ αὐτό διότι ὅταν εἶπεν: «ὁὕτω ἀναβέθηκα», δεικνύει ὅτι πρὸς τὰ ἐκεῖ σπεύδει καὶ ἐπειγόντως μεταβαίνει Ἐκεῖνον δὲ, ὁ Ὅποιος ἔπρεπε νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖ, καὶ νὰ μὴ συναναστρέφεται πλέον μετὰ τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν βλέπουν μετὰ τὴν νοσηρίαν, μετὰ τὴν ὁποῖαν τὸν ἔβλεπον καὶ προηγουμένως.

Καὶ ὅτι αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχουν οἱ ἀνωτέρω λόγοι, τὸ δεικνύουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀκολουθοῦν: «Πορευέου, εἰπὲ τοῖς ἀδελφοῖς ὅτι πορευόμεαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν»¹⁸. Καὶ ὅμως δὲν ἐπρόκειτο ἀμέσως νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλὰ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας πῶς λοιπὸν

15. Ὅτι δὲν ἦτο παρούσα.

16. Ὅτι ἤκουσεν αὐτά. Δηλ. δὲν συμβιβάζονται αὐτὰ τὰ δύο: νὰ μὴ εἶναι παρούσα καὶ νὰ ἔχη ὁκούσει.

17. Ἰωάν. 20, 17.

18. Ἰωάν. 20, 17.

λέγει τούτο; Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὰ ὑψηλότερα τὴν σκέψιν αὐτῆς, καὶ νὰ τὴν πείσῃ ὅτι ἀπέρχεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Τὸ δὲ «Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν καὶ Θεὸν ὑμῶν» εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς Θείας Οἰκονομίας, ἀφοῦ καὶ τὸ νὰ ἀναθῆ εἶναι ἴδιον τῆς σαρκός· διότι λέγει αὐτοὺς τοὺς λόγους πρὸς ἐκείνην, ἡ ὁποία δὲν κάμνει οὐδεμίαν σπουδαίαν σκέψιν¹⁹.

Ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν λοιπὸν εἶναι Πατὴρ Αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν Πατὴρ ἡμῶν; Βεβαιότατα· διότι ἐάν εἶναι ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν Θεὸς τῶν δικαίων καὶ ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, πολλῶ μᾶλλον ἢ διαφορὰ αὕτη ὑφίσταται μετὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἡμῶν. Διότι, ἐπειδὴ εἶπεν: «Εἰπέ τοῖς ἀδελφοῖς», διὰ νὰ μὴ φαντασθοῦν οἱ Μαθηταὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου κάποιαν ἰσότηρα, δεικνύει τὴν διαφορὰν· δηλαδὴ Ἐκεῖνος μὲν ἐπρόκειτο νὰ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ Πατρικοῦ Θρόνου, αὐτοὶ δὲ νὰ ἴστανται παρ' Αὐτόν.

Ἔσπε, ἂν καὶ κατὰ τὴν σαρκικὴν ὑπόστασιν κατέστη Ἀδελφὸς ἡμῶν, κατὰ τὴν τιμὴν ὅμως πολὺ διέφερε, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰπώμεν πόσον.

Ἡ μὲν λοιπὸν Μαρία ἀπέρχεται διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ αὐτὰ εἰς τοὺς μαθητάς²⁰, (τόσον ὠραῖον πρᾶγμα εἶναι ἢ ἀδιάλειπτος φροντίς καὶ ἡ καρτερία), ἐκεῖνοι δὲ πῶς ἐν συνεχείᾳ δὲν ἐθλίθησαν, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ ἀπέλθῃ, οὔτε εἶπον ἐκεῖνα, τὰ ὁποία εἶπον καὶ προηγουμένως; Τότε μὲν ἔπασχον τούτο, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι θὰ ἀποθάνῃ, τῶρα δὲ, ἐφ' ὅσον ἀνέστη, διὰ ποῖον λόγον θὰ ἐθλίθοντο;

Ἀνήγγειλε δὲ ἡ Μαρία καὶ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τοὺς λόγους, πράγματα, τὰ ὁποία ἦσαν ἀρκετὰ νὰ παρηγορήσουν αὐτοὺς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο εὐλογον οἱ Μαθηταί, ἀκούοντες αὐτὰ, νὰ μὴ πιστεύσουν εἰς τὴν γυναῖκα, ἢ, καὶ ἂν

19. Εἶναι τούτο, τὸ ὁποῖον οὐκ ἂν ὁ βίαιος Ἰακώβος καλεῖ αὐγὰ κατὰ βάσιν.

20. Ἰωάν. 20, 18.

πιστεύσουν νὰ θλίθωνται, διότι δὲν ἤλθωσαν αὐτοὺς τῆς ἐμφανισεώς Του, ἂν καὶ θεσθαίως εἶχεν ὑποσχεθῆ ὅτι εἰς τὴν Γαλιλαίαν θὰ παρουσιάσῃ εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ μὴ θλίθωνται λοιπὸν σκεπτόμενοι αὐτὰ, δὲν ἀφήκεν οὔτε μίαν ἡμέραν νὰ παρέλθῃ, ἀλλὰ ἀφοῦ προεκόλλεσεν εἰς αὐτοὺς τὴν σχετικὴν ἐπιθυμίαν καὶ μὲ τὸ ὅτι πλέον ἐγνώριζον τὴν ἔγερσιν Του, καὶ μὲ τὸ ὅτι τὸ εἶχον ἀκούσει ἐκ μέρος τῆς γυναικός, εἰς αὐτοὺς, ἐνῶ ἐπεθύμουν νὰ Τὸν ἴδουν καὶ κατεῖχοντο ὑπὸ φόβου (πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιτύξαμε τὴν ἐπιθυμίαν των), τότε, ὅταν ἦτο ἑσπέρα²¹, παρουσιάσθη καὶ κατὰ λίαν θαυμαστὸν τρόπον.

Καὶ διατί ἄρα γε παρουσιάσθη εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν ἑσπέραν; Διότι τότε κυρίως ἦτο φυσικὸν νὰ κατέχωνται ὑπὸ φόβου. Ἀλλὰ τὸ ἀπορίας ἄξιον εἶναι: πῶς δὲν ἐξέλαθον Αὐτὸν ὡς φάντασμα; διότι εἰσῆλθε μὲ κλειστάς τὰς θύρας, καὶ ἀμέσως, κυρίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ ἐκ τῶν προτέρων κατέστησε μεγάλην τὴν πλίστιν των, ἔπειτα δὲ ἔδειξεν εἰς τοὺς Μαθητὰς ὁ Κύριος τὴν ἐμφάνισιν Του μεγαλοπρεπῆ καὶ ἡμερον.

Δὲν παρουσιάσθη μὲν τὴν ἡμέραν, διὰ νὰ ἔχουν ὄλοι συγκεντρωθῆ· διότι ἦτο μεγάλη ἡ ἐκπληξίς· διότι οὔτε τὴν θύραν ἐκρούσεν, ἀλλὰ παρευθὺς ἐστάθη εἰς τὸ μέσον, καὶ ἔδειξε τὴν πλευράν καὶ τὰς χεῖρας²². Συγχρόνως δὲ μὲ τὴν φωνὴν Του καθυσόχασε τὴν ἀμφιταλαντευομένην σκέψιν των, ἀφοῦ εἶπεν: «Εἰρήνη ὑμῖν»²³· δηλαδὴ «μὴ θορυβείσθε»· καὶ ἐνεθύμισεν ἐκεῖνον, τὸ ὁποῖον πρὸ τῆς Σταυρώσεως εἶπεν εἰς αὐτοὺς: «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν»²⁴, καὶ πάλιν: «Ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχετε, ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε»²⁵.

Ἐχώρησαν δὲ οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον²⁶. Βλέπετε ὅτι οἱ λόγοι καταλήγουσιν εἰς ἔργα; Διότι ἐ-

21. Ἰωάν. 20, 18.

22. Ἰωάν. 20, 20.

23. Ἰωάν. 20, 19.

24. Ἰωάν. 14, 27.

25. Ἰωάν. 16, 33.

26. Ἰωάν. 20, 20.

κείνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγε πρὸ τοῦ σταυροῦ, δηλαδὴ ὅτι «θῆσομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρεῖ ἀφ' ὑμῶν»²⁷, τοῦτο τώρα κατέστησεν ἔργον. Ὅλα δὲ αὐτὰ ᾠδήγησαν τοὺς Μαθητάς εἰς σταθερωτάτην πίστιν. Διότι, ἐπειδὴ διεξήγαγον ἀσπονδον πόλεμον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει τὸ «εἰρήνη ὑμῖν», παρέγων εἰς ἀντιστάθμισμα τοῦ πολέμου τὴν παρηγορίαν αὐτῆν.

γ'. Αὐτὸν τὸν λόγον λοιπὸν εἶπε πρῶτον μετὰ τὴν Ἀνάστασιν (διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος παντοῦ λέγει: «Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη»)²⁸ εἰς δὲ τὰς γυναῖκας ἀναγγέλλει χαρὰν²⁹, διότι τὸ γένος ἐκεῖνο εὐρίσκεται ἐν λύπῃ, καὶ αὕτη εἶναι ἡ πρώτη χαρὰ, τὴν ὅποیان ἐδέχθησαν. Κατὰ τὴν ἀνάλογον περίπτωσιν λοιπὸν εἰς μὲν τοὺς ἀνδρας λόγῳ τοῦ πολέμου αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀναγγέλλει εἰρήνην, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας χαρὰν.

Ἄφοῦ δὲ κατήργησε ὅλα τὰ λυπηρά, διακηρύσσει τὰ κατορθώματα τοῦ Σταυροῦ· αὐτὰ δὲ συνίστανται εἰς τὴν εἰρήνην.

Ἄφοῦ λοιπὸν κατερρίφθησαν ὅλα τὰ ἐμπόδια, κατέστησε τὴν νίκην λαμπράν, καὶ ἔχουν ὅλα ἐπιτευχθῆ, κατόπιν ἐν συνεχείᾳ λέγει: «Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς»³⁰. Οὐδεμίαν ἔχετε δυσκολίαν καὶ ἕνεκα ἐκείνων, τὰ ὅποια ἔχουν συμβῆ, καὶ ἕνεκα τῆς ἀξίας Ἐμοῦ, ὃ Ὅποιος οὐκ ἀποστέλλει. Ἐδῶ ἀνορθώνει τὸ φρόνημα αὐτῶν, καὶ δεικνύει μεγάλην ἀξιοπιστίαν εἰς τοὺς λόγους Του, ἐὰν θεοαίως ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβου τὸ ἔργον Αὐτοῦ.

Καὶ δὲν ἀπευθύνεται πλέον παράκλησις πρὸς τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μὲ κύριος δίδει εἰς τοὺς Μαθητάς τὴν δύναμιν διότι ἐνεφύθησε καὶ εἶπε: Λάθετε Πνεῦμα Ἅγιον· Ὡς ἀφήτε τὰς ἀμαρτίας ἀφένται, καὶ ὧν κρα-

27. Ἰωάν. 20, 22.

28. Ἡ φράσις αὕτη συχνότατα ὁπανά εἰς τὰς Ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν.

29. Ματθ. 28, 9.

30. Ἰωάν. 18, 21.

τῆτε, κεκράτηνται»³¹. Δηλαδὴ ὅπως εἰς βασιλεὺς, ὅταν ἀποστέλλῃ, δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ φυλακίζουσι καὶ νὰ ἀπολύουσι, οὕτω καὶ ὁ Κύριος, ἀποστέλλων τοὺς Μαθητάς, περιβάλλει αὐτοὺς μὲ αὐτὴν τὴν δύναμιν.

Πῶς λοιπὸν λέγει: «Ἐάν μὴ ἀπέθω, ἐκεῖνος οὐ μὴ ἔλθῃ»³², καὶ τώρα δίδει τὸ Πνεῦμα; Μερικοὶ μὲν λέγουσι ὅτι δὲν ἔδωκε τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ εἰ ἐμφυσήματος κατέστησεν αὐτοὺς καταλλήλους διὰ τὴν ὁποδοχὴν Αὐτοῦ. Διότι ἐὰν ὁ Δανιήλ, ὅταν εἶδεν ἄγγελον, κατεπλάγη³³, τί δὲν θὰ ἐπασχον οἱ Μαθηταί, ὅταν ἐδέχοντο τὴν ἀπόρρητον Ἐκείνην Χάριν, ἐὰν προηγουμένως ὁ Κύριος δὲν καθίστα αὐτοὺς Μαθητάς; Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν: «Ἐλάθετε Πνεῦμα Ἅγιον», ἀλλὰ: «Λάθετε Πνεῦμα Ἅγιον».

Δὲν θὰ διέπραττε δὲ κανεὶς σφάλμα, ἐὰν ἔλεγεν ὅτι καὶ τότε εἶχον λάθει μίαν πνευματικὴν ἐξουσίαν καὶ χάριν, ἀλλὰ ὅχι διὰ νὰ ἐγείρουσι νεκροὺς καὶ νὰ ἐπιτελοῦν θαύματα, ἀλλὰ νὰ συγχωροῦν ἀμαρτήματα διότι εἶναι διάφορα τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος. Διὰ τοῦτο προσέθεσεν: «Ὡς ἂν ἀφήτε, ἀφένται» δεικνύων ποῖαν εἶδος ἐνεργείας παρέχει.

Ἐκεῖ δὲ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἔλαθον τὴν χάριν τῆς ἐπιτελέσεως θαυμάτων διὰ τοῦτο λέγει: «Λήψασθε δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ»³⁴ καθίσταντο δὲ μάρτυρες διὰ τῶν θαυμάτων διότι καὶ ἀνέκφραστος ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος καὶ πολύμορφος ἡ δωρεά.

Τοῦτο δὲ γίνεται, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μία εἶναι ἡ δωρεά καὶ ἡ ἐξουσία· ἐκεῖνα τὰ ὅποια θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἰδιαίτεροι ἰδιότητες τοῦ Πατρὸς, αὐτὰ εἶναι ἰδιότητες καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

31. Ἰωάν. 18, 22 - 23.

32. Ἰωάν. 16, 7.

33. Δαν. 8, 17.

34. Πράξ. 1, 8.

Πῶς λοιπὸν οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Υἱόν, θύναται νὰ εἴπῃ τις, «ἐάν μὴ ὁ Πατὴρ ἔλκυσε αὐτόν»³⁵, Ἄλλὰ τοῦτο δεικνύεται ὅτι εἶναι ἴδιον τοῦ Υἱοῦ· διότι λέγει: «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ»³⁶. Παρατήρει δὲ καὶ αὐτὰ, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τοῦ Πνεύματος: «Οὐδεὶς γὰρ δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ»³⁷.

Καὶ πάλιν, τοὺς Ἀποστόλους ἄλλοτε μὲν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βλέπομεν ὅτι ἔχουν δοθῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὰς διαιρέσεις τῶν χαρισμάτων βλέπομεν νὰ εἶναι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

δ'. "Ὅλα λοιπὸν ὅς τὰ πράττωμεν, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πλησίον μας τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀναλάβει τὴν ἐνέργειαν Αὐτοῦ, νὰ τοὺς τιμῶμεν εἰς μέγαν θαυμὸν διότι εἶναι μεγάλη ἡ ἀξία τῶν ἱερέων. «Ὡν ἂν ἀφήτε», λέγει, «Ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπαίκετε»³⁸, καὶ νὰ τιμᾶτε αὐτοὺς εἰς ὕψιστον θαυμὸν.

Διότι σὺ μὲν φροντίζεις διὰ τὰ ἱδικά σου, καὶ ἂν αὐτὰ τὰ ρυθμίσις καλῶς, δὲν θὰ ἔχῃς οὐδεμίαν εὐθύνην διὰ τοὺς ἄλλους, ὁ δὲ ἱερεὺς, καὶ ἂν τὸν ἱδικόν του θλον ρυθμίσις καλῶς, διὰ δὲ τὸν ἱδικόν σου, ἢ ὅλων τῶν περὶ αὐτόν³⁹, δὲν λάθῃ ἐπιμελῆ μέριμναν, θὰ ἀπέλθῃ μετὰ τῶν πονηρῶν εἰς τὴν γέενναν, καὶ πολλάκις, ὄχι προδοθεὶς ὑπὸ τῶν ἱδικῶν του, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ἱδικῶν σας καταστρέφεται, ἂν ὅλα ἐκείνα, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν εἰς αὐτόν, δὲν τὰ ρυθμίσις καλῶς.

Βλέποντες λοιπὸν τὴν ἔκτασιν τοῦ κινδύνου, νὰ ἀποβίβετε εἰς αὐτοὺς μεγάλην εὐνοίαν τοῦτο καὶ ὁ Παῦ-

35. Ἰωάν. 6, 44.

36. Ἰωάν. 14, 9.

37. Α' Κορινθ. 12, 3.

38. Ἐβρ. 13, 17.

39. Δηλ. τοῦ πνευματικοῦ ποιμνίου του.

λος ὑπενόει· ὅταν ἔλεγεν ὅτι «ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν»⁴⁰ καὶ ὄχι ἀπλῶς, ἀλλ' «ὡς λόγον ἀποδώσου-τες»⁴¹ διὰ τοῦτο πρέπει αὐτοὶ νὰ τυγχάνουν πολλῆς τιμῆς.

Ἐάν δὲ μετὰ τῶν ἄλλων στρέφεσθε ἐναντίον αὐτῶν καὶ σεῖς, οὔτε καὶ αἱ ἱδικαί σας ὑποθέσεις δὲν θὰ εὐρίσκωνται εἰς καλὴν κατάστασιν διότι ἐφ' ὅσον μὲν εὐρίσκεται εἰς καλὴν ψυχικὴν διάθεσιν ὁ κυβερνήτης, καὶ οἱ ἐπιθάται θὰ εὐρίσκωνται ἐν ἀσφαλείᾳ, ἂν δὲ, ὅταν ἐκεῖνοι τὸν ὑβρίζουν καὶ διάκεινται ἐχθρικῶς πρὸς αὐτόν, ταλαιπωρῆται, οὔτε νὰ ἀγρυπνήσῃ καθ' ὅμοιον τρόπον δύναται, οὔτε νὰ ἐξασκήσῃ καλῶς τὴν τέχνην του, καὶ παρὰ τὴν θέλησίν του περιβάλλει αὐτοὺς με ἀπειρα κακά.

Οὕτω καὶ ὁ ἱερεὺς, ἂν μὲν τυγχάνῃ τῆς ἐκ μέρους σας τιμῆς, θὰ δυνηθῇ νὰ ρυθμίσις καλῶς καὶ τὰ ἱδικά σας ζητήματα, ἂν δὲ ἐμβάλετε αὐτοὺς εἰς ἀθυμίαν, ἀφοῦ ἐξασθενήσετε τὰς χεῖρας αὐτῶν, θὰ καταστήσετε αὐτοὺς μαζί με σας εὐαλότους εἰς τὰ κύματα, καὶ ὅς εἶναι πολὺ γενναῖοι.

Νὰ σκεφθῆς τί λέγει περὶ τῶν Ἰουδαίων ὁ Χριστός: «Ἐπὶ τῆς Μωυσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Πάντα οὖν, ὅσα λέγουσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε»⁴². Τώρα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἴπωμεν: «Ἐπὶ τῆς Μωυσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ ἱερεῖς», ἀλλ' ἐπὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ· διότι Ἐκεῖνου τὴν διδασκαλίαν ἀνέλαθον νὰ συνεχίσουν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν»⁴³. Δὲν ἐλέπετε ὅτι εἰς τοὺς κοσμικοὺς ἀρχοντας θλοὶ ὑποτάσσονται, καὶ ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνώτεροι πολλάκις καὶ εἰς τὸν θλον καὶ εἰς τὴν σύνεσιν ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δικάζουν; Ἄλλ' ὅμως χάριν αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ὤρισεν αὐτοὺς, δὲν σκέπτονται τίποτε ἐκ

40. Ἐβρ. 13, 17.

41. Ἐβρ. 13, 17.

42. Ματθ. 23, 2 - 3.

43. Β. Κορινθ. 5, 20.

τούτων, αλλά σέβονται τὴν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως, ὅστις δήποτε καὶ ἂν εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἔλαθε τὴν ἐξουσίαν.

Ἐπειτα, ἂν ἄνθρωπος χειροτονή⁴⁴, ἐπικρατεῖ τόσος φῶς, ὅταν δὲ χειροτονῇ ὁ Θεός, καταφρονούμεν τὸν χειροτονούμενον, καὶ ὀβριζόμεν, καὶ μὲ μυρίας ὕβρεις περιβάλλομεν⁴⁵, καὶ, ἐμποδισθέντες νὰ κρίνωμεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, ὀξύνομεν⁴⁶ τὴν γλῶσσαν κατὰ τῶν ἱερέων.

Καὶ πῶς αὐτὰ δικαιολογούνται, ὅταν τὴν μὲν δοκὸν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν μας δὲν βλέπωμεν, τὸ δὲ κάρφος τοῦ ἄλλου μὲ πικρὰν διάθεσιν περιεργαζώμεθα⁴⁷; δὲν γνωρίζεις ὅτι καθιστᾶς δυσμενέστερον τὸ δικαστήριον ἐναντίον σου, ὅταν δικάζῃς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον;

Καὶ λέγω αὐτὰ, ὅχι διότι ἐπιδοκμάζω ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀναξίως ἐξασκοῦν τὴν ἱερωσύνην, ἀλλὰ σπλαγχνιζόμενος καὶ δακρῶν' δὲν ἰσχυρίζομαι ὅμως διὰ τοῦτο ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ κρίνονται ἐκ μέρους τῶν δικουμένων, καὶ μάλιστα τῶν λίαν ἀφελεστέρων' διότι καὶ ἂν ὁ θῆς αὐτῶν εἶναι λίαν διαβεβλημένος, ἐν ταῦτοις σὺ, ἂν προσέχης εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, οὐδόλως θὰ ζημιώθῃς ὡς πρὸς τὰ ἐμπειστευμένα εἰς αὐτοὺς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ' διότι, ἐάν διὰ τοῦ θνοῦ ἐνήργησεν, ὥστε νὰ ἐκπεμφθῇ φωνή, καὶ διὰ μάντεως ἐγάρισε πνευματικὰς εὐλογίας, καὶ διὰ τοῦ ἀνοήτου στόματος καὶ τῆς ἀκαθάρτου γλώσσης τοῦ Βαλαάμ ἐνήργησε χάριν τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐκκλίνει τῆς εὐθείας ὁδοῦ⁴⁸, πολὺ περισσότερον διὰ σᾶς, οἱ ὅποιοι διαβιοῦτε καλῶς, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι πολὺ φαῦλοι οἱ ἱερεῖς, θὰ ἐπιτέλῃς ὅλα τὰ ἔργα Αὐτοῦ καὶ θὰ στελεῖς τὸ Πνεῦ-

44. Ἐντροῦθα τὸ «χειροτονῶ» ἔχει τὴν ἄρχαίαν σημασίαν' σημαίνει «διορίζω, ἐκλέγω».

45. «Μυρίας ὀνειδέαι πλύνωμεν». Κατὰ τὰ κοινὰ λεγόμενα: «Τοὺς περιλούομεν δι' ὕδρων», «τοὺς λούομε μὲ ὕδατος».

46. «Τὴν γλῶσσαν ὀξύνωμεν». Κατὰ τὸ κοινὸν λεγόμενον «Ἀκονίζομε τὴ γλῶσσαν μας».

47. Ματθ. 7, 3 καὶ Λουκ. 8, 41.

48α. Ἀριθ. 22, 7 κ.έ.

μα τὸ Ἅγιον διότι οὔτε ὁ καθαρὸς προσελκεί Αὐτὸ ἕνεκα τῆς ἰδίας καθαρότητος, ἀλλὰ εἶναι ἡ χάρις ἐκείνη, ἡ ὅποια ἐπιτελεῖ τὸ πᾶν διότι λέγει: «πάντα δι' ὡμάς, εἴτε Παῦλος, εἴτε Ἀπολλῶς, εἴτε Κηφᾶς»⁴⁹ διότι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔχει ἀναλάβει ὁ ἱερεὺς, εἶναι μόνον τοῦ Θεοῦ δωρεά καὶ, εἰς ὅποιονδήποτε σημεῖον καὶ ἂν φθάσῃ ἡ ἀνθρωπίνη φιλοσοφία, θὰ παρουσιασθῇ κατωτέρα τῆς χάριτος ἐκείνης.

Καὶ αὐτὰ λέγω, ὅχι διὰ νὰ διερχώμεθα τὴν ζωὴν μας μὲ δεικνῆριαν, ἀλλὰ, ὅταν μερικὸι ἐκ τῶν προϊσταμένων δείξουν ἀδιαφορίαν, νὰ μὴ ἐπισωρεύετε σεῖς οἱ ἀρχόμενοι κακὰ εἰς ἕσρος τῶν ἑαυτῶν σας.

Οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἀρχάγγελος δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ κάτι ὡς πρὸς τὰ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ δεδομένα, ἀλλὰ ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ρυθμίζουν τὰ πάντα.

Ὁ δὲ ἱερεὺς βανεῖζει τὴν γλῶσσαν του, καὶ παρέχει τὴν χεῖρα του' καὶ θεβῆαις δὲν θὰ ᾔτο δίκαιον λόγῳ τῆς κακίας τοῦ ἄλλου, εἰς τὰ σύμβολα τῆς σωτηρίας ἡμῶν νὰ παραβλάπτωνται ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι προσέρχονται μὲ πίστιν⁴⁹.

Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα γνωρίζοντες καὶ τὸν Θεὸν ἅς φοβώμεθα, καὶ τοὺς ἱερεῖς Αὐτοῦ ἅς τιμῶμεν, ἀποβιβάζοντες εἰς αὐτοὺς πᾶσαν τιμὴν, ὥστε, καὶ διὰ τὰ ἰδικὰ μας κατορθώματα, καὶ διὰ τὴν τιμὴν πρὸς ἐκείνους, νὰ λάβωμεν πολλὴν ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος, καὶ ἡ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

48. Α' Κορινθ. 3, 21 - 22.

49. Δηλ. δὲν παρακωλύεται ἡ θεία χάρις κατὰ τὴν τέλειον τῶν Μυστηρίων ὑπὸ ἱερέως φαύλου.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΖ' (87).

(Ιωάν. κ', 24 — κζ', 14).

«Θωμάς δέ, εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν, ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἐλέγον αὐτῶν οἱ ἄλλοι μαθηταί· Ἐωράκαμεν τὸν Κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐὰν μὴ ἴδω, οὐ μὴ πιστεύσω», καὶ τὰ ἐξῆς.

α'. Ὅπως τὸ νὰ πιστεύῃ κανεὶς ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐπιπολαιότητος, οὕτω καὶ τὸ νὰ ἐξετάζη κανεὶς καὶ νὰ ἐρευνᾷ πέραν τοῦ μέτρου εἶναι χαρακτηριστικὸν νοῦ δυσκινήτου¹. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θωμάς κατηγορεῖται διότι εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ὅταν εἶπον «εωράκαμεν τὸν Κύριον», δὲν ἐπίστευσεν, ὅχι τόσο διότι δὲν ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους των, ὅσον διότι τὸ πρᾶγμα τὸ ἐνόμιζεν ἀδύνατον δηλαδὴ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· διότι δὲν εἶπεν: «οὐ πιστεύω ὑμῖν», ἀλλὰ, «εἰάν μὴ θάλω τὴν χειρὰ μου, οὐ πιστεύσω».

Πῶς λοιπὸν, ἐνῶ ὅλοι οἱ Μαθηταὶ εἶχον συγκεντρωθῆ, αὐτὸς μόνος ἔμενε; Ἦτο φυσικὸν ἐκ τῆς διασπορᾶς ἢ ὅποια ἤδη εἶχε γίνεαι, νὰ μὴ ἔχη ἀκόμη ἐπανέλθει.

Σὺ δέ, ὅταν ἴδῃς τὸν Μαθητὴν νὰ μὴ πιστεύῃ, νὰ σκεφθῆς τὴν φιλικὴν τοῦ Δεσπότη, πῶς καὶ διὰ μίαν ψυχὴν δεικνύει τὸν Ἐαυτὸν Του νὰ ἔχη τραύματα, καὶ ἔρχεται, διὰ νὰ σώσῃ καὶ τὸν ἕνα, ἂν καὶ ἦτο περισσότερο θραδύνονος τῶν ἄλλων.

1. Ἰωάν. 20, 24 - 25.

2. «Παχυτάτης διανοίας». Πρῶτ. τὸ παρ' ἡμῖν «χοντρακέφαλος».

Διὰ τοῦτο ὁ Θωμάς ἐζητεῖ διαπίστῳσιν διὰ τῆς θραδυτάτης ὄλων τῶν αἰσθήσεων³, καὶ οὔτε εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς του ἐπίστευεν· διότι δὲν εἶπεν: «Ἄν μὴ ἴδω», ἀλλὰ λέγει: «ἂν μὴ ψηλαφήσω, μὴ πῶς φαντασία τὸ ὀρώμενον ἦ».

Καὶ ὅμως οἱ Μαθηταί, ἀναγγέλλοντες αὐτὰ, ἀξιόπιστοι ἦσαν, καὶ ὁ Κύριος ὁ ὁποῖος ὑπέσχετο αὐτὰ ἄλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ὁ Θωμάς ἐζήτησε κατὰ περισσότερον, οὔτε ἀπὸ αὐτὸ τὸν ἀπεστέρησεν ὁ Χριστός.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν παρουσιάζεται ἀμέσως εἰς αὐτόν, ἀλλὰ μετὰ ὀκτῶ⁴ ἡμέρας; Τὸ ἔκαμεν, ὥστε κατηχοῦμενος ὁ Θωμάς ὑπὸ τῶν Μαθητῶν, καὶ ἀκούων τὸν αὐτὸν λόγον, νὰ καταληφθῆ ὅπο ἑνωτωτέρως ἐπιθυμίας καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ καταστῆ πιστότερος.

Ἀπὸ ποῦ ἐγνώριζεν ὅτι καὶ ἡ πλευρὰ τοῦ Κυρίου ἠνοιχθῆ; ἐκ τῶν Μαθητῶν τὸ ἤκουσε. Πῶς λοιπὸν τὸ μὲν ἕνα τὸ ἐπίστευσε τὸ δὲ ἄλλο δὲν τὸ ἐπίστευσε; Διότι τοῦτο ἦτο πολὺ παράδοξον καὶ ἀξιοθαύμαστον.

Νὰ ἐξετάσῃς δὲ τὴν φιλολήθειαν τῶν Ἀποστόλων, πῶς τὰ ἐλαττώματα δὲν τὰ κρύπτουν, οὔτε τὰ ἰδικὰ των, οὔτε τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἐκθέτουν αὐτὰ ἐν ὅλῃ τῇ ἀληθείᾳ.

Παρουσιάζεται δὲ πάλιν ὁ Ἰησοῦς⁵, καὶ δὲν περιμένει νὰ ζητηθῆ τοῦτο ἐκ τοῦ Θωμά, οὔτε νὰ ἀκούσῃ τοιοῦτον λόγον, ἀλλὰ, χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε ἐκείνους, ὁ ἴδιος πρῶτος ἐκπληρώνει, ἐκείνα τὰ ὅποια ἐπεθύμει ὁ Θωμάς, δεικνύων ὅτι καὶ ὅταν ἀκόμη ὁδὸς ἔλεγε τοὺς λόγους ἐκείνους πρὸς τοὺς Μαθητάς, ἦτο παρὼν διότι καὶ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἐχρησιμοποίησε, καὶ εἰς λαὸν ἐπιτιμητικὸν ὕψος καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς διδασκατικὸν

3. «Παχυτάτης». Καλεῖ αὐτὴν «παχυτάτην» δηλ. αἰσθησι, ἢ ὁποῖα ἀντιλαμβάνεται θραδύτερον τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, διότι τὰ ὄργανα ἄλλων αἰσθήσεων ἀντιλαμβάνονται τὸ ἀντικείμενον αὐτῶν ἔξ ἀποστάσεως, ὡς οἱ ὀφθαλμοί, τὰ ὅρα, ἢ ἡ ρίς, ἐνῶ τὰ ὄργανα τῆς ἀφῆς, (περὶ ἧς ὁ λόγος), ὡς αἱ χεῖρες, τὸ ὄργανον ἐν γένει ἀντιλαμβάνονται τὸ ἀντικείμενον, μόνον ὅταν ἔσθωον εἰς ἑκείνον ἐπαφῆν μὲ αὐτό.

4. Ἰωάν. 20, 26.

5. Ἰωάν. 20, 28.

ὄφρα· δηλαδή όταν εἶπε: «Φέρε τὸν δάκτυλόν σου, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ θάλε τὴν χεῖρά σου εἰς τὴν πλευράν μου»⁶, προσέθεσε: «Καὶ μὴ γίνου ἀπιστος, ἀλλὰ πιστός»⁷.

Βλέπεις ὅτι ἡ ἀμφιβολία ἦτο γέννημα ἀπιστίας; ἀλλὰ πρὶν λάθουν Πνεῦμα Ἅγιον συνέβαινε τοῦτο μετὰ ταῦτα δὲ δὲν συνέβαινε πλέον, ἀλλὰ τοῦ λοιποῦ ἦσαν κατηρτισμένοι.

Δὲν ἐπετίμησε δὲ αὐτὸν ὁ Κύριος δι' αὐτῶν τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν. Διότι, ὅταν ἐκεῖνος ἀνέπνευσε διαπιστώσας τοῦτο καὶ ἀνεφώρησεν: «Ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου»⁸, λέγει ὁ Κύριος: «Ὅτι ἐώρακάς με, Θωμᾶ, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες»⁹· διότι τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς πίστεως, τὸ νὰ παραδεχθῆς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν βλέπονται· «ἔστι γὰρ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, ἔλεγχος οὐ βλέπομένων»¹⁰.

Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ αὐτὴν ὁ Κύριος δὲν μακαρίζει μόνον τοὺς Μαθητάς, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευσαν μετὰ αὐτοῦ τοὺς Μαθητάς. Καὶ ὁμοίως, δύναται νὰ εἴπῃ τις, οἱ Μαθηταὶ εἶδον καὶ ἐπίστευσάν· ἀλλὰ δὲν ἐζήτησαν τοιαύτης φύσεως ἀπόδειξιν (ὅταν ἐζήτησεν ὁ Θωμᾶς), ἀλλὰ ἐκ τῶν σουδαρίων ἀμέσως ἐδέχθησαν τὴν εἰδήσιν περὶ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ πρὶν ἰδοῦν τὸ Σῶμα, ἐδείξαν ἄληθιν τὴν πίστιν των.

Ὅταν λοιπὸν λέγῃ κανεὶς τῶρα: «Θά ἤθελον νὰ εἶμαι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ νὰ βλέπω τὸν Χριστὸν νὰ θαυματουργῆ», ἂς σκεφθῆ ὅτι «μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες».

Ἄξιον δὲ εἶναι νὰ ἀπορήσῃ κανεὶς, πῶς σῶμα ἀφθαρτὸν ἐδείκνυε τὰ σημεῖα τῶν ἡλῶν (καρφῶν), καὶ ἠδύνατο θνητὴ χεὶρ νὰ τὸ ἐγγίξῃ. Ἀλλὰ νὰ μὴ παραξε-

6. Ἰωάν. 20, 27.

7. Ἰωάν. 20, 27.

8. Ἰωάν. 20, 28.

9. Ἰωάν. 20, 29.

10. Ἐβρ. 11, 1.

νευθῆς αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐγένετο, ἦτο ἔργον προσαρμογῆς εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα· διότι τὸ τόσο λεπτὸν καὶ ἐλαφρὸν Σῶμα, ὥστε καὶ διὰ τῶν θυρῶν, ἐνῶ εἶχον κλεισθῆ, νὰ εἰσέλθῃ, εἶχεν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ παν ὀλικόν, ἀλλὰ δεικνύεται τοῦτο, διὰ τὴν γίνῃ πιστευτὴ ἡ Ἀνάστασις, καὶ νὰ μάθουν ὅτι Αὐτὸς ἦτο ὁ σταυρωθεὶς, καὶ δὲν ἀνεστήθῃ ἀντ' Αὐτοῦ ἄλλος.

Διὰ τοῦτο ἀνεστήθῃ, ἔχων καὶ τὰ σημεῖα τῆς σταυρώσεως, καὶ διὰ τοῦτο ἐπίσης τρώγει¹¹. Οἱ Ἀπόστολοι θεθαίως τοῦτο πάντοτε τὸ ἐθεώρουν σημεῖον τῆς Ἀναστάσεως, λέγοντες: «Οἵτινες συνεφάγομεν αὐτῶν καὶ συνεπίομεν»¹². Ὅπως λοιπὸν βλέποντες Αὐτὸν νὰ περιπατῆ ἐπὶ τῶν κυμάτων, δὲν λέγομεν ὅτι τὸ Σῶμα ἐκεῖνο εἶναι ἄλλης φύσεως, ἀλλὰ τῆς ἰδικῆς μας, ὁπῶ, μετὰ τὴν Ἀνάστασιν βλέποντες Αὐτὸν νὰ ἔχῃ τὰ σημεῖα τῶν τραυμάτων, δὲν θὰ εἴπωμεν ὅτι Ἐκεῖνος τοῦ λοιποῦ εἶναι φθαρτός· διότι χάριν τοῦ Μαθητοῦ ἐδείκνυεν αὐτὰ.

«Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς»¹³. Διότι, ἐπειδὴ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀνέφερεν ὀλιγώτερα, ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔγραψον οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταί, λέγει ὅτι οὔτε ἅλοι οἱ ἄλλοι τὰ ἀνέφερον ὅλα, ἀλλὰ ὅσα ἦσαν ἀρκετὰ νὰ προσελκύσουν εἰς τὴν πίστιν τοὺς ἀκούοντας· διότι λέγει: «εἰ πάντα ἐγγράψω, οὐδὲ τὸν κόσμον οἶμαι χωρῆσαι τὰ βιβλία»¹⁴.

6'. Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν τὰ ἔγραψαν ἀπὸ φιλοδοξίαν, ὅσα ἔγραψαν, ἀλλὰ μόνον λόγῳ τῆς χρησιμότητος αὐτῶν· διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι παρέλειψαν τὰ περισσότερα πᾶς θὰ ἔγραψον αὐτὰ, ἐνεκα φιλοδοξίας;

Διατὶ λοιπὸν δὲν τὰ ἀφηγήθησαν ὅλα; Κυρίως μὲν λόγῳ τοῦ πλήθους αὐτῶν, ἔπειτα δὲ ἐσκέπτοντο καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδή ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπίστευσεν εἰς ὅσα ἔχουν ἀναφερθῆ, οὔτε εἰς τὰ περισσότερα θὰ προ-

11. Λουκ. 24, 41 - 43.

12. Πράξ. 10, 41.

13. Ἰωάν. 20, 30.

14. Ἰωάν. 21, 25.

σέξη, εκείνος δέ, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη αὐτά, τὰ ὅποια ἔχουν γραφή, δὲν θά ἔχη ἀνάγκην ἄλλου διὰ νὰ πιστεύσῃ.

Εἰς ἡμᾶς ἐδῶ φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ τὰ σημεῖα τὰ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν Αὐτοῦ ἐπιτελεσθέντα. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ»¹⁵ διότι ὅπως πρὸ τῆς Ἀναστάσεως ἔπρεπε νὰ γίνων πολλὰ, διὰ νὰ πιστεύσουν ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, διὰ νὰ παραδεχθοῦν ὅτι ἀνεστήθη.

Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: «Ἐνώπιον τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ», ἐπειδὴ μόνον μὲ αὐτοὺς συναναστρέφεται μετὰ τὴν Ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν: «Ὁ κόσμος οὐκ ἔτι ἐμὲ θεωρεῖ»¹⁶.

Ἐπειτα διὰ νὰ μάθῃς ὅτι χάριν τῶν Μαθητῶν μόνον συνέβαινον τὰ ἐπιτελούμενα, ὁ Εὐαγγελιστὴς προσέθεσεν: «Ἴνα καὶ πιστεύσαντες ζωὴν αἰώνιον ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ»¹⁷, ἐπικαλούμενος ἐν γένει τὴν φύσιν ἡμῶν, καὶ δεικνύων ὅτι τὰ ἔγραψεν ὄχι διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ χάριν εἰς τὸν Πιστευόμενον, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς. «Ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ» δηλαδὴ, «δι' Αὐτοῦ»· διότι Αὐτὸς εἶναι ἡ ζωὴ.

«Μετὰ τοῦτα ἐφάνησεν ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος»¹⁸. Παρατηρεῖς ὅτι δὲν συναναστρέφεται συνεχῶς μὲ αὐτοὺς, οὔτε ὅπως προηγουμένως; Ἐφάνη λοιπὸν τὴν ἑσπέραν καὶ ἀπῆλθε, ἔπειτα μετὰ ὀκτῶ ἡμέρας πάλιν μίαν φοράν, καὶ πάλιν ἀπῆλθεν. Ἐπειτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ πάλιν μετὰ πολλοῦ φόβου (ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν)¹⁹.

Τὶ σημαίνει δὲ τὸ «ἐφάνησεν»; Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν θά ἦτο ἀρατὸς, ἐὰν δὲν ἔκαμε συγκατάθεσιν, δεδομένου ὅτι τὸ Σῶμα τοῦ ἦτο τοῦ λοιποῦ ἀφθαρτον καὶ ἀνέπαφον.

Διὰ ποῖον λόγον δὲ ἐνεθυμήθη τὸν τόπον αὐτόν; Διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ φόβου τὸ

15. Ἰωάν. 20, 30.

16. Ἰωάν. 14, 19.

17. Ἰωάν. 20, 31.

18. Ἰωάν. 21, 1.

19. Περὶ τούτου γράφει περαιτέρω ὁ βέλγος Ἱεράρχης.

ἀφῆρεσεν ἀπὸ τῶν Μαθητῶν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ ἐκ τῆς οἰκίας νὰ ἐξέρχωνται καὶ παντοῦ νὰ περιέρχωνται· διότι δὲν ἦσαν πλέον κεκλεισμένοι ἐντὸς τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἤρχοντο εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀποφεύγοντες τὸν κίνδυνον τῶν Ἰουδαίων.

Ἐρχεται λοιπὸν ὁ Σίμων νὰ ἀλιεύσῃ. Διότι ἐπειδὴ οὔτε ὁ Κύριος συναναστρέφεται μὲ αὐτοὺς πάντοτε, οὔτε τὸ Πνεῦμα εἶχε παρασχεθῆ, οὔτε ἀκόμη ἔτυχε τότε νὰ ἀναλάβουν τίποτε, μὴ ἔχοντες τίποτε ἄλλο νὰ πράξουν, ἐξήσκουν τὴν τέχνην των.

«Καὶ ἦσαν Σίμων ὄμοῦ καὶ Θωμᾶς καὶ Ναθαναὴλ, ὁ ὄπο τοῦ Φίλιππου κληθεὶς, καὶ οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι δύο»²⁰. Μὴ ἔχοντες λοιπὸν τίποτε ἄλλο νὰ πράξουν ἤρχισαν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιείαν, καὶ κατὰ τὴν νύκτα τοῦτο ἐπραττον ἐπειδὴ καταλείχοντο ὑπὸ φόβου. Τοῦτο λέγει καὶ ὁ Λουκᾶς²¹: ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ περίπτωσης, τὴν ὁποῖαν ἀναφέρει, αὕτη ἐδῶ, ἀλλὰ ἄλλη.

Οἱ δὲ ἄλλοι Μαθηταὶ ἠκολούθουν καὶ διότι τοῦ λοιποῦ εἶχον συνδεθῆ μετὰ τῶν, καὶ διότι συγχρόνως ἤθελον νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἀλιείαν καὶ νὰ διαθέσασιν καλῶς τὸν ἐλεύθερον χρόνον των.

Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν, ἐνῶ ἐκοπίαζον καὶ ἐταλαιπωροῦντο, παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀμέσως φανερώνει τὸν ἑαυτὸν Του, ὥστε καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς διάλογον μὲ αὐτοὺς. Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτοὺς: «Μὴ τι προσφάγιον ἔχετε»²². Κατ' ἀρχὴν συνομιλεῖ μὲ αὐτοὺς κατὰ τρόπον περισσότερο ἰδιάζοντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἀγοράσῃ κάτι ἀπὸ αὐτοὺς.

Ὅταν δὲ ἀπήντησαν ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε, διέταξε νὰ ρίψουν τὰ δίκτυα εἰς τὸ δεξιὸν μέρος· καὶ ἀφοῦ τὰ ἔρριψαν ἐπέτυχον ἀλιεύματα²³.

Ὅταν δὲ ἀνεγνώρισαν Αὐτόν, πάλιν δεικνύουν τοὺς ἰδιάζοντας εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν χαρακτήρας των, οἱ

20. Ἰωάν. 21, 2.

21. Λουκ. 8, 5.

22. Ἰωάν. 21, 5.

23. Ἰωάν. 21, 8.

Μαθηταί Πέτρος και Ἰωάννης· δηλαδή ὁ μὲν Πέτρος ἦτο θερμότερος, ὁ δὲ Ἰωάννης ὑψηλότερον σκεπτόμενος· καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἦτο ὀρμητικώτερος, ὁ δὲ Ἰωάννης διορατικώτερος²⁴. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἰωάννης πρῶτος ἀνεγνώρισε τὸν Ἰησοῦν²⁵, ὁ δὲ Πέτρος πρῶτος ἤλθε πρὸς Αὐτὸν διότι καὶ δὲν ἦσαν τυχαία τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν.

Ποῖα δὲ ἦσαν τὰ συμβαίνοντα; Πρῶτον μὲν τὸ ὅτι συνελήφθησαν πολλοὶ ἰχθύες· ἔπειτα τὸ ὅτι δὲν ἐσχίσθη τὸ δίκτυον· ἔπειτα τὸ ὅτι, πρὶν ἀποβιβασθοῦν εὐρέθησαν οἱ ἀνθρώποι, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἰχθύς καὶ ἄρτος. Διότι αὐτὰ πλεον ὁ Κύριος δὲν τὰ ἐδημιούργει ἀπὸ προϋπάρχουσας ὡς θάσιν ὕλην, ὅπως χάριν θείας Οἰκονομίας ἔκαμε πρὸ τῆς Σταυρώσεως.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Πέτρος ἀνεγνώριεν Αὐτόν, ὅλα τὰ ἔρριψε καὶ τοὺς ἰχθύς καὶ τὰ δίκτυα καὶ ἐζώσθη²⁶. Παρατηρεῖς καὶ τὴν αἰδῶ καὶ τὸν πόθον του; Ἄν καὶ ἀπείχον διακοσίους πῆχεις²⁷ ἀπὸ τῆς ὄχθης, ἐν τούτοις δὲν ἀνέμενε μὲ τὸ πλοῖον νὰ ἔλθῃ πρὸς Ἐκεῖνον, ἀλλὰ κολυμβῶν ἐφθάσε.

Τί κάμνει λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς; «Δεῦτε», λέγει, «ἀρτισθήσατε. Καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα ἐρωτῆσαι αὐτόν»²⁸· διότι δὲν εἶχον πλεον τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν λόγου, οὔτε εἶχον τὸ αὐτὸ θάρρος, οὔτε ἤρχοντο πρὸς Αὐτόν τοῦ λοιποῦ διὰ λόγου, ἀλλὰ μετὰ σιγῆς καὶ φόβου πολλοῦ καὶ αἰδοῦς ἐκάθηντο προσέχοντες εἰς Αὐτόν· «ἤδεισαν μὲν γάρ ὅτι ὁ Κύριος ἐστὶ»²⁹. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἠρώτων «Τίς εἶ;»³⁰, ἐπειδὴ δὲ τὴν μορφήν Του τὴν ἔβλεπον διαφορετικὴν, καὶ προκαλοῦσαν μεγάλην ἐκπληξιν, εἶχον

24. Παρατηρήσατε τὴν σύγκρισιν τῶν δύο Μαθητῶν καὶ τὴν θεοῦ τοῦ ἦν κατὰ χριστὸν σχῆμα:

«ὁ μὲν γὰρ θερμότερος, ὁ δὲ ὑψηλότερος ἦν· καὶ ὁ μὲν ὀρμητικώτερος, ὁ δὲ διορατικώτερος».

25. Ἰωάν. 21, 17.

26. Ἰωάν. 21, 7.

27. Ἰωάν. 21, 8.

28. Ἰωάν. 21, 12.

29. Ἰωάν. 21, 12.

30. Ἰωάν. 21, 12.

πολὺ φοβηθῆ, καὶ ἤθελον νὰ ἐρωτήσουν περὶ Αὐτῆς, ἀλλ' ὁ φόβος καὶ, ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι δὲν ἦτο κανεὶς ἄλλος ἀλλὰ Αὐτός, ἀπέκλειον τὴν ἐρώτησιν, καὶ μόνον ἔτρωγον, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν εἰς αὐτοὺς μὲ περισσύτερον κύρος.

Ἐδῶ δὲ δὲν στρέφεται πλεον πρὸς τὸν οὐρανόν, οὔτε ἐπιτελεῖ τὰς ἀνθρωπίνους ἐκεῖνας ἐνεργείας, δεικνύων ὅτι καὶ ἐκεῖνα ἐπετελέσθησαν λόγῳ συγκαταβάσεως.

Ἐπειδὴ δὲ οὔτε συνεχῶς ὁ Κύριος συναναστρέφεται μὲ τοὺς Μαθητάς, οὔτε καθ' ὁμοίον τρόπον, λέγει ὅτι «τρίτον τοῦτο ἐφάνη αὐταῖς, ὅτε ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν»³¹.

Καὶ διατάσσει νὰ φέρουν ἐκ τῶν ἰχθύων³², τοὺς ὁποῖους συνέλαβον, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔβλεπον. Ἄλλ' ἐδῶ μὲν δὲν λέγει ὅτι ἔφαγε μετὰ τῶν Μαθητῶν, ὁ δὲ Λουκάς ἀλλοῦ λέγει δι' Αὐτόν ὅτι «συναλιζόμενος αὐτοῖς ἦν»³³.

Τὸ πῶς συνέβη αὐτὸ δὲν εἶναι τῆς ἀρμοδιότητός μας νὰ τὸ εἰπώμεν· δηλαδὴ μὲ κάποιον παραβολώδετον τρόπον συνέβησαν αὐτὰ, ὅχι ἐπειδὴ ἡ φύσις Αὐτοῦ εἶχεν ἀνάγκην πλεον τροφῆς, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγένετο ἐκ μέρους Του κάποια συγκατάβασις πρὸς ἀπόδειξιν τῆς Ἀναστάσεως.

γ'. Ἴσως λοιπὸν, ἀκούοντες αὐτὰ, νὰ ἐθερμάνητε, καὶ νὰ ἐμακαρίσατε καὶ τοὺς συναναστρεφόμενους μὲ Αὐτόν τότε, καὶ ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ εἶναι μαζί Του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

Λοιπὸν ὅς τὰ πράττωμεν ὅλα, ὥστε νὰ ἴδωμεν ἐκεῖνο τὸ θαυμαστόν Πρόσωπον διότι ἐάν τώρα ἀκούοντες αὐτὰ κατεχόμεθα ὑπὸ θέρμης καὶ ἐπιθυμίας νὰ εἴμεθα κατ' ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποῖας ὁ Κύριος εὐρίσκατο ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ ἡδυνάμεθα καὶ τὴν φωνὴν Του νὰ ἀκούσωμεν, καὶ τὴν μορφήν Του νὰ

31. Ἰωάν. 21, 14.

32. Ἰωάν. 21, 10.

33. Πράξ. 1, 14.

ἴδωμεν, καὶ νὰ προσέλθωμεν εἰς Αὐτόν, καὶ νὰ Τὸν ἐγγίσωμεν, καὶ νὰ Τὸν ὑπηρετήσωμεν, νὰ σκεφθῆς, πόσον σπουδαῖον εἶναι νὰ ἴδωμεν Αὐτόν ὄχι μὲ θνητὸν σῶμα πλέον, οὔτε ἐπιτελοῦντα ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, ἀλλὰ συνοθευόμενον ὑπὸ ἀγγέλων, καὶ ἡμεῖς εὐρισκόμενοι μὲ σῶμα ἀφθαρτον, καὶ θλέποντες Ἐκεῖνον, καὶ τυγχάνοντες τῆς ἄλλης εὐμερείας, ἢ ὅποια ὑπερβαίνει πάντα λόγον (δηλαδὴ δὲν δύναται νὰ ἐκφρασθῆ).

Διὰ τοῦτο λοιπόν, παρακαλῶ, ὡς πρῶτῳ μὲν τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴ ἀπολέσωμεν τὴν τόσον μεγάλην δόξαν διότι τίποτε δὲν εἶναι δύσκολον, ἐὰν θέλωμεν, οὔτε ἐνοχλητικόν, ἐὰν προσέχωμεν «εἰ γὰρ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν»³⁴. Τί σημαίνει λοιπόν: «ὑπομένομεν»; Ἐὰν ὑποφέρωμεν τὰς θλίψεις, ἐὰν ὑποφέρωμεν τοὺς διωγμούς, ἐὰν θαβίζωμεν τὴν στενὴν ὁδὸν διότι ἡ στενὴ ὁδὸς κατὰ μὲν τὴν φύσιν εἶναι κοπιαστικὴ, διὰ δὲ τῆς ἰδικῆς προαιρέσεως καθίσταται ἐλαφρὰ ἐκ τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων αγαθῶν «Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον θάρος δόξης κατεργάζεται, μὴ σκοπούτων ἡμῶν τὰ θλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ θλεπόμενα»³⁵.

Ἄς στρέψωμεν λοιπόν τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ πάντοτε αὐτὰ ὡς φανταζόμεθα καὶ ὡς θλέπωμεν διότι ἐν μὲ ἐκεῖνα πάντοτε ἀσχολούμεθα, οὔτε θὰ παρασυρῶμεθα ἀπὸ τὰ ἐδῶ εὐχάριστα, οὔτε τὰ δυσάρεστα θὰ τὰ ὑπομένωμεν μὲ δυσκολίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλα τὰ παρόμοια θὰ γελῶμεν, καὶ τίποτε δὲν θὰ δυνηθῆ οὔτε νὰ μᾶς ὑποδουλώσῃ, οὔτε νὰ μᾶς παρασύρῃ θὰ δυνηθῆ, ἀρκεῖ μόνον νὰ στρέφωμεν πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸν πόθον μας, καὶ τὸ ἐλέμμα πρὸς τὴν ἀγάπην ἐκείνην.

Καὶ τί λέγω ὅτι δὲν θὰ θλιβῶμεν διὰ τὰ παρόντα δεινά; Δὲν θὰ νομίζωμεν τοῦ λοιποῦ οὔτε ὅτι θλέπομεν αὐτά. Διότι τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἰσχυρὰ ἀγάπη. Ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι δὲν παρευρίσκονται μὲ ἡμᾶς, ἀλ-

34. Β' Τιμόθ. 2, 12.

35. Β. Κορινθ. 4, 17 - 18.

λὰ εἶναι ὄπῳντες, ἀντικείμενα δὲ τοῦ πόθου μας, καθημερινῶς τοὺς φανταζόμεθα διότι μεγάλη εἶναι ἡ τυραννίς³⁶ τῆς ἀγάπης, ἀπὸ τὰ πάντα ἀπομακρύνει τὴν ψυχὴν, καὶ τὴν προσδένει εἰς τὸν ποθοῦμενον.

Ἄν ἀγαπήσωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν Χριστόν, ὅλα τὰ τῆς παρουσίας ζωῆς θὰ μᾶς φανοῦν σκιά, εἰκὼν, ὄνειρον. θὰ εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς: «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψεις ἢ στενοχωρία;»³⁷. Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος χρήματα, ἢ πλοῦτος, ἢ κάλλος (διότι αὐτὰ εἶναι λίαν μικρὰς ἀξίας καὶ καταγέλαστα), ἀλλὰ ἀναφέρει ἐκεῖνα, τὰ ὅποια φαίνονται δυσάρεστα, δηλαδὴ λιμούς, διωγμούς, θανάτους.

Ἐπειτα ἐκεῖνος μὲν καὶ αὐτὰ, ὡς νὰ μὴ εἶναι τίποτε τὰ περιεφρόνησε, ἡμεῖς δὲ διὰ χρήματα ἀποχωριζόμεθα ἐκ τῆς ζωῆς μας, καὶ ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὸ φῶς.

Καὶ ὁ Παῦλος μὲν οὔτε τὸν θάνατον, οὔτε τὴν ζωὴν, οὔτε τὰ παρόντα, οὔτε τὰ μέλλοντα, οὔτε ἄλλην κτίσιν προσιμᾶ ἔναντι τῆς εἰς Χριστόν ἀγάπης, ἡμεῖς δὲ, ἐν ἴδωμεν ὀλίγον χρυσόν, κατεχόμεθα ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, καὶ καταπατοῦμεν καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κυρίου.

Ἐὰν δὲ δὲν εἶναι ἀνεκτὰ αὐτὰ, ὅταν λέγωνται, πολὺ περισσότερον ἐκεῖνα, ὅταν δὲν γίνονται διότι τοῦτο εἶναι τὸ φοβερόν, ὅτι δηλαδὴ, ὅταν μὲν ἀκούομεν, φρίττομεν, ὅταν πρᾶτῳ μὲν δὲ, δὲν φρίττομεν, ἀλλὰ καὶ εὐκόλως ὀρκιζόμεθα, καὶ ἐπιπορκοῦμεν, καὶ ἀρπάζομεν, καὶ τόκουσ ἀπαιτοῦμεν, καὶ παραμελοῦμεν τὴν ἐπιμελῆ προσευχὴν, καὶ παραβαίνομεν τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ἐπιταγμάτων, καὶ διὰ χρήματα δὲν λαμβάνομεν οὐδεμίαν φροντίδα διὰ τὰ μέλη ἡμῶν διότι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἐπιθυμῆι χρήματα θὰ προκαλέσῃ ἄπειρα κακὰ εἰς τὸν πλησίον, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του διότι καὶ εὐκόλως θὰ ὀργισθῆ, καὶ θὰ ὀβριση, καὶ μαρῶν θὰ τὸν ἀποκαλέσῃ, καὶ θὰ ὀρκισθῆ

36. Ἐνταῦθα ὁ Ἱερός Χρυσόστομος διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης, δὲν ἀποκαλεῖ αὐτὴν δύναμιν, ἰσχύν, ἐξουσίαν, ἀλλὰ τυραννίδα.

37. Ρωμ. 8, 35.

καὶ θὰ ἐπιορκήσῃ, καὶ οὔτε τοῦ παλαιοῦ νόμου τὰς διατάξεις δὲν θὰ τηρήσῃ· διότι δὲν θὰ ἀγαπήσῃ τὸν πλησίον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὸν χρυσὸν καὶ ὁμοίως ἡμεῖς διατασσόμεθα χάριν τῆς Βασιλείας καὶ τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἀγαπῶμεν.

Διότι ἔάν, τὰ παλαιὰ ἐπιτάγματα δταν ἐκτελῶμεν, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ἔάν ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν δὲν ὑπερβῆ³⁸ τὴν δικαιοσύνην ἐκείνων, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι παραβαίνομεν καὶ αὐτὰ, ποῖαν ἀπολογία θὰ δώσωμεν; Ὁ ἀγαπῶν τὰ χρήματα, ὅχι μόνον τοὺς ἐχθροὺς δὲν θὰ ἀγαπήσῃ, ἀλλὰ καὶ τοὺς φίλους ὡς ἐχθροὺς θὰ μεταχειρισθῇ.

δ'. Καὶ τί ὁμιλῶ διὰ φίλους; Ἐκεῖνοι θεοβαίως, οἱ ὁποῖοι ἀγαπῶν τὰ χρήματα πολλάκις καὶ τὴν φύσιν ἀγνοοῦν. Ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ χαρακτήρος οὔτε συγγένειαν γνωρίζει, οὔτε τὴν οἰκειότητα μὲ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους ἐνθυμείται, οὔτε τὴν ἠλικίαν σέβεται, οὔτε ἔχει φίλον, ἀλλὰ πρὸς ὅλους θὰ διατεθῇ ἐχθρικῶς, καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὸν ἑαυτὸν του ὅχι μόνον μὲ τὸ νὰ ἀφανίσῃ τὴν ψυχὴν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ καταπιέζῃ τὸν ἑαυτὸν του μὲ μυριάς φροντίδας, καὶ μύχθους, καὶ λύπας· διότι καὶ ἀποδημίας, καὶ ἐχθρότητας, καὶ κινδύνους, καὶ πᾶν ὅτιδήποτε θὰ ὑποσθῇ, μόνον διὰ νὰ ἔχη πλησίον του τὴν ρίζαν τῶν κακῶν, καὶ νὰ ἀριθμῇ πολὺν χρυσόν.

Τὶ περισσότερο δυσάρεστον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ; Διότι στερεῖται καὶ ὅλης τῆς ἀνέσεως καὶ ὅλης τῆς ἡδονῆς (διὰ τὴν ὁποῖαν πολλὰ σφάλματα διαπραττοῦν οἱ ἄνθρωποι), καὶ δόξης καὶ τιμῆς· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὰ χρήματα καὶ μυρίουσ ἀνθρώπους ὑποτιττεύεται, καὶ κατηγοροῦς ἔχει πολλοὺς, καὶ τοὺς φθονοῦντας καὶ τοὺς διαθάλλοντας, καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας· διότι οἱ ἀδικούμενοι μισοῦν, δεδομένου ὅτι ἐθλάθησαν, ἐκεῖνοι δέ,

38. «Ἐάν μὴ περισσεύῃ ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν πλέον ἐκείνων». Ἐνταῦθα ὁ θεὸς ἱερῶς ἐπιαναλαμβάνει μίαν φράσιν τοῦ Κυρίου ἣτις περιέχεται ἐν Ματθ. 5, 20.

οἱ ὁποῖοι ἀκόμη δὲν ἔχουν πάθει τίποτε, φοβοῦμενοι μήπως πάθουν, καὶ συμπονοῦντες τοὺς παθόντας, τὸν αὐτὸν πόλεμον πρὸς αὐτοὺς ἐκδηλώνουν, οἱ δὲ μεγαλύτεροι καὶ δυνατώτεροι, θιγόμενοι καὶ ἀγανακτοῦντες χάριν τῶν ταπεινοτέρων, προσέτι δὲ καὶ φθονοῦντες, ἐπίσης εἶναι ἐχθροὶ καὶ μισοῦν.

Καὶ τί ὁμιλῶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους; Ὅταν θεοβαίως καὶ τὸν Θεὸν ἔχη καταστήσει κανεὶς πολέμιον αὐτοῦ, ποῖα τοῦ λοιποῦ ἐλπίς θὰ ὑπάρξῃ δι' αὐτόν; ποῖα παρηγορία; ποῖα ἀνακούφισις;

Ὁ ἀγαπῶν τὰ χρήματα δὲν θὰ δυνηθῇ ποτὲ νὰ χρησιμοποίησῃ αὐτὰ, ἀλλὰ δοῦλος θὰ εἶναι καὶ φύλαξ, ὅχι δεσπότης· διότι, δταν φροντίζῃ πάντοτε νὰ ἀποκτήσῃ περισσότερα χρήματα, δὲν θὰ θελήσῃ εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν νὰ ἐξουθεύσῃ, θὰ ἐμποδίσῃ δὲ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τὴν δαπάνην, καὶ θὰ καταστῇ πτωχότερος ὅλων τῶν πτωχῶν, δεδομένου ὅτι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν δὲν καταπαύει τὴν ἐπιθυμίαν του.

Καὶ ὁμοίως θεοβαίως τὰ χρήματα ἔχουν γίνεαι, ὅχι διὰ νὰ τὰ φυλάξωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ χρησιμοποίησωμεν³⁹· ἔάν δὲ πρόκειται νὰ φυλάξωμεν αὐτὰ δι' ἄλλους, τί ἀθλιώτερον ἀπὸ ἡμᾶς δύναται νὰ ὑπάρξῃ, οἱ ὁποῖοι περιτρέχοντες φροντίζοντες τὰ πάντα νὰ συγκεντρώσωμεν, διὰ νὰ τὰ κλείσωμεν ἐντὸς τῆς οἰκίας, καὶ νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν κοινὴν χρῆσιν αὐτῶν;

Ἐπιπλέον καὶ ἄλλη νόσος ὅχι ἡπιωτέρα ἀπὸ αὐτὴν· δηλ. ἄλλοι μὲν εἰς τὴν γῆν τὰ κρύπτουν, ἄλλοι δὲ τὰ δαπανοῦν διὰ τὴν γαστέρα⁴⁰, τὴν ἡδονὴν, τὴν μέθην, προσθέτοντες εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των μετὰ τῆς ἀδικίας καὶ τὴν τιμωρίαν τῆς ἀσελείας. Καὶ ἄλλοι μὲν εἰς παρασίτους καὶ κόλακας, ἄλλοι δὲ εἰς κύβους καὶ πόρνους, ἄλλοι δὲ εἰς παρομοίους εἰδους δαπάνας καταναλίσκουν

39. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς ἄλλων λόγων του λέγει δτι καὶ ἡ ὀνομασία του (χρῆμα) ταῦτο δηλοῖ, δηλ. τὴν χρῆσιν του.

40. Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον: «ὄλο γιὰ τὴν κοιλιὰ τους».

τὰ χρήματα⁴¹, χαράσσοντες μυρίας δόους, αἱ ὅποια ὀδηγοῦν εἰς τὴν γέενναν, ἐφ' ὅσον ἐγκατέλειψαν τὴν ὀρθὴν καὶ νόμιμον, ἢ ὅποια ὀδηγεῖ πρὸς τὸν οὐρανόν· διότι ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὅποιος δίδει τὰ χρήματα εἰς τὰς πόρνους θὰ εἶναι καταγέλαστος καὶ αἰσχρὸς, καὶ πολλοὺς πολέμους θὰ ἀντιμετώπισῃ, καὶ θραχεῖαν τὴν ἡδονὴν θὰ ἔχη, μᾶλλον δὲ οὔτε θραχεῖαν διότι ὅσα καὶ ἂν δώσῃ κανεὶς εἰς τὰς γυναῖκας τὰς κοινὰς, οὐδεμίαν εὐγνωμοσύνην θὰ ὀφείλουν εἰς αὐτόν· «πίθος γὰρ τετριμένος ἐστὶν οἴκος ἀλλότριος»⁴².

Καὶ ἄλλως τε ἡ τάξις ἐκεῖνη εἶναι θρασεῖα, καὶ τὸν ἔρωτα τῆς πόρνῆς ὁ Σολομὼν παρέθελε μὲ τὸν ἄδην, καὶ τότε μόνον σταματᾷ, ὅταν ἴδῃ τὸν ἔραστήν· νὰ ἔχη γυμνωθῆ ἀπὸ ὕδατος, μᾶλλον δὲ οὔτε τότε παύει, ἀλλὰ καὶ καλλωπίζεται περισσότερο, καὶ πίπτει ἐπ' αὐτοῦ, ἐνῶ αὐτὸς ἔχει καταβληθῆ, καὶ προκαλεῖ εἰς ἔαρος τοῦ πολὺν γέλωτα, καὶ τόσα κακὰ προξενεῖ εἰς αὐτόν, ὅσα οὔτε διὰ λόγου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διεξέλθωμεν.

Ἄλλ' ἡ τέρψις τῶν σωζομένων δὲν εἶναι τοιαύτη· διότι οὔτε ἀντεραστὴν ἔχει κανεὶς ἐδῶ, ἀλλὰ ὅλοι γαίρονται καὶ ἀγάλλονται, καὶ οἱ εὐεργετούμενοι καὶ οἱ φλέποντες. Οὔτε θυμὸς, οὔτε ἀθυμία πολιορκεῖ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ πολλὴ μὲν ἡρεμία τῆς συνειδήσεως, πολλὴ δὲ ἡ ἐλπίς εἶναι διὰ τὰ μέλλοντα· λαμπρὰ δὲ ἡ δόξα καὶ πολλὴ ἡ λαμπρότης καὶ περισσοτέρα ἐξ ὕδατος ἢ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εὐνοια καὶ ἀσφάλεια· καὶ οὔτε εἰς κρημνὸς, οὔτε ὑποψία, ἀλλὰ λιμὴν ἀκύμαντος καὶ γαλήνην.

Αὐτὰ λοιπὸν σκεπτόμενοι, καὶ παραβόλλοντες τὴν μίαν ἡδονὴν μὲ τὴν ἄλλην, ὡς προτιμησώμεν τὴν ἀνώ-

41. «Λειτουργγαῖαι». Χρησιμοποιεῖ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος τὸ ῥῆμα μὲ τὴν ἀρχαίαν σημασίαν. (Ὡς γνωστὸν «λειτουργία» παρ' ἀρχαίους Ἀθηναίους ἦτο ἡ ἀνάληψις βαπάνης δι' ὄρτρᾶς, ἐξοπλισμοὺς πολεμικῶν ἡλοίων κ.ὲ. καὶ εἶχε τὴν ἀνάλογον ὀνομασίαν· χορηγία, τριπροαχία κ.λπ.).

42. Παροιμ. 23, 27.

τέρων, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Π Η' (88).

(Ἰωάν. κα', 15-24).

«Ὅτε οὖν ἤριστῃσαν, λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Σίμωνι Πέτρῳ· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγάπη με πλέον τούτων; Λέγει αὐτῷ· Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ἐτι φιλω σε»¹.

α'. Πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια βύβανται νὰ δώσουν εἰς ἡμᾶς τόλμην ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μᾶς ἀναδείξουν λαμπροὺς καὶ εὐπολήτους, ἐκεῖνο δὲ, τὸ ὅποιον περισσότερο ἀπὸ ὕδατος παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ἐξ' ἑαυτοῦ εὐνοίαν εἶναι ἡ φρονιτις διὰ τὸν πλησίον μας· τοῦτο λοιπὸν ἀκριβῶς καὶ ὁ Χριστὸς ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πέτρον. Διότι, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ γέμισμα τῶν Μαθητῶν, ἐλέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγάπη με πλέον τούτων; Λέγει αὐτῷ· Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ἐτι φιλω σε. Λέγει αὐτῷ· Βόσκε τὰ πρόβατά μου»².

Καὶ διατὶ εἶρά γε, ἀφοῦ ἀντιπαρῆλθε τοὺς ἄλλους, συνομιλεῖ μὲ τὸν Πέτρον περὶ αὐτῶν; Ἦτο ὁ ἐξέχων ἐκ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὸ στόμα τῶν Μαθητῶν, καὶ

1. Ἰωάν. 21, 15.

2. Ἰωάν. 21, 15.

ή κορυφή του χορού³; διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἀνέβη τότε εἰς Ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ συναντήσῃ αὐτὸν ἀπὸ ὧν τοὺς ἄλλους Μαθητάς.

Συγχρόνως δὲ ὁ Κύριος θέλων νὰ δείξῃ εἰς τὸν Πέτρον ὅτι πρέπει τοῦ λοιποῦ νὰ ἔχη θάρρος, ἐφ' ὅσον ἔχει ἐξαλειφθῆ ἡ ἄρνησις του, ἐμπιστεύεται εἰς αὐτὸν τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ τὴν μὲν ἄρνησιν ὁ Κύριος δὲν τὴν ὑπενθυμίζει, ὅτε κακίζει τὸ γεγονός, λέγει δέ: «ἂν μὲ ἀγαπᾷς, νὰ προϊστάσαι τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὴν θερμὴν ἀγάπην, τὴν ὁποῖαν ἐδεικνυες διὰ παντός τρόπου, καὶ διὰ τὴν ὁποῖαν ἠσθάνθης ἀγαλλίασιν, τώρα νὰ τὴν δείξῃς καὶ τὴν ψυχὴν, τὴν ὁποῖαν ἔλεγες, ὅτι θά θυσιάσῃς δι' Ἐμέ, αὐτὴν νὰ βώσῃς διὰ τὰ πρόβατά Μου».

Ἀφοῦ λοιπὸν, ἐρωτηθεὶς ὅπως καὶ διὰ δευτέραν φοράν⁴, ὁ Πέτρος ἐπεκαλέσθη ὡς μάρτυρα Ἐκείνον, ὁ ὅποιος γνωρίζει τὰ ἀπόρητα τῆς καρδίας, ἔπειτα ἠρωτήθη καὶ τρίτην φοράν, καὶ ἐταράχθη⁵, φοβούμενος πάλιν τὰ πρότερον συμβάντα, (διότι καὶ τότε ὁμιλῶν μετὰ πεποιθήσεως⁶ ἀπεδείχθη μετὰ ταῦτα ὡς μὴ δυνάμενος νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς λόγους του)⁷, διὰ τοῦτο καὶ πάλιν καταφεύγει εἰς τὸν Κύριον ὡς μάρτυρα: διότι τὸ νὰ εἴπῃ: «Σὺ οἶδας πάντα» σημαίνει τοῦτο: ἐτὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα.

Βλέπεις πῶς κατέστη καλύτερος καὶ σωφρονέστερος, χωρὶς τοῦ λοιποῦ νὰ ὁμιλῇ ἀπερισκέπτως καὶ νὰ ἀντιλέγῃ; Διότι, διὰ τοῦτο ἐταράχθη: «φοβοῦμαι μή-

3. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν ἀρχαίων δραμάτων ἐνθα ὁ χορὸς εἶχεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν κορυφαῖον αὐτοῦ. Ὁμοίωσιν καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος παραμοιάζεται μετὰ κορυφαῖον τοῦ χοροῦ, δεδομένου ὅτι, ὅπως ὁ κορυφαῖος εἰς τὰ δράματα ὁμιλεῖ ἐν ὄνοματι ὅλου τοῦ χοροῦ καὶ ἐκπροσωπεῖ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὁμοίωσιν καὶ ὁ Πέτρος εἰς ἴσῃσιν περιπτώσιν ὁμιλεῖ ἐκπροσωπῶν τὴν γνώμην καὶ τῶν ἄλλων Μαθητῶν.

4. Γαλ. 1, 18. Ἐνταῦθα ὁ Ἱερός Χρυσόστομος χρησιμοποιεῖ ἐκφράσεις περιεχομένας εἰς τὸ παρατίθετον χωρίον.

5. Ἰωάν. 21, 16.

6. Ἰωάν. 21, 17.

7. Ἰωάν. 13, 37.

8. Ἰωάν. 18, 18 - 27.

πως ἐγὼ μὲν νομίζω ὅτι ἀγαπῶ τὸν Κύριον, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀγαπῶ πράγματι ὅπως καὶ πρὶν ἐνῶ εἶχον πολλὰς (ιδέας καὶ ἐθεβείωνον πολλὰ, ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδεικνύοντο ὅχι ἀληθῆ»).

Ἐρωτᾷ δὲ διὰ τρίτην φοράν, καὶ τρίτην φοράν διατάσσει τὰ αὐτὰ, διὰ νὰ δείξῃ πόσῃ ἀξίαν ἀποδίδει εἰς τὴν προστασίαν τῶν προβάτων του καὶ τοῦτο κυρίως εἶναι σημεῖον τῆς ἀγάπης τοῦ Πέτρου πρὸς Αὐτόν.

Ἀφοῦ δὲ ὁμιλήσεν εἰς τὸν Πέτρον περὶ τῆς πρὸς Αὐτὸν ἀγάπης, προλέγει εἰς αὐτὸν καὶ τὸ μαρτύριον, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ ὕποστη, ἀποδεικνύων εἰς τὸν Πέτρον, ὅτι ἐκείνα, τὰ ὅποια ἔλεγε, τὰ ἔλεγεν ὅχι μὴ πιστεύων εἰς Αὐτόν, ἀλλὰ εἰς μέγαν βαθμὴν πιστεύων, καὶ ἐπειθὴ ἤθελε νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὸ ὑπόδειγμα τῆς πρὸς Αὐτὸν ἀγάπης, καὶ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, μὲ ποῖον τρόπον κυρίως πρέπει Αὐτὸν νὰ ἀγαπῶμεν διὰ τοῦτο λέγει: «Ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώνυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες: ὅταν δὲ γηράσῃς, ἄλλοι σε ζώσουσι καὶ οἴσουσιν ὅπου οὐ θέλεις»⁸.

Καὶ ὅμως τοῦτο ἤθελε καὶ ἐπεθύμει, διὰ τοῦτο εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ Κύριος ἐπραγματοποίησε τοῦτο εἰς αὐτόν. Δηλαδή ἐπειδὴ πάντοτε ἔλεγε: «Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω»⁹, καὶ «κάν' δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, ὃ μὴ σε ἀπαρνήσομαι»¹⁰, ἐξεπλήρωσεν ὁ Κύριος τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ.

Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «ὅπου οὐ θέλεις»; Ἐννοεῖ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς σαρκός, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ παρὰ τὴν θέλησίν της ἀσπαστάται ἐκ τοῦ σώματος. Ὄστε, ἂν καὶ ἡ διάθεσις ἦτο ἰσχυρά, ἀλλ' ὅμως παρὰ ταῦτα ἡ φύσις ἀπεδεικνύετο ἀσθενής: διότι οὐδεὶς ἐγκαταλείπει τὸ σῶμα ἀνωδύτως¹¹, δεδομένου ὅτι ὁ Θεός, (πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ προηγουμένως εἶπον) τὸ ἐρρυθμίσε τὸ ζήτημα κατὰ συμφέροντα τρόπον, ὥστε νὰ μὴ εἶναι πολλοὶ οἱ θίχαιοι θάνατοι: διό-

8. Ἰωάν. 21, 18.

9. Ἰωάν. 13, 37.

10. Ματθ. 26, 35.

11. Ἐννοεῖ τὸν μὴ φυσικὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος ἐπέρχεται κατὰ

τὴν χρεῖσιν ὁρίων προκαλούντων ὀδύνην.

τι, εάν, ἐφ' ὅσον ἔχουν οὕτω τὰ πράγματα ἠδύνατο ὁ διάβολος νὰ ἐπιτελέσῃ τοῦτο, καὶ ὡδήγει εἰς μυρίους κρημνοὺς καὶ θάρατρα, εἰάν δὲν ὑπῆρχε τόση ἐπιθυμία τοῦ σώματος διὰ τὴν ψυχὴν, καὶ ἐκ τῆς τυχοῦσης ἀθυμίας οἱ περισσότεροι θὰ προέβαινον εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα.

Τὸ «ἔγω οὐ θέλεις» λοιπὸν εἶναι λόγος θηλῶν τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν. Πῶς δέ, ὅταν εἶπεν: «Ὅτε ἦς νεώτερος», πόλιν λέγει: «Ὅταν δὲ γηράσῃς»; Τοῦτο εἶναι λόγος Ἑκείνου, ὁ Ὅποιος δεικνύει ὅτι ὁ Πέτρος δὲν ἦτο τότε νέος (διότι δὲν ἦτο) ἀλλ' οὔτε γέρον, ἀλλὰ ἀνὴρ τέλειος. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὑπενθύμισεν εἰς τὸν Πέτρον τὴν προηγουμένην περιόδον τῆς ζωῆς του; Διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὸν εἶναι τοιαύτης φύσεως; δηλαδή: «εἰς μὲν τὰ θεοτικά ζητήματα ὁ νέος εἶναι χρήσιμος, ὁ δὲ γέρον ἀχρηστος, εἰς δὲ τὰ ἰδικὰ Μου», λέγει, «δὲν συμφαίνει οὕτως, ἀλλὰ, ὅταν ἐπέλθῃ τὸ γῆρας, τότε ἡ ὑπεροχὴ εἶναι λαμπροτέρα τότε ἢ ἀνδραγαθία εἶναι ἐπιφανέστερα, χωρὶς νὰ κωλύεται οὐδὲν ὑπὸ τῆς ἡλικίας».

Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγεν ὁ Κύριος, ὅχι διὰ νὰ προκαλέσῃ φόβον εἰς τὸν Πέτρον, ἀλλὰ διὰ νὰ παρορμήσῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἔργον· διότι ἐγνώριζε τὸν πόθον αὐτοῦ, καὶ ὅτι τοῦτο τὸ καλὸν πρὸ πολλοῦ τὸ παρεσκεύαζε· συγχρόνως δὲ δεικνύει καὶ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου. Διότι, ἐπειδὴ ὁ Πέτρος πάντοτε ἤθελε νὰ εὐρίσκαται εἰς κινδύνους ὑπὲρ αὐτοῦ, ὁ Κύριος λέγει: «Ἐχε θάρρος· διότι θὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν σου οὕτως, ὥστε, ἐκεῖνα τὰ ὅποια δὲν ἔπαθες, ὅταν ἦσο νέος, αὐτὰ νὰ πάθῃς ὅταν θὰ ἔχῃς γηράσει».

Ἐπειτα, διὰ νὰ ἐλκίσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκραστοῦ ὁ Εὐαγγελιστῆς, προσέθεσε: «Ταῦτα δὲ ἔλεγε, σημαίνων πρὶν θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν»¹³. Δὲν εἶπεν: «Ἀποθανεῖται», ἀλλὰ «δοξάσει τὸν Θεόν», διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τὸ νὰ πάθῃς κακίαι ὑπὲρ Χριστοῦ, εἶναι δόξα καὶ τιμὴ τοῦ Πάσχοντος.

«Καὶ ταῦτα εἰπὼν», λέγει ὁ Εὐαγγελιστῆς, «λέγει:

13. Ἰωάν. 21, 18.

Ἄκολουθει μοι»¹⁴. Διὰ τούτων πάλιν τῶν λόγων ὑπαινίσσεται τὴν φροντίδα καὶ τὴν οικειότητα Αὐτοῦ πρὸς τὸν Πέτρον.

Ἐάν δὲ εἶπῃ καιεῖς: «Πῶς λοιπὸν ὁ Ἰάκωβος ἔλαθε τὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων», τοῦτο δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι δηλαδὴ τὸν Πέτρον ἔχειροτόνησε διδάσκαλον ὅχι τοῦ θρόνου, ἀλλὰ τῆς ἐκουμένης.

Ἐστραφεῖς οὖν ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δειπνῶ ἐπὶ τὸ στήθος αὐτοῦ· καὶ λέγει Κύριε, οὐτός δὲ τί;»¹⁵.

Ὁ δὲ Κύριος ἀποκρίθεις εἰς τὸν Πέτρον λέγει: «Ὅχι ἀσκόπως, οὐτε τυχαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ πόσον θάρρος εἶχεν ὁ Πέτρος μετὰ τὴν ἀρνήσιν διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τότε δὲν ἐτόλμα νὰ ρωτήσῃ, ἀλλὰ εἰς ἄλλον ἀνέθετε τοῦτο¹⁶, αὐτὸς ἀνέλαθε καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν προετασίαν».

Καὶ ὅχι μόνον τὰς ἰδικὰς του ὑποθέσεις δὲν ἀναθέτει εἰς ἄλλον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος τοῦ λοιποῦ δι' ἄλλον ζητεῖ πληροφορίας ἐκ μέρους τοῦ Διδασκάλου· καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης σιωπᾷ, ὁ δὲ Πέτρος συνομιλεῖ. Δεικνύει δὲ καὶ ἐδῶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν εἶχε πρὸς αὐτόν· διότι καὶ πολὺ ἠγάπα τὸν Πέτρον ὁ Ἰωάννης· καὶ τοῦτο δεικνύεται ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια ἀκολουθοῦν μετὰ ταῦτα· καὶ καθ' ἕνα τὸ Εὐαγγέλιον δεικνύεται ὁ δεσμός αὐτῶν, καὶ εἰς τὰς Πράξεις.

Ἄφοῦ λοιπὸν ὁ Κύριος προεῖπεν εἰς τὸν Πέτρον σπουδαῖα πράγματα, καὶ ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν οἰκουμένην, καὶ προσηγγεῖλε τὸ μαρτύριον, καὶ ἔδειξεν ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Πέτρου πρὸς Αὐτὸν εἶναι μεγαλύτερα τῆς ἀγάπης του πρὸς τοὺς ἄλλους, θέλων ὁ Πέτρος νὰ λάθῃ καὶ τὸν Ἰωάννην ὡς μέτοχον, λέγει: «Ὅστος δὲ τί;», δὲν θὰ καθίσῃ τὴν αὐτὴν ὁδὸν μὲ ἡμᾶς;

14. Ἰωάν. 21, 18.

15. Ἰωάν. 21, 20 - 21.

16. Ἰωάν. 14, 24.

Και όπως τότε ο Ίδιος, επειδή δεν ήδύνατο να έρωτηση, προτρέπει τον Ίωάννη να κάνει το ίδιο, ούτω και τώρα, ανταποδίδων εις αυτόν εκείνο, και νομίζας ότι θέλει ο Ίωάννης να έρωτηση τα άφορώντα εις αυτόν, αλλά δεν έχει το θάρρος, ο Ίδιος ο Πέτρος αναλαμβάνει την υποβολήν εις τον Κύριον σχετικής έρωτήσεως.

Τί λέγει λοιπόν ο Χριστός; «Εάν αυτόν θέλω μένει έως έρχομαι τί προς σέ;»¹⁷. Επειδή τα έλεγεν αυτά ο Πέτρος, διότι έφρόντιζε πολύ δι' αυτόν, και δεν ήθελε να αποχωρισθί από αυτόν, δεικνών ο Χριστός ότι, όσον και αν αγαπήση, δεν θα φθάση την αγάπην την Ίδικήν Του, λέγει: «Εάν αυτόν θέλω μένει έως έρχομαι, τί προς σέ;», διδάσκων διά τούτων ήμάς να μη λυτώμεθα, ούτε να ασχολούμεθα με τίποτε, πέραν εκείνων, τα όποια άρέσκουν εις Έκείνον.

Διότι επειδή πάντοτε ο Πέτρος ήτο όρημτικός εις τάς τοιούτου είδους έρωτήσεις και έσπευδε προώρως να υποβάλη αυτάς, ανακόπτων ο Κύριος πάλιν την τάσιν αυτού την τοιαύτην, και διδάσκων να μη ασχολούμεθα πέραν του δέοντος, λέγει τους άνωτέρω λόγους. «Εξήλθεν ουν ο λόγος ούτος εις τους αδελφούς», (δηλαδή εις τους Μαθητάς), «οτι εκείνος ούκ αποθνήσκει. Ούκ ειπε δε ο Ίησους οτι ούκ αποθνήσκει, άλλ' εάν αυτόν θέλω μένει έως έρχομαι, τί προς σέ;»¹⁸. Μη νομίσης δηλαδή, λέγει ο Κύριος, ότι με ένα τρόπον ρυθμίζω τα άφορώντα εις σάς.

Τούτο δε το έκαμεν ένεκα της άκαίρου συμπαθείας μεταξύ των. Διότι, έφ' όσον επρόκειτο να αναλάβουν την φροντίδα διά την οικουμένην, δεν έπρεπε του λοιπού να είναι συνδεδεμένοι μεταξύ των· διότι τούτο θα άπειτέλει μεγάλην ζημίαν διά την οικουμένην. Διά τούτο άκριβώς λέγει ο Κύριος εις τον Πέτρον: «Έργον ανέλαβες, αυτό να σκέπτεσαι, και να τό φέρης εις πέρας, και να επιδιώσας εις άθλησιν, και να αγωνίζεσαι. Διότι ποίαν σημασίαν έχει, και αν θέλω αυτός να

17. Ίωάν. 21, 22.

18. Ίωάν. 21, 23.

παραμένη εδώ; ου να σκέπτεσαι και να φροντίσης διά τα Ίδικά σου».

Συ δε να έννοήσης και εδώ την έλλειψιν καυχήσεως εκ μέρους του Εύαγγελιστου· διότι, άφοδ ανέφερε την γνώμην των Μαθητών, διορθώνει αυτήν, με την ίδεαν ότι δεν είχαν έννοήσει αυτό άκριβώς, τό όποιον ειπεν ο Κύριος· διότι λέγει: «Ούκ ειπεν ο Ίησους οτι ούκ αποθανείται, άλλ' οτι, εάν αυτόν θέλω μένει. Ούτως έστιν ο μαθητής ο μαρτυρών περι τούτων και γράψας ταύτα· και οίδαμεν ότι αληθής έστιν ή μαρτυρία αυτού»¹⁹.

Διατί άρα γε, ένψ ούδεις εκ των άλλων πράττει τούτο, αυτός μόνον λέγει ταύτα, και κάμνει τούτο διά δευτέραν φοράν²⁰, μαρτυρών περι του έαυτου του, φαίνεται δε ότι Ισταται πλησίον των άκροατών²⁰; Ποίον είναι τό αίτιον; Λέγεται ότι τελευταίος έσπευσε να γράψη, όταν ο Θεός παρεκίνησε και παρώρμησεν αυτόν εις τούτο· διά τούτο δεικνύει την αγάπην Έκείνου συνεχώς, όπαισισόμενος την αίτίαν, εκ της οποίας ώρημήθη, διά να γράψη. Διά τούτο και συνεχώς ένθυμείται αυτήν, διά να καταστήση αξιόπιστον τον λόγον του, και να δείξη ότι, παρακινήθεις από εκεί, προσέθη εις τό έργον τούτο.

Και γνωρίζω, λέγει, ότι είναι αληθή εκείνα, τα όποια λέγει· εάν δεν πιστεύσουν οι πολλοί, είναι δυνατόν να πιστεύσουν εκ τούτου. Ποίου; Έκ του έξης λόγου: «Έστι γάρ», λέγει, «και άλλα πολλά, α έποίησεν ο Ίησους, άτινα, εάν γράφηται καθ' έν, ούδέ αυτόν οίμαι τον κόσμον χωρήσαι τα γραφόμενα βιβλία»²¹. «Έκ τούτων είναι φανερόν ότι δεν θα τα έγραψον διά να φανώ ευχάριστος· διότι έγω, ο όποιος, ένψ τόσον πολλά είνα, ούτε τόσα ειπον, όσα οι άλλοι, άλλ' εκ τούτων μεν

19. Ίωάν. 21, 24.

20a. Διά πρώτην φοράν συναντιώμεν τούτο έν Ίωάν. 19, 35.

20. Ο Ίωάννης ο Χρυσόστομος δεν όμιλεί περι άνομιλάσεως της Γραφής πάντοτε, άλλό ένίοτε περι άκροάσεως αυτής. Ισως διά να δείξη ότι, (ώς και άλλαχοι γράφομεν). Η Άγία Γραφή δεν είναι νεκρόν γράμμα, άλλό ζώσα διδασκαλία.

21. Ίωάν. 21, 25.

τά περισσότερα παρέλειψα τὰς δὲ ἐπιβουλὰς τὰς Ἰουδαϊκὰς, τοὺς λιθοβολισμοὺς, τὸ μῖσος, τὰς βῆρεις, τὰς ληιδωρίας ἔφερα εἰς τὸ μέσον καὶ ἔδειξα ὅτι καὶ δαιμονιζόμενον καὶ πλάνον Αὐτὸν ἀπεκάλουν, εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν θὰ ἔπραττον τοῦτο, διὰ τὴν φανὴν εὐχαριστος· διότι ὁ ἐπιχειρῶν τοῦτο ἔπρεπε νὰ κάμῃ τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ τὰ μὲν ἀντικείμενα λόγου νὰ ἀποκρίνηται, τὰ δὲ λαμπρὰ νὰ παρουσιάσῃ.

Ἄφου λοιπὸν ἐκ πλήρους ἐνημερώσεως ἔγραψεν, ὅσα ἔγραψεν, δὲν παραλείπει νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον καὶ τὴν ἰδικὴν του μαρτυρίαν, καλῶν ἡμᾶς νὰ ἐξετάζωμεν καὶ τὰ ἐρευνῶμεν ἐν πρὸς ἐν τὰ γεγονότα· διότι εἶναι συνήθεια ἡμῶν, ὅταν νομιζόμεν ὅτι λέγομεν τὰ ἀληθέστατα οὐδέποτε νὰ μὴ ἀρνούμεθα ποτὲ τὴν ἰδικὴν μας μαρτυρίαν. Ἐάν δὲ ἡμεῖς τοῦτο πράττωμεν, πολὺ περισσότερον Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γράφων διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι κηρύττοντες ἔλεγον: «Ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες, ἂν λέγομεν, καὶ τὸ Πνεῦμα, ὃ ἔδωκε τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῶν»²².

Καὶ εἰς ὅλα δὲ ἦτο παρὼν ὁ Ἰωάννης, καὶ τὸν Κύριον, ὅταν ἐσταυροῦτο, δὲν τὸν ἐγκατέλειπε, καὶ τὴν Μητέρα Αὐτοῦ ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του· αὐτὰ ὅλα εἶναι σημεῖα τῆς ἀγάπης πρὸς Ἐκεῖνον, καὶ τοῦ ὅτι ὅλα τὰ ἐγνώριζε μετ' ἀκριβείας. Ἐάν δὲ λέγῃ ὅτι τόσα πολλὰ θαύματα ἔχουν γίνει, νὰ μὴ ἀπαρήσῃ, ἀλλὰ, ἀφοῦ σκεφθῆς τὴν ἀνεκφραστον δύναμιν Ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος τὰ ἐπετέλει, νὰ δεχθῆς μετὰ πίστιν τὸ λεγθὲν διότι, ὅπως εἰς ἡμᾶς εἶναι εὐκόλον νὰ ὀμιλῶμεν, οὕτω καὶ εἰς Ἐκεῖνον εἶναι εὐκόλον νὰ ἐπιτελῇ θαύματα, μᾶλλον δὲ πολὺ εὐκολώτερον ἐπιτελεῖ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θέλει· διότι ἤρκει μόνον νὰ θελήσῃ, καὶ ὅλα ἠκολούθουν.

γ'. Ἄς προσέχωμεν λοιπὸν μετὰ ἐπιμέλειαν εἰς τὰ λεγθέντα, καὶ νὰ μὴ παραλείπωμεν νὰ ἀναπτύσσωμεν αὐτὰ, καὶ νὰ τὰ ἐρευνῶμεν ἐπισταμένως· (διότι ἐκ τῆς συνεχούς ἀσχολίας μετὰ αὐτὰ θὰ προκύψῃ δι' ἡμᾶς κάποιο κέρδος)· οὕτω θὰ δυνηθῶμεν νὰ καθαρίσωμεν τὸν

22. Πρῶτ. 5, 32.

θλον ἡμῶν, καὶ νὰ ἀποκόψωμεν τὰς ἀκάνθας· διότι τοιαύτης φύσεως εἶναι ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ βιοτικὴ φροντίς, δηλαδὴ πρᾶγμα ἀκαρπὸν καὶ ὀδυνηρόν. Καὶ ὅπως ἡ ἀκάνθα, ἀπὸ οἰονδήποτε μέρος αὐτῆς καὶ ἂν κρατῆται, κεντεῖ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὴν κρατεῖ, οὕτω καὶ αἱ βιοτικαὶ ὑποθέσεις, ἐξ οἰουδήποτε σημείου καὶ ἂν ἐπιληφθῆς αὐτῶν, λυποῦν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος φροντίζει πολὺ καὶ ἐπιμόνας δι' αὐτάς.

Ἄλλὰ τὰ πνευματικὰ δὲν εἶναι τοιαύτης φύσεως, ἀλλὰ ὁμοιάζουν μετὰ μαργαρίτην ἀπὸ οἰονδήποτε πλευρᾶν καὶ ἂν τὰ στρέψῃς, τέρπουν τοὺς ὀφθαλμοὺς. Ἄναφέρω ἐν παραδείγματι. Κάποιος ἔκαμε ἐλεημοσύνην ὄχι μόνον μετὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος τρέφεται, ἀλλὰ χαίρεται καὶ διὰ τὰ ἐδῶ ἀγαθὰ, ἔχον εἰς πᾶσαν περιπτώσιν θάρρος καὶ πράττων ὅλα λίαν θαρραλέως· κατενίκησε τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν· καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἤδη ἔλασεν ἀπὸ ἐδῶ τὸν καρπὸν, δεδομένου ὅτι ἐπαινεῖται καὶ θεομακάρεται πρὸ πάντων ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς του.

Καὶ ἕκαστον δὲ ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων εἶναι τοιαύτης φύσεως, ὅπως θεθαίως καὶ τὰ πονηρὰ ἔργα καὶ πρὸ τῆς γενένης ἐδῶ πιέζουν τὴν συνείδησιν.

Καὶ ἂν σκεφθῆς μὲν τὰ μέλλοντα, ὅταν ἀμαρτήσῃς, θὰ καταστῆς περιδεὴς καὶ ἔντρομος, ἐνῶ κανεὶς δὲν σὲ τιμαρεῖ· ἂν σκεφθῆς δὲ τὰ παρόντα, πολλοὺς ἐχθροὺς θὰ ἔχῃς, καὶ μετ' ὀψίαν θὰ ζῆς, καὶ τοῦ λοιποῦ οὔτε ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν διακράσει δδουκῆματα δὲν θὰ δυνηθῆς νὰ ἴδῃς κατὰ πρόσωπον, μᾶλλον δὲ οὔτε καὶ ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἀδικήσει· διότι δὲν συναποκομίζομεν ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων τόσῃν εὐχαριστήσιν, ὅσην θλίψιν, ἐφ' ὅσον ἡ συνειδήσιν βοᾷ, οἱ ἄλλοι²³ ἀνθρώποι κατηγοροῦν, ὁ Θεὸς ὀργίζεται, ἡ γένηνα ἐπιφλάσσειται νὰ λάθῃ ἡμᾶς, αἱ σκέψεις μας δὲν ἡσυχάζουν.

Διότι εἶναι βαρὺ πρᾶγμα ἡ ἀμαρτία, βαρὺ καὶ ἐνοχλητικόν, καὶ θαρύτερον ἀπὸ οἰονδήποτε τεμάχιον

23. «Τῶν ἐξωθεν ἀνθρώπων». Χρησιμοποιεῖ ἀναπαύθη ὁ ῥήτωρ τὸ ἐπίρρημα ἐξωθεν κατ' ἀντιδιαστολὴν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν συνείδησιν, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ ἐσωθεν.

μολύβδου. Διότι εκείνος, ὁ ὁποῖος αισθάνεται αὐτὴν, οὔτε ὀλίγον νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω δὲν θὰ δυνηθῇ, καὶ ἂν εἶναι λίαν ἀνάσθητος. Οὕτω θεθαίως καὶ ὁ Ἀγαθὸς, ἂν καὶ ἦτο λίαν ἀσεθῆς, ἐπειδὴ ἠσθάνετο αὐτὴν, ἐθάδιζε στρέφον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, συντρεμμένος καὶ θασανιζόμενος· διὰ τοῦτο καὶ σάκκον περιβάλλετο καὶ ἄφηνε νὰ τρέχουν τὰ δάκρυά του²⁴.

Ἄν πᾶττωμεν τοῦτο καὶ ἡμεῖς, καὶ πενθῶμεν ὡς ἐκεῖνος, θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων, ὅπως ὁ Ζακχαῖος²⁵, καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν κάποιαν συγχώρησιν. Διότι, ὅπως ἐπὶ τῶν οἰδημάτων καὶ τῶν συριγγίων, ἂν προηγουμένως δὲν σταματήσῃ κανεὶς τὸ ὕγρον, τὸ ὁποῖον ρεεῖ καὶ γεμίζει τὸ τραῦμα, ὅσα φάρμακα καὶ ἂν ἐπιθέσῃ κανεὶς ἐπ' αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκλείσθῃ ἡ πληγὴ τοῦ κακοῦ, ματαίως ἐπιτελεῖ οἰανδήποτε θεραπευτικὴν ἐνέργειαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἂν δὲν ἐμποδίσωμεν τὴν χεῖρα ἡμῶν ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ δὲν ἀνακόψωμεν τὴν ροὴν αὐτῆς τῆς πληγῆς, καὶ ἂν ἀκόμη δώσωμεν ἐλεημοσύνην, ματαίως πράττομεν τὰ πάντα· διότι τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον ἐθεραπεύθῃ δι' αὐτῆς τὸ κατέκλωσεν ἡ πλεονεξία καὶ τὸ κατέστρεψε, καὶ τὸ κατέστησε περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ πρὶν²⁶.

Ἄς παύσωμεν λοιπὸν νὰ ἀρπάζωμεν, καὶ τότε ἂς ἐλεήσωμεν. Ἐάν δὲ φέρωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὸν κρημνόν, πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀναπνεύσωμεν. Διότι, ἂν κανεὶς τὸν κινδυνεύοντα νὰ πέσῃ τὸν σῦρην ἀνωθεν (πράγμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη), ἄλλος δὲ τὸν σῦρην θιαίως κάτωθεν, τίποτε περισσότερον δὲν θὰ προκύψῃ ἐξ αὐτῆς τῆς πάλης ἀπὸ τὸ νὰ κοπῇ εἰς δύο ὁ ἀνθρώπος.

Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν λοιπὸν τοῦτο, οὔτε, μὲ τὸ νὰ μάς σῦρῃ κάτωθεν ἡ πλεονεξία, μάς ἐγκαταλείψῃ ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἀπέλθῃ, ἂς καταστήσωμεν ἐλαφροὺς

24. Γ' Βασιλ. 21, 27.

25. Λουκ. 19, 1 - 10.

26. Παρόμοια λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ εἰς τὴν 73ην ὁμιλίαν του (παρ. γ').

τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ἂς πετάξωμεν πρὸς τὰ ἄνω, ὥστε, ἀφοῦ καταστῶμεν τέλειοι διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν κακῶν καὶ διὰ τῆς ἐπιτελέσεως τῶν ἀγαθῶν ἔργων, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος, καὶ ἡ τιμὴ, νῦν καὶ δεῖ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.